

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HØJSKOLEFORSTANDER
ERNST TRIER

EN SKILDRING

**AF VALLEKILDE FOLKEHØJ-
SKOLES GRUNDLÆGGELSE
OG FØRSTE UDVIKLING**

AF

POVL HANSEN

**FH. AUGUST BANGS FORLAG
EJVIND CHRISTENSEN
KØBENHAVN 1933**

HØJSKOLEFORSTANDER

ERNST TRIER

VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLES GRUNDLÆGGELSE
OG FØRSTE UDVIKLING

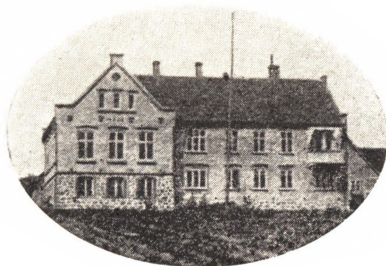

HØJSKOLEFORSTANDER
ERNST TRIER

EN SKILDRING
AF VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLES GRUNDLÆGGELSE
OG FØRSTE UDVIKLING

AF

POVL HANSEN

FH. AUGUST BANGS FORLAG
EJVIND CHRISTENSEN
KØBENHAVN 1933

EJVIND CHRISTENSEN (Bogtrykkeriet „Absalon“)

FORORD

Læseren af denne bog vil her møde den unge theologiske kandidat Ernst Trier, i det han — 28 år gammel — fuldt rustet træder ind på sit livs valplads, den danske folkehøjskole. Der er noget mytisk over denne Hejmdal, denne unge kæmpevækker, der blæser i sit gjallerhorn for at vække sit folk af dvale. Al æstetisk nydelse af livet banlyser han; for ham er livet den store valplads, hvor det gælder kampen for livets krone.

Han er på én gang en dansk folkevækker og en kristen forkynder. Og i denne dobbelte gerning finder han anvendelse for alle sine sjældne kræfter og sit luende mod. Han forstod at omskabe hindringer til betingelser for sin gerning, den han sejrende fører frem trods en modstand, der nok kunde få de fleste til at standse og give op. Selv „døds-skyggerne“ kan ikke standse ham eller vilde ham på hans vej.

Den mand må sejre.

„Solvang“, Vallekilde i august 1933.

Poul Hansen.

For understøttelse ydet mig af den
Hjelmstjerne-Rosencroneske stiftelse
til udarbejdelse af denne bog bringer jeg
herved min bedste tak.

Povl Hansen.

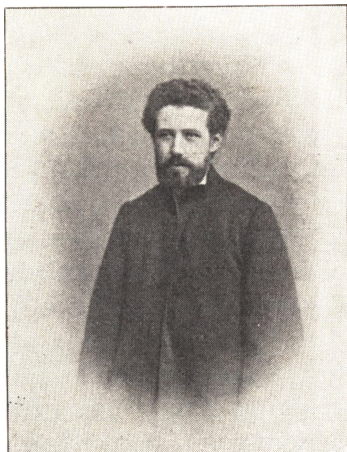
Omslagsbilledet er tegnet af *Troels Trier* ;
initialerne af *Joakim Skovgård*.

1.

Livsopgaven.

Den, der har kendt Ernst Triers liv gennem hans ungdom, vil sikkert have fået et indtryk af noget usædvanligt i denne unge mands fremtræden, noget sjældent livslevende, hvad enten han lo, og det så smittende, at alle, der hørte det, måtte lé med, eller han samtalede, så ungdommen flokkede sig skarevis omkring ham, lyttende til det „eneste våben“, han forstod at bruge, ordets sværd, eller han sang eller „snurrede“ sig selv eller andre rundt. Den overstadige livslyst og -kraft måtte have udtryk. Alle, der kom i nærheden af ham, undredes; man følte sig uvilkårlig dragen imod ham.

Ernst Trier som feltdegn.

Og dog blev denne følelse endnu langt stærkere, om man blev ene med ham, og han lukkede sig op for én, da kunde man opleve at blive betaget, næsten som „bjergtagen“ af den livsåbenbaring, man her mødte. Han havde en sælsom magt over mennesker. Hvad skulde den magt bruges til!

Selv vidste han det åbenbart ikke. Den, der med opmærksomhed har fulgt ham gennem hans ungdomshistorie, vil i reglen være klar over det, længe før Trier selv blev det.

Allerede i årevis, før han endelig forstod sig selv, havde han stået midt i sin gerning. Han havde taget sig af de fattige arbejdere og unge håndværkere, hjulpet de unge studenter, retledet seminaristerne, og under alt dette rusket dem op til „dag og dåd“. Især soldaterne var kommen til at stå hans hjerte nær; mellem hans efterladte breve findes et stort tal, der bærer vidne om, hvor mange han maatte yde hjælp både af åndelig og materiel art. Man kan nok så meget synes, at der også blandt dem er enkelte, der misbruger hans varme hjerte og åbne pung; ét står dog fast, hans brændende trang og sjældne ævne til at bringe hjælp, finde udvej for dem, der er i uklarhed eller nød.

Allerede som lærer på seminariet er han klar over, at undervisningen i de almindelige kundskabsfag tilfredsstiller ham ikke; nej det, der tiltaler ham, er at bringe livsoplysning, hjælpe dem at finde mening i livet, finde dets mål og få dem sat i gang med at nå det.

I stillingen som feltdegn lysker dette endnu klarere frem. Kommer han ind i soldaternes kreds, mens de om aftenen leger på bygaden, forstyrrer han ikke med sin gode vilje legen, men han kan ikke skjule sig, man hører hans latter og stærke stemme, snart står der samlet en „30—40“ omkring ham; samtalen går usigelig livlig; men inden han eller nogen ved et ord deraf, kommer der et drag af alvor derover. De længst ude i kredsen, der knap kan høre, hvad han siger, beder ham at „stå op i vognen“, og nu „taler“ han til den store flok; legen er hørt op, alle er tavse, de lytter og sluger hans ord. Man synes næsten, de unge sjæle er som voks i hans hånd. Der sluttes af med en fædrelandsang, en salme eller en aftensang; alt efter omstændighederne. Og sådan går det gang efter gang; ja selv ved aftenstide, når skumringen skjuler urostifteren, vover han at tale til soldaterne fra vognen i den lukkede bondegård. Karlenc står med geværet i hånden og med kommisbrødet under armen — men ingen støj, ingen forstyrrelse, også de

unge officerer kommer nærmere. Alvorlige og stærke lyder ordene, mens månestrålerne spiller i de blanke bøsseløb og de slebne bajonetter.

Selv forsår han endnu intet, mens læseren længe har været klar over, at her står han allerede nu midt i sin gerning som *ungdommens* lærer og opdrager.

Måske hænger det sammen med, at han var så inderlig lidt selvbeskuer, selvspejler. Kaldet måtte komme til ham uden fra.

Selv efter at krigen er endt, og han er kommen tilbage til København, travler han rundt i den samme tåge. Først søger han et kapelani, så er det atter seminariet, det gælder; men intet tilfredsstillende ham; så griber han næsten som på trods efter børneskolen. Med al den utrolige voldsomhed, som han ejer, hvirvler han nu hvileløs omkring for med vold og magt at rejse en sådan skole, skønt han åbenbart så lidt som nogen egner sig til tålmodighedsarbejdet med småbørn.

Endelig, endelig møder kaldet ham ude fra — gennem Grundtvig, og i samme øjeblik er alle tåger borte, han er fuldstændig klar, han har modtaget det stød, der får alt det urolige til at standse, alt det bølgende og flydende til at krystallisere sig. Det er højskolens arbejde, der skal være hans. Fra nu af skrider han sikker og rolig men ubøjeligt frem ad sin vanskelige fremtidsvej.

Af det mest betydningsfulde, han under sit ophold ved hæren havde oplevet, skal her mindes om enkelte ting. Først dette, at han her for første gang havde lært dansk landsbyungdom at kende på nært hold; hvor havde den dog overrasket ham og vakt hans mest levende opmærksomhed, ja kærlighed. Varmt og villigt havde hans hjerte åbnet sig imod denne raske, naturfriske ungdom.

Dernæst havde han her for første gang fået et indblik i Kolds højskolegerning i Dalum. Han havde jo en gang før været inden for en højskole, Hindholm på Sjælland, men først her i Dalum havde han lært i dybeste ærbødighed at bøje sig for en af dens mænd, denne lille uanselige Jyde med de så forunderlig stærke ord.

Og så var der den „unge landsby pige“ Marie Abel. Mødet med hende fik livsbetydning for ham.

Og endelig kan endnu nævnes, at her på Fyn stiftede han bekendtskab med den „Grundtvig-ske kapellan“ William Johannes Hoff fra Vallekilde. Denne var rejst over at se til soldaterne fra hans sogne Vallekilde og Hørve oppe i det nordvestlige Sjælland. De to unge mænd talte længe og levende sammen, og med denne første samtale indledtes et livslangt venskab.

Alt dette skulde blive medbestemmende under udfoldelsen af hans fremtidsplan.

Den første, Trier betrode sig til efter hin betydningsfulde samtale med Grundtvig, var sin mor. I den højeste spænding fortalte han hende om sin plan for fremtiden, gerningen i højskolen. Til hans store glæde og overraskelse gik hun straks ind på den. Hun betroede ham, at hun slet ikke havde været tryk ved det hastværk, hvormed han vilde jage børneskolen frem. Hun troede ikke, han egnede sig til at leve og virke i København. Han vilde rives i stykker og slides op af det urolige og rastløse liv herinde.

Fra moderen gik Trier til broderen til Fritz. Hvor rørte det ham at se, hvor bevæget den ældre broder blev ved hans ord. Han slog øjnene ned og sagde: „Så bliver det altså nok enden derpå, at du vil forlade os her i København. Men det er jo klart, du skal slet ikke betænke dig — kan du få en højskole i gang, skal du naturligvis det; det er jo langt det bedste. Der er intet valg“.

Mellem venner og bekendte var der dog også dem, der tog sagen på anden vis. Nej, syntes man, nu gik det dog for vidt. At han, den unge, begavede mand nu vilde forlade den slagne vej, bryde alle broer af, og således rejse langt ud på landet og dér begrave sig i en eller anden afkrog af verden. Et sådant offer for den uvidende bondeungdom, det fandt man dog så helt meningsløst — ja latterligt.

Men der var også dem, der både styrkede og opmuntrede ham efter bedste ævne, således Frede Boisen, der fortalte ham om forholdene ude i Nordvestsjælland og lovede.

at det, han selv dér havde udført til sagens fremme, det skulde stå til Triers rådighed.

En dag søgte skomagermester Peter Mouritsen ham op. Mouritsen hørte til Vartov-menigheden. Da der i denne blev indrettet et frivilligt fattigvæsen, blev Mouritsen senere „fattigforstander“. Han var meget optaget af Triers tanker om fremtiden.

„Men har du nu også fået talt med Lars Dinesen?“ sagde han.

„Hvem er det?“ spurgte Trier.

Mouritsen fortalte da, at det var en ung, meget begavet bondekarl fra de egne. Han havde været elev på Grundtvigs højskole, Marielyst; senere var han blevet valgt til medlem af rigsrådet — hvor han nu sad som yngste medlem. „Ham må De i forbindelse med“, sagde Mouritsen og lovede, at han skulde få Lars Dinesen til at gå ud og tale med Trier om sagen.

Lars Dinesen traf Trier få dage senere, og det viste sig da, at han havde også gået med tanker af lignende art som Trier, og han lod falde ord om, at han måske kunde hjælpe Trier med den praktiske side af sagen, f. ex. ved at tage eleverne på kost. Forløbige lovede han at køre for Trier, om han havde lyst til at komme ud at se forholdene an derude i Holbæk amt.

Kort efter denne samtale fik Trier nyt besøg. Denne gang af den rige fynske bonde Peder Nielsen fra Lykkesholm. Denne mand var også medlem af rigsrådet (landstingets). Han bode sammen med Dinesen og var af denne gjort bekendt med Triers tanker. Han lod nu falde ord om, at dersom planen om at få begyndt skolen i Holbæk amt skulde strande, da kunde han godt være villig til at sætte den i gang ovre ved sin store gård Lykkesholm på Fyn.

Også denne samtale tjænte til at opmuntre Trier. Og det samme gjorde en lignende med forstander Jensen fra Hindholm højskole, hvem Trier havde søgt råd og forskellige oplysninger hos.

Og som dagene nu gik, modnedes hans forsæt om ved Guds hjælp at føre sagen frem til virkelighed trods alt, hvad der kunde afskrække.

I denne fortrøstning skriver han i de samme dage til sin fæstemø: „Det er kun tåbeligt at gøre os bekymring om, hvad vi skal spise, og hvad vi skal iføre os. Lad hedningerne sørge derfor. Som kristne bøjer vi knæ for Gud vor fader *og beder ham* om vort daglige brød. Og det vil han sikkert give os — ja også os to — når vi trøstigt går vejen og gør uden betænkning det bedste, vi véd, tager den gerning op, der mest behager ham. Derfor bort med alle disse tåbelige bekymringer! Jeg føler nu intet hastværk mér, men er glad og tillidsfuld. Ja, Gud ske lov for alle ting! Hele den sag med højskolen har jeg grebet ganske rolig an og venter, hvad tiden vil bringe....

... Helst så jeg, at en mand som Dinesen byggede gården og tog sig af den som sin ejendom. Så kunde jeg flytte hen til ham næste efterår, og vi prøvede da den vinter, og jeg fik min bestemte løn. Gig så skolen, kunde vi allerede næste vinter eller måske allerede somren forinden tænke på bryllup. Vi fik da en lille bolig frit. Skolen drives kun de 5—6 vintermåneder; i sommerens løb kunde jeg have andre ting for, mest studere“

Med Dinesen underhandlede ivrigt; denne blev mer og mere optaget af tanken om en sådan fællesvirksomhed. Dinesen skulde da tage sig af alt det økonomiske, skaffe bolig til eleverne og dér bespise dem; mens Trier tog sig af den åndelige gerning.

Under alt dette havde Trier endnu ikke havt mod til at omtale sagen for sin far. Det bliver „en vanskelig ting“, skriver han til Marie. Faderen var jo forretningsmand af den gamle skole; vilde han nu også kunne forstå sønnen her, hvor så mange andre brød staven over ham. En søndag aften tog han dog mod til sig og lagde sagen frem for den gamle. Han skriver til Marie: „Du kan ikke tro, hvor mangeløs glad jeg er. Tænk dig, nu fik jeg talt med fader om højskoleplanen og — til min store forbavselse — syntes han udmærket om den. Og straks i sin ivrighed skyndede han

på mig alt, hvad han kunde. Da han gik ud af døren, sagde han: „God lykke, kære Ernst, god lykke!“ Jeg er uhyre glad. Det er som en stor sten er falden fra mit hjærte. Jeg vilde så nødigg gøre ham imod... jeg er vis på, at nu hjælper han os med råd og med dåd“. I brevet videre til Marie udtaler han sin fortrøstning til, at om de blot udfører Guds vilje, så skal han nok bane vej selv dér, hvor der for menneskelige øjne synes ufremkommeligt. Ti sådan, synes han, er det gået her.

Men nu mældte sig det spørgsmål: Hvor skal skolen lægges? Dette var Trier dog hurtig klar over: Den skal om mulig have sin plads ude i Vallekilde hos kapellan Hoff. Denne mand skal være skolens præst. I kirken hos ham skal eleverne kunne få lejlighed til at deltage i kristent menighedsliv; ti uden en sådan mulighed, syntes Trier, der vilde være en mangel ved arbejdet i skolen.

En forespørgsel desangående blev sendt til Hoff, og denne viste sig i høj grad tiltalt af tanken og var rede til at yde en hver tænkelig støtte og hjælp.

Men nu gjaldt det Marie og provstehjemmet derovre i Dalum. Hvad vilde *hun* sige, og hvordan vilde de gamle stille sig til denne uvæntede udvikling af sagerne. Her kunde pennen umulig strække til. Her krævedes mundtlig forhandling.

Og så udarbejdede Trier da en rejseplan: Den 20. debr. (1864) vilde han rejse til Dalum og blive der i fire dage. I den tid måtte han kunne få talt med Marie og hendes forældre. Men så tillige også besøge Kold. Marie måtte endelig se at forberede sine forældre på dette højskolebsøg; ti Trier anså det for aldeles nødvendigt trods det, at han godt vidste, hvor ilde lidt Kold og hans virksomhed var hos de gamle provstefolk.

Om hjemrejsen havde han aftalt med Lars Dinesen, at denne skulde hente ham i Slagelse og køre ham op til Vallekilde.

Planen havde han meddelt Marie i et brev.

I største spænding trådte han nu atter ind i den gamle ærværdige Dalum præstegård. Og i en øjeblikkelig sam-

tale med sin kæreste blev han hurtig klar over hendes villighed til at følge ham ud på de ubanede veje. Hun sagde, at hvor han var, vilde hun også være. „Jeg følger dig med den største tillid, hvor du fører mig hen, og jeg takker Gud af mit ganske hjærte, at jeg kan gøre det“.

Hvad de gamle provstefolk angår, da synes de at have stået så fuldstændig uforstående overfor hele planen, at de overhovedet helt undlod at ytre sig derom. De lod også uden indsigelse Trier frit gæste Kold endda to gange. Den ene en hel formiddag, den anden en hel eftermiddag. Elev-erne havde jo endnu ikke begyndt juleferien. Trier kunde således opnå at få et lille indtryk af, hvordan skolearbejdet formede sig også om vinteren. Hidtil havde han kun set sommerskolen i gang med de kvindelige elever.

2.

Trier og Kold.

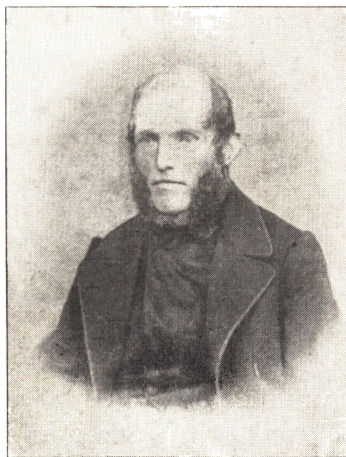
Under disse to dages ophold øgedes Triers beundring for Kold om muligt endnu mere. Han blev yderligere klar over den store forskel, der var på hans virksomhed, og hvad han ellers havde lært at kende under navn af „folkehøj-skole“. Men i Kolds spor vilde han helst gå, og derfor gjaldt det nu om hos ham at hente gode råd og vink for arbejdet.

Det var nu ikke i denne sommer første gang, Trier havde truffet Kold. Det skete allerede for 5—6 år siden. Han var på rejse til Sorø og fandt sig da i den tids store åbne 3' kl.s jærnbanevogne siddende blandt nogle rejsende, der iøvrigt lyttede til en lille, spinkel gråklædt mand med en lådden kasket på hovedet. Han sad lidt fremadludende; men hans ord lød skarpt og bestemt, særdeles langsomt og med jysk tonefald. Mange gange har Trier senere fortalt om denne oplevelse. L. Schrøder gengiver den i sin bog „Ernst Trier“ således:

„Nu skal jeg forklare Dem“, hørte Trier ham sige, „hvad der kan blive af en bondekarl i vore dage“. Han fortalte så om en ung bondekarl, som var i huset hos ham: „Han skal nu være student, for det er han åbenbart bestemt til; når vi når efteråret, må vi se at få ham til København derfor.

Penge har han ikke dertil; men dem må Gud sørge for". Han talte derom med en sikkerhed, som om det nu aldrig kunde være anderledes. Det indtryk fik Trier af at høre ham tale, at han, skønt han ikke anede, hvem det var, da han steg ud af toget i Sorø, gik hen til ham og tilbød at hjælpe den unge karl, om hvem han havde fortalt, når han kom til København. Trier skrev sin adresse op på et stykke papir og gav ham det.

„Først året efter, da den pågældende bondekarl virkelig kom til København og henvendte sig til Trier, fik denne at vide, at den mærkelige mand, som han havde hørt holde foredrag i en jærnbanevogn om, hvad der kan blive af en bonde i vore dage — var Kold, og at han havde en folkehøjskole (den gang) i Dalby på Fyn.

Højskoleforstander Kold som ældre.

„Siden traf han en dag Kold siddende i sofaen hos Grundtvigs svigersøn P. O. Boisen, og just da Trier kom ind af døren, hørte han Boisen sige: „Nå, Kold, kom nu med ind at drikke en kop kaffe.“ „Nej tak!“ svarede Kold, „jeg drikker ikke kaffe!“ „De er dog en sær én,“ sagde Boisen, „hvad skal det til? Hvorfor drikker De nu ikke kaffe?“ „Det kommer deraf,“ sagde Kold, „at jeg ikke har råd dertil“. „Åh hvad!“ udbrød Boisen, „har De ikke råd til at drikke kaffe? Det kan jeg ikke tro“. „Ja“, svarede Kold i den samme langsomme, afmålte tone, hvori han førte hele samtalen, „ja, det siger nu De! men De kender ikke til, hvordan jeg har det. Ser De, når jeg skal drikke kaffe, så skal alle de andre derhjemme også drikke kaffe. Det vil koste mig i det mindste 50 Daler (100 kr.) om året, men dem har jeg ikke. — Nå“, fortsatte han et øjeblik efter, „jeg ved nok, hvorledes jeg kunde få dem, for jeg behøvede kun at gå til

kirkeministeren og bede ham derom, så vil han sige: „Jo gerne, Kold, De skal få mere end dem, når jeg bare må få lov til at komme med mine bisper, provster og præster, at vi kan have en lille finger med i Deres skole; De skal ikke være bange: det skal kun være en lille finger“. Men jeg vil ikke have, at nogen bisp eller provst eller præst skal have nogen finger med i min skole, — så lader jeg hellere være at drikke kaffe“.

„I de følgende år kom Trier lidt i brevveksling med Kold om en ung karl, som denne skulde tage sig af, og som Trier havde fået over på højskolen.

„Atter et år eller to senere sad Trier en pinsedags morgen på sit studerekammer, da Kold kom ind, fulgt af 8 mænd, hvoraf én var ganske hvidhåret; men en anden var ganske ung. „God morgen, Trier!“ sagde Kold, „se her skal De se, her er jeg nu kommen til København med alle disse fynske bønder. De har aldrig været i København før. Nogle af dem, ser De, er gamle folk. De er nu rejst herover kun for at højre Grundtvig holde pinseprædiken. Ja, således er nu de fynske bønder“.

„Den unge Fynbo var den senere — nu afdøde — minister Klaus Berntsen, den gamle hvidhårede mand var sognefoged Andreas Sørensen i S. Højrup“. —

Dette møde deroppe på Triers lille stue, stod senere levende for Klaus Berntsen.

Under optrinet i jernbanevognen havde Trier et indtryk af styrken i Kolds ord og af hans tro på Guds faderlighed. Under det andet møde med Kold — hos Boisen — var det hans levende vilje til, om det skulde være da at bære et savn for sin sag, og hans stærke hævvelse af sin ret til i frihed at drive sit skolearbejde, som han fandt, det vilde være bedst tjænt med. „Det er en mand, som vil noget“, tænkte Trier.

I marts måned 1862 havde L. Schrøder besøgt Kold i Dalby, været der et par dage, overværet arbejdet og hørt to foredrag af Kold. Ved tilbagekomsten til København fortalte han om besøget hos Kold og gengav her for „Lille theologicum“ det ene af Kolds foredrag. Ved den lejlighed

lagde Schrøder mærke til, med hvilken anspændt opmærksomhed Trier lyttede til. Det var let at se, Kolds tanker havde givet genklang i hans sjæl.

Det må dog fastholdes, at det ret egentlig først var under opholdet som feltdegn på Fyn og under besøg på Dalum højskole, at det gik op for Trier, hvor betydelig en mand Kold var. Hans virkemåde skulde være Triers forbillede.

Det var hos denne mand, han nu vilde hente gode råd.

To gange var Trier ovre på højskolen, først en hel formiddag og dagen efter en hel eftermiddag, således at han på den måde fik lejlighed til at overvære en hel skoledag fra morgen til aften. Under sine samtaler med Kold fik han det nedslående indtryk, at Kold ikke havde stor tro til ham som højskolemand. Triers voldsomme livlighed og iver ængstede Kold og gjorde ham noget usikker. „Jeg er bange for, at det løber ovenud af ham altsammen,“ har Kold kort efter sagt til gmd. Thyge Hansen i Ferritslev ved omtalen af Triers sprudlende munterhed. Når Kold under sine foredrag traf at komme med en af sine tørre satiriske bemærkninger, og Trier da straks brast i sin stærke latter, kunde Kold pludselig holde inde med det noget misforståede udbrud: „Så, — nu lér Trier igen“.

Trier har ofte senere udtalt sin beundring ved tanken om Kolds optræden ved denne lejlighed. Skønt han nærmest stod tvivlende overfor Triers skikkethed til den plads, vilde han dog ikke — ved at råde fra — berøve Danmark muligheden for en velsignet gerning. „Prøv kun til,“ sagde han. Trier omtalte så, hvordan han havde tænkt sig at gøre begyndelsen i en eller anden bondegård, hvor han kunde bo til leje, og dér få lejlighed til at prøve sine kræfter. Det syntes Kold, var forstandigt. „Prøv kun til!“ sagde han igen. „Men hvorpå skal jeg kende, om jeg består prøven?“ spurgte Trier. Kold betænkte sig lidt og sagde da på sin langsomme måde: „Vi får se, om De kan tiltale de karle“.*)

Efter det korte ophold i Dalum skyndte han sig videre i fuldførelsen af sin plan.

*) Se Ernst Triers bog »25 års skolevirksomhed« side 14.

3. I V a l l e k i l d e.

Mandag d. 2. jan. gik rejsen så videre og ad Vallekilde til.

På damperen over Storebælt traf han rigsdagsmand Peder Nielsen, Lykkesborg, og denne besluttede sig til at tage med ud til Lars Dinesen i Kulby, et par små mil nord for Slagelse. Ved stationen her holdt Dinesen med sit køretøj, og de kørte til Kulby, hvor Lars styrede fæstegården for moderen. Så man ham gå dér i den gamle gård i sine uldne strikkede trøjærmer, kunde man godt forestille sig at stå over for en ganske almindelig sjællandsk bondekarl.

De tre mænd havde nu en dejlig aften sammen dér med drøftelse af den påtænkte skole. Så blev de to fremmede omsider vist op i gæstekamret og dér henvist til en stor dobbeltsæng med dito dyner.

Næste dag kørte Lars Dinesen så med et par af sine venner og med Trier de godt fire mil nord på gennem de dejlige egne og i det skønneste vintervejr op mod Vallekilde. Da de kom til landsbyen Særslev, sagde Lars Dinesen: „Se bare! Alt tyder jo på, at her er en velhavende egn. Det må bestemt være et udmærket sted at lægge en højskole på!“ Men dér tog han dog fejl, mente Trier senere; ti fra de store og rige landsbyer i Vallekilde-egnen kom der aldrig mange elever.

Nu rullede vognen gennem den lille Skippinge by og ind mellem de mægtige bakker Vallebjærg og Tudebjærg, og dér i vintersolens glans lå Vallekilde. — Kom man senere sammen med Trier kørende denne vej, da skulde det sjældent slå fejl, at han drog mindet om denne sin første tur ad denne vej frem. Atter var det da, som lå Vallekilde på ny for ham i hin vinterdags solskin, som indåndede han atter den friske frostluft, som hørte han igen de raske hestes hovslag mod den frosne jord. Det var, som noget i ham jublede den dag, da han første gang så Vallekilde. Han følte, at han drog sin manddomsgerning, sin kærlighed i møde.

Så drejede vognen til venstre op gennem den lille

landsby, der lå så yndig og bag høje bakker gemt for de barske norden- og vestenvinde men med åben favn ud mod syd og sol.

I præstegården gjorde vognen holdt. Også den lå i lun og læ, opført efter en brand 1770 af den senere biskop Grundtvigs farfar Otto Grundtvig, hvis gravsted endnu findes på byens kirkegård; en lille gravsten er senere bleven sat dér af sønnesøns-sønnen Fr. L. Grundtvig.

Det var under felttoget, at Trier ovre på Fyn var bleven kendt med Hoff. Han lå den gang indkvarteret i Vejlbj præstegård, og når han da talte for soldaterne, lagde han oftere mærke til en noget ældre mand, der ikke bar soldaterdragt men gerne stillede med en lille pakke under armen. Han hørte altid opmærksomt på, hvad Trier havde at sige. Bagefter stod han gerne og talte ivrigt med og for soldaterne. Trier fik snart at vide, at han hed Jens Pedersen og var skræddersvend fra Fårevejle i Odsherred. Han delte sin tid imellem det at sy for folk og at prædike for dem. Han var nu af gode venner sendt over til hæren for til soldaterne at tale et godt ord om Vorherre.

Kapellan V. J. Hoff.

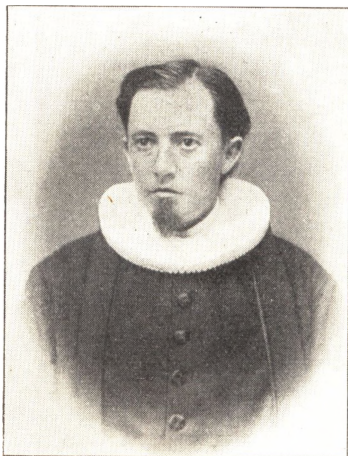
Under en samtale med Jens Pedersen kom denne til at sige, at hjemme i Vallekilde havde man en ung præst ved navn Hoff. „Mage til præst“, sagde han, „findes der bestemt ikke“.

Trier fik da god lyst til en gang at træffe den præst. Og så en dag, den 23. juli, som Trier sad inde i sit kvarter i præstegården, blev døren revet op, og dér stod Jens Pedersen og sagde: „Her kommer Hoff“.

Således indlededes da det bekendtskab, der blev til et følgerigt venskab. I den nærmest følgende tid mødtes de

én og anden gang; bedst huskede Trier det besøg, Hoff senere aflagde hos ham på hans lille kammer på Vesterbro nr. 5, hvor samtalen om den danske højskole havde en så oplivende virkning på Trier. Det var altså denne mand, Trier nu gæstede.*)

I løbet af eftermiddagen kom der ikke så få gæster, rimeligvis indbudt af kapellanen. Men det var da også — skriver Trier — en fryd at komme i en sådan præstegård.

Vilh. Beck.

Og Triers skildring af dette sted er da også sådan, at det formelig stråler af ordene.**)

Kort efter ankomsten hørte man en vogn rulle ind i gården. En lille bredskuldret mand i pelskappe og pelshue sad i et lille flot enspænder-køretøj. Han kastede linerne, sprang af vognen, gjorde et par raske bemærkninger og var så henne ved stentrappen til den lille kapellanbolig.

„Hvem er det?“ hviskede Trier til Hoff.

„Det er Vilhelm Beck“.

Trier blev i allerhøjeste grad forbavset. Han havde hørt en del fortælle om denne mærkelige præstemand, der den gang for ikke så mange år siden havde begyndt sin virksomhed som stræng opvækkelses-prædikant. Rygtet om hans optræden havde bredt sig vidt og bredt. Trier vidste godt, at det var en stor virksomhed, han havde udfoldet på Ka-

*) Om pastor Villiam Johannes Hoff tjener følgende til oplysning: Han var søn af J. A. Hoff, der var læge i Rensborg, da sønnen den 11. oktbr. 1832 blev født. Og da lægen flyttede til Viborg som distriktslæge, kom Hoff til at gå i Viborg latin-skole. 19 år gammel blev han student og i 1857 cand. theol. Nu fulgte en tid som huslærer på Gammel Køgegård; men 1860 blev han kapellan hos pastor Bonnevie i Vallekilde, hvis datter Elisabeth (Betty) han året efter ægtede.

***) Se Ernst Trier: »25 års skolevirksomhed« side 15—16.

lundborg-egnen. Men sådan havde han aldrig tænkt sig ham. Han havde troet, at han var en høj, mager mand med et langt, smalt ansigt, hult liggende øjne, kroget næse — og så stod denne lille, buttede mand foran ham, munter og fuld af skæmt.

Og der kom flere end han. Se, der kom med tunge skridt, noget langsom henover gårdspladsen, en alvorlig, foroverludende mand. — Det var Tranberg, skolelæreren der i byen. Trier havde allerede hørt ham omtalt som en begavet mand, der sluttede sig til den Grundtvig-ske retning.

Og der så han igen skrædder Jens Pedersen, der kom med sin mester Jensen, fra Fårevejle.

Og der var Alida, den mærkeligt begavede landsbysypige, der senere til Grundtvig skrev et takkedigt, der vakte en del opsigt i samtiden.

Og så var der endnu nogle få andre.

Det var altså denne kreds, der nu skulde rådslå om, hvorvidt der nu skulde begyndes en højskole i Vallekilde. „Underligt“, kunde Trier senere skrive, „at to af disse var Vilhelm Beck og Lars Dinesen, to mænd fra hvem jeg i årenes løb blev skilt ved stor forskel i meninger og måder at arbejde på“.*) Men den dag mærkedes forskellen så lidt, til trods for at Trier krast nok prøvede på at sige sin mening så rent ud, at ingen kunde tage fejl af hans standpunkt.

— Men Beck samstemmede.

„Jeg må bestemt ikke have udtalt mig tydeligt nok“, sagde Trier, „for efter hvad jeg har hørt om Dem, kan de næppe være enige med mig i folkelighedens betydning“.

Og atter fremstillede han sine tanker om sagen.

Men Beck forsikrede, at han syntes godt om sagen. „Gak mig fra livet menneske!“ afbrød han, „når jeg virkelig er enig med Dem, lad mig da have lov til at være det!“

Og glad var Trier, at alle således bifaldt hans tanker om folkehøjskolen og lovede at støtte ham i arbejdet for at få

*) Lars Dinesen, som den gang sluttede sig til det »nationale« el. Grundtvig-ske Venstre, gik senere over til partiet »Højre«.

den i gang. Og det blev da slået fast, at nu skulde der tages fat på at rejse en sådan skole her i Vallekilde.

Henad aften kom der bud ind i præstegården, at den blinde lægprædikant Jens Dyrholm var kommen til byen og beredte sig på at holde gudelig forsamling i almueskolen. Men så mange mennesker var der mødt frem, at skolen ikke kunde rumme dem. Man forespurgte da, om man måtte samles ovre i kirken. Dog det kunde ikke efter de bestående love tillades en lægmand at tale i kirken. Man blev da enige om at lade Beck og Hoff føre ordet. Mødet begyndte kl. 6.

Trier fandt alt herovre i kirken så hyggeligt. Kirken var endnu festligt smykket fra julehøjtiden, og lysene fra stolestaderne lyste festligt op. Den lille kirke var propfuld af deltagere. „Således“, tænkte han, „ser altså de mennesker ud, som jeg i fremtiden skal til at virke iblandt“.

Han syntes godt om bægge taler, men især Hoff talte udmærket. Så gled Triers tanker over til hans unge fæstemø fra det stive, rationalistiske provstehjem. Hvad mon hun vilde synes om den slags fri gudstjenester. Men nu sluttedes der af med salmen: „Alt står i Guds faderhånd“.

Næste dag var det et rædsomt vejr med storm og snefog. Trier skulde have været med Hoff og Tranberg ud på Kalundborgegnen til et møde, hvor højskolesagen skulde have været lagt for; men dette var umuligt, og tiden blev nu i stedet brugt til nærmere at udarbejde fremtidsplaner.

Trier blev sat godt ind i forholdene på stedet. Han havde på forhånd tænkt sig, at det bekendtskab, han sidste sommer ved hæren ovre på Fyn havde stiftet med den unge baron Zytphen Adeler på Dragsholm skulde blive ham til gavn ved faderens mægtige indflydelse der på egnen; men dette, fik han straks at vide, kunde han intet som helst bygge på. —

Trier var på det rene med, at når han skulde begynde denne sin store gerning, da gjaldt det først og fremmest om at være klar over, hvorvidt han nu også selv duede dertil.

Nye højskoler har både før og senere været begyndt på den måde, at man f. ex. dannede et aktieselskab, der skaf-

fede de nødvendige penge og da, når en tidssvarende og velindrettet bygning stod færdig, søgtes der en forstander.

Det var de ydre forhold, der trådte i forgrunden, mens „manden“ og hans „kald“ først kom i anden række.

Triers syn på den sag var det stik modsatte. Først gjaldt det for ham om at prøve sig frem, om han magtede opgaven, selv om kårene i verdens øjne så aldrig tog sig så små og ubetydelige ud. Viste det sig da, at *ånden* kunde kende sig ved hans arbejde, så gerningen med ungdommen lykkedes, så da — men også først *da* — kom de ydre rammer i betragtning.

Alt i henhold til det gamle ord: „Søg først Guds rige og hans retfærdighed, så skal og alle *disse ting* tillægges eder“. Er de åndelige betingelser blot til stede, da skal Gud nok sørge for, at de materielle ikke skal mangle. Dette var Triers klippefaste overbevisning, og derefter handlede han. Denne prøve gjaldt det nu om at få gjort.

Altså nu må der tages fat.

Og mens snevejret rasede, blev tiden brugt til besøg på et par gårde i den lille naboby Skippinge for om mulig at leje plads til skolen. Det mislykkedes dog.

Efter hjemkomsten stod Trier inde i Hoffs stue og så ud gennem vinduet, ud over haven. De talte om, hvor dejligt det kunde være, om der dog blot kunde skaffes plads til skolen.

„Men se, der ligger jo en gård lige her ved siden“, udbrød Trier og pegede gennem snefoget over mod naboen Peder Frederiksens gård; „mon jeg ikke kan komme til at bo dér.“

Det kunde der vist ikke være tale om, mente Hoff. Peder Frederiksen var en dygtig landbruger, og han vilde næppe have at gøre med alt det bryderi, som et sådant skolehold vilde føre med sig. Men Trier fik dog Hoff til at love, at han vilde gøre et forsøg.

Med et yndigt indtryk af Vallekilde og med et glad håb om, at gerningen nok her skulde få sit hjemsted, forlod han dagen efter den lille by. Han syntes allerede, han havde fået fodfæste dér. Først sent hen på aftenen nåde han

Vallekilde præstegård set fra haven.

København for næste morgen tidlig at blive taget på sengen af sin fader og broder, der ikke længer kunde udholde spændingen, men måtte have besked om den betydningsfulde rejses udfald.

4.

S k o l e i V a l l e k i l d e .

Da Trier denne morgen pakkede sin rejsekuffert ud, fandt han i den en håndtegning af J. Th. Lundby. Bag på den stod skreven med fru Hoff's hånd: „Tyvekoster fra Vallekilde“. Sagen var, at fru Hoff, der var lidt i familie med J. Th. Lundby, havde fra hans hyppige ophold i den gamle præstegård arvet ikke så få af hans sjældne håndtegninger. Trier havde under sit ophold der ude set og beundret dem og spøgende sagt, at han vilde stjæle en af dem. — Til dette hentydede fru Hoff's håndskrift.

Dette morede Trier i høj grad. Ellers følte han sig noget træt efter den anstrængende rejse og led en del af sin slemme hovedpine. Men søndagen i Vartov (d. 8. jan.) forfriskede ham. „Den gamle“ holdt sådan en opmuntrende og forfriskende prædiken, og så hændte der tilmed en mærkelig ting i kirken den dag: „Danmarks elskelige enkedronning, Karoline Amalie“, plejede ellers altid at gå til Herrens bord i Lyngby sammen med de andre kongelige, som etiketten bød. Men denne dag brød hun med hofskikken. Helt alene, uden så meget som fulgt af en eneste hofdame knælede hun ned mellem de øvrige tilfældige altergæster.

Ved hendes side lå en ung pige, der var i huset hos Jeppe Tang, bag ved hende stod nogen seminarister med den gamle skrædder Vinther, ved siden sås Karl Ploug og Ludvig Schrøder, bægge med deres koner. Folk af alle slags.

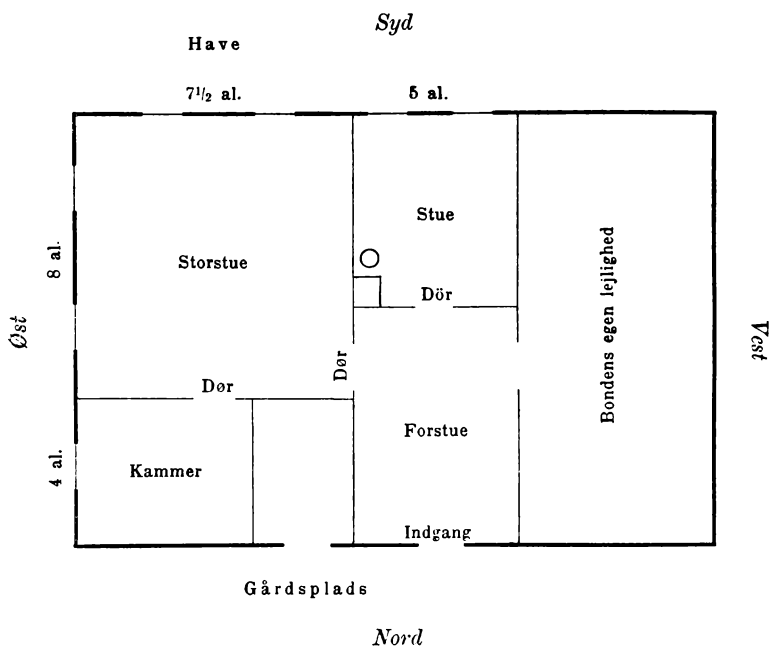
Trier frydede sig.*)

Vartov menigheden havde ellers i de dage travlt med at samle ind til en gave i anledning af 50 året for Karoline

*) Under Grundtvigs sygdom 1867 blev det forbudt enkedronningen mere at gå til Herrens bord i Vartov.

Amalies bryllup med den senere kong Kr. 8. Fritz Trier var med blandt indsamlerne. Gaven blev en bibel med de fine-
ste originale tegninger (600 kr).

Efter juleferien genoptog Trier sit arbejde på seminariet, hvor han netop talte om og læste op af Ludvig Holberg. Ofte dukkede i hans sind op træk fra besøget i Vallekilde.

Grundplan af Peder Frederiksen's gård.

Ja, det havde været et par dejlige håbefulde dage. Blot dog nu Hoff kunde skaffe plads til skolen.

Næste dag, mandag, modtog Trier fra Hoff følgende fornøjelige brev:

„Vallekilde, 7. januar 65.

„Kære Trier! Jeg har i dag været inde hos vor nabo, — som De desværre ikke kom ind til — for at se på hans lejlighed. Han var straks villig til at lade Dem få den. Jeg har ridset den af på hoslagte papir, så nu kan De

straks flytte ind. Forstuen er meget stor, så der er plads til en mængde huer og træsko. Lige for indgangen er der et rigtigt hyggeligt, smukt møbleret værelse til Dem; til venstre er storstuen, 8 al. lang, 7½ al. bred, 4 fag vinduer (2 fag i syd og 2 i øst), temmelig højt til loftet. Ved siden af den er der et sovekammet med seng, bord, stole; her kunde måske anden-læreren bo, — eller De kunde bægge have sovekammer her og dagligstue i det andet kammer.

„Gården er aldeles ny, værelserne ser gode ud, lyse og nette, papir på væggene o.s.v. I den ene stue er der kakkelovn, og i storstuen kan en sådan stilles op; i soveværelset kan der ingen komme. De kan få fornøden opvarning, rengøring o.s.v. på stedet. Betalingen for disse tre værelser i et halvt år kunde manden ikke sige noget bestemt om; han nævnede dog 40 rdlr., — møblering, rengøring o.s.v. medregnet.

„Således står sagen. Storstuen burde have været større, men det kan måske dog gå endda, da den ,som sagt, er temmelig høj, og der jo kan skaffes lufttræk til to stuer. Skulde den være for lille til at holde større forsamlinger i om aftenen, kan De vist godt dertil få byens skolestuer, der jo er lige ved siden af.

„At bespise Dem og anden-læreren var konen ikke villig til, da hendes kost var for simpel dertil, det må De nu selv underhandle med hende om. — Hvad dernæst angår plads til eleverne om natten, så har jeg spurgt mig for om den sag hos folk her i byen, og der er intet i vejen, det er jeg temmelig vis på, da antallet jo ikke kan blive så såre stort, hvilket storstuen jo heller ikke kunde tåle. Derimod vil det på flere steder have sin vanskelighed med bespisning og vask, hvorfor det er faldet mig ind, om det ikke var rigtigst at få bægge disse dele for dem alle på et sted, hvilket måske nok lod sig gøre. Derom kan De altid skrive til mig, så skal jeg se at klare den sag. Folk fandt betalingen for elevernes bolig, kost og vask (42 rdlr.) rimelig. —

„Inden jeg nu skrider til den tredie og vigtigste del, af hvad De ønskede af mig, nemlig at opspørge elever, ønsk-

skede jeg at høre, hvad De siger til lejligheden, om storstuen er stor nok, o.s.v.? Jeg har, — forudsat at højskolen bliver her, — godt håb om at få adskillige elever herfra, da det jo bliver langt billigere for dem, der kan spise og sove hjemme.

„Se, det er nu, kære Trier, hvad jeg har at mælde Dem denne gang. Vi er alle inderlig glade over hvert lille skridt, denne kære sag gør fremad, og er der end mange tilbage, inden vi når at se den bragt til virkelighed i livet, så er der dog med Guds hjælp ikke flere, end vi kan magte.

„Og så far vel! De hilses hjærteligt fra hele præstegården!

Deres hengivne
V. J. Hoff.“

Hvor blev Trier dog glad ved dette brev, netop dér i den gård — mellem præstegården og skolen og i kirkens nærhed, netop dér vilde han helst bo. Vist nok var storstuen jo temmelig lille, men til 10 elever var den da stor nok, og fik han flere, kunde da vist skillerummet ind til gæstekammeret, den lille stue mod nord, rives ned. Det vilde jo give en del mere plads. Det skulde nok gå.

Så var han da kommen så vidt; men endnu stod tilbage at få skaffet soverum til eleverne og en bopæl for en hjælpelærer et eller andet sted hos byens folk. Dette hjalp Hoff og Tranberg fremdeles med, især var gmd. Kristen Hansen villig til at skaffe plads hos sig.

5.

L æ r e r h j æ l p .

Men nu måtte der også sørges for lærerhjælp, og her var Trier hurtig på det rene; han vilde have Niels Thomsen. Denne unge mand var sognefogedsøn fra Glud i Bjerre herred. Han var ved den tid elev på Tangs seminarium, og her havde Trier lært ham at kende som en begavet og veludviklet elev med afgjort tilslutning til Grundtvig. Til ham henvendte han sig, og i vinterens løb gik sagen i orden.

Trier havde dog også haft tilbud fra andre. Blandt sådan kan nævnes Carl Nielsen, en af lærerne på Herlufsholm. Med tilsyneladende stærk iver for sagen forsøgte han at komme i betragtning, men da havde Trier jo allerede gjort sit valg.

6.

Atter i København.

Med sin sædvanlige ivrighed vilde Trier helst straks have opgivet sine forskellige arbejder i København for øjeblikkelig at have påbegyndt virksomheden for skolen; men dette lod sig ikke gøre, og det var vist godt. Der var nu for det første lazareth-gustjænesten. Og her færdedes han jo netop blandt unge bønderkarle fra mange egne af landet, netop sådanne, som han kunde ønske sig som elever.

Virksomheden her fortsatte han, til den endte i marts. Den 8. talte han dér sidste gang. Meget passende mindede han tilhørerne om, hvordan de her som sårede var bragt op på kongens slot for at læges; men sådan var det jo gået alle kristne, også de var bleven bragt sårede af synden op på den himmelske konges slot for at helbredes og dér kaldes til nyt liv.

Et par dage efter lukkedes lazarethet; men af de sårede søgte to Jyder ham op for at tale med ham om næste vinter. Ingen af dem kunde dog endnu „indmælde“ sig. Den ene vilde først rejse hjem og få sine forældres tilladelse, og den anden kunde endnu ikke rigtig bestemme sig.

I marts måned havde Trier lovet at holde en foredragsrække for unge piger ude på Østerbro nr. 24. Blandt til-

Niels Thomsen.

hørerne var til hans glæde også præstedøtrene Busck ude fra Brøndbyvester. For hele foredragsrækken betalte hver 1 rdlr. (2 kr.). Dette arbejde blev også bragt til afslutning. Han havde talt 12 gange og fik 20 rdlr. derfor.

Et arbejde, han havde påtaget sig — at undervise tre småpiger, måtte nu også opgives.

Det samme måtte hans foredragsvirksomhed ude i Brøndbyvester. I vinterens løb havde han jævnlig talt derude. Ved 1000 års festen for Ansgars død d. 3. febr. havde han aftenen forud holdt foredrag derude om denne Nordens elskelige apostel. Det blev et så voldsomt snevejr, at han måtte blive der natten over og næste dag befordres hjem i slæde. For Trier stod turen ud til Brøndbyvester i en forunderlig festlig glans. Det var så dejligt at komme ud på landet, ud til de jævne landsbyfolk, ud til den herlige gamle præst Gunni Busck, der af al ævne styrkede ham til at tage højskolen op. Derude følte han sig i venne vold og kunde rigtig af hjertens lyst tale om vort folks minder og dets håb.

Allerede den første vinter fik han en elev derfra.

Men langt den største betydning for ham havde dog hans arbejde ved seminariet; som han dér havde begyndt med at fortælle bibelhistorie, havde han nu fortsat med foredrag over dansk litteraturhistorie. Disse timer krævede et meget stort forarbejde — et arbejde der for resten senere kom ham til megen og stor nytte i højskolen. I dette forår sled han med Holberg og hans tid. „Jeg er overhovedet i denne tid helt optaget af Holberg“, skrev han d. 23. jan. til sin fæstemø, Marie Abel. Holbergs tørre ord kunde virke helt exploderende på Trier; mange år senere kunde han glæde sig over alle grænser ved at få P. A. Rosenberg til at læse Holberg for eleverne på skolen. Sjældent har jeg hørt Triers latter risle så overstrømmende, som ved sådan en lejlighed.

Selv på hans gamle dage, da han forlængst havde overladt Holberg til yngre medhjælpere, kunde det hændes, at døren ind til skolestuen pludselig fløj op, Triers strålende ansigt viste sig, mens han med rungende stemme udslyngede den „stundesløses“ spørgsmål: „Skriver I karle?“ eller

lignende. Små citater fra „Barselstuen“ eller „Erasmus Montanus“ lå ham let på tungen. Jeg havde undertiden en forestilling om, at Grundtvigs liden sans for Holbergs skæmt var et af de ellers så meget få steder, hvor Trier kunde finde på ganske bitte småt at kritisere sin store lærefader.

Længere hen på foråret kom han i lag med Ewald og Oehlenschläger. Denne sidste blev vist især hans yndlingsdigter; at høre Trier gennemgå „St. Hansaften-spil“, blev for mange af hans elever en oplevelse.

Ved seminariet havde han også i den senere tid taget de gamle myther og oldsagn frem. Det var mærkelig nok i seminaristernes „discussions-forening“. Men her til måtte han søge hjælp hos Grundtvig, der da også med sædvanlig hjælpsomhed gav ham alle de råd og gode vink, han kunde trænge til. At han skrev sig disse bag øret til senere brug i sin højskole er nærmest en selvfølge.

Også vore gamle ordsprog prøvede han at tage i brug. Det var nærmest efter eksemplet ude fra Grundtvigs højskole, „Marielyst“, hvor C. J. Brandt tidligere som skolens forstander, havde gjort dem til udgangspunkt for foredrag. Skolens daværende forstander Carl Grove trådte her i Brandts fodspor; her havde Trier fundet vej ud i ledige timer, hvor han prøvede at suge al den honning af undervisningen, som var til at få. Grove var ingen blændende taler; men hans foredrag over Danmarks-historien som over myther og sagn, forekom Trier i al deres jævnhed og sandruhed at være gode og værd at lytte til. Og navnlig hørte han godt efter, når Grove fortalte ham om de erfaringer, han havde gjort, eller han gav ham gode råd, ligesom Trier også nøje gjorde sig kendt med skolens daglige liv.

Men med samlivet mellem seminaristerne førtes Trier så at sige lige ind midt iblandt dansk landsby-ungdom. Der blev hér knyttet forbindelser, som ikke alene skaffede ham elever allerede den første vinter, men som holdt sig hele hans liv og stadig støttede hans senere arbejde i Vallekilde. Næppe kunde han i København have haft en virksomhed, der var bedre skikket til at forberede hans højskole-gerning end netop denne.

Denne vinter opholdt ungdomsvennen Ludvig Schrøder sig igen i København efter hans højskole-arbejde i Rødning. Timer igennem drøftede de to unge mænd, hvad de senere skulde arbejde for, og hvordan arbejdet skulde udføres.

Men allerbedst var det dog at komme ud til Grundtvig. Trier havde fem unge studenter, som han forberedte til at blive præster. Og han havde da fået Grundtvig til for ham og disse studenter at gennemgå stykker af Johannes evangelium. Disse timer var, syntes Trier, uforlignelige. Oftest drejede samtalen sig dog om folkehøjskolegerningen; og Trier mente siden, at intet havde sat så stærkt et præg på hans senere gerning som disse herlige samtaler, hvor Grundtvig håde løftede ham op til idealets top og — i næste øjeblik lagde ham våben i hånd til selv at bane sig vej derop. Efter sådanne samtaler var det, som hans håb og frejdighed voksede med dobbelt kraft.

Den 17. febr. 65 skriver han til Marie: „Jeg har været ude hos Grundtvig; så åndfuld og munter har jeg ikke set ham siden 5. febr. i fjor. Han var aldeles den gamle Grundtvig igen. . . . Du skulde bare se og høre ham, når han er således i sit es, da sprudler det af vid og ånd“.

Skolen i Vallekilde var efter hånden bleven Triers „kære, stadige tanke“; i sin levende fantasi udmalede han for sig selv og Marie Abel med de stærkeste farver livet i dette deres fremtidshjem. Efter hans mening skulde der næppe komme til at gå mere end et år, før de kunde holde bryllup, og han føre hende ind i dette vidunderlige skolehjem.

Som med et lille smil fortæller Marie ham efter et sådant brevbillede, at da kan han tro, at hendes fader ser med ganske andre øjne på den sag. Han hævder stadig i stor alvor, at vil Trier den vej, så må de være glade, om de kan blive gift om 16—17 år. „Du skal ikke tro“, sagde den gamle præst til datteren, „at Trier går hen og gifter sig på en højskole, han kan jo hver dag risikere, at alle eleverne går hen og forlader ham, så du og han står tilbage på den bare mark“.

Nå, datteren svarede ikke, men i sit stille sind tænkte hun: Trier gør det nok alligevel.

I sit svar herpå indrømmer Trier, at det er et vanskeligt arbejde at gå ind til. „Ja, alvorlig vil min gerning blive, ti den skal jo gå ud på at vække mennesker op af syndesøvnen til omvendelse. . . . Og tænk Marie, hvormegen lige-gyldighed for *vort folks*, det danske folks sag, der er på den ene side, og hvor megen mangel på kristentro, der er på den anden side, og døm så selv, hvor megen alvor vil den da ikke føre med sig, den gerning, der går ud på at vække og oplyse det åndelige liv. Men også hvilken glædelig gerning! Kan der vel tænkes nogen dejligere! . . . Vorherre hjælpe os dermed i sin nåde! . . . Kære Marie, lad os sammen bøje knæ og bede til ham så godt vi kan, for den sag. . . .

„— Hvor din faders bemærkning er morsom! — efter den tankegang kunde en købmand da aldrig gifte sig; ti han er jo hver dag udsat for at kunne miste alt! . . .“

Ja, han var, som han selv skriver 25 år senere, „ung og opfyldt af dristige håb, vis på, at jeg gik ud at tjæne en sag, der havde Guds velbehag. Og så trøstede jeg mig til, at han vilde hjælpe“.

Den bevægede politiske stilling i de dage lagde også stærkt beslag på hans tanker. Det trak jo op til den kommende grundlovsændring 1866. Det Grundtvig'ske, nationale venstre var hans parti, og her stod den „lærde bonde“ N. J. Termansen for ham som idealet af en rigsdagsmand, men også Lars Dinesen kom i de dage meget sammen med ham, og det samme gjorde ungdomsvennerne Octavius Hansen og Frede Boisen, der ligesom Trier var varme tilhængere af den „gamle grundlov“ af 1849.

Men for dennes bevarelse så det jo sort ud. „Jeg har i denne morgenstund“, skriver han til Marie d. 1. febr. 65, „været rigtig bedrøvet for de politiske forholds skyld“. Det volder ham dyb sorg at se de national-liberale. Han tror, de vil søge at røve det danske folk dets frie grundlov; og om dette lykkes, skriver han, „da farvel alt håb om frem-skridt for det første i Danmark; så, farvel alt håb om dansk-hedens sejr for det første, da har frihedens fjender vundet.

..... Man vil give os en ny forfatning, hvorefter der vil være tre ligestillede magter: kongen, landstinget og folketinget, men de vil jo altid komme til at ligge i hårene på hverandre“.

Eftertiden gav Trier sørgelig ret i denne spådom.

Han kommer lejlighedsvis til at nævne, hvordan bondevennepartiet her kæmper for det samme, „men,“ føjer han til i brevet til Marie, „du ser altså, at vi står ved en meget farlig overgang. Jeg er så bedrøvet over den måde, hvorpå striden føres. . . . navnlig har „bondevennerne“ i disse dage anvendt et fægterkneb, som jeg aldeles ikke ynder, men som da også er mislykkedes; jeg frygter, det vil skade sagen. Som sagt, hele denne sag er mig en hjertesag, og jeg synes, du må have del deri. Gud forbarme sig over vort lille, sønderrevne fædreland!“

7.

P å r e j s e.

Under alt dette var forbindelsen med Vallekilde holdt flittigt ved lige ved breve; men nu tiltrængtes der efterhånden også et besøg derude, og en af de første dage i marts tiltrådtes rejsen sammen med gamle Trier. Herom skriver han i brev til Marie af 9. marts:

„I lørdags rejste jeg da vel indpakket af sted med fader. I Sorø hentede Borup*) os, det var et dejligt vejr, men en bidende kulde.

„I Skamstrup blev jeg kun i to timer; en gårdmand fra Hørve (annex til Vallekilde) en venlig, rar Mand var kommen hen at hente mig, og kl. 5½ nåde jeg Vallekilde, hvor jeg blev modtaget med åbne arme af den velsignede Hoff og hans yndige kone. Straks den samme eftermiddag gik vi ind i nabogården til Peder Frederiksen for at se på lejligheden. Senere på dagen fik jeg talt med Tranberg, den udmærkede lærer her i byen.

*) Triers svoger, gift med hans søster Marie.

Vi aftalte, at han skulde komme over på min skole og give en time dér hver aften. Han skal være vor juridiske professor; — også Hoff lovede mig at komme jævnligt og deltage i undervisningen.

„Jeg hørte derefter Hoff prædike — prægtigt! — vi spiste til middag, og kl. 5 var der da møde om højskolen ovre i skolen. Det var et rædsomt vejr med regn og sne og storm; men dog var skolen aldeles fyldt, der var også kommen folk nogen mile borte fra nemlig inde fra Odsherred, deriblandt en fortræffelig mand, lærer Rosendal.*) Jeg talte så skolens sag og besvarede de spørgsmål, der stilledes til mig; men jeg var egentlig dårlig oplagt og slet forberedt, så jeg fik derfor ikke talt så godt, som jeg ellers kunde have gjort og var egentlig derfor lidt forknytt. Men de andre trøstede mig på det bedste og mente, at mine ord havde gjort indtryk på folk. Så meget blev mig dog klart: der er god stemning for sagen, og Vallekilde-bønderne betragter denne sag som deres egen, én der vil „hæve deres by“, som en af dem sagde.

„Der blev også talt til mig om flere elever, uden at noget bestemt dog endnu kunde afgøres.

„Om aftenen var der nogle fremmede i præstegården.

„Næste dag blev den endelige afgørelse truffet med Peder Frederiksen; der var meget at afgøre. Så kørte Hoff og jeg til Vørslev skole. Der bor en ældre, prægtig lærer, Blegvad, også Grundtvig-ianer, hvem jeg havde megen glæde af at tale med.

„Nu kom lidt efter lidt skolens venner på Kallundborg-egnen, næsten alle Grundtvig-ianere: Holm fra Ubberupgård, pastor Mohr fra Vørslev, Vilhelm Beck i Udby, forpagter Burchardi, Boesen, Lavetz, Lund og nogle lærere. Og der i skolen holdt jeg da det andet møde. Jeg var godt oplagt og talte godt, og bagefter fik vi en livlig samtale i gang. Der var vel ikke så mange bønderfolk til stede her som i Vallekilde; men også her viste sig stor interesse for sagen.

„Vi tog alle (d. e. de ovenfor nævnte) hjem med Holm

*) Lærer i Høve i Odsherred.

til Ubberupgård, hvor hans moder og søster var på besøg, og der tilbragte vi en mageløs aften; skolens skål blev drukket, og jeg blev der om natten. Lige til kl. 2 sad Holm, hans moder, søster og jeg og talte sammen.

„Næste dag kom der vogn fra Boesen, og den kørte mig lige til Skamstrup, hvor jeg kun blev et par timer, så rejste far og jeg igen til Sorø.

„I Sorø gik jeg straks op til fru Ingemann. Det var forunderligt atter at komme ind på det gamle, kære sted.

„Fru Ingemann er nu gammel, svagsynet, hvidhåret; men dog alligevel kender man straks igen „Lucie, svøbt i skønheds rosenklæde“. Hun var så uhyre venlig og gav mig et af Ingemanns egne håndskrifter. Og da jeg så rykkede ud med mit egentlige ærinde at få et digt, et hidtil utrykt, af Ingemann, til en „nytårsgave“, hvortil jeg vil samle, og som skulde give et par hundrede dalers indtægt til en friskole, sagde hun først, at nu var alt trykt; bagefter huskede hun dog på, at hun havde endnu nogle enkelte, men som egentlig først skulde trykkes efter hendes død, da hun var omtalt deri. En af disse fik jeg dog, en dejlig sang om døden, skreven kort før hans død. — Så fik jeg lige hilst på pastor Glahn og kørte så hjem med fader. Han er meget oprømt efter rejsen, der har gjort ham meget godt. Men var den ikke også prægtig, og må vi dog ikke takke Gud for den.

„Herhjemme stod alting vel til. Foruden et brev fra dig lå der også et længe ventet fra Arvesen, uhyre morsomt — med hilsen til dig.

„Jeg har ellers haft travlt hele formiddagen med at tale med folk om en folketingsmand til Odsherred. Man skal have omvalg derude, og er ikke til freds med ham, der har stillet sig.“

I denne tid fik Trier nu også sluttet et par skriftlige arbejder, han havde lovet Tang til hans Danmarks-historie, det ene om kong Fr. 7., det andet om Oehlenschläger.

8. Forårsferie.

Vinteren var dette år meget langvarig, og isen forsvandt først sent på foråret; men da påsken midt i april indtraf, var våren dog „i luften“, og dobbelt frydeligt blev det for Trier, da han til højtiden fik Marie Abel over som gæst i sit hjem. Der fulgte nu en frydefuld ferietid oven på den lange og overordentlig anstrengende vinter. I lyse, lykkelige dage færdedes han nu sammen med hende, snart i hjemmets snævre kreds og snart blandt hans store venneklok.

I brev af 1. juni, det første efter feriens slutning møder vi som en genlyd af Triers glæde og tak over samværet: „Hvor jeg savner *dig*. . . . med hvem jeg nu har været vant til at færdes tidlig og silde i halvanden måned. Ja, Marie, hvor var det en dejlig tid, vi dér fik at leve sammen i, så vi mer og mer voksede sammen. Med tak til Gud, der så forunderlig lod os mødes og forunderlig hidtil har ført os, vil vi se tilbage og med frimodighed se fremtiden i møde“.

Det minde, der dog måske stærkest af alle gemtes hos Marie, det var kirkefærden store bededag ud til Lyngby, hvor den ejendommelige Peter Rørdam var præst. Hun skriver senere derom: „Ernst, hvem der nu kunde have holdt Pinsefest med dig, kunde igen have været ude i Lyngby og hørt Peter Rørdam. Ja, den mand og det sted er bleven mig kære for hele livet, siden hin mindeværdige store bededag, den velsignede dag, som jeg så ofte takker Gud for. Hvor er det forunderligt, at der sådan lige med et kan vågne som et nyt liv inden i os, og som kan gøre os så mageløs glade.

„Sådan gik det mig den dag, du ved ikke, hvor frygtelig bedrøvet og ilde til mode jeg følte mig den dag, før vi gik ind i kirken; men så var det, jeg fandt en sådan trøst i gudstjenesten. Ja, forunderlig var det; det var, som jeg var blevet et helt andet menneske, da jeg igen forlod kirken.

„Hvor har jeg dog grund til at takke Gud.

„To mere forskellige partier end dem, jeg nu står imellem her, kan ikke tænkes, men jeg må jo finde mig i at blive draget snart til den ene og snart til den anden side, indtil den dag kommer, da jeg kan få lov til helt at gå over til *den* af siderne, som min hu nu ganske står til“.

Hvad Marie Abel oplevede den dag derude i Lyngby kirke ved at høre den afgjorte og trossikre Rørdam var vel nærmest som en slags opvækkelsens stund. Længe og inderlig havde hun allerede lyttet til, hvad Trier og andre af hans folk havde at sige om sand kristendom; men fra hin uforglemmelige time i Lyngby kirke vidste hun, hvor hun hørte hjemme; nu kunde hun sige med folkene ved Jakobs brønd: „Nu tror vi ikke længer for *din* tales skyld; men vi har selv hørt, at denne er verdens frelser“.

Intet under, at hun bestandig senere regnede den dag for en af de bedste og betydningsfuldeste i sit liv.

Og glæden var måske ikke mindre for Trier.

9.

På rejser for skolen.

Efter denne glade ferietid måtte der imidlertid atter med kraft tages fat på forberedelsen til skolegerningen. Den 1. juni træffer vi atter Trier på vej ud til Vallekilde. Han skriver til Marie: „Hvor er her dog stille og dejligt herude på landet! Fra Roskilde kørte jeg med postvognen og sov undervejs i tre timer. . . . Hoff var ovre at møde mig i Svinninge. Jeg fik tornysteren på nakken, og vi gik over engene ved den store Svinninge Vejle. Vi havde jo meget at tale om. Allerede den dag mødte jeg mange venlige ansigter blandt bønderne dér.

„Klokken blev nu 6, og da vi havde fået té, så vi indenfor til Peder Frederiksens. Her var storstuén blevet pyntet i anledning af mit komme. Fru Hoff er dog en sød lille kone! Om aftenen var her sangmøde til indøvelse af sangene til grundlovsfesten. Jeg ledede øvelserne.“

Det var Triers bestemte mening, at han denne gang vilde opsøge baronen på Dragsholm og se at vinde klarhed

over, hvad han kunde vente sig af denne så indflydelsesrige mand. „Bare det besøg nu må løbe godt af!“ noterer han som med et lille suk.

Så hedder det videre i brev af 9. juni: „Så vandrede Tranberg og jeg da af sted over bankerne (med den dejlige udsigt over havet) til Adellersborg. Tranberg gik ind til sekretairen (hvorfor ikke „skriveren“), mens jeg gik op på gården, en vældig *gammel* borg. . . . Jeg gik til én dør — ingen kom — nok én — heller ingen. Så kom jeg

Dragsholm.

endelig til en tredje: „Hvem dér?“ „En fremmed!“ „Vil De vente til tjeneren kommer!“ Men der kom ingen tjæner. Så blev jeg gal i kalotten og gik atter ned til skriveren og *krævede* adgang til baronen. Kort efter blev jeg da ført op i stuen, og „han selv“ kom. . . . Jeg var omtrent to timer hos ham. Det er en underlig mand, han har dog vist hjerte . . . men lader sig vist påvirke af ethvert indtryk. Jeg forbavsede ham åbenbart med adskillige af mine udtalelser og morede ham kendeligt, men det bliver dérved; han kan ikke lide Grundtvig-ianerne; og mine tanker om en folkelig oplysning finder han meget *smukke* — men håbløse. Jeg vandt ham dog, tror jeg, og han bad mig atter besøge sig. Jeg fik også lov til at lade skolen nyde godt af hans sam-

linger, og vi fik lov til at komme op på gården, og det er godt, for det skal være et udmærket agerbrug.

„Det kom dog aldrig til noget nærmere forhold mellem Trier og den mærkelige lensbaron Zytphen Adeler.

„Om aftenen havde jeg et møde med bønderne i Hørve (naboby til Vallekilde); men det var jeg for resten ikke til freds med. Der var ikke „liv i kludene“ den aften.

„Om fredagen fik jeg atter gjort et besøg hos Peder Fredriksen, og derefter fik jeg præstens vogn at låne og kørte af sted ind i Odsherred. Det er en dejlig vej, og er man kommen forbi Fårevejle kirke, der ligger på en lille klint ud mod stranden (Lammefjorden), går det hele vejen opad mellem store, stolte bakker, og på én gang har man så havet med den prægtige Sejrøbugt lige under sig, og kort efter har man nået Høve, én af byerne, der hører til Asnæs sogn.

„I denne by bor en fortræffelig skolelærer Rosendal Det er en kraftig mand, tidligere lærer i Sønderjylland. Dérovre hørte han til de såkaldte „Klosterbrødre“.

Denne stærkt særprægede og ejendommelige almueskolelærer havde gjort det til sin livsopgave at bane vej for Grundtvig-sk oplysning i Odsherred. Trods megen sygdom i familien løste han denne opgave med stor kraft og efterhånden med ikke lidet held. Hans gerning kan spores til den dag i dag. Hos ham fandt Trier i den kommende tid et fortrinligt tilknytningspunkt for sin højskolegerning i Vallekilde.

„I Rosendals skole holdtes der ud på aftenen et møde. Der var kun meget få — og dog er dette møde det, jeg endnu har havt mest glæde af. Det er en ganske ejendommelig slags bønder disse „Odsinger“; de har hørt til det gamle krongods og har derfor nu i 60 år været selvejere, fri og kraftige folk, der véd, hvad de vil. Da jeg havde talt, tog bønderne selv ordet, den ene efter den anden, hvorved det viste sig, at de er sig folkcoplysningens vigtighed godt bevidste. De betragter derfor ikke højskolen som *min*, men som *deres*. . . . Rosendal var meget glad ved det hele. Så kørte jeg da hjem sent på aftenen til Vallekilde.“

Dette lille, men gode møde var medvirkende til, at der ved månedens slutning fremkom „En opfordring“ i Nykøbing avis „til beboerne i Odsherred“, at de snarest mulig burde lade deres unge sønner nyde gavn af den undervisning, der nu fra 1. novbr. vilde blive dem tilbudt på den ny højskole i Vallekilde. Der blev gjort stærkt gældende, hvor rigtigt det vilde være, om danske bønder nu blev veloplyste borgere i vort land.

Opfordringen var underskrevet af tre gårdmænd fra Asnæs og to gårdmænd og en husmand fra Høve. Og dertil kom så også Rosendal, der velsagtens har sat den i pennen.

Anledningen til denne „opfordring“ med dens anbefaling af den kommende ny højskole havde dog foruden det omtalte møde også en anden og nærmere liggende grund.

Trier havde nemlig i dagene forud i Nykøbing avis ladet indrykke følgende kundgørelse:

Undertegnede bekendtgør herved, at jeg til 1ste november dette år agter at oprette en højskole for unge mænd af bondestanden (omtrent fra 18-års-alderen af) i Vallekilde by. Skolens formål skal være at give folkelig oplysning om vort fædrelands historie, tillige med kendskab til vort modersmål og øvelse i at bruge det mundtlig og skriftlig. Derhos vil der blive givet undervisning i jordbeskrivelse, regning, skrivning, tegning og lidt landmåling. Undervisningen vil blive ledet af to lærere forude af mig selv. Betalingen for et halvt år vil blive 20 rdl. for undervisningen og 40 rdl. for fuld kost og bopæl. Lærlingerne må selv medbringe sængklæder og sørge for vask. Nøjere oplysning om denne skole vil kunne fås hos pastor Hoff og lærer Tranberg i Vallekilde. De, der ønsker at optages som lærlinger, vil kunne mælde sig enten hos disse mænd eller hos

Ernst Trier,
theologisk Kandidat,
København, Vesterbrogade nr. 5.

Flere andre blade optog Triers stykke; „Dagbladet“ i København med den pudsige tilføjelse, at skolen så vidt skønnes skal være i „Grundtvig-iansk stil“.

„Opfordringen“ fra Høve fik for resten følger. Nogle af de første indmeldelser fra Odsherred skrev sig der fra.

Fra Høve og mødet dér kørte Trier sent om aftenen tilbage til Vallekilde; men kun for to dage senere at drage videre, denne gang med postvognen til Holbæk, hvor han hilste på ungdomsvennen Skovsbo og hans Claudine, for derefter at stige op i den lille enspændervogn hos Andreas Bentsen, hans elev fra Blågård. Bentsens fader var lærer i Kvandløse, og dér kørte de nu til.

Her mødte Trier nu foruden den gamle Bentsen også lærer Jessen fra nabobyen Sønder-Jærnløse, en mand, som efterhånden kom i stærk forbindelse med Trier. — Brev til Marie, 9. juni: „Om aftenen var der da møde på skolen. Også hér havde kun få indfunden sig, men atter hér havde jeg et godt møde. Det var de bedste bønder, der var mødt, blev der mig sagt, og Bentsen har forsikret mig, at jeg har gjort indtryk på disse folk. Bagefter havde der været jere-minade over, at *den* og *den* ikke også var kommen med; — når de bare havde vidst, at det var sådant noget o.s.v.

„Til slutning sang vi, og jeg fortalte noget for dem.

„Det var nogle meget prægtige folk. Der udspandt sig en livlig samtale, der varede to timer, hvor jeg for en stor del tav og lod bønderne tale; og navnlig morede jeg mig en gang kosteligt over at høre dem meget alvorligt drøfte det spørgsmål, hvorledes man skulde bære sig ad, om én af eleverne havde — fnat!

„Dér så jeg da også den anden af de tilmældte elever. Hans fader hedder rigtignok Thord og han Niels Thordsen; men kæmpekræfter så det just ikke ud til, der var i ham, men han så skikkelig og rar ud.“

Det var denne gamle gmd. Thord Berthelsen, der nok så ivrig foreholdt Trier det som en uomgængelig nødvendighed, at der til den kommende højskole skulde knyttes et landbrug for at forstanderen til enhver tid selv kunde skaffe sig de ting, der hørte med til en så stor husholdning.

Dette havde Trier aldrig hidtil så meget som skænket en tanke. Den gamle bondes ord gjorde ham urolig og ængstelig og gav ham en del at tænke på.

„Søndag morgen kørte Bentsen mig over til Skamstrup.

hvor jeg traf svoger Borup og lovede ham at prædike til bægge gudstjenester næste dag (anden pinsedag).

„Efter prædikenen i Frydendal kirke (annex til Sk.) kørte jeg lige til Vejrhøj. Der afholdtes grundlovsfest på den del af „hjørget“, som hedder Kulås, i en dejlig skov.

„Jeg kom lige tidsnok. Hoff's svoger, Cramer, inspektør på Dragsholm, besteg talerstolen lige overfor den store forsamling (omtr. 2000), der mest bestod af bønder; men der var også mange „pæne folks pæne børn“. Han udbragte et leve for kongen. Så kom „baronen“ (Zytphen Adeler) og udbragte med en fin lille tale et leve for den uforandrede grundlov af 5. juni.

„Derefter talte Hoff, aldeles fortrinligt, om vor ulykke, som var den, at folkeånden var vegen fra os, dog burde vi vente, at den vilde vende tilbage; og vort arbejde skulde gå ud på, at den kunde komme.

„Så talte Tranberg med et leve for de tro Sønderjyder; der var meget godt i den tale, men også meget, som jeg stærkt mishelligede. Han var ikke fri for undertiden at kildre lidenskaben noget.

„Derefter fik jeg ordet. Jeg talte om, at „så længe, der er liv, er der håb“, men også, at „så længe, der er håb, er der liv“. Til at støtte vort håb, at vi deraf kunde få mod til at leve en fremtid, skulde vi drage vore gamle minder frem, og jeg tog da mindet om Skjold og Niels Ebbesen frem for at vise, at Vorherre i den værste fare kunde sende os mænd, der kunde frelse os. Hvorefter jeg udbragte et leve for de danske minder.

„Jeg er overbevist om, at jeg talte godt den dag, og jeg véd også, at det har gjort indtryk.

„Endelig talte en forpagter Tinn for enigheden. Hvortil Hoff bemærkede, at det var skønt nok, når vi blot vidste, hvorom vi skulde være enige, og *han* mente da, at vi nu burde være enige om at elske friheden.“

Så var den alvorlige del af festen forbi.

Bagefter var der fællesspisning i et telt. Trier fik her ved fællesspisningen rigelig lejlighed til at lægge mærke

til, hvor skarpt man stod overfor hinanden på det politiske område. De gamle "bondevenner" med Hans Jensen i Kundby langede ordentlig ud efter forpagter Tinn og lærer Skjellerup.

Var skovmødet i Kulås således nærmest et bondevennemøde, så blev det næste skovmøde, han kom med til, et indre-missionsmøde. Trier skriver: „Det holdtes på „Lyst-en“. Således kaldte man i almindelighed Conradineslyst skov, som ejedes af de gamle comtesser Moltke, søstre til greven på Nørager. De var voksede op i rigdom og vante til at færdes i landets højeste kredse. Men alt dette måtte vige til side, da de blev kristelig vakte. Deres varme tro drev dem til virksomhed for de fattige, nødlidende og syge, og med en iver, man sjældent ser, virkede de for kristendommens udbredelse. En del af deres formue havde de brugt til indretning af et sygehjem på deres gård, og dér færdedes nu disse elskelige gamle damer, altid med et venligt smil til enhver, og altid rede til gavmildt at hjælpe den, der trængte. Det var dem en glæde, når deres skov kunde afbenyttes til møder, hvor præster og lægmænd talte Guds riges sag. Især når Vilh. Beck talte, samlede store skarer, og der gik vidt og bredt ry af disse møder. Da jeg her første gang var med, tænker jeg, der var imellem 3 og 4000 mennesker fra alle egne her i amtet, selv helt ude fra Sjællands Odde. Det gjorde et mægtigt indtryk at se den store skare mennesker og at lytte til sangen. Træt efter de foregående dages omflakken, glædede jeg mig til ret i ro at kunne høre Beck prædike; men hans tale tilfredsstillede mig ikke den dag. Efter bulderet i hans voldsomme tordenprædiken gjorde det godt at fornemme den milde, kvægende regn i Hoff's tale. Jeg var under alt dette bleven forknytt ved bag efter at skulle køre hjem til Vilh. Beck. Hvorledes skulde det gå, når jeg så lidt kunde stemme med ham!

„Men på vejen til Udby traf jeg sammen med en del unge mennesker dér fra. De gjorde så udmærket et indtryk på mig, at jeg helt oplivet kom til Becks, hvor det vakte munterhed, at jeg næppe var kommen indenfor, førend jeg fortalte om mødet med de unge og udbrød: „Pietister er da

de folk i al fald ikke!" Beck og hans Hustru var kærlige imod mig, og da det viste sig, at han godt kunde tåle modsigelse, befandt jeg mig udmærket.

„Næste dag holdt vi et godt besøgt møde i almueskolen, hvor jeg udtalte mine tanker om folkeoplysningen. Beck støttede mig stærkt. Den dag talte han om, hvor bønderne stod langt tilbage i politisk henseende, så de trængte rigtig nok i højeste grad til sådan oplysning som den, jeg havde talt om, for at kunne blive selvstændige mænd, der, når de drog til rigsdagsvalg, vidste, hvad de vilde. Senere fortalte jeg stykker af Stærkodder-sagnet, og Beck forklarede Udbyerne, at de i det mindste måtte møde med 10 unge karle dér fra på skolen i Vallekilde. Med store forventninger om fremtidigt samarbejde forlod jeg ham, for over Kulby at rejse tilbage til København.“

10.

Bondevenner og forsamlingsfolk.

Om nogen Grundtvig'sk bevægelse i Nordvestsjælland var der i de dage ikke tale. Her kunde man kun tale om enkeltmænd som f. ex. Hoff og Tranberg i Vallekilde, Rosendal i Høve, Blegvad i Vørslev, Lars Dinesen i Kulby og enkelte andre, men mellem almindelige landsbyfolk var Grundtvig næppe kendt af navn.

Alligevel kan man ikke kalde landsdelen for en „død egn“. Der var især to åndelige strømninger, som satte folkehavet i bevægelse. Den ene var „bondevenne-bevægelsen“ og den anden „Indre-mission“.

I mer end tyve år havde bondevennerne her i Nordvestsjælland havt én af sine faste borge. Her fra Kundby lød Jens Gregersens stærke, advarende ord til herremændene: „Tag jer i agt, at ikke postelinet går i-tu!“ og fra Udby lød Glerups ord som fremtidsmusik: „Nu kommer bonden!“

I Svinninge valgtes Tscherning; mens både I. A. Hansen og Baltasar Christensen havde stor indflydelse. Kun få var de landbohjem her, hvor denne bevægelse ikke var nået ind.

Skønt Trier ærligt vedgår, at han næppe havde store gaver som politiker, så må dette dog ikke forstås således, som at han savnede interesse derfor. Han var ligesom de fleste af „Grundtvigs venner“ en såre varm tilhænger af den uforandrede grundlov af 1849, og vilde gerne deltage i kampen for dens bevarelse. Han vilde også gerne i sit fremtidsarbejde være med til at uddanne mænd af folket til deltagelse i rigsdagsarbejdet af samme støbning som f. ex. N. J. Termansen, hvem Trier i høj grad beundrede; men sidst af alt vilde han uddanne „stemmekvæg“ for de politiske førere; nej, det skulde være varmhjærtede, oplyste folk, der selv kunde danne sig deres egen mening om de forskellige sager.

„Jeg kunde sagtens“, skriver han, „stemme overens med bondevennerne i spørgsmålene om meget, som jeg kunde ønske afskaffet i det borgerlige liv; men næsten aldrig kunde jeg blive enig med dem om, hvad der skulde sættes i stedet“.

Når bondevennerne råbte deres: Nu kommer bonden! syntes Trier det lignede for meget råbene fra den franske revolution om den tredje stands rejsning *mod* alle de andre stænder. Nej, Trier ønskede hele det danske folk rejst, så forskellene netop kunde svinde i kærligheden til det fælles; men den tale var der ikke øre for, kun de ord der udtrykte had og vrede var i kurs — vrede over „undertrykkerne“.

Kundskab vilde man nok have; ti „kundskab er magt“, kundskab til jordens dyrkning og penges erhvervelse; men den „oplysning“, Trier vilde bringe, tråk man på skuldren af, ti den kunde ikke tilstrækkeligt omsættes i penge.

Dertil kom, at mange gårdmænd herude havde aktier i Hindholm højskole, bondevennernes faste borg, og derfor så man ikke gerne nogen medbejler i Vallekilde. Netop dette forår var der sket indbydelse til fornyet aktietegning til Hindholm, som kaldtes „den ypperste højskole i landet“.

Bondevenne-bevægelsen banede således ingenlunde vej for Triers skolegerning. Den må snarere kaldes en hindring.

De „gudelige forsamlings-folk“, som efterhånden sluttede op om kapellan Villh. Beck i Udby, kendte Trier på forhånd endnu mindre til end til bondevennerne, og tænkte sig vist nok skilt endnu længere fra. Men samtalen med Beck under besøget i Vallekilde og dennes forbindelse med Hoff vakte forhåbninger hos Trier om, at her var der en forbereder for hans fremtidsgerning. Det så jo ud til at kunne gå ham som Kold, der altid hævdede, at han havde fået sine første og bedste elever fra de gudelig vaktets kredse.

Men på den anden side vidste han jo godt, skriver han i det tilbageblik, han 25 år senere udsendte, at det kunde falde vanskeligt at vinde disse folks tillid: „Den frihed, der følger med den Grundtvig-ske oplysning var ikke yndet, og den „kirkelige anskuelse“ om det levende Guds ord var ikke velset, og at al tale om folkelighed i almindelighed blev regnet enten for ugudelighed eller i al fald for overflødig snak. Jeg håbede dog, at det skulde lykkes for mig at overbevise dem om mit kristelige sindelag og at få dem til at blive opmærksomme på, at den oplysning og dannelse, jeg vilde føre frem, kun skulde bidrage til at lære os bedre at bøje knæ for *Jesus Kristus Vorherre*, så den skulde være som en ydmyg tjænerinde overfor Guds menighed og dens sag. . . . Så måtte jeg kunne gøre dette klart“.

Det vil af ovenstående let ses, at Trier stærkt har øje for den dobbelte fare, der truede den ny Grundtvig-ske folkehøjskole: på den ene side at blive slugt af *partipolitikken* og på den anden side at blive et annex til kirken. Nej, hans skole skulde være en tjæner for den ægte *folkelighed*, den samlede danskhed, og den skulde samtidig gøre sin Johannes Døber-gering i menighedens forgård.

Når det virkelig lykkedes for Trier og adskillige af samtidens højskolemænd, da må det indrømmes, at hvad den første af de to nævnte farer angår, da fik disse mænd en mægtig hjælp i det danske folks ydre tvedeling ved Kongeåen. Var der overhovedet noget, der kunde kalde det splittede folk til samling og holde i live en følelse af samhørighed trods alt, hvad der til daglig kunde skille, da var

det tanken om det fraskilte Sønderjylland. Den tanke havde magt til at samle alle partier i folkelig enighed, og den havde sin højborg på de grundtvigske højskoler.

Den anden fare, at højskolen skulde blive et annex til kirken, at højskolemanden skulde blive lægprædikant og elevflokkens en „gudelig forsamling“, blev hovedsagelig afværget ved den stærke vægt, Grundtvig havde lært sine disciple at lægge på en *historisk* oplysning, der skulde give eleverne mulighed for selv at tilegne sig og forstå, både når det gjaldt, hvad der vedrørte det borgerlige samfund og den kristne menighed. En historisk oplysning, der skulde kunne minde om profetens, når det om ham hedder, at han skulde vende fædrenes hjærte til børnene, og børnenes hjærte til deres fædre.

11.

Skønskrivning.

Det led nu mod sommerferien, og Trier stræbte at frigøre sig fra alt det meget, der hidtil havde bundet ham til København. I den sidste tid havde han med henblik på sin kommende lærergerning taget et kursus i — skønskrivning; hans håndskrift, der hidtil havde været noget gnidret og temmelig vanskelig at tyde, skulde forskønnes og tydeliggøres; men det egentlige formål var dog at blive klog på, hvordan han kunde hjælpe den ungdom, han i sin skole fik med at gøre, til en smuk og tydelig håndskrift. Gennem sin store brevveksling med sine unge venner fra krigens tid havde han mer end tilstrækkelig kundskab til, hvor klodset de fleste førte deres pen.

Kursus'et var for Trier en tålmodighedskole; men han holdt ud, og hans håndskrift gennemgik en strålende forvandling. Dette morede ham, og da han opdagede, at han virkelig kunde lære andre det samme, var han i en årrække sin højskoles meget ansete og beundrede „skønskrivningslærer“. Hans lærer i kunsten var Edvard Bjerring, den samme lærer, der havde lært ham at skrive, da han som lille dreng gik i Mariboers realskole.

Om den ny håndskrifts forskellighed fra den gamle kan følgende lille forskrækkede ytring i Marie Abels brev tjæne:

Dalum d. 9. juni 1865. . . . „Du kan tro, jeg blev bange forleden aften, kære Ernst; jeg havde nemlig ventet brev fra dig i flere dage, . . . og så så' jeg en aldeles fremmed udskrift på det. Det var mig ikke mulig straks at åbne det, således rystede mine hænder. Hvad er det dog for en ny håndskrift? .. lærer du at skrive“?

Trier svarer hende i næste brev: „Ja vist lærer jeg at skrive, og nu skulde jeg jo netop vise dig min fine kunst og anede ikke, at det skulde give anledning til en sådan forskrækkelse. Kan du ikke nok se mine fremskridt“. . . . Marie: „Du kan rigtignok tro, at jeg kan se, at din skrift er bleven bedre“. . . . Trier: „Der er en ting, der forstyrrer mig (i brevskrivningen) virkelig pinligt, og det er, at jeg nu hver dag får alle skrivekunstens regler foredragne for mig af min skrivelærer, så jeg kommer uafsladelig til at tænke på *bogstaverne*, disse tossede bogstaver, som aldrig kan blive runde og pæne nok — i stedet for ene og alene at tænke på ordene“. . . .

12.

A n b e f a l i n g e r.

Med Henblik på de pengevanskeligheder, der kunde tænkes at opstå når højskolen skulde træde i kraft, bestemte Trier sig til — vist nok efter sin faders tilskyndelse — at ansøge det „Classenske fidei-commis“ om en understøttelse. Til fremme for denne sag fik han fra stiftsprovst Glahn følgende anbefaling:

„Som hr. cand. theol. Ernst Trier — hvem jeg har undervist i hans tidligste barndom, og hvis udvikling og virksomhed jeg indtil nu har fulgt med levende interesse — i sine barndomsår var en så usædvanlig opvakt og begavet elev, således er han bleven en ikke mindre vækkende og dygtig lærer. — Han er blandt andet i besiddelse af en *egen gave*

til at tiltale almuesfolk, og jeg har navnlig bemærket, at bondesønner fra det nordlige Jylland, som i København er blevne forberedte til skolelærerexamen af flere lærere ofte har nævnt hr. Trier som den, blandt deres lærere, der har havt mest indflydelse på deres udvikling. — Når nu hertil kommer, at han med al den *forbavsende iver og livlighed*, hvormed han omfatter undervisningsvæsenet og ved navnlig at have gjort det til sin opgave at undervise unge mennesker, som er ude over deres barnealder, forbinder et *sundt og åbent øje for en del af de udskejelser*, -- den mangel på tilstrækkelig besindighed, lydighed og orden, som vort nyvakte folkeliv ikke har kunnet undgå, så må jeg anse ham for i en ualmindelig høj grad skikket til og *ligesom skabt for den virksomhed*, han nu har valgt sig, som førstelærer og bestyrer af en bondehøjskole.

Ålborg stiftsprovsti,
Egede Glahn."

Også Triers gamle morfar, etatsråd Nathansen, sendte dattersønnen en såre kraftig anbefaling. Men lige meget hjalp det altsammen; ansøgningen blev allernådigst afslået.

13.

Opbrud i Vennekredsen.

Året 1865 var rigtig et opbrudsår inden for Triers ungdomskreds; bryllup fulgte på bryllup. Frede Boisen indledede med et „fyrsteligt bryllup“ oppe i Karens norske hjem; så kom Octavius Hanssens — et meget stille bryllup. Derefter fulgte Nordmanden Olaus Arvesens. Trier og hans broder og fader var indbudt; men Fritz måtte repræsentere dem alle.

Dennes breve fra rejsen strålede af begejstring over, hvad han oplevede på turen — og det skønt bryllupsdagen i sidste øjeblik blev udsat ikke mindre end to gange; men Fritz holdt ud og benyttede lejligheden til et lille lynbesøg i Lillehammer.

Om første udsættelse nåde man at få besked i Køben-

havn. Vennelaget bestemte da, at de vilde samles og fejre gildet hos Nørregårds. Og skønt der nu kom telegram om den næste udsættelse, så fastholdt man, at gildet alligevel skulde stå på den sidst berammede dag, kun telegrammerne skulde vente til den afgørende dag.

Vennelaget i København havde en meget fornøjelig lille fest, hvis glans forhøjedes ved at også Bjørnstjerne Bjørnson kom til stede. Han var aldeles henrykt ved tanken om den første norske højskole, som Herman Anker og Arvesen nu stod i begreb med at oprette. Og selv var han som sædvanlig uimodståelig festlig. Også gamle Trier var med ved denne sammenkomst.

Det blev en travl uge for Trier. Han „styrtede“ bogstavelig af sted fra den ene til den anden. Han var hos Bjørnson, hos Nørregård, hos Octavius Hanssen, hos Hartmann, på Marienlyst o.s.v. Men endelig er han da nogenlunde færdig. Han skal på rejse.

Det gjaldt først et lille svip ud til Vallekilde. Den 6. juli skulde der være mindefest for Fredericia-dagen i den nu så kendte skov ved Høve strand. Der var samlet „overmåde mange mennesker“. Straks ved Triers ankomst mødte en af gårdmændene fra Asnæs frem og indmældte sin søn til skolen. Denne unge karl tillige med en anden, Niels Rasmussen, tidligere indmeldt fra samme by, Kristen Madsen, fulgte om aftenen Trier, hvor han gik og stod, og det morede Trier svært således at kunne gå omkring med sine tilkommende elever.

Kl. 4 begyndte festen med at lærer Rosendal fra Høve udbragte et leve for kongen; dernæst drog han dagens egentlige minde frem og sluttede med et leve for den tapre landsoldat.

Så var det Triers tur. Han mindede om de tunge ulykker året forud; men disse måtte vi se at forvandle til en endnu varmere kærlighed til fædrelandet. I en lille fortælling lod han fremtidshåbet spejle sig. Talen endte med et leve for Danmark.

Så talte Hoff om dansk folkeliv og endte med et leve for dette.

Tranberg sluttede med et efter Triers mening udmærket begrundet leve for de trofaste Sønderjyder.

Derefter gik man over til det — den gang — uundgåelige „festmåltid“, hvor alle talerne fra før atter havde ordet. Her talte Trier for den danske kvinde. Dette førte til et leve for Trier og hans skole. Der var en festlig stemning over det hele.

Trier blev hos Rosendal om natten og tog næste dag til Nykøbing, derfra med damper til Roskilde og videre med toget hjem.

Men nu gjaldt det en længere udtur.

To af venneflokken stod nu for tur med bryllup, nemlig den norske ven og cand. theol. Albert Lange og dernæst Christopher Bågå. Disse to var blandt dem, der stod Triers hjærte næst.

Den 14. juni skriver Trier til Marie:

„ Nu, kære Marie, læs medfølgende brev fra Georgia Birkedal og vis din fader det! Jeg har også havt brev igen fra Albert Lange, hvor han giver mig lov til at vise din fader det brev, han skrev til mig om brylluppet. Det sender jeg dig da med. Og så gør du *alt*, hvad du kan for at få lov til at komme med. Kan du ikke, hvis det kniber få fat i feltprovsten? Men husk nu på, at jeg må jo snart have svar til Birkedals, så skriv mig i hvert fald til med omgående post, hvad din fader siger hertil. Bare han dog vil give dig lov. . . . Og husk så, at du er indbudt til brylluppet som *brudepige*.“

Maries svar lød på at hendes fader ikke havde det mindste imod, at hun fulgte Trier til brylluppet i Ryslinge den 14. juli.

Trier, — der havde ventet afslag og været yderst spændt på svaret, — jubler:

„ Det var da prægtigt, at du fik lov til at komme med til brylluppet. — Hurra! — Dejligt! — Jeg ser dig allerede som brudepige! Nej, hvem skulde dog for et år siden tænkt sig dig som Georgia *Birkedals* brudepige, da Birkedals navn endog næsten var smuglergods i eders hus! Nå, det er jo fortræffeligt alt sammen.“

Trods hjemmets passive modstand havde det dog lykkedes Trier efterhånden at få sin kæreste listet ind i de grundtvigske kredse i Odense. Ved et besøg hos præsten Ludvig Helveg havde hun kort forud truffet Birkedal for første gang. Hun skriver derom:

„Jeg kom til at sidde ved siden af Birkedal ved frokostbordet, og du kan tro, jeg hørte godt efter, hvad han og Helveg og lærer Lifoli talte om. Birkedal var så uhyre munter og kom med den ene fortælling efter den anden. Der var også en pastor Storm. . . . Han bad mig hilse dig så meget. . . . Også fra alle de andre skulde jeg hilse dig, men især fra Birkedal, som glædede sig til at gense dig til brylluppet d. 14. juli. . . . Er du enig med mig i, at vi kører herfra om morgenen d. 14. — Faders vogn står til vor tjeneste. . . .“

14.

Bryllup i Ryslinge.

Hjerterum var der nok af i Ryslinge gamle sognepræstegård, husrummet vilde det åbenbart komme til at knibe mere med. Velhavende var præstefamilien heller ikke, snarere det modsatte; men når nu husets ældste datter — blandt de mange døtre — skulde fejre sin brudefærd, da måtte der ses stort på tingene — ikke i retning af overdådighed, men i retning af vidtgående gæstfrihed. Og kunde da selve familien ikke favne dem alle (huse dem), så var der jo den venlige menighed at falde tilbage på.

Festens forløb er skildret af Ernst Trier i breve til hans hjem, og disse benyttes da her.

Den 14. juli stod brylluppet. Allerede dagen i forvejen rejste Trier over til Dalum for derfra i følge med Marie at drage til Ryslinge. I toget fra København fik han rejsefølge med adskillige bryllupsgæster, deriblandt brudens møster og hendes mand, historikeren Fr. Barfoed, og Anna Fenger m. fl. I postvognen fra Nyborg var der trang plads. Trier var kommen til at sidde ved en mand, som udbredte sig over, at han ikke kunde udstå Grundtvig-ianere. Under

hans hidsige udtalelser faldt Trier imidlertid i en lang og tryk søvn, og undgik derved at høre mere.

Den 14. var Trier og Marie tidlig oppe for at faa alle forberedelserne gjort. Først var de ude at plukke kornblomster til en krans, som Marie vilde bære, så pakkede Marie sit tøj ind, og provstens gamle stadskarosse rullede for døren. Hen på formiddagen kørte de af sted, og kl. 1 nåde de frem til Ryslinge præstegård, som den lå der halvt gemt i den gamle have og med kirke og gadekær i umiddelbar nærhed.

Birkedal kom straks ud og bød dem velkommen, men overlod dem derefter til pastor Storm*), der under hele brylluppet uafsladelig for omkring. Han var nemlig bleven udnævnt til „maitre du plaisir“, dog, som Birkedal bemærkede, „uden at have andre egenskaber dertil end den at være plaisérlig“.

Storm førte nu Marie over i „Marengård“, der skulde hun bo om natten. Lidt efter førte Storm provst V. Block fra Kerteminde tillige med familie ind i samme gaard. Og det gik nok så glat: Provsten spankede om i skjorteærmer mellem de unge damer, som under omklædningen trippede omkring uden kjoler i „underskørter“.

Under ustandselig munterhed mødte samme unge damer i samme enkle dragt ude i gården for ved gårdens vandtrug at vaske sig.

Midt under denne travlhed havde Trier og Albert Lange fundet hinanden nede i haven, hvor de havde en god stund med hinanden.

Endelig var alle kommen i „bryllupsdragten“, og nu begyndte det at kime derovre fra det lille, lave, men brede kirketårn. Klokkerne tre samledes hele brudefølget ude i haven under de mægtige træer. Men idet følget nu drog over mod kirken, måtte det passere gennem en stor skare bønderfolk. Det var Birkedals sognefolk, som gerne vilde have et lille glimt med af ders kære præstemands glade familiefest.

*) En tid hjælpepræst hos Birkedal under hans rigsdagsvirksomhed.

Kirken var festlig smykket. Bag alteret vajede det danske og norske flag i skøn enighed, og foran koret var danske og norske vimpler festligt sammenslyngede og omrammede af prægtige blomsterkranse.

Birkedal selv stod allerede oppe i koret foran alteret og modtog derfra hele det store følge. Lidt efter lød det overalt ned gennem kirken: „Dér kommer hun; dér er hun“, og nu så man pastor Koefoed (Sønder Nærå)*) komme op ad kirkegulvet med Georgia. Trier kalder hende i sit brev „den aldeles ubeskriveligt yndige brud“. Tre og tyve brudepiger fulgte dem; og blandt dem Marie Abel i sin skinnende hvide dragt. Alle havde de blomsterkranse om håret -- Marie sin af de blaa kornblomster.

Brudepigerne dannede nu som et yndigt levende hegn om alteret og dets præst.

Først blev sunget: „Huset, som Gud har byg't“ og derpå: „Du ledte frem algodheds Gud“.

Så begyndte Birkedal sin vielsestale. Han fortalte først om et brev, som Lange havde skrevet til ham få dage før brylluppet, deri stod, at nu stod Lange ikke mere oplysningen imod om „Herrens levende ord“. Tværtimod, han havde selv lært at finde hvile og fred i dette ord, som Jesus Kristus selv havde talt til ham i hans daab. Og netop derfor kunde Birkedal da med fuld glæde og tryghed give sin „lille due“ hen til ham, hendes brudgom. Og netop derfor skulde dette Guds eget ord da også lyde ved denne lejlighed.

Han bekendte nu troen, og talte derpaa, skriver Trier, „mageløs dejligt“ om, hvordan det ord kan hjælpe os gennem verden. Saa sagde han Georgia farvel fra hendes fædrenchjem og fædreneland.

Saa fulgte en af Kingos salmer, der paa messe fra alteret, atter en salme: „Det er så yndigt at følges ad“ og til aller sidst: „Fædreneland ved den bølgende strand“.

Fra kirken vandrede det store følge atter tilbage til præstegården. Og kort efter gik man til bords. Der var dækket i tre stuer til de lidt over 70 gæster. Blandt disse kan nævnes

*) H. J. Koefoed havde været huslærer hos Birkedal.

— foruden Barfoeds og frk. Fenger — fru Rørdam fra Ondløse med tre døtre og svigersøn, Ludvig Helveg fra Odense, pastor Koefoed med kone, pastor Leth fra Horne med kone og datter, provst Block med kone og datter, Rejnhold Hertel, Julie Melby — hendes fader, M. Melbye fra Asperup, var hindret i at være med — pastor H. Svejstrup fra Rødding med Poul S. og provst Blædel, der alle tre var kommen med Peter Larsen Skræppenborg som kusk.

Peter Larsen rasede ved mødet mod den mode, som adskillige af de unge piger ved festen bar til skue, nemlig kρινolinen. Det skal have lykkedes for ham at faa en af disse knækket. Voldsomt kunde han jo optræde den gæve bonde-
mand under sin stærke hævden af god, gammel dansk sæd og skik.

Ved bordet tog præsten fra Odense, L. Helveg, først ordet. Han udbragte brudeparrets skål „ganske udmærket“, hedder det hos Trier. Så takkede Alb. Lange svigerforældrene, fordi de havde givet ham, den fremmede, deres Georgia.

Her blev så en sang af Birkedal sunget, og han talte derpå om Langes forældre, som han havde lært at kende under besøget på Lillehammer.

Også Barfoed var mødt op med en sang i dagens anledning. Fra Sønderjyderne bragte provst Blædel og H. Svejstrup hilsen til brudehuset og farvel til bruden. Så kom telegrammer fra Lillehammer og Triers familie i København. Og nu fortsattes videre med taler af provst Block, Trier, Peter Larsen Skræppenborg og atter Birkedal.

Efter måltidets slutning blev de talrige brudegaver taget i øjesyn. Især tiltrak sig almindelig opmærksomhed en pude, hvorpaa var broderet den dejligste danske bøgegren. Den skulde bruden aabenbart have med som et minde om den danske bøgskov.

Ungdommen drev nu ud i haven, hvor sange og hjertelig latter snart lød fra alle sider. Men nu skulde den unge brud danses ud af pigernes lag; og Georgia holdt troligt ud, til hun havde danset én gang med hver af de 23 brudepiger.

Idet nu skumringen sænkede sig over havens træer og buske, så lyste det på én gang op fra alle sider med bengalske blus, mens begge de to lysthuse klart blev oplyst af farvede lamper, smykket som de i forvejen var med flag. Ungdommen trak nu ned mod det ene af de store lysthuse, og der i skæret af de farvede lamper flokkedes man om brudeparret, der strålede af lykke, mens sang afløste sang. Dette lille optrin, syntes Trier, næsten var dagens yndigste.

Ved midnatstid brød man op, hver for at finde sit nattekvarter. Trier og vennen Rejnholdt Hertel fulgte først Marie hjem til „Marens gård“, hvor hun skulde dele værelse og seng med frk. Charlotte Rørdam. Hvor lo de alle af den uhyre dobbeltseng med de uhyre dyner både over og under.

Efter således at have afleveret damerne, vandrede Trier og Hertel videre endnu en god stund. Endelig var de uden for en gård. „Her er det; her skal vi ind“, sagde Hertel. Men næppe havde de aabnet stuedøren, før der højlydt blev protesteret indefra. De var gået fejl. Protesterne kom fra Birkedals gamle moder, som her havde fået sit nattely og nu netop var i færd med at gå til sængs.

Så måtte de to unge mænd atter ud at lede. Langt om længe fandt de stedet, hvor de hørte til, og kom til ro.

Næste morgen samledes gæsterne atter i præstegården fra de mange forskellige gæstekamre rundt om i byen. Birkedal begyndte dagen med en husandagt, og derpå gik alle i den dejlige sommermorgen ud i haven, hvor morgenbordene stod opdækkede.

Også her gik det løs med taler. Barfoed begyndte; brudgommen talte for hans danske ven Ernst Trier og udbragte såre smukt hans skål.

Idet man rejste sig, lød Birkedals stærke stemme: „Nu til vognene allesammen!“ og nu kom det op, at denne dag skulde have sit glanspunkt i en stor, fælles udflugt til Brahetrolleborgs prægtige park og have et par mil borte.

Trier og Marie afstod straks deres køretøj, den gamle, magelige provste-karosse, til ældre og svagelige. Foruden denne vogn var der to „lukkede vogne“, en stor firstolet

holstensvogn med Poul Svejstrup som kusk. Resten var bøndervogne, deriblandt to store høstvogne, hvor ungdommen, også Trier og Marie, tog plads ved siden af brudeparret, brudens søster, Marie, og Morten Bredsdorff m. fl.

Nå, det gik jo i største lystighed; fra alle vognene vajede dannebrog, mens sangene klang.

. . . . Desværre — her stopper Trier op i sine breve. Vi får intet at vide om turen til Trolleborg eller om afslutningen af den så glade og lykkelige brudefærd i Ryslinge gamle præstegård.

Her skal da endnu blot føjes til, at det unge brudepar fik deres livs-virkosomhed oppe i Norge — til sidst og længst højt oppe på Inderøen i den nordligste del af Trondhjemsfjorden. Mange danske har der besøgt dem og mødt en hartad utrolig gæstfrihed. Ingen af de to ægtefæller glemte Danmark eller den Grundtvig-ske livsoplysning, de her havde mødt. Begge blev meget gamle, men brudgømmen ældst. Han døde først for et par år siden, 93 år gammel, frisk i sindet og fyldt af rige minder til det sidste. —

Men endnu var feriens fester ikke forbi. I et brev fra Trier af 26. juli 65 hedder det: „Kære moder, du kan tænke dig vor overraskelse, da det i lørdags blev fortalt, at en anden af vennekredsen, Hertel Reinholdt, er bleven forlovet med Agathe Birkedal. . . . Det er så morsomt for mig, ti Hertel er den af alle mine ungdomsvenner, som er bleven Marie kærest. Hun er dus med ham. Og Agathe Birkedal, som hun ved søsterens bryllup lærte at kende, synes hun er så yndig — og det er hun også. —

„Vi fik dertil at vide, at næste dag skulde Birkedal prædike i Sdr. Nærá, og der vil både Hertel og Agathe med Albert Lange og Georgia komme til stede. . . .

„Vi kunde ikke dy os. . . . Vi tog derud. — Vi blev mæge-løst venligt modtaget af Kofoed og endnu mere af hans yndige kone. Der var allerede kommen en stor vogn med gæster fra Odense, og lidt senere kom hele tre læs fra Ryslinge og — hvem ser jeg blandt dem — Markus Dam fra

Ålborg — han var også med. Du kan tænke dig, hvor glad jeg blev.

„Så prædikede Birkedal — dejligt! og bagefter var der i præstegården det yndigste lille gilde for både de nyforlovede og de nygifte, ja det yndigste, du kan tænke dig. Næsten mere festligt end selve bryllupsdagen. Birkedal udbragte min og Maries skål. Hvor var Marie yndig og glad. Og hvor kom de hende alle kærligt i møde.“

Dam fulgte med dem tilbage til Dalum og blev der hele den næste dag. Om formiddagen var Trier og Dam henne at besøge Kold.

De følgende dage anvendte kærestefolkene til en længere udflugt til Asperup præstegård, hvor det var Trier en glæde at føre sin unge fæstemø ind i den herlige Melbyske præstefamilie.

15.

B å g ø s f e s t .

Den første del af sommerferien tilbragte Trier ellers i ro og mag, sammen med Marie i Dalum gamle præstegård med den forbirindende Odense å og ved den nærliggende Hunderup bøgeskov.

Dagene fløj, som havde de vinger. Opbruddet skulde atter gælde en bryllupsfest — Bågøs nemlig. Den skulde finde sted i Skjold præstegård ved Horsens, hvor bruden, Louise Fogs far var sognepræst.

Indbydelsen lød på d. 17. aug. Dog, mennesket spør; men Gud rå'r. Hvilken forskel på denne fest og Ryslingefesten! Louise blev nemlig kort forud angrebet af skarlagensfeber og døde d. 12. aug., 5 dage før brylluppet. Det blev således ikke til bryllup men til jordefærd, Trier nu begav sig til Skjold.

Han havde brugt opholdet i „det yndige“ Dalum til meget ofte at gæste Kold ovre på højskolen, hvor denne jo nu om somren holdt pighøjskole.

Men nu måtte han af sted. Den 16. aug. skriver han til Marie:

„. . . . Da jeg nåede Sanderum, traf jeg Rasmus — Povl Rasmussen søn — han kørte mig til Ravnebjerg, hvorefter jeg senere kørte et stykke hen ad landevejen med en tørvevogn og endelig med Gynterberg til Middelfart. . . . så kom jeg til Fredericia kl. 3, fik badet, spist, set mig lidt om og gik så til Valeurs, hvor jeg blev modtaget med formelig *udsøgt venlighed*, så det gjorde mig meget ondt, både at jeg ikke kunde blive der natten over, og at jeg i det hele taget var så dårligt oplagt. . . . De kørte mig til Trelde, hvor jeg kom lidt over kl. 8. I det mest forunderlig dejlige vejr havde jeg en aldeles mageløs båd-sejlads over fjorden. Du kan næppe forestille dig, hvor dejligt.

„Jeg overnattede i et lille bondehus og vandrede i går morges videre. Undervejs fik jeg fat i en af mine forrige elever, hvis fader kørte mig et stykke på vej, så gik det videre til Skjold.

„Uheldigvis var Thomsen imidlertid kørt efter mig til Rosenvold. Vi gik altså fejl af hinanden, og han traf mig først langt ud på dagen i Skjold.

„Jeg tog ind til skolelæreren, og dér kom Bågø over til mig. . . . Ved det alter, hvor hendes Ja til Bågø skulde have lydt, står nu hendes lig. Gud fader trøste og styrke de kære mennesker. . . . Fritz og Ida kommer til begravelsen i dag. . . .

„Din hilsen til Bågø har jeg bragt ham; han hilser dig igen. . . .

(I Skjold præstegård).

„En forunderlig dag! . . . Sidst talte jeg. Bågø havde bedt mig om at sige et farvel fra vennerne. Det gjorde jeg, idet jeg knyttede det til de ord:

„„Ja, det lyder lydt herinde
med en liflig klang:
Kristi venner ingen sinde
sees sidste gang.

I den store morgenrøde
samles ven ved ven.
I det store vennemøde
skal vi sees igen.““

Han sluttede med de ord: „Så vil vi sige dig et farvel så længe, og dette „så længe“ skal være et så længe i kraftig dåd og gavnrigt virke.“

„De ord var“, skriver Triers broder, „ligesom manende henvendt til hans dybt bedrøvede ungdomsven; men tillige som manende overfor ham selv.“

Aldrig før havde Trier stået over for så stor en sorg, som da han her stod ved Louises blomsterklædte kiste, hvorover de havde bredt brudesløret med myrthekransen ved hovedenden. Denne sorg havde ramt en af dem, der havde stået ham aller nærmest; og inderlig delte han den med ham.

Denne rejse skulde dog også få betydning for Trier på anden vis; på den fik han nemlig nu sine første jyske elever.

Brev til Marie d. 20. aug. 65:

„ Da jeg havde skrevet til dig i Skjold den forunderlige uforglemmelige begravelsesdag, sad jeg en stund og talte rigtig så dejligt med Fog. Det er så godt at komme til at tale alene med ham, så åbner der sig for én et mærkeligt dybt og rigt hjærte. Ja, således sad vi længe og talte sammen; han kom til sidst til at græde. — Jeg fik også talt en stund med Bågø. Han og Fog gik så en stund over på kirkegården til Louises grav, og det var allerede aften, før jeg fik dem sagt farvel. Bågø og Louises broder fulgte mig på vej. De var alle så mageløs kærlige imod mig.“

16.

J y d s k e e l e v e r .

„Så kom jeg da ned til den venlige bondegård i Glud hos min kommende lærer Niels Thomsens far, og næste dag gik

vi rundt til nogle af bønderne. Jeg kunde have lyst til at fortælle dig om hvert enkelt af disse besøg, men så blev jeg nok aldrig færdig med at skrive. Fra en af disse gårde, tror jeg ganske sikkert, at jeg får en elev; men endelig bestemt blev det nu ikke den gang, for jyderne skal jo nu give sig god tid til al ting.“

Trier aftalte nu med Thomsen et møde om folkehøj-skolesagen i byens almueskole; men det syntes læreren ikke om, så han gjorde vanskeligheder „og“, skriver Trier:

„... Thomsen måtte langt omkring for at indhente tilladelse hos provst og præst, og jeg véd ikke hvem, til benyttelsen af skolestuen. Først henad aften blev det ordnet. Ikke desto mindre blev stuen hélt fyldt; men det var blevet mørkt, og lys vilde skolelæreren ikke give, så jeg kom til at tale næsten i bælgmørke, og det var ikke hyggeligt. Imidlertid førte det virkelig til, at jeg fik min første jydsk elev, Jørgen Madsen fra Bisholt. Der var én til, som inderlig gerne vilde have indmeldt sig. Vi kendte hinanden fra krigens tid; han havde stået ved 20de regiment og havde mér end én gang hørt mig tale. Men hans stiffader vilde ikke give tilladelse. Forgæves fik jeg Thomsens fader, den gamle, agtede sognefoged, til at gå hen til ham og bede for sønnen. — „A hár álle ku løhs á skriww“ — sagde stiffaderen — „de ka Rasmus. Hwa ska han så dieræwe ætte?““

Men nu gik rejsen videre (samme brev):

„Næste morgen tidlig kørte Thomsen og hans broder mig ned til fjorden, og med en lille båd satte han og jeg over den i det mest henrivende vejr. Hvor er der dog dejligt! Jeg tænkte på dig, Marie, om jeg dog havde havt dig med, at du kunde have set noget af al den herlighed. Jeg sagde så her Thomsen farvel, lod øjet endnu en gang søge op til Skjold, og så — op ad bakkerne!

„Et lille stykke kom jeg til at køre med en arbejdsvogn, ellers var det lidt drøjt at gå med den tunge oppakning i den trykkende tordenluft. Hen ad middag nåede jeg til Vedslet, hvor jeg søgte Anders Jensen op. Jeg var rigtig så glad ved atter at træffe ham. Jeg havde frygtet for, at meget

af den åndelig påvirkning, han havde fået herovre, skulde have mistet sin kraft i de døde omgivelser; men det er langtfra tilfældet. Han er snarere blevet stærkere og søger af al magt „at tale folk til live“, og det lader til, at han har åbne ører og hjerter i sit hjem. Han er nu fast besluttet på at tage til højskolen næste vinter.“

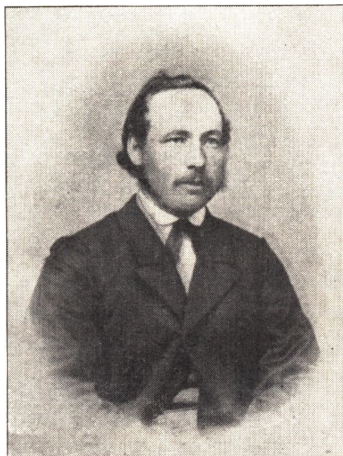
Anders Jensen var en af de soldater, Trier havde havt mest med at gøre på Frederiksberg lazareth. — 40 år senere fortæller Anders Jensen, at det især var Triers varme fædrelandskærlighed, der drog den sårede soldat imod ham. Hans sæng stod blandt mange andre nede i den store riddersal, og når Trier dér talte til de sårede, stod han altid ved Anders Jensens sæng, og hans tale var

„fuld af liv og ånd“. Og så var der sangene og salmerne. „Endnu efter de fyrretyve års forløb er det, som jeg kan høre ham synge dem“, skriver Anders Jensen.

Allerede dér på lazarethet talte han med Trier om at komme på hans skole, hvis såret i hans arm vilde tillade det.

Om Triers besøg i Vedslet fortæller Anders Jensen således: „En dag i høst 1865 kom Trier med tornyster på ryggen og en regnfrakke slængt over skulderen pludselig gående ind i min faders gård. . . . Mine forældre trode først, at det var en omstrefjende håndværkssvend; men jeg kendte ham straks, da jeg hørte den velklingende stemme, som jeg mindedes så godt fra lazarethet. Han fortalte da, at nu skulde han til 1. novbr. begynde sin højskole i Vallekilde. . . . Jørgen Madsen fra Bisholt havde allerede bestemt sig til at komme, og nu var da Trier kommen for også at få min indmeldelse som elev.

„Jeg var fast bestemt på, at jeg vilde derover; men min

Anders Jensen: den_sårede soldat.

moder havde betænkeligheder, da jeg endnu gik med åbent sår på armen og daglig skulde have hjælp til forbindingen. Men Trier sagde, at der nok skulde blive sørget for min pleje. . . . Det blev da bestemt, at jeg måtte rejse, hvad jeg heller ingen sinde kom til at fortryde.“*)

Samme dag hen mod aften blev Trier ført til en anden bekendt, Anders Sørensen i Jegstrup. Her overnattede han og blev næste dag kørt til damperen i Århus havn. Damperen gik til Korsør. I toget herfra til København kom Trier til at køre sammen med Bågø, dennes moder og Fritz. Han skriver: „En bedrøvelig jernbanekørsel!“

17.

A t t e r i K ø b e n h a v n .

Så var Trier da efter den månedlange rejse atter i København.

Under opholdet i Dalum havde han fået det indrettet omtrent således, at Marie fik lov til at tilbringe den kommende vinter hos hans forældre i København; hvor vilde han dog gerne, at Marie skulde komme til at føle sig hjemme i hele den åndelige luft, han selv havde levet i gennem sin herlige ungdomstid. „Jeg er,“ skriver han til hende, „så glad ved at tænke på dit ophold her til vinter. . . . Jeg fryder mig sådan rigtig ved tanken om, at mine gamle stuer dér skal blive dine.“

Han føjer til senere i brevet: „Det var så underligt at lægge mærke til i Vartov, hvor dog kærligheden i menigheden gør sig gældende: Du skulde have set og mærket, hvor forunderlig ligesom alle tog del i Bågøs sorg; det var ikke i dag de vante glade blik; der er sikkert i dag gået mangen en bøn til Vorherre for ham.“

„Der forestår mig en stor glæde: Glahn kommer hertil i

*) Anders Jensen sendte senere efter Triers død både sin søn og sin datter på højskolen i Vallekilde.

morgen aften og vil bo her hos mig. Men hvor vil jeg dog savne dig! Og hvad vilde jeg dog give til, at du blot én time kunde være sammen med ham."

Den 26. aug. følger Trier til: „Glahn var her. Hvor var det morsomt at have ham her oppe hos mig. Han lå om natten i min seng. Han gjorde sig det rigtig bekvemt her. . . . En aften kom en anden af Glahns „gamle drenge“, og vi kom i en så lang og dyb samtale, der var så dejlig, at mor helt glemte trætheden og forbavset opdagede, at klokken var bleven halv tolv. . . . Vi talte om tidens store bevægede spørgsmål og Grundtvigs stilling til dem. Mest glædede det os bægge, at vi mødtes i langt større enighed, end vi selv havde ventet."

Trier måtte nu også til at tænke på forskellig slags bohave til sin skole; men der skulde jo penge til; fra det Classenske fidei-commis fik han — trods de glimrende anbefalinger — afslag; han prøvede at samle og udgive en „nyttårsgave“ o. lign.; men det havde alt sine vanskeligheder.

Også lidt bøger vilde han gerne prøve på at få anskaffet til skolen. Termansens „Mindeblade i Danmarks trængselsår“ blev den første. Når man tog 100 stkr. af den, fik man den til halv pris. Trier købte da et sådant antal, solgte halvdelen af dem til venner og bekendte til fuld pris. Således opnåede han at få de sidste 50 gratis.

Grundtvig forærede ham 5 stkr. af hans „Oltidens historie“ og 10 stkr. af hans oversættelse af Sakse og Snorre.

Også den beundrede enkedronning hjemsøgte han på Sorgenfri slot. Han måtte først vente en times tid på frk. Rosen, kammerfrøkenen. Hun var netop i færd med at læse højt for enkedronningen. Endelig kom hun da og var straks villig til at mælde ham.

Dronningen lod ham vide, at hun lige stod i begreb med at køre ud, dog vilde hun nok forinden tage imod ham. Han blev så ført ind i kabinettet til dronningen.

Hun begyndte straks at spørge ham omhyggelig ud om skolen og om, hvad han nu egentlig vilde udrette med den

skolegerning. „Tror De ikke, det vilde være slemt for Dem, hvis De får elever, som ikke er troende mennesker,“ sagde hun. „Vil De ikke let stå i fare for at forveksle oplysning med salighed?“

De talte videre, og endelig kom Trier da frem med sit ærinde om boghjælp. Hun var meget venlig og lovede at ville lade skolen tildele 12 stkr. af Ludv. Kr. Müllers Danmarks historie, som den gang udkom heftevis.

„Guds velsignelse til Deres gerning!“ var hendes afskedsord til ham.

Det besøg talte Trier tit senere med glæde om.*)

Før det nære opbrud fra København forestod der endnu Trier deltagelse i to store begivenheder: Det store vennemøde på Grundtvigs fødselsdag og de 2000 Sønderjyders besøg i København, der syntes at skulle overskygge alt andet.

Trier var ellers ved godt humør. Han havde netop i disse dage fået indmeldt sin 12. elev, Søren Hansen fra Thorslunde, en af de sårede fra Frederiksberg lazareth.

Mere bevægede dage end dem, der nu indtraf mindedes Trier ikke at have oplevet siden dagene omkring kirkemødet i Lund 1859.

Den 6. ankom Sønderjyderne til København. I Triers hjem kunde man desværre ikke tage imod nogen, da hans moder var syg; men desmere travlt havde han med at få dem indkvarteret hos andre.

Han skriver til Marie d. 7—9—65: „Hvor var det underlig om søndagen at se i Vartov kirke alle disse Sønderjyder, som slutter sig til Grundtvig. Forunderlig vemodigt og dog så glædeligt! Om aftenen var der fest for dem ude hos Grundtvig, og dér talte han så dejligt til dem. Det var en dejlig aften“.

Tirsdag derpå kom Vallekildefolk, der også vilde være med i den dobbelte fest. Der var Hoff med frue, Tranberg

*) Senere udvidede enkedronningen gaven til også at omfatte 10 expl. af Fr. Barfods værk: »Fortællinger af fædrelandets historie«.

og mange flere. Tranberg fik Trier dog listet med sig hjem som sin gæst, og det gik da også trods moderens sygdom. .

Kl. 2 $\frac{1}{2}$ samledes hele Vallekilde-troppen udenfor „Vesterbro nr. 5“. Der var skaffet vogne til dem, og de kørte nu alle ud til den store fest for Sønderjyderne på Klampenborg. Trier skriver derom til Marie:

„Ubeskriveligt! Det lange uoverskuelige folketog gennem Dyrehaven — de mange tusinder samlede om stenen i nærheden af Eremitagen — og så her høre Grundtvig, der nylig havde rejst sig fra dødslejet, stå dér for kraftigt og stærkt at udtale det danske folks håb — og så spisningen i teltet. Ja du forestiller dig næppe, hvad det vil sige, at 4000 mennesker spiser sammen. For at du kan få en lille forestilling om teltets størrelse, vil jeg bare fortælle dig, at far har leveret tømmer for 200 rdlr. (490 kroner) alene til *bordben*. Og så den umådelige jubel og henrykkelse, denne glæde over at være samlede igen med dem, som røverne har vristet fra os — — —

„Så kom Onsdagen. Besøg uafbrudt af venner fra landet, nu samlede til det kirkelige vennemøde. . . . så den mægtige gudstjeneste i den propfulde Vartov kirke. Så atter besøg uafsladeligt til kl. 4 — deriblandt af Povl Rasmussen fra Sanderum og hans kone. Så den forunderlig dejlige tur *til* og *dejlige* aften *på* Marienlyst. Der talte navnlig Fritz Boisen fra Stege og især Termansen aldeles ubeskrivelig dejligt. Herfra kom jeg hjem kl. 1 i nat.

„I dag igen besøg fra morgenstunden af; deriblandt især af pastor Teglmann og pastor Kragh. Så det store møde på Ravensborg kl. 2 $\frac{1}{2}$, hvor Grundtvig, Boisen, Busch med flere andre talte, og hvor også enkedronningen var til stede. Senere lang samtale i i hjemmet med Grove om højskolen.

„Kan du forstå, at det hele er ved at løbe rundt for mig.“

18.

O p b r u d f r a b a r n d o m s h j e m m e t .

Da endelig de to store festligheder var godt overstået var Trier færdig til opbrud fra hans elskede hjem i Køben-

havn. Med mangfoldige bånd var han knyttet dertil, så det faldt ham svært. Fra hans 5. år havde han levet her i faderens lille hyggelige hus, Vesterbro nr. 5, lige ved siden af Tivoli og Københavns daværende banegård, som han havde set blive til bægge to. Til dette lille hus knyttede sig en række af de skønneste minder fra et sjældent lykkeligt og rigtbevæget ungdomsliv, i en sjælden kreds af ungdomsvenner, som det blev svært at skilles fra. Herom skriver han i sit tilbageblik 25 år efter:

„Sværest var det naturligvis at sige farvel til mine forældre, der både ved deres store frisind havde givet mig lejlighed til i hjemmet at samles med mine venner, og som tillige med en mageløs kærlighed havde sørget for mig under hele min opvækst. Særlig til min ømme, elskelige moder var jeg knyttet med de stærkeste bånd. Jeg havde tænkt aldrig at ville forlade hende, men søge mit arbejde i København, så længe hun levede. Men det var efterhånden blevet klart både for hende og for mig, at *dér* kunde jeg ikke trives. Nu vinkede min livsgerning ad mig. Jeg måtte følge mit kald og drage bort fra det gamle hjem.“

Til Marie skriver han d. 10—9—65. om det samme:

„Og du Marie, du min sjæls bedste veninde og mit hjertes fortrolige! Så skulde jeg dog komme dertil“ (han tænker her på sin altergang) „inden jeg skulde forlade den velsignede Vartov-menighed. Det var så dejligt at mødes *dér* ved Herrens bord med Nørregård og hans kone, Schrøder og Charlotte, Hoff og hans kone, handskemager Larsen o. s. v. Der var i dag ikke mindre end 6 præster med, deriblandt også Kofoed. Og så bagefter få det skønne „til lykke og velsignelse!“ af alle de kære mennesker og ligesom høres frem af alle dem, der nu sagde mig farvel. Ja, ti næste gang jeg møder i Vartov-menigheden skal jeg jo — efter mit håb — møde der som *gæst*. Hvor det bliver underligt! Det var så vemodigt i dag at skulle sige farvel til den menighed, hvor jeg har haft mine allerbedste timer. „når under sang med det vingede ord sjælen af by over stjærnerne fo'r.“ Takke må jeg Herren, der lod mig færd-

es i de 6 ungdomsår på et så velsignet sted. Nu skal jeg ud, bort herfra. Gud give mig lykke til at bringe med mig det gode, som jeg fik herinde!”

„Også mit barndomshjem skal jeg nu sige farvel. Jeg kunde ikke blive færdig med at ordne mine sager, så jeg kommer vel først til at rejse på onsdag. Farvel skal jeg sige til disse to stuer med alle de mange minder, . . . men først skal jeg lave dem om til et hjem for dig, lille, søde veninde, dit vinterhjem. — Og farvel skal jeg sige til far og mor — det bliver svært — men ét ved jeg så *sikkert*: jeg må bort nu; der er ikke mer plads for mig i barndoms- og ungdomshjemmet, for jeg *skal* og *må* ud til min manddomsgerning! Og farvel skal jeg sige til mine ungdomsvenner, de prægtige, kære venner. Ja, der bliver *meget* at sige farvel til — men det synger i mig:

„„Derfor kun fremad i Jesu navn,
så går det og hjemad tillige,
da er hver glæde og hvert et savn
et trin på vor himmelstige . . .““

Brev til Marie d. 14—9—65.:

„Morgenhilsen fra vort håbs fremtidshjem, „det velsignede Vallekilde“.*)

„Endelig kl. 6 tirsdag eftermiddag var jeg færdig med indpakningen, og så flyttede jeg klaveret ind i den blå stue og lavede den i stand, så den kunde stå færdig, til du kommer og skal bo deroppe. —

„Jeg gik så ud til Grundtvig og havde dér et yndigt lille afskedsbesøg, så ind til bedstefader, sagde ham farvel og så hjem. Der var foruden Fritz tillige Octavius og Ida Vulf, August Vinding og Clara, Nørregård og hans kone, Otto Jakobsen og Emma og så Bågå. . . . En underlig vemodig aften var det! Ved bordet talte jeg til fader og

*) Hentyder til et gammel mundhæld her på egnen: »Det fede Følleslev, det brede Brejninge og det velsignede Vallekilde«.

moder, sagde dem tak, og ønskede dem en mild livsaften; de græd bægge meget. — Så talte Nørregård til mig, og jeg svarede med tak til alle mine *venner*; så talte Fritz om *dig*, yndigt og kærligt, og jeg svarede, hvorpå endelig Bågø talte, mageløst kønt til mig om min lille blå „kvist“, der var bleven så grøn en gren at sidde på for vennerne. Vi sang derefter: „Så vil vi nu sige hverandre farvel“, og det var underligt for mig at se tårerne hos mine venner. Du véd ikke, hvor de var kærlige imod mig! Én efter én sagde jeg dem farvel og til sidst ude på trappen — Bågø. . . . Jeg ved jo også godt, at jeg er hans bedste ven, og at jeg nu forlader ham, netop som han trænger mest til mig. —

„Næste morgen — farvel til den grædende moder — ja hvor var det dog tungt at sige *hende* farvel Gud styrke og bevare hende, — syg og lidende, som hun er! — Farvel til fader, til Fritz, den forunderlig kærlige broder — til Nørregård, der også var på banegården — til flere af mine elever — og så af sted „med damp og med vind til vinge“.

„Farvel, mit gamle, kære hjem! med de gamle forældre, de trofaste venner og de glade minder. Farvel, farvel!

„— Og nu: her er mildt og stille og yndigt i Vallekilde, hvor jeg kan begynde at samle tankerne på ny og lave mit *fremtidshjem* i stand. *Vorherre give lykke!*“

19.

Atter på rejse.

Foreløbig måtte Trier bo som gæst hos Hoff, mens hans bohavne efterhånden lejlighedsvis kunde blive sendt derud med fragtmanden. Men skønt han efter de yderst bevægede dage til sidst i København trængte meget stærkt til ro og hvile, så bestemte han sig dog til straks igen at rejse ud og virke for skolen. Med Tranberg kørte han til et lærermøde i Tvede kro et par mil fra Vallekilde. Der dannedes en lærerforening. Som slutning på mødet holdt Trier et foredrag om de forskellige dannelsesretninger. Bagefter fællesmåltid med tidens sædvanlige bolle punch. Triers skål blev drukket.

Om aftenen kørte han med lærer Jessen hjem til Sdr. Jærnløse. Jessen fulgte Grundtvig i hans skoletanker men ellers ikke. Han bode i den „smukkeste skolebygning“, som Trier endnu havde set.

Næste dags aften havde Jessen kaldt sammen til et møde i skolen med Trier som taler. Dette møde blev ikke just opmuntrende for taleren; men hvor kunde han senere mundtlig fortælle derom og mere sig derover. Skolen var bleven stopfuld, fortalte han, men ingen vidste, hvad den theologiske kandidat fra København vilde opvarte med. Bondevenne-politik kunde det da vist ikke være; nej, så lå det nærmere, at det måtte blive en „gudelig forsamling“. Anden slags møder end disse to kendte man ikke. Men til de gudelige forsamlinger var det fortrinsvis kvinder, der mødte op.

Og således da også her. På forreste bæk lige foran talerens plads sad en række bedagede kvinder. Salmebogen holdt de mellem de foldede hænder, oven på den lå lomme-tørklædet pænt sammenlagt. Alle hovederne indtog en from og ydmyg hældning, mens øjnene var rettede mod den ukendte taler.

Trier, der jo endnu kun var lidet kendt med de befolkningslag, han fremtidig skulde have sin virksomhed iblandt, havde med stor omhu udarbejdet sit foredrag. -- Efter eksempel fra Grundtvig vilde han begynde med at fortælle en mythe, og derefter bruge denne som billedtale -- i dette tilfælde som billede på sin højskolegerning. Det var mythen om Tors fiskeri efter Midgårdsormen. I det fortællingen nu skred frem, opstod der en sagte men uhyggelig hvisken på første bæk. Og endelig, da Trier når dertil, at Tor i al sin asavælde løfter hamren for at knuse slangens hoved, da pludselig rejser sig den svære kone yderst på bænken, straks rejser sig også alle de andre kvinder. Fløjkvinden gør nu højre om og marcherer af -- ud af skolen, fulgt af hele rækken på første bæk.

Trier, der jo nu skulde til at udtyde sagnet om Tor som billede på den ny folkehøjskole, der dristig, som sandhedens gud Tor, vilde træde i kampen mod „Ormen“, mod

løgn og død og dorskhed, blev grundig revet ud af stemningen. Ingen vil undre sig over, at der fra det øjeblik — som han udtrykte sig — ikke blev megen sammenhæng i hans foredrag.

Dagen efter gik rejsen over Ondløse, hvor Trier overnattede hos Peter Rørdams broder i det gamle Rørdam-ske præstehjem, for så den påfølgende dag at nå frem til sin svoger pastor Julius Borup i Skamstrup. Her skulde han atter tale i den stedlige børneskole. Sindet var endnu lidt nedstemt fra det halvvejs mislykkede møde i Sdr. Jærnløse. Dog, han prøvede at trøste sig som hin gamle general: Et slag er tabt; men der er tid til at vinde et nyt! Han skulde nok denne gang vogte sig for gamle myther.

Hans senere mundtlige beretning om dette møde lød: „Nå, svoger Borup, tror du, der kommer nogen til møde i aften?“

Borup: „Jo, jo, jeg har ladet mødet lyse til både fra prædikestolen og med skolebørnene. Det skal nok gå.“

Trier: „Til hvilken tid er det fastsat?“

Borup: „Til klokken syv.“

Trier: „Ja, men klokken er jo allerede syv; vi må da straks gå ind i skolen.“

Borup (leende): „Kære Ernst! ja, sådan en København er som du ved naturligvis ikke, at når vi folk her på landet siger syv, mener vi halvotte.“

Da dette klokkeslet nu nærmede sig, var Trier ikke til at styre længer, og de gik over i skolen — Trier i stor spænding —.

Borup der havde åbnet skoledøren, vendte sig leende om mod Trier, idet han pegede ind i den — *tomme* skolestue og udbrød: „Sagde jeg det ikke nok, de folk her forhaster sig ikke.“

De to mænd trådte nu ind og satte sig.

Klokken blev $7\frac{3}{4}$ — ingen kommer — den blev 8 — endnu ingen — den blev $8\frac{1}{4}$; da går døren op, og ind træder — sognefogdens søn med en lang pibe i munden.

Flere kom der ikke.

Af det foredrag blev der slet ingen ting.

Havde det nu været en ganske almindelig embedsjæger eller forretningsmand, havde han vel nu givet op, rystet landsbystøvet af sine københavnske sko og draget hjem; hvorefter han dér vilde have udtalt som sin sørgelige erfaring, at trangen til og modtageligheden for *det* åndelige budskab, *han* havde at bringe var derude så ringe, at dermed var intet at stille op.

Men sådan var Trier nu ikke. Hans hjerte var bleven vunden af denne ungdom. *Kærligheden bandt ham*; fra den kunde han ikke frigøre sig.

I stedet for at give sine tilhørere skylden, søgte han denne hos sig selv: Hans arbejdsmåde duede ikke. Han måtte prøve en ny.

Da randt ham måske i hu det gamle ord, der lød til dem, der skulde indbyde til kongesønnens bryllup: „Gå ud på vejene og ved gærderne og nød dem til at gå ind!“

Ja, netop sådan vilde han bære sig ad, gå ud og opsøge og indbyde sine elever — ikke i mødesale, men én for én på veje og stier.

Nu kom tornysteren for alvor i brug til langfart.

Første stoppested blev det store skovmøde ved Conradineslyst. Her talte de tre præster Vilh. Beck, Peter Rørdam og Brandt fra Rønnebæk samt gmd. Niels Jensen fra Stenstrup ved Næstved. Det var første gang, Trier traf denne mærkelige bonde, som han i et brev kalder „vist nok Sjællands mest oplyste bonde“ — tidligere stærkt pietistisk, men senere — ved Brandts hjælp — helt vundet for den Grundtvig-ske retning. Fruen på Rønnebæksholm, Grundtvigs anden hustru havde fået ham til at flytte til Rønnebæk sogn. Han og Brandt gjorde herfra ofte møderejser sammen. Trier besluttede at gæste ham; men foreløbig tilbragte han aftenen sammen med talerne på Conradineslyst. Her var også til stede comtessernes slægtning, grev Moltke på Nørager, som Trier også lærte i høj grad at sætte pris på.

Hvor var der hyggeligt dér hos de „usigelig venlige“,

så inderlig fromme, gamle comtesser Moltke, der brugte deres rigdom til dermed at gøre godt.

Trier kørte nu med Brandt til Rønnebæk. De kom sent i seng, og Trier var lidt træt og lidt tung i sind. Tidlig næste morgen mens søvnen endnu ikke rigtig havde sluppet ham, syntes han, at han hørte den dejligste sang, det måtte bestemt være englenerne, der sang, så fint og yndigt lød det. Det var verset: „Gå da frit — enhver til sit — og stole på Guds nåde — da få vi lyst og lykke til at gøre gavn, som Gud det vil — på allerbedste måde“.

Nu veg søvnen, og Trier opdagede, at det nok var præstens børn, der i naboværelset sang deres morgensang. Men verset var kommen til ham med en sådan lise og fortrøstning, at han bagefter godt kunde tro, at der nok alligevel havde været englestemmer med i den sang. Mismodet var veget, og glad i sind gik han op på dagen til besøg hos Niels Jensens.*)

Han og hans familie tog imod Trier med stor venlighed. Der var fattigt og småt inden døre men alligevel, hvor hyggeligt! Ja i sådanne hjem var det netop, Trier higede efter at komme ind med sin „indbydelse“ — for støttet til dem at bane vej for sin gerning.

Hele Niels Jensens familie var til stede i stuen, mand, kone, tre døtre og to højvoksne, opvakte sønner. Samtalen blev mer og mer inderlig, også salmebøgerne måtte frem. De sang: „Min Jesus lad mit hjerte få“. Aldrig havde Trier oplevet at få en sådan samtale i et dansk bondehjem. Den blev ham som det dejligste varsel om kommende tiders herlighed.

Glæden nåde sit toppunkt, da han endelig ved afskeden sent ud på aftenen fik den ældste af sønnerne, Jakob, indmeldt som sin 17. elev og „måske den bedste“ til vinteren.

Senere spurgte Trier en gang Niels Jensen, hvor han dog havde fået mod til at betro sønnen til ham, der jo dog endnu var ung og uerfaren. Svaret lød, at det skyldtes Triers afstamning som Jøde. Det var Niels Jensens over-

*) Meddelt mundtlig af Trier til sine børn.

bevisning, at en kristen Jøde havde ævner til at tale kristendommens sag, som ingen anden.

Da Trier den aften atter vandrede „under den store himmel med de mange stjernelys“ tilbage til Rønnebæk, var hans sind lige så lyst og frit, som det natten forud havde været mørkt og tungt.

Næste morgen gik det atter nordpå. Trier fortæller derom i sin bog „25 års skolevirksomhed“:

„I Næstved traf jeg en vogn, der syntes at skulle samme vej som jeg.

„„Må jeg age med,“ råbte jeg til kusken, der sammen med to andre karle sad på agebrædtet foran.

„„Ja“ — svarede han. „Hvor skal vi gøre af Dem?“ Han så på min tornyster. „De kan vel nok sidde på silde-tønden der bag i?“

„Det kunde jeg godt, og så kørte vi.

„„Er De fra Næstved?“ spurgte han.

„„Nej,“ svarede jeg.

„„Er De maler?“ spurgte han videre.

„„Nej“ —

„„Er De da bager?“ — han skottede hen til mine hvide hænder.

„„Nej!“

„Så blev der ikke spurgt mere, men da vi kom til Skelby, hvor hans hjem var, sprang han hurtig af og løb hen til en stor, tyk mand, der i skjorte-ærmer stod udenfor sin gård. Han havde travlt med at hviske noget til ham. — Endelig kom manden hen til mig og spurgte barsk:

„„Hvad er du for en?“

„„Jeg er theologisk kandidat og skal være højskoleforstander i Vallekilde.“

„„Lad nu bare være at komme med sådant noget sludder! Man kan da godt se på dig, at Du ikke er højskoleforstander.“

„„Ja undersøg så selv mine breve!“ sagde jeg og gav ham min brevtaske.

Han bladede i den og bemærkede så blot: „Ja undskyld,

man kan jo ikke vide, hvad det er for gavtyve, der trækker om paa landevejen!”

„Jeg sprang da af vognen og gik over til Gunderslevholm lige tæt dér ved for at aflægge et besøg hos ejeren, Johan Neergård. Tornysteren havde jeg atter taget på ryggen, og det havde nær voldet mig ubehageligheder, ti jeg blev taget for en omvankende håndværkssvend, så det varede noget, før jeg fik adgang til ham.“

Om denne aften på Gunderslevholm skriver Trier lidt mere udførligt til Marie i brev af 22—9—65: „I aften: Et stort pragtfuldt værelse på en af Sjællands største herregårde,, med stor tronsæng, forgyldt foroven, og rundtom forgyldte tapeter, og midt i al denne herlighed ligger — min fattige tornyster. Med den på ryggen kom jeg hertil. . . . Ejeren her er en søn af „kammerherreinden“, som du ved, jeg kender. . . . Her kom i aften kortene på bordet — *kortspil!!* og talen forstummede næsten. . . . Omsider bukkede jeg pænt for damer og herrer for så at gå ad den store brede trappe med marmorvæggene op til mit værelse.“

Næste morgen lod Neergård ham køre i sin egen, fine vogn til Sorø.

Vi forstår hans udbrud til Marie i brevet: „Hvor er jeg egentlig? Hele denne rejse er så rig på vekslende indtryk, at den næsten forekommer mig som et æventyr.“

Fra Sorø vilde han ud til landsbyen Døjringe. Han skriver:

„Jeg havde nemlig i krigens tid som feltdegn lært en soldat at kende dér fra, som jeg syntes overmåde godt om. Bekendtskabet ønskede jeg nu at fortsætte for muligvis dér igennem at få et tilknytnings-punkt til min virksomhed på den egn. Jeg vidste, hvad han hed, og at han som sagt var fra Døjringe, men ikke mere. Jeg troede, at han var husmand, men på vejen dér ud fra Sorø kom jeg i snak snart med én snart med en anden og fik da at vide, at han var gårdmandssøn, og at hans fader netop havde afstået gården til ham.

„Da jeg kom dér ud, stod der et par karle i porten.

„Kan jeg træffe Jens?“ spurgte jeg.

„Jo—o,“ sagde de. De så op og ned ad mig og betragtede navnlig min tornyster nøje.

„Da jeg atter spurgte, om jeg ikke kunde træffe ham, svarede de: „Jo — han er oppe på stænget“, — og så råbte én af dem:

„Jens, her er én, der vil snakke til dig.“

„Et øjeblik efter kom Jens's hoved til syne, og næppe havde han set mig, før han sprang ned, løb hen til mig, bød mig hjærtelig velkommen og tog mig med ind i stuen, hvor hans gamle forældre sad.

„Her er en af mine bekendtere fra krigen,“ sagde han.

„De gamle så op og ned ad mig. Så gik moderen ud, men kom straks igen og gav mig en mark.

„Jeg kom til at le, og Jens måtte rette misforståelsen.

„Nej, vor mor, dog! Det er ham, jeg skrev om, der prækede for os der ovre på Fyn pinsedag.“ Så blev jeg budt til at sidde ind og drikke kaffe.

„Jeg fortalte Jens om, hvad jeg havde for, og at jeg gerne vilde besøge forfatteren *Anton Nielsen* for at lære ham at kende, nu da jeg var i hans nærhed. Enden på det blev da, at Jens spændte for og kørte mig til ham.

„Han var den gang lærer i nabobyen Munkebjergby og allerede vidt og bredt bekendt for sine fortællinger. Jeg havde lagt mærke til, hvilket navn han derved havde vundet mellem bønderne. Det, han havde skrevet i almanakken, var kendt alle vegne. En mand som han, med sådant kendskab til de sjællandske bønders ejendommelighed og med en sådan indflydelse mellem dem, måtte jeg se at komme i forbindelse med. Jeg var noget spændt på, hvordan det vilde gå, for man havde sagt, at han hørte til den indre-missions retning. Ved et af møderne i Conradineslyst skov havde jeg truffet ham. Nu vilde jeg gøre ham et kort besøg og i al fald indbyde ham til at besøge vor skole, når den kom i gang. Men jeg kom ikke dér fra den dag. Vi fik meget at tale om. Hvad jeg havde at fortælle om folkehøjskolen, var nyt for ham, men det var svært, hvor

han følte sig tiltalt, han, der elskede vore bønder og særlig ungdommen imellem dem så højt. Ikke mindre nyt for ham var min fremstilling af forholdet mellem så vel lov og evangelium som menneskelighed og kristendom. Til ud på natten sad hans hustru, han og jeg i ivrig samtale.

„Tidlig næste morgen lod han sin karl, *Peter*, køre mig i sit lille enspænder-køretøj på vej til Vallekilde. Ved første øjekast så denne alt andet end tiltalende ud, og mut var han. Vi kom dog efterhånden i samtale, og lidt efter lidt fik jeg fortalt ham om, hvad jeg tænkte, at der kunde udrettes med sådanne karle som han, når blot de kom på højskole. Sådant i enkelthederne kan jeg ikke huske samtalen, men det véd jeg, at den gjorde indtryk på *Peter*, så han ligesom vågnede op derved, og at han ikke lod *Anton Nielsen* bagefter i ro, før denne lovede at hjælpe ham til at komme på skolen hos mig. Det var denne lille begivenhed, der gav *Anton Nielsen* stof til fortællingen: „Hans, der kom på højskolen“, ligesom den mere end noget andet bidrog til, at jeg fik *Anton Nielsens* venskab og kærligt deltagende omgængelse i al den tid, han endnu opholdt sig på *Sjælland*.“

Dette besøg blev for *Anton Nielsen* anledning til, at også han nu sluttede sig til „*Grundtvigs venner*“.

20.

Forberedelser til vinterskolen.

Trier nåde til sin store glæde Vallekilde til kirketid søndag morgen. „Dejlig gudstjeneste! Ja forunderlig dejlig,“ skriver han, „var min første kirkegang som Vallekildenser og min indtrædelse i Vallekilde menighed. Gud være takket derfor!“

Fra kirken var han inde hos *Tranberg*. Her var lærer *Blegvad* fra *Vørslev* og flere. Man havde det rart.

Først ud på aftenen nåde han over i sin stue og begyndte udpakningen af bohavet fra hans lille kvistkammer på

Vesterbro nr. 5, for at han allerede denne nat kunde komme til at ligge i sin egen sæng i sin egen stue. Han skriver til Marie (d. 27—9—65): „Også hele den næste dag gik hen med udpakning og opstilling; det var en uhyggelig dag med al dette roderi, og det var så *vemodigt* for mig at se alle mine gamle sager i den fremmede bolig — tanken om hjemmet, det gamle hjem med de skønne minder, trådte så levende frem for mig, så da jeg endelig om natten kl. 1 var færdig, var jeg ikke fri for at være lidt forknytt; ti efter alt det forudgående følte jeg mig så *ensom*. — Men da jeg næste dag sad ved skrivebordet i min virkelig hyggelige, lille stue, og solen skinnede ind til mig gennem træerne var jeg atter nok så kvik og takkede glad Gud, der havde ført mig så vidt, at jeg nu kunde begynde at sætte eget hjem.“

Trier lærte at stemme sine fordringer til livet ned. Han lærte at hygge sig med lidt, og han følte sig snart som hjemme. Vinduet vendte mod syd ud mod haven. Et stort pæretræ stod lige uden for, og her sad stærene og fløjtede nok så lystigt; mens efterårssolen skinnede helt ind i stuen. Alle mennesker herude var — syntes Trier — så gode imod ham. Peder Frederiksens kone hyggede om ham. Fra præstegården fik han sendt ferskenes, pærer, æbler og valnødder, fra Tranbergs kom der indbydelse til at smage deres æblegrød, og ofte smykkede venlige hænder hans lille stue med friske blomster.

Men al denne hygge forledte ham dog ikke til vellevned. Allerede efter et par dages forløb var han atter på farten og i arbejde for sin skole.

Først gjaldt turen et missionsmøde nede i skoven ved Høve strand. Beck talte først; men denne gang syntes Trier slet ikke om hans tale. Men så kom Hoff og „vendte blad som sædvanlig, så usigelig dejligt“. Trier talte om den kristnes kampliv. Til sidst talte en kolportør Knud Hansen. Det var noget langt; men ellers godt. Det hele var nu nærved at blive folk for meget.

Trier kørte så med Beck hjem til Ubby, hvor de først

ankom langt over midnat og først kom i seng kl. 3. Trier befandt sig ellers godt i det gæstfri præstehjem.

Næste dag foretog Trier en lille udflugt over til grev Moltkes på Nørager. Han skriver til Marie i brev af 4—10—65: „Mage til grevefamilie finder man vist næppe i Danmark. Både det *kristne* trosliv og det *danske* folkeliv toner én så herligt i møde. Grevinden er dejlig at se til og endnu dejligere at tale med, og så de yndige børn! Om aftenen måtte jeg synge med dem, og du skulde have set en lille dreng på 5 år! Hele den lange sang om Herrens indtog kunde han udenad, og så sang han den med en ivrighed, der var mageløs. Om eftermiddagen gik jeg en lang tur med greven, han vilde vise mig en smuk udsigt. Og så har disse mennesker en sådan kærlighed til højskolen! Jeg ved ikke, om jeg skrev til dig, at det er greven, som giver 30 rdlr. til Jakob Nielsen, for at han kan komme der. Han tilbød at give det samme til en anden næste år og sagde, at skulde jeg trænge til hjælp, så skulde jeg komme til ham. Et par gange sagde han: „De ved ikke, hvor det har rørt mig med den skole.“ De bad mig også så meget om at komme igen: „Vi trænger så meget til omgang med troende mennesker,“ sagde de bægge.

„Den næste dag gik jeg fra Ubby med en af eleverne til Frankerup og havde et yndigt besøg hos en af elevernes forældre. Det var småfolk (8 tdr. land); og de har kun den ene søn, som nu er 27 år; bægge er de svagelige, og dog sender de ham af sted. I begyndelsen havde de nægtet ham det; men så en aftenstund, da de talte derom igen, sagde sønnen: „Ja, kan I ikke undvære mig, så får jeg jo blive hjemme, men I gør mig rigtig så meget imod“ — og så gik han ind i stuen ved siden af og kom til at græde. Da sagde faderen: „Nej, hør mor, — Jørgen har jo aldrig gjort os noget imod, så er det vel Vorherre, der vil det, siden han har sådan lyst, og så hjælper han os nok.“ Og så fik Jørgen lov til at rejse. Så gik vi hen til en anden gård, og der kom en musikanter, som hed Mads, og indmældte sig til skolen; og så gik vi til en tredje gård, og der mældte faderen sin søn Hans Peder. Se det blev 19.

„Om aftenen kom jeg til den ganske udmærkede lærer Blegvad i Værsløv, en mærkelig mand, der har en forbavsende indflydelse der på egnen. Der var også den prægtige Burchardi og flere andre. Natten efter lå jeg hos Burchardi på Birkindegård, og næste morgen gik vi ned til en bondegård, og dér fik jeg atter en elev. Derfra til Ubberupgård til Holm. Dé blev det aftalt, at han, Burchardi og Hoff slår sig sammen om at holde den rare skræddersvend Jens Pedersen, 35 år gammel, på skolen. Og således har jeg da nu i alt indmeldt 21 elever.

„Holm kørte mig til Viskinde til pastor Rask, hos hvem jeg gjorde et besøg og så — hjem (lørdag aften). Her lå — breve!

„Om søndagen var her konfirmation; men dog fik jeg puslet lidt ved min stue, og endelig i mandags fik jeg den helt færdig, og nu har jeg min lille hyggelige stue i orden. Uden for vinduet står det store pæretræ; og gennem grenene kan jeg titte ud til bakkerne med Særsløv by. Ved vinduet står mit skrivebord, bægge boghylderne til venstre; pulten, sængen og kommodeskabet til højre.“

Nu gik der nogle dage i det travleste slid med at få alt i orden til modtagelsen af eleverne. Han skriver til Marie d. 9—10—65: „Du aner ikke, hvor meget arbejde og hvor mange besværligheder, det fører med sig at få en sådan skole i gang fra *bar bund*. Tænk dig nu blot: Jeg skal gøre aftale med 7 forskellige bønder om natteherberg til eleverne, gøre aftale med forskellige håndværkere om at lave borde, bænke og sænge; at få kakkelovn og persiener sat op; få gjort aftale med alle de forskellige elever om deres rejse hertil, få skrevet omkring i verden for at få bøger, jordglober, landkort o.s.v., o.s.v. . . .“

Den 13. oktbr. var han atter på en tre dages rejse rundt til forskellige bondehjem i Odsherred. Han afsluttede med en tur til København, hvor han mødtes af det triste budskab, at hans kære ungdomsvend, billedhuggeren Christian Schierbeck, i Rom var afgået ved døden. Triers bedste trøst var, at han døde i troen på Gud. Han udåndede i

vennen Carl Hartmanns arme, mens denne bad „Fadervor“ for ham.

Opholdet i København var „hurlumhej fra morgen til aften“, det gjaldt indkøb til vinterskolen af ting som gardiner, stenolie, cigarer, papir, tavler, lamper, lygter, grifler, stålpenne, bøger, dynedun, jærnkæder o.s.v., o.s.v.

Alligevel fik han dog knebet sig til et „prægtigt“ besøg hos Grundtvig og et lignende henholdsvis hos J. P. Hartmann og Termansen.

Om besøget hos Grundtvig fortæller han i brev til Marie d. 26—10—65: „Du kan tro, at jeg ordentlig pumpede den gamle! Først måtte han frem med sine anskuelser om undervisning i modersmålet og jordbeskrivelse for Thomsen, som var med, og så fik jeg ham til at forklare, hvad jeg en gang har hørt ham ytre, at der ikke er andet dansk i Danmarks riges grundlov end navnet. Det var uhyre morsomt at høre på, og endelig efter tebordet fik jeg ham til at holde et helt foredrag om „gudsbilledet“.“

Af general Bruhn fik han til skolen et stort billede af Fr. 7., en kultegning; og af Octavius Hanssen fik han skænket to store, dejlige globus'er (hver over en alen i tværmål), meget kostbare. De skulde blive både til nytte og til pryd for skolen. Og endelig fik han af sine elever på Tangs seminarium de to bogværker: N. M. Pedersens „Danmark i henenold“, og samme forfatters „Islændernes færd ude og hjemme“. Sidste værk i pragtbind.

Selv fik han lavet et „forgyldt Danmarks-skjold“, efter tegning af Hilker. Det var af forgyldt blik. Den unge kunstner Tanggård malede det under kunstmaleren Kyhns vejledning.

Fra Maries far, provst Abel i Dalum, fik han 3 expl. af Flors: „Håndbog i den danske litteratur“. Det vilde alt sammen fylde godt op i skolestuen.

Den 23. var han atter i Vallekilde, så udaset af travlheden at han „ravede i seng af træthed“. Han følte sig overanstrengt; men der var jo ikke tale om hvile. Åbningsdagen nærmede sig, og der var endnu meget at gøre.

Og nu begyndte det også at knibe med penge til alt

dette; 6—800 kr. vilde mindst gå til, inden alt kom i nogenlunde orden. Her måtte han love for sin gamle far, som beredvillig forstrakte ham med alt.

Også hans kære Marie måtte holde for. Hun lovede ham at sende, hvad hun havde af Ingemanns og Oehlenschlägers digterværker. Karlene måtte jo have noget godt at læse i fritiden.

Man undres til visse over den næsten lidenskabelige voldsomhed og brændende iver og virketrang, hvormed Trier går ind i arbejdet for sin skole. Atter og atter overraskes man over, at det overhovedet er muligt at præstere dette. Den 28—10—65. skriver han til Marie: „Jeg har meget at bestille . . . besørge indbydelse til vore gæster, sørge for nattehøje til dem og delvis for deres bespisning; jeg skal forberede mig til 4 officielle taler på indvielsesdagen og træffe aftale om hele indretningen den dag; jeg skal lave timetabel til skolen og forud forberede mig til mine foredrag de første dage på skolen o. s. v.“

Men nu var alt da også i orden. Hjulmand Niels Pedersen havde fået lavet og opstillet de sidste sængsteder, boghylder, spytebakker, lygter o. s. v. Og Peder Frederiksens overstestue var ligesom forvandlet til en rigtig hyggelig og smuk skolestue.

Den 26—10—65. skriver Trier til Marie: „Hvor er det underligt: *nu først* blev jeg færdig med at bringe alt i orden efter min sidste Københavns-rejse — og nu er det sent, og jeg er meget træt — — —

„Det hele her er mangen gang for mig som en drøm. Se dig en gang omkring! Kun disse gardiner — som jeg håber ved juletid skal forsvinde, — er minde om, at denne stue for kort tid siden var Peder Frederiksens aftrædelsesværelse. — Nej, nu er det sandelig mit studerekammer! Det kan du se på skrivebordet her ved vinduerne og de tæt pakkede boghylder og skrivepulten, og så er her så hyggeligt, at alle, der kommer til mig, forbavses derover. Jeg har ligesom vænnet mig til en hel ny måde at leve på. — Og gå så med mig ind i skolestuerne! Hvem skulde ane, at det var endnu for en uge siden Peder Frederiksens storstue! —

Nej du, hvor det er underligt at gå omkring og lave til og indrette, at jeg kan tage imod eleverne, når de nu om få dage forhåbentlig kommer, — jeg skal tage imod mine drenge! Marie! Så er jeg kommen så vidt da! Alt slid og slæb, som jeg har havt nok af — og jeg er endda ikke færdig, ti i overmorgen venter jeg et helt fragtlæs her ud med sænge og bøger og andre sager — alt det er mig intet imod den *glæde*, jeg kan føle ved tanken derom! Så kan jeg komme til at græde af glæde — og, når jeg har en rolig stund, da må jeg takke Gud, der så forunderlig har lavet det alt for mig. Tænk dig Marie, for et år siden, da først *begyndte jeg at tænke på lidet* af alt dette! — Og nu! — I går aftes var her en gårdmand fra Ubby med sin søn og én til, Mads, musikanteren, der bægge skal til skolen, og besøgte mig; de havde med en karl, der lige er sluppen af soldater-trøjen, der også mældte sig, så nu er der 26. — Jeg havde stor glæde af at tale med dem. — Det kniber nu svært med plads — men det går vel nok.

„Nu er jeg så træt, at jeg må sige stop; — God nat, Marie! Gud i vold!“

Atter et par dage senere fortsætter han i samme tonefald: „Og nu Marie! I går mældte sig atter en elev. *Nu kan jeg ikke have flere! Vore bedste* forhåbninger er opfyldte. Marie, hvordan skal jeg kunne takke Gud værdig nok! Jeg er så glad! Og Termansen kommer! Han, den ypperste og ædleste bonde i Danmark, skal indvi min skole! Og Brandt fra Hønnebæk og Nørregård har skrevet sange for os.“

Ja, nu var forspillet til ende. Nu skulde hans livs egentlige drama begynde.

Tirsdag d. 31. oktbr. om morgenen kl. 5 begyndte de første elever at komme — over Slagelse. Det var Jyder og Fynboer. Hen på eftermiddagen og aftenen kom enkelte af de fjærnstboende Sjællændere tillige med nogle gæster; men onsdag formiddag skulde hovedstyrken indfinde sig.

Åbnings- og indvielsesdagen.

Om denne 1. novbr. skriver Trier 25 år senere følgende skønne og stemningsfulde ord, er lader os ane den opløftelsens stund, det for ham var.

„Morgenstunden den 1ste november står levende for mig. Tidlig vågnede jeg. Ved siden af min seng lå et brev fra min fæstemø, der i al hemmelighed var lagt der, for at jeg kunde få den første lykønskning fra hende. Hurtigt var jeg i klæderne — og så — ud i det fri — til en dejlig kæmpehøj, der den gang endnu stod urørt på Bjerresø mark med den store udsigt over den skønne egn her og den dejlige blå bugt. Dér læste jeg brevet, og dér gav jeg mit hjærte luft i tak og bøn til den *Gud*, der havde ført mig så vidt.

„Der lå festglans over den dag. Med dejligt solskin var den mødt, og sjælden i mit liv har det således smeltet sammen med det skær af glæde og strålende håb, der var i mit bryst.

„Inde i vor lille landsby havde man travlt med at pynte op og lave alt i stand til dagens festligholdelse. Det var kvinderne i præstegården og almueskolen, der stod for det. I almueskolestuen skulde festmåltidet holdes om aftenen. Nu blev bordene dækket og alt lavet i stand dertil. Fra Dragsholm havde man fået vimpler og flag til at smykke med. Frøken Bonnevie hængte en lang, smuk blomsterkrans op over indgangen til Peder Frederiksens forstue, og en ung bondepige pyntede på en lignende måde indgangen til vor ny skolestue.

„Vogn efter vogn med de ny elever begyndte nu lidt efter lidt at rumle ind i vor lille by.

„Allerede dagen i forvejen var flere af dem komne. Den lange vej fra Brøndbyvester ved København og Stenstrup ved Næstved havde nogle af dem kørt med egen vogn fra deres hjem. — Endnu banker mit hjærte, mens jeg skriver dette ned, ved mindet om den fryd, det var at vise disse karle til deres kvarterer rundt om i nabogårdene og at hyde velkommen. — Så begyndte de gæster at komme, der sær-

lig var indbudne. Der var Burchardi fra Birkindegård, Rosendal fra Høve, Bentsen, fader og søn, fra Kvandløse, Jessen fra Sdr. Jærnløse og Holm fra Ubberupgård — og dér kom Termansen tillige med Lars Dinesen og Karl Grove og min broder Fritz tillige med Kristoffer Bågø; men mest af alt gjorde det indtryk på mig, da min fader kom med min svoger Borup fra Skamstrup. Det var så underligt første gang at skulle byde min fader velkommen her ude. —

„Uafladelig kom og gik folk hos mig, forældrene vilde betale for deres sønners ophold på skolen og tale med mig om dem, — gode venner vilde hilse på mig.“

Men nu kom der en vogn med to elever, som slet ikke var indmeldt. Nu kneb det; dog, især den ene af de to så i Triers øjne ud til at være „sådan et yndigt menneske“. Det var umuligt at sige nej. Der blev vel plads også til dem.

Til højskolens 40 års mindededag skrev enkelte af eleverne fra indvielsesdagen nogle mindeord.

Anders Jensen, Vedslet, fortæller, at han sammen med Jørgen Madsen, Bisholt, var blandt dem, der kom over Slagelse, hvor Trier havde sørget for, at der var vogn til dem og til Fynboerne. Trier kom ud og modtog dem i gården, og her kom også Hoff, „den milde og venlige mand, der tog så kærligt imod os, at jeg aldrig glemmer det. Ham fik jeg senere lejlighed til at høre meget godt af. Jeg kom til at bo hos hjulmand Niels Pedersen ude ved mosen. . . . Hans hustru og datter plejede mig så godt, at jeg ikke kunde ønske mig det bedre.“

Niels Andersen, Stenstrup i Odsherred, skriver om sin Ankomst:*) „Den 1. novbr. blev en højtidsdag for Vallekilde og for mig, som havde fået lov til at rejse derud. Tidlig om morgenen kørte fader for en hjulmagersvend Kristen Larsen og mig i en stor, fast arbejdsvogn de 3½ mil fra Stenstrup til Vallekilde; vi havde hver en stor klædeskiste med vort tøj i, så det var et ret tungt læs og en sen køretur. — Men, hvor blev jeg glad, da vi nåede Valle-

*) Se »Fra Vallekilde folkehøjskole 1905«.

kilde og — for første gang — mødte Trier, som tog så overordentlig venligt imod os. Overraskelsen var stor ved at mødes med Trier, men glæden ikke mindre. — Ja, der var højtid i Vallekilde den dag og mange glade mennesker — vi måtte være af sten eller træ, om vi ikke kunde rives med af al den venlighed, ja varme kærlighed, der strømmede os i møde. — Selv de ældre blev taget deraf; min fader var så glad ved, hvad han så og hørte derude, så da han kom hjem, fortalte han om det til moder, hvilke rare mennesker der var derude i Vallekilde; især var det Trier, som fader var så optaget af og så glad for.“

Den unge 18 årige Jens Mortensen fra Kvarmløse skriver på samme måde: „Den *festlige* modtagelse virkede overraskende på os. Da vi kørte ind i gården, kom straks en smuk, ung, stærktbygget mand med et ualmindelig mildt åsyn og med en lang pipe i hånden hen til vognen og bød os velkommen på en så hjærtelig måde og med et så kraftigt håndtryk, at han ligefrem straks tog os“.

Lignende udtryk møder vi hos Jørgen Sørensen. Han kan endog 65 år efter huske, at den smukke æresport ved indkørslen var helt smykket med georginer, hvad der højlig undrede ham så langt hen på året.

Der er især to indtryk, der hos dem alle har fæstnet sig så levende, at de aldrig glemte det. Det ene var det *festlige* i modtagelsen, og det andet var mødet med Triers person — venligheden og det sprudlende liv, der udgik fra ham og altid gjorde ham til midtpunktet i enhver kreds, hvor han var til stede.

Jeg tror, at dette *dobbelte* førsteindtryk af Trier og hans skole blev oplevet år efter år af hvert eneste nyt skolehold.

Men nu skred festdagen videre. Trier havde travlt med at indkvartere dels i de fem gårde, som havde lovet ham plads, og dels ude på marken hos hjulmanden og endelig da også i Peder Frederiksens gård, hvor der var skaffet plads til tre Fynboere i pigekamret og tre Sjællændere i ostekamret efter at den hidtidige besætning var bleven hældt ud. I ostekamret kom således Jens Mortensen til at bo.

Nu spistes til middag for første gang hos Peder Frederik-

sens — dejlig oksekødsuppe. Så blev klokken 1, og så ringede Trier med den lille malmklokke, som hans broder havde hjulpet ham med at anskaffe til skolen. Alle tilstedeværende, omtrent halvandet hundrede, fulgte Trier ud i haven, hen under den ny opsatte flagstang, hvor han nu lod Dannebrog gå til vejrs, mens han fremsagde sangen: „Hil dig vor fane!“ Han benyttede derefter sangens indhold til udgangspunkt for en lille tale, som han endte med det ønske, at synet af Dannebrog udenfor skolens vinduer måtte minde dens lærere og de unge karle, der var kommen til dem, om altid at blive dens opgave tro.

Niels Jokum Termansen.

Sangen blev nu sunget af forsamlingen.

Dernæst blev omdelt en ny sang af Jens Nørregård. Trier havde ladet den trykke i København tillige med en lignende sendt af præsten Brandt i Rønnebæk. Nørregårds sang begyndte:

„Når der kæmpes ved dag“ . . .

Brandts sang var den senere stærkt udbredte: „Frem bønder, frem på valen!“ Bægge sange blev sungne som afslutning på Triers indledningsord. Men nu trådte den jyske bonde og rigsdagsmand Niels Jokum Termansen frem for at holde den egentlige indvielsestale for skolen.

Han begærede først sunget Grundtvigs sang: „Udrundne er de gamle dage“, hvorefter han, støttet til flagstangen, holdt et foredrag, som syntes at have gjort et meget dybt indtryk på alle dem, som havde „øren at høre med“. Trier var henrykt. Den udmærkede tale er udførlig gengivet i Triers bog „25 års skolevirksomhed i Vallekilde“ s. 47 o. flg.

Efter Brandts sang talte Hoff om verslinierne: „Kærlighed i pagt med ånden, den får altid overhånden“. Også den er udførlig gengivet i nævnte bog af Trier.

Det havde hele dagen hidtil været det skønneste vejr, men nu under slutningen af Hoff's tale havde det så småt begyndt at regne, og man måtte derfor ty ind i stuerne, og her talte gmd. Niels Jensen fra Stenstrup ved Næstved. Han mindede om sangen: „Der står en sten på Vesterbro, det er en æresstøtte“, og så talte han om bondefriheden, som den sten bærer vidnesbyrd om. Men nu kom der noget nyt til: højskolen. Og han mindede om Jesu ord til Zakkæus: „I dag er dette hus vederfaret frelse“. Ja, sådan vilde han ønske, at det kunde lyde om højskolen, der nu kom til det danske folk, at dette folk også ved den kunde „vederfares frelse“.

Trier afsluttede nu denne egentlige åbningsfest med at byde eleverne det hjærteligste velkommen. Han vidste, at han havde et — om end måske lille — budskab fra åndens verden at bringe, og den Gud, der før havde vist, at han kunde lægge sin velsignelse også i det, der kun er lidet og småt, han vilde også nok kende sig ved arbejdet og velsigne det, så det dog kunde blive til meget.

Nu holdtes der et lille hvil, hvori folk så på lejligheden; men kl. 4 samledes man atter ude på gårdspladsen. Hoff trådte frem i indgangsdøren og overrakte fra sin hustru elevflokkens en Dannebrogsfane bestemt til at føre med, når eleverne gjorde samlede ture eller udflugter til skov eller strand eller anden steds. Den skal minde dem om, at det liv, som levedes på skolen, det skal de fortsætte og føre med, i hvor de så færdedes. Hvad de her for alvor lærte at tro, det skal der også senere i livet kæmpes for „med åben pande“.

Trier syntes senere, at det øjeblik, da Hoff således på sin hustrus vegne overrakte eleverne denne fane, det var det festligste af alle på denne ellers så festlige dag.

Nu gik eleverne og de indbudte gæster — omtrent 80 ialt — med fane i spidsen over i almueskolen. Her skulde holdes festfåltid, 4 lispund kød var indkøbt, dertil kartofler, lidt vin og den sædvanlige punch, dertil risengrønskage med småkager og endelig æbler, valnødder o. lign. Hoff havde tilbudt ham at være halv om udgifterne; men også

den gamle pastor Bonnevie, Triers forældre, Tranbergs, Mariés moder og søster havde ved gaver bidraget efter ævne til at hjælpe Trier over bekostningen. Trier følte, som lyste noget af alle disse menneskers godhed ud over hans lille gilde.

Overmåde smukt var skolen smykket af fruene Hoff, Tranberg, Kramer, frøknerne Bonnevie, Mathiesen, Marschner og flere bønderkoner. Vimpler og flag havde de fået fra Dragsholm og — tænke sig — baron Zytphen Adeler havde skrevet til sin inspektør, at den dag skulde der flages på Dragsholm til ære for højskolen i Vallekilde.

Altsammen en smuk ramme om den unge mands første gilde i eget bo.

Trier førte Termansen til højboards; lige overfor sad Triers fader og den gamle pastor Bonnevie. På bordet lige foran Trier stod en fin kage som en af Mariés søstre havde sendt.

Naturligvis gik det løs med tale og sang; Termansen talte for fædrelandet, Burchardi for skolen, Trier for Grundtvig, Carl Grove for modersmålet o. s. v., o. s. v.

Først ved otte-tiden brød man op efter sangen: „Fred hviler over land og by“. Gæsterne begyndte at tage bort. Alle var i den gladeste stemning; men ingen gledere end Trier. Først adskillig tid efter fik han at vide, at der var dem, der havde væntet sig indbudt, men ikke var det, der skumlede stærkt over, hvad de optog som forbigåelse.

Den vidunderlige festdag skulde dog ikke ende helt uden mislyd:

Trier har ofte mundtlig fortalt derom, omtrent som følger:

Klokken var nu bleven 11. Alle var draget bort eller gået til ro; som de sidste var hans broder og fader nu gået over til deres kvarter i præstegården. Selv befandt han sig nu helt alene tilbage af den glade skare. Han kunde dog ikke lægge sig uden først at gå en lille tur og svale det hede blod.

Nu stod han da på bygaden uden for gårdens port. Efterårets store stjernebesåde himmel hvælvede sig over

ham. Sind og tanker løftede sig op over alle de strålende stjærner mod Gud, i brændende tak for den skønne dag.

Da hører han pludselig raske fodslag på gaden, en mand standser ud for ham og siger: „Ved De, forstander Trier, at dernede i byens snask er man i dette øjeblik i færd med at prøve, om man kunde få et par af Deres elever drukket fulde.“

Som med et slag var Triers sind og tanke igen nede ved jorden. Det gjaldt jo om at forhindre dette.

„Ak ja,“ kunde han senere udbryde ved tanken herpå, „allerede denne første dag skulde jeg lære, at hvor der prøves på at bygge Vorherre en kirke, dér vil i samme stund Guds og menneskers fjende lægge grundsten til et af hans kapeller. Men — Gud fader i det høje han råder.“

Der lever vel næppe den højskoleforstander, som ikke kender noget til både „kirken“ og „kapellet“.

Men Jørgen Sørensen, Frankerup, slutter sin omtale af indvielsesdagen med de ord: „Hver af os gik nu til sit nattekvarter, hvor vi snart sov sødeligt for næste morgen at vågne som *elever på Vallekilde højskole.*“

22.

B e g y n d e l s e n .

Ja, nu var Vallekilde folkehøjskole en kendsgerning. D. 2—11—65. begynder Trier et brev til Marie således: „Ja, så er skolen da begyndt — det er virkelig sket — herinde ved siden af sidder 29 karle — det er *mine* elever. — „Farvel alle sammen,“ hører jeg Fritz sige; han er den sidste af vore gæster, og lige nu rejser han. Så — nu hører jeg Thomsen holde en lille tale til ham. — „Farvel,“ nu går han. — „Farvel Peder Frederiksen!“ — Uh, han skal have brevet med. —

„Smeden er i færd med at sætte vor ny klokke op, han kimer og kimer. —

„Ja — Marie! kunde dog papiret tale!

„Forunderligt er det alt sammen.“

Den 5—11—65: „ Nu sad nys hos mig Peder Olsen,

en af mine karle, et forunderligt yndigt menneske; vi var kommen fra skolestuen, hvor vi (det er jo søndag) sad sammen og røg tobak efter middagen. Jeg havde taget ind til dem hver et æble af dem, du har sendt mig. Så måtte jeg hente dit billede og vise dem det. Det gik så fra mand til mand; og da jeg så sagde, at nu skulde jeg ind at skrive til dig, så lød det rundt omkring fra: „Så hils hende fra os og tak for æblerne!“ Ja, Marie, hvordan skal jeg kunne beskrive for dig, hvor underlig jeg er til mode, hvor glad jeg er! Det er, som om jeg i alle øjeblikke, hvor jeg er ene, hører: „Fald ned for alle sjæles Gud!“ Ja, jeg er glad, uendelig glad; og rask og stærk føler jeg mig. Og jeg er så taknemmelig mod den Gud i himlene, der har ført alle disse mennesker til huse. —

„Se, Marie, dette er både begyndelsen og enden, og andet kan jeg egentlig ikke skrive! Hvad det dog bliver for en fryd at få dig hertil. Og du selv, hvor vilde du fryde dig over mine karle! Du skulde bare se, hvor de ser rare ud! Det er forbavsende, i hvilken grad de allerede nu er gået ind på den tone, her er slået an. Og så ser de så *glade* ud; hvert øjeblik hører man dem synge de nye sange, som jeg har lært dem. Nu kan jeg høre, at én sidder og læser højt for de andre derinde. Et par af dem har jeg måttet hjælpe med breve, og hvad handlede de om? — „*Vi er så glade*“. Det var nu heller ikke muligt andet, end at den indvielse måtte gøre indtryk på dem. . . .

„Termansens navn er på alles læber!“

Den 11—11—65: „Se så, nu bryder karleflokken op herinde, det er sent på aftenen, skal jeg sige dig; og hvad giver de sig så til at synge: „Saa vil vi nu sige hverandre farvel!“ Ja, Marie, sådan er tonen her allerede bleven — så forunderlig kærlig og alvorlig og dog så ungdommelig frisk og glad.“ —

Trier skriver om denne første tid i sin bog: „25 års skolevirksomhed“ (s. 63 o. flg.): „Den første morgen samledes vi på skolen til morgensang. Jeg bekendte troen og bad fadervor.

„Så sagde jeg karlene besked om, hvorledes og hvortil

tiden skulde bruges under vort daglige liv. Men særlig lagde jeg dem på hjærte, hvor vigtigt det var, at vi kom til at leve et kærlighedens samliv, da det var vilkåret for, at gerningen her kunde lykkes, hvor oplysningen skulde komme som meddelelse fra ånd til hjærte.

„Mine ord slog straks igennem, og forbavsende hurtigt kom vi til at leve smukt, kærligt og godt sammen. Alt og alle hjlap til i så henseende, og frem for andre må jeg da nævne min medlærer *Thomsen*, der inderlig og kærlig tog sin gerning op.

„I Peder Frederiksens storstue holdt vi skole. Den lille stue ved siden af var bleven forsynet med hylder, hvor karlene hver i sit rum gemte deres bøger og papirer. Det kneb med pladsen alle vegne, men *den* vinter var det, som alt kunde gå. Vi var bleven så mange, at vi sad godt pakket og ligesom noget op ad hinanden i spisestuen. Det kunde ske, at pigen kom til at spille mælkegrøden eller dyppelsen over én og anden, men kun en eneste gang gav sligt anledning til en lille strid, som hurtigt var bilagt. Udenfor i forstuen — ja lille var den — tumlede man sig i fritiden, hoppede, sprang og baskedes, så jeg mangan gang tænkte, at nu fik jeg vel væggen ind i stuen til mig. Træskohælene buldrede ofte op ad døren, og den muntre latter og støj trængte tit ind til mig der ude fra, så jeg vil ikke påstå, at der altid var meget stille i mit lille kammer midt imellem forstuen, skolestuen og Peder Frederiksens sovekammer. Det kunde nok hænde, at jeg på én og samme tid hørte lyden af kridtet på den sorte tavle i skolestuen ledsaget af Thomsens „plus — minus — plus — minus“, mens børnene i sovekammeret til den anden side enten græd ynkelig, eller legede „holde skole“; det udførtes på den måde, at de marcherede om på gulvet derinde, og sang: „I alle de riger og lande“ og råbte hurra!

„Og dog var der en underlig skøn fred over hele den vinters arbejde. Her havde jeg ét at samle mig om, mens lyden fra den store verden, jeg tidligere havde levet i, ligesom tabte sig i det fjærne. Det var en fryd sådan første gang i sit liv at tage fat på en så dejlig gerning med friske

kræfter og i frihed, eller som min moder i et brev udtrykte det: „Det er også et prægtigt liv, du fører, således at kunne opdrage disse unge mennesker uden at stå under andre, at kunne lære dem, hvad du selv finder rigtigt. Der er kun få, der får lejlighed dertil. De fleste unge mennesker må jo ellers lære, hvad der er befalet.“

„Det var min glæde helt at give mig hen til denne skønne gerning, at kunne leve sammen med de unge karle dagen igennem, ikke alene undervise dem, men hjælpe dem til rette med de mange ting, der kunde falde for dagen igennem, ikke alene mødes med dem på skolen, men ved alle måltiderne, for at der kunde gøres alvor af samlivet. Ofte tog dette stærkt på kræfterne, ikke alene fordi jeg ikke var vant til den fede og svære mad, vi fik, men også fordi jeg i almindelighed måtte bruge en del af natten til forberedelse til undervisningen. Men jeg var så jublende glad den vinter, og det gav kræfter.

„Karlene på deres side kom mig nu også kærlig i møde og søgte ofte at lægge deres venlighed for dagen, og det gjorde mig godt, selv om det kun er små ting at nævne, som når de enedes om at pudse mine lamper og passe ovnene, — ja, de drev det så vidt, at det blev for meget af det gode, for de vilde have børstet ovnen i min stue hver anden uge. De kappedes om at være gode imod mig og vilde gerne lægge det for dagen. Sent på aftenen kom en gang én hjem fra marked og ind til mig, for jeg skulde da have et stykke markedskage med. Meget spiselig var forøvrigt ikke samme kage, for han var kommen for skade at sidde på den på hjemvejen.

„Vist er det, at det var opmuntrende dag ud og dag ind at se de venlige ansigter og høre den muntre sang og tale.

„Jeg syntes, at det var, som den vinter alle så venligt til mig. Peder Frederiksen og hans kone vidste ikke, hvor godt de skulde gøre det for os. Aldrig nogen sinde hørte jeg tale om det bryderi, som det dog virkelig måtte volde dem at have sådan en flok i huset. De var glade, som alle vi andre. Vi undrede os tit over de kræfter, vor madmoder havde, hvor hun dog kunde holde ud og midt under sliddet se

mildt til os alle. Midt i vinterens løb fødte hun sin ældste søn, og kort tid efter færdedes hun atter imellem os, som om ingen ting var hændt.

„Men også udenfor Peder Frederiksens gård mødte mig venlighed så at sige overalt. Det var i sandhed en stor lykke at have venner som dem, jeg havde i præstegården lige ved siden af og almueskolen lige overfor. Der skete ikke noget af nogen betydning, uden at der straks gik bud os imellem. Gode råd, inderlig deltagelse, kærlig opmuntring, var jeg sikker på altid at få dér. Om ikke andet skulde nok den gamle præsts varme håndslag, fru Hoffes venlige smil og Hoffes gode ord daglig overbevise mig om, hvor lidet jeg stod ene med min gerning.“

Straks skolen kom i gang, lovede Tricr at skrive „dagbogsblade“ og sende dem til sin familie i København, derefter til Marie, som så opbevarede dem. Her skal anføres nogle udtog af disse „blade“ sammen med brevstykker til Marie; det er, som følger man skolens udvikling fra dag til dag.

Den 7—11—65:

„...Hvor morsomt! Jeg havde lige holdt et foredrag om Hadding-sagnet; det var bleven fulgt med megen opmærksomhed. „Nu må I ud med jer,“ sagde jeg til eleverne, da jeg var færdig, „nu må I ud at røre jer lidt i luften!“ og en del af mandskabet gik da også ud; men en del blev tilbage. Blandt disse var en jyde, Jørgen Madsen; han vilde læse efter i Sakso det sagn, jeg havde talt om. Han vilde skrive det op, for det var dog så kønt, sagde han. En anden satte sig til at skrive af efter visebogen en af de sange, vi havde sunget. En tredje sad og øvede sig i skønskrift. Jakob Nielsen — egentlig vor dygtigste karl, havde travlt med at læse Frede Boisens bog om den Rask-Petersen-ske retskrivning, medens „musikanteren“ Mads går og venter på noget nodepapir, jeg havde lovet ham; for i dag var jeg noget rusten i halsen, så jeg ikke rigtig kunde synge for, men så fik Mads fat i violinen og spillede for efter mine noder.

„Jeg vilde nu lige sætte mig til at skrive, da hører jeg

ude fra gården sangen: „I alle de riger og lande“. Og hvad ser jeg! Anders Jensen var sårede soldat; han havde begyndt at holde exercits med kammeraterne. Fem i hver række kom de marcherende ind i gården. Anders Jensen iført sin gamle soldaterkappe gik stolt som en general foran skaren. Og nu kommanderer han: „Holdt, trød af!“ Så tog han til huen, høvisk og smukt; og de andre gjorde som han. Ja, du skulde have set mine rødmossede, friske karle!

„Hvor folk dog er venlige imod mig herude. I aftes, da jeg kom ind i min stue, stod der en rombudding; jeg ved endnu ikke fra hvem. Og „madmoder“ trakterede med pølser i går. Jo, der falder altid noget af i slagtetiden.

„Ja, så er da nu den første uge gået. Jeg begynder nu at få lidt oversigt over mine folk.“

Fynboerne, syntes Trier, var de letteste og hurtigste til at opfatte og få til at følge med. Jyderne forekom ham de forstandigste og dygtigste; men Sjællænderne var vanskeligere at få i gang. De fleste af dem var pietistisk påvirkede. Der var ikke mindre end 9 mand ude fra Ubbyegnen. De stejlede ofte overfor Triers Grundtvig-ske tanker. Alligevel må han indrømme, at disse folk er de hjærteligste og alvorligste. En af dem Peder Olsen fra Asminderup ved Kalundborg er hans „erklærede yndling“. Han er 21 år gl. — har tidligere været en slem spotter, men blev så en troende kristen efter en pietistisk vækkelse. Nu er han i færd med at ryste pietismens lænker af sig. Betydningen af det menneskelige og det folkelige begynder at gå stærkt op for ham. Han var så stille og ydmyg — sært at se ham sidde med disse tindrende blå øjne, mens han lyttede til ordet. Han manglede oplysning; men både Trier og Hoff havde hele deres opmærksomhed henvendt på ham. Hvad han her hører, er jo yderst forskelligt fra, hvad han hidtil har hørt.

En anden, der vakte Triers opmærksomhed, var Kristen Madsen fra Asnæs, Holb. amt. Han udmærkede sig ved sin ejendommelige sans for poesi. Når han bare kunde få noget på vers, så var han glad. Han fik straks fat på Grundtvigs

svære krønikerim, og senere gik han løs på Birkedals „En livsførelse“.

Og så var der den sindige jyde Anders Jensen. Han blev hjærtegreben af Triers ord og færd iblandt dem. „Hvor er det dog sært,“ sagde han en aften til Trier, „at vi er kommen til at leve så godt sammen; sidste dag gik vi såmænd nogle stykker og talte sammen om, at vi slet ikke vidste, hvordan vi skulde bære os ad med atter at skilles, så godt har vi allerede fået det med hverandre!“

Nu lidt fra dagbogsbladene: D. 8—11—65.

„... I dag gik vi alle i samlet flok i et henrivende vejr til Vejrhøj. Den vidunderlige naturskønhed her kan ikke beskrives. Eleverne var så ovenud glade ved denne lille udflugt. Kl. 6 var vi hjemme igen .. og nu er Tranberg inde og holder foredrag om stænderforfatningen af 1831. Jeg har lige havt sådan en god samtale med Rasmus Olsen (Tømmerup Holb. amt) om „det folkelige“ Berlingske tidende*) bliver mig nu sendt med hver post ...“

Lidt senere fik han ogsaa sendt „Dansk folketidende“.

„Jeg er så glad så glad!...“

D. 11.—11—65:

„Hvordan vi tilbringer dagen: Jeg står op klokken 6, vakt af en af de elever, der bor her på gården. Jeg går så lidt ud, mens pigen kommer ind og gør rent. Derefter læser jeg til kl. 7 $\frac{3}{4}$; så er imidlertid mandskabet blevet samlet fra deres forskellige gårde; og de har nu også fået morgenkaffe og smørrebrød inde i „madstuen“. Så ringer jeg folk sammen. Vi synger en salme eller morgensang, jeg bekender den kristne tro og beder fadervor. Derpå synger vi atter en salme. Et kvarter senere begynder vor egentlige skolegerning; vi synger af Køsters eller Boisens visebog, og jeg holder foredrag om fædrelandshistorien. Så vil jeg gerne at eleverne går lidt ud og rører sig lidt i frisk luft; for når klokken er 10 kommer Thomsen. Han regner, skriver eller læser med dem og holder foredrag over jordbeskrivelsen. Og så bliver klokken 12. Nu lyder mad-

*) Bedstefaderens blad.

klokken, og om det lange bord tager vi alle plads og har en rigtig hyggelig middag sammen.

„Lidt før 2 ringer jeg atter folk sammen, og nu holder jeg foredrag over verdenshistorien, naturligvis med sang foran og bagefter. Så lærer jeg dem at skrive skønskrift, og enkelte af dagene læser Thomsen med dem, og så er klokken bleven 5. Så går hver til sit eget arbejde; men klokken 6 spises der til aften, fedtebrød, grød og mælk. Jeg spiser sammen med eleverne; det befinder jeg mig bedst ved. Klokken 7 kommer så tre gange om ugen Tranberg og holder nogle særdeles gode foredrag over den ny tids historie og samfundsforholdenes udvikling i Danmark. 2 gange om ugen læser jeg højt for eleverne af dansk poesi; nu i denne uge læser jeg således Ingemanns „Holger Danske“.

I „25 års skolevirksomhed“ fortæller Trier videre om denne første tid:

„Aftnerne var særdeles hyggelige i almindelighed. Døren lukkedes op til forstuen, og der samledes ofte folk fra omegnen for at høre til og næsten altid husets folk, om det så er Sofie Peder Frederiksens, vor travle madmoder. Ofte hører jeg lyden af rokken, der sattes hen tæt op ad døren, og da hører man den lystige snurren-rundt, mens læsningen går for sig. Efter kl. 8½ holdt jeg imidlertid så meget som muligt over, at der skulde blive ro, for at eleverne kunde få lejlighed til at sysle med bog og pen på egen hånd, og meget holder jeg da af at være imellem dem og gå dem til hånde med et og andet. Det er mig gærne den bedste tid på dagen.“

Den gamle fru Bella Trier var bekymret for sin søn derude i Vallekilde; hun syntes sønnen åndelig talt måtte gå helt i stå i de omgivelser han skildrer; bestandig må han give ud; men hvorfra skal han derude i den udørken få noget ind til sit eget livs vækst.

Men sønnen er trøstigt: „I frygter, jeg savner åndelig påvirkning,“ skriver han; „men I tænker slet ikke på den rigdom, jeg modtager gennem selve mit arbejde med mine friske, unge elever; og I overser rent præstegårdens og

børneskolens ypperlige befolkning. Dertil kommer de mange besøg, vi stadig har. Og grundloven i åndens verden er jo dog den, at når vi arbejder i *Guds* tjeneste, da får *den* mest, som giver mest.“

Men han tilstår gerne, at hans liv har undergået en gennemgribende forandring. Sofa har han ingen af, så der ligger han aldrig; i gyngestolen sidder han kun under en middagssøvn, der ikke må vare over et kvarter. Sin slåbrok hverken bruger eller savner han. Træsko stikker han fødderne i, når han skal ud at trække frisk luft.

Hele livet er bleven ganske anderledes enkelt end tidligere.

Ved middagsbordet kunde det nok knibe lidt for ham. Hans elever måtte jo ikke forfines. Der spistes efter almindelig bondeskik med træskeer og af fælles fad uden tallerkener. Trier kunde undres og more sig over den forbløffende hurtighed, hvormed hans karle ud fra lang færdighed kunde med skeen indfange hollerne i suppefadet, mens de som oftest på en ubegribelig måde smuttede bort fra ham.

Midt på bordet stod den fælles „ølpotte“ til fri afbenyttelse for hvem som helst, der under nydelsen af megen saltmad måtte føle trang dertil.

Det æstetiske skønhedsdyrkende liv træder under alt dette tilbage og taber sin værdi for ham. Han ved, at når han vil lære sine elever, at det åndelige livs herlighed er så stor, at den kan skabe lykkelige mennesker selv under ringe kår, ja, da gælder det i sandhed at lade éns eksempel følge og bekræfte éns ord. Det er dette, han bestræber sig for i sin nuværende måde at leve livet på.

Et morsomt lille træk til belysning heraf er berettet mig af daværende elev Niels Andersen fra Stenstrup i Ods herred. Kosten var den gang mellem bønderfolk langt tarveligere end senere, og det var den også hos Peder Frederiksens; men den var sund og god.

Imidlertid mente eleverne dog at have lagt mærke til, at alt som tiden skred, foregik der en dobbelt bevægelse med hensyn til mellemmadens fedtebrød: „stumpen“ blev stadig

en lille kende tykkere, mens det påsmurte fedt (uden pålæg) i samme grad blev tyndere. Og en skønne dag brister da tålmodigheden hos nogle af eleverne; en af dem fremviser for Trier en sådan velvoksen „stumpe“ og udbryder: „Nej, se nu her, Trier, det er dog for galt!“

Trier så på karlen med sit mest smilende ansigt, tog derpå henne i madbunken en ægte tvillingbroder til den, karlen fremviste, tog så med fingrene salt af den fælles saltkop, strøede det på maden, mens han nok så fornøjet tog fat på spisningen med de ord: „Ja, den er tyk Jens, men den kan spises.“ Karlen stirrede på Trier; og uden at mæle et ord tog han nu selv fat og spiste sin mad.

Den svære og uvante bondekost kunde undertiden give Trier nok at bestille; men han bøjede ikke af. Kun ytrede han lejlighedsvis: „Når jeg en gang bliver gift og selv sætter bo, så vil jeg forbeholde mig morgen- og aftensmad sammen med min familie, og så vil jeg med min familie kun deltage i skolens fælles middag.“

Således gennemførte han det også senere.

For rigtig at vurdere, hvad denne måde at leve på har kostet Trier at overvinde, behøver man blot at mindes, hvordan han fra barnsben i det velhavende, københavnske hjem var bleven forkælet og aldrig havde mærket en vindblæse på sig. Men dette — „offer“ — bragte han med den inderligste glæde og følte sig dybt lykkelig derved.

Mortensaften (10. novbr.) var Trier bedt over i præstegården til „mortensgås“; men det blev der intet af; ti Peder Frederiksen havde rettet an til et helt lille gilde med dejlig flæskesteg. Efter måltidet holdt man „hellig aften“. En af karlene fremtog sin harmonika og en anden sin violin, og der blev nu sunget flere sange til musikken. Så fortalte Trier en sagastump; men til sidst læste han første halvdel af Bjørnsons „En glad gut“. Det blev en glad „helligaften“.

Den 12. novbr. var Trier for første gang på udflugt borte fra skolen. Turen gjalt Burchardi på Birkindegård, hvortil han var bedt som fadder ved en barnedåb. Burchardis søn Johannes blev holdt over dåben.

Ved hjemkomsten fandt han alt i bedste orden; karlene

legede tagfat ude på gårdspladsen. De fulgte ham nu ind. Der lå en stor postpakke på hans bord. Ved åbningen viste den sig at indeholde et stort prægtigt Dannebrogss-flag, som Marie havde syet og sendt ham som afløser for det temmelig slidte, han fra sit hjem havde ført med herud.

Nogle dage efter samledes eleverne og alle skolens venner ude i gården efter middag, og Anders Jensen kommanderede: „Træd an — ret — med roder til højre bryd af!“ og så gik det ud af porten ud i haven, hvor alle samledes om flagstangen og sang Brandts sang: „Frem bønder, frem på valen!“ Så talte Trier om gaven, Marie havde sendt. Flaget gik derpå til tops og udfoldede sig i al sin glans.

Et nidobbelt hurra rungede og afløstes af „Hil dig, vor fane!“ så et nidobbelt leve for „hende, som har givet os flaget“. Og sidst kom Jakob Nielsen og bad Trier overbringe sin fæstemø alle elevernes bedste tak.

Dette flag skulde nu i fremtiden vaje fra skolens flagstang hver søn- og festdag.

Det lille flag med vedføjjet stang, som fru Hoff havde skænket, førtes altid med på skolens samlede udflugter, den allerførste gang var, da der midt i nvbr. skulde afsløres et lille mindesmærke i Svinninge for en af de i krigen faldne.

Efter at højtideligheden var sluttet, stillede alle sig under fanen, mens flere sange tonede højtidsfuldt og stille hen over gravene.

Trier havde det bestemte indtryk, at folk i Svinninge var glade over, at højskolen var kommen.

Gymnastik eller anden legemsøvelse var der den gang ikke tale om; men til gengæld vandredes ofte med fanen i spidsen i flok og følge ud på marchture. Især besøgte de mange kæmpchøje, egnen var så rig på. Her slog man sig ned, og Trier fortalte da for den lyttende skare om fædrenes tankesæt og levevis. Disse ture hjalp så godt til, at eleverne lærte hverandre at kende. Hoff var hyppig med på disse ture. „De to ligner Luther og Melancton,“ ytrede en dag på sådan en tur den lille Jens Mortensen. Trier holdt stadig ild på piben, mens tobakspungen dinglede foran på

brystet, fastgjort til frakken, Trier opdagede senere, at han havde skade af den vedholdende tobaksrygning. Og til sidst holdt han helt op dermed.

En gang, da de således kom syngende forbi et lille hus, kom en gammel kone ud — fortæller Jørgen Sørensen i sine minder — og da hun hørte og så optøget, udbød hun højlydt: „Åh Herregud, de stakkels mennesker!“ Hun trode de havde set for dybt i glasset.

23.

K æ r e g æ s t e r.

Kom der kære og væntede gæster, da måtte flaget også frem; i flok og følge drog man dem med sang i møde. Anders Jensen fortæller om en sådan modtagelse af grev Moltke fra Nørager. Greven blev der og hørte et foredrag af Trier. Bagefter pegede han på Anders Jensen med den opbundne arm og spurgte, om han måske var en af de sårede fra krigen. Trier bekræftede dette og fortalte, at når skolen hørte op, måtte han igen til København og søge videre helbredelse. Greven svarede dertil, at på sygehjemmet hos hans søster på Conradineslyst kunde han godt optages, og hvis han kunde lede sangen dernede i det lille børneasyl, så skulde han få frit ophold og lægetilsyn.

Anders Jensen føjer til i sin beretning herom, at sådan blev det, og der kom han sig. Han blev senere i sit fædrene hjem både sognerådsformand og sognefoged. —

På lignende festlig måde blev også Vilh. Beck modtaget. Han overværede da gerne Triers foredragstimer. Jens Mortensen mindes, at han efter afslutningen med en livlig sang udbød: „Ja, kan I blot lære at synge mange sådanne sange, så kan i sige, at i har fået et godt udbytte af jert højskolebesøg.“

Men det besøg, eleverne synes at mindes allerbedst, det var dog Maries. Hun var den gang kommen ind til København i gamle Triers hjem. Ingen andre end Hoff's anede hendes komme til Vallekilde. Der kom nu bud over i skolegården til Trier, om han straks vilde komme over i præste-

gården. Lidt ængstelig skyndte han sig af sted; men mødtes ved sin indtræden af den frydefuldeste overraskelse.

Næste dag overværede Marie skolens undervisning og dermed også Triers foredrag; men om eftermiddagen foretoges udflugt til et af de store — nu sløjfede — oldtidsminder på Hørve mark. Hun talte undervejs så med den ene og så med den anden af karlene, og, skriver Jens Mortensen: „Hun vandt os alle ved sin livlighed og elskværdighed Jeg mindes, at Trier ved hendes afrejse løb ved siden af vognen og holdt hendes hånd til langt uden for byen. På bakken blev han stående og viftede, så længe han kunde se hende. — Dette gjorde et stærkt indtryk på mig.“

Til de mere faste gæster hørte mejeriforpagter Burchardi på Birkindegård, Holm på Ubberupgård og forfatteren Anton Nielsen. Allerede den 18. nvbr. kom Anton Nielsen første gang. Straks, da Trier havde sluttet sit foredrag, lød det fra mund til mund: „Der kommer Anton Nielsen!“ Han var øjeblikkelig som hjemme i flokken, og straks om aftenen læste han en af sine fortællinger højt. Alle fra præstegården og børneskolen tillige med flere af byens folk var til stede. Man var henrykt.

At Anton Nielsen også var begejstret, kan ses af hans brev derom til Trier: „Kære ven! I har bestemt forhekset mig derinde i Vallekilde, for jeg kan sandelig ikke lade være med at gå og tænke på jer og længes efter jer. Men dersom det ikke er værre at blive forhekset, så ønsker jeg slet ikke at blive kuréret igen, for det er så dejligt at have nogen at længes efter. . . .

„Ja, kære Trier! De ser, hvordan jeg således prøver på at trøste mig selv, fordi jeg ikke kan komme ind til jer så tit, som jeg ønsker. Men bode jeg i Vallekilde, så fik jeg vist ikke — som nu — ro til at sidde hver aften i min ensomhed og skrive. . . . og så kunde der let gå nogle af mine historier i løbet. . . . og det er skade, om man ikke bruger det pund, som Vorherre har givet én, enten det så er stort eller lille. . . . Min kære ven: hvorledes går det med Dem derinde? De er velnok lige frejdig og har det samme

klippefaste håb om Deres sag. De er sangviniker; men uden den slags folk var verden vist også gået i stå for længe siden... styrken og rustningen kommer fra ham, der knuste slangens hoved....

„Til jul kommer jeg igen ind til jer....“

24.

Dagligt liv på skolen.

Af „dagbogsblade“: D. 21—11—65. „Her, Jakob Nielsen — er de nye aviser,“ sagde jeg i dag. „De siger jo, at det er Deres kæreste læsning.“ „Ja,“ svarede han, „før, men ikke mere nu; nu har jeg fået det, som er bedre at bruge min tid til.“

„I dag har jeg ellers havt en slem ubehagelighed, idet en af eleverne opførte sig uartigt overfor mig. For første gang måtte jeg lade hårde ord falde. Da jeg var gået ud af skolestuen, tog alle hans kammerater straks fat på ham og hegledede ham igennem. — For den gode tones skyld, som hidtil har været så mageløs, tog jeg ham bagefter ind til mig alene og forklarede ham, at hvis han ikke vilde opføre sig anderledes, måtte han forlade skolen.“

D. 23.—11—65. „I dag blev sagen med den elev jeg skrev om i går så ypperlig bilagt og skal fra nu af være begravet. Hoff havde i morges ladet eleven kalde ind til sig.... og lidt efter kom karlen ind til mig. Han græd og var meget ulykkelig over sig selv. Alt blev da godt igen. Men jeg er glad over, at jeg fik taget denne sag så bestemt.“

D. 26—11—65. „I aftes holdt eleverne råd om, hvordan de for fremtiden skulde forholde sig for at få mere klarhed over tingene; og man blev da enige om ved undervisningen at spørge frit ud og ikke undse sig. Og de lovede hverandre — ikke at le, når man gjorde fejle spørgsmål. Ligledes enedes man om af og til at holde fælles forhandling om, hvad der i dagens løb var på skolen kommen frem i foredragene. Da jeg bagefter kom ind til dem i skolestuen, fortalte de mig dette, og glad blev jeg; ti det er sikkert den sunde udviklingsgang at begynde med at høre, så vækkes

spørgsmål og trang til at spørge. Og når undervisningen da kommer til at besvare de spørgsmål, som således er rejst inde i én selv, bliver det den virkelige oplysning, som ikke alene maler noget af for fantasien, men tager sigte på det virkelige liv.

„I torsdags da en del var til marked i Holbæk, tog vi andre os om eftermiddagen for at læse Holbergs „Den stundesløse“. Men vi havde fordelt rollerne imellem os: Jørgen Madsen var Per Eriksen; Søren Pedersen fra Brøndbyvester var Erik Madsen; Jakob Nielsen var Per-nille o. s. v. Det blev til megen fryd og glæde. . . . Nu er her 31 elever. . . .

„Ved vor „ottesang“ om søndagen har jeg begyndt efter trosbekendelsen og fadervor at tale lidt over et eller andet. I dag talte jeg således ud fra de ord: „Vi takker faderen, der har givet os del i de helliges arvelod, friet os ud fra mørket og ført os over i lysets rige!“

D. 2—12—65. „Det har glædet mig, at jeg synes at kunne se fremskridt med hensyn til arbejdslyst hos eleverne; de begynder kendeligt nok selv at tage godt fat; navnlig hersker der en meget livlig stileskrivning. De vælger hver sine opgaver; og det er morsomt da at lægge mærke til, hvad de forskellige vælger: Om roefrugtens dyrkning og betydning for agerbruget, sagnet om Vermund og Uffe, om Hagbart og Signe, om den danske højskole, om hvorledes det går til at lave en vogn, (denne stil skrives naturligvis af en hjulmand), om 3. februar 1864, (denne skrives af Anders Jensen, som den dag blev såret), om det ord: „Hvo sig fornedrer skal ophøjes“, om skærslipperne, om Odsherred, om sagn hjemme fra, om en sammenligning mellem verdenshistorien og kirkehistorien.

„Dette er altsammen opgaver, som de selv har valgt. Lad mig føje til: I går var der tre, der skrev om våren. Den ene stil var især yndigt skrevet, og den endte med to vers, han selv havde digtet.

„Så har de også travlt med at regne, skrive skønskrift og tegne, mens også mange læser efter i Saxo, hvad jeg har fortalt dem af Danmarks-historien og ligeledes i Grundtvigs

verdenshistorie, en enkelt læser også lidt svensk på egen hånd; mens en anden har kastet sig over det gammel-danske. Han læser i denne tid rimkrøniken, Molbechs udgave.

„Af og til får jeg også helt fornøjelige ytringer, der vidner om, at de har gavn af at være her. En af Udby-folkene, en ganske dejlig karl, der hedder Rasmus, sagde forleden til mig: „Jeg er til mode, ligesom da jeg blev kristelig vakt, — og det er fordi, jeg nu er bleven folkelig vakt.“ —

„I denne uge har jeg havt den glæde at få sådan et dejligt brev fra Anton Nielsen; og han sendte med det en hel lille samling af oldsager som gave til skolen og dertil det første hefte af den ny udgave af hans skrifter og dertil løfte om alt, hvad han i fremtiden vil lade trykke.

„I går blev jeg klippet af Jakob Nielsen, en af eleverne. Han gjorde det virkelig udmærket, ja, jeg synes, lige så godt, som når jeg tidligere er bleven klippet af Giese i København.

„Under mit eget arbejde glæder jeg mig også ved at mærke, at jeg nu skrider fremad; jeg er nu næsten færdig med hedenoldstiden i Danmarks-historien. I verdenshistorien er jeg kommet til lovgivningen på Sinai og har nu også begyndt på at gennemgå ordsprogene; og det lader til at skulle gå godt.

„Af pœsi har jeg nu gennemgået Ingemanns „Holger Danske“, Oehlenschlægers „Uffe“ og stykker af hans „Helge“, det halve af Grundtvigs „Blad af Jyllands rimkrønike“, og nu holder vi på med Termansens „Mindeblade fra Danmarks trængselsår“, der lader til at gøre stærkt indtryk på eleverne.

„I dag gennemgik jeg Geijers „Vikingen“; og vi har nu sunget sange af Boisens og Køsters danske og bibelske visebøger. Det er især sangene i Køsters bog, der gør indtryk på dem.

„En dag læste vi sammen Holbergs „Den stundesløse“; og Thomsen har læst det meste af Blichers „Æ bindstow“, og i aften læser Tranberg resten for dem. Ellers har Tran-

berg givet eleverne en oversigt over tiden fra Fr. d. 6. til vore dage. Nu gennemgår han grundloven med dem.

„Thomsen har travlt med jordbeskrivelsen og med at sætte dem ind i det danske sprogs bygning. Også lidt fysik har han, i dag har han fortalt dem om dampkraften. Så regner han også ivrigt med dem; ti her står enkelte grulig langt tilbage; disse har jeg særlig under min behandling; jeg tager dem ganske som små børn.

„En stor opmuntring for os er det jo, at der ikke så sjældent kommer folk for at høre på os. Også Hoff er meget ofte til stede ved mine foredrag over verdenshistorien. Undertiden er også hans kone og svigerinde med. Om aftenen kommer næsten altid nogle af egnens bønder herind, dem må jeg anvise plads i forstuen. I aftes var således næsten hele forstuen fuld af folk.

„Hvad der trætter mig, er kassererforretningen, som jeg jo slet ikke er vant til, jeg vil i dette halvår vist få 18—1900 rdlr. mellem mine hænder. Alene af papir og bøger o. s. v. har jeg nu solgt for over 90 rdlr. Jeg har da også nu udbetalt alt, hvad der skal udbetales i det første fjærdingår på 40 rdlr. nær. Jeg har 70 rdlr. i kassen, endda jeg ikke endnu har fået alle pengene ind, da nogle af eleverne betaler månedsvis.

„Rigtig rart er det, at Peder Frederiksen og hans kone er så mageløs flinke at have med at gøre. Der er aldrig det mindste vrøvl eller knur, kun venlighed. Jeg tror, at skolen også på dem virker forædlende; men det er ellers et gruligt bryderi de har; så det er rigtignok til at forbavses over.“

Stor var den gæstfrihed, Trier fra begyndelsen udviste som højskoleforstander. Han vilde så inderlig gærne, at folk skulde lære at kende og glæde sig over hans arbejde med de unge. Undertiden kunde denne gæstfrihed vel misbruges af en eller anden uværdig; men det må indrømmes, at den mægtig bidrog til til skolens yndest ude blandt folk.

Om en sådan gæste-rig dag fortæller os dagbogsbladene fra 9—12—65: „I eftermiddags kom Burchardi og Søren Rasmussen fra Frankerup hertil og blev modtaget med stor glæde ikke alene af mig men... af eleverne.

Burchardi og Søren Rasmussen var inde at se til ved skrive- og regneundervisningen. Imidlertid kom også andre gæster: lærer Rosendal i Høve og to af mine venner blandt bønderne i Odsherred. Og atter lidt senere kom alle byens gårdmænd her på én nær og desuden to boelsmænd ligeledes her fra byen. Burchardi holdt så et ganske fortrinligt foredrag om kørerne og deres behandling. Jeg har aldrig troet, at et sådant æmne kunde behandles så fortrinligt, så morsomt og således, at det også blev til udbytte for ens indre liv.

„Eleverne var strålende glade derover.

„Så gennemgik jeg Fønix-myten, og vi sang nogle af vore vante sange.

„Hvor er dog de fleste af vore elever elskelige mennesker; det er en bemærkning, som kommer så naturlig frem hos mig lige nu, da jeg kommer inde fra skolestuen, hvor jeg lige har stået og talt med flere af dem. Og så er da dagen og denne uge forbi. Med tak til den himmelske fader ser jeg tilbage over den.“

Ved den lejlighed fik Trier sat igennem, at Holm på Ubberupgård og Burchardi lovede at tage fire af eleverne i agerdyrkningslære i den kommende sommer. Mellem karlene var der stor rift om disse pladser.

Om lignende præstebesøg mælder dagbogsbladene fra 18. jan. „Gæster får vi nu, lader det til for alvor. . . . Midt under mit morgenforedrag kom fire unge karle fra Kalundborg-egnen kørende hertil. Nærmere hen mod middag kom lærer Jessen fra Sdr. Jærnløse og en gårdmand. Efter midt dagen kom atter en trop, fire fortræffelige mænd inde fra Odsherred, tre mil herfra. Og næppe havde man fået dem indenfor, før der kom ind af porten to unge karle, som på deres ben havde gået tre mil for at være her i dag og i morgen. Således var gæsternes tal i dag nået til 12.“

Størst vanskelighed var der med at få dem overnattet. „Dagbogsbladene“ fortæller, at han sendte bud helt over til Særslev for at skaffe to af de mange gæster husly ved den omtalte lejlighed.

Igen ved en anden lejlighed kom Brandt kørende den

halve snes mil fra Rønnebæk sammen med Niels Jensens i Stenstrup og Jens Olsen fra Sjolte. Også Nørregård og Bogø besøgte højskolen.

En stor glæde var det for Trier, at hans fæstemø havde fået lov til fra jul at komme ind til København for at være hos hans gamle forældre.

Hovedformålet hermed var for ham, at Marie skulde komme til i længere tid at leve i den samme åndelige luft, i hvilket hans eget åndelige liv havde fundet så gode voksekår. —

Men — bl. a. — for lettere at vinde samtykket hos de gamle i Dalum, måtte der også lægges vægt på Maries uddannelse. Hun skulde således gå i en kendt syskole inde på Amagertorv. Og så havde Trier fået overtalt sin ven Aug. Vinding til at give Marie undervisning i klavérspil; og endelig skulde hun lære husholdning hos husjomfruen i det Trier-ske hjem.

25.

J u l.

Da julen kom, rejste alle højskolens elever, og Trier selv tog til København for at tilbringe juleferien sammen med Marie i hans gamle hjem.

D. 5. jan. 1866 skulde eleverne igen være mødt; og Trier vilde da begynde det ny skoleår med et juletræ helligtrekongers aften.

En rum tid forud havde alle hans venner været i virksomhed med at forsyne ham med smågaver til hver enkelt elev. Især havde man været ivrig i præstegården.

På tilbagerejsen til Vallekilde traf Trier i Holbæk en Vallekilde gårdmand; og hos ham kom han op at age hjem.

Lidt uden for byen mødte han Tranberg og fik af ham den første velkomsthilsen. Manden kørte Trier helt ind i skolegården, og alle, selv den ellers så travle husmoder, kom stormende ud for at byde ham velkommen tilbage. „Vi har alle rigtig længtes efter Dem,“ sagde hun. Men allerherligst

var det dog for Trier at blive modtaget så kærligt af hans egne svende. Og så der midt i flokken kommer frem Anton Nielsen og Andreas Bentsen, der nu var lærer inde i Brøndbyvester. De var også kommen for at være med ved gensynet.

Nu gik alle ind i skolestuen, hvis dør var indrammet af gran og buksbom. Det havde hjulmanden gjort. På døren ind til Triers egen lille stue stod et stort „Velkommen“, prentet af Anders Jensen og derunder var et vers. På bordet i den lille stue stod glas med blomster. Men nu kaldtes der til aftensbordet. Aftenen tilbragte Trier i Hoffes familie. Næste dag d. 5. jan. var Trier stærkt optaget af — ovre i præstegården i al hemmelighed — at ordne alt til det påtænkte juletræ. Anton Nielsen måtte derfor tage sig af de allerede ankomne elever. Det gjorde han ved at læse højt af sine fortællinger. Folk i byen hørte nys herom, og fra flere af gårdene kom beboerne for at lytte til oplæsningen. Især gjorde fortællingen „De fine og de grove“ lykke.

Efter middagen foreslog Trier, at nu skulde hele elevskaren sammen med Anton Nielsen gå en rigtig lang tur. Ingen måtte blive hjemme. Og da det jo var helligaften, måtte de iføre sig helligdagstøjet, inden de igen ved aftenstid mødte frem på skolen.

Så snart karlene var ude af syne, kom alle kvinderne ovre fra præstegården; i en fart blev skolestuen ryddet, og et dejligt juletræ blev stillet op og smukt pyntet. Mængder af gaver blev lagt op på hylderne. Alt var nu i orden, og døren blev låset. Kort efter hørtes karlene komme hjem fra turen, og der blev straks kaldt til bords — risengrød og flæskkesteg.

Nu kom naboerne, præstefolkene, skolens folk, hjulmanden og flere andre.

Trier rejste sig og åbnede døren ind til det allerede tændte, strålende juletræ.

Elevernes forbavselse var ubeskrivelig; kun ganske få af dem havde før set juletræ. De blev så underlig stille; men lidt efter istemtes julesalmerne, der igen afløstes af småtaler af den gamle pastor Bonnevie og af Trier.

Men så mødte Anton Nielsen op med en splinterny sang, han havde skrevet til lejligheden.

Så gik Trier rundt med en lille „lykkens pose“, hvoraf hver elev fik lov til at tage en nummerseddel. Og da dette var besørget, stillede han sig hen ved hylderne for at tildele hver enkelt den gave, som svarede til hans nummerseddel. Der var halskæder, billeder, skrivematerialer o. s. v., o. s. v. Stor var munterheden.

Lidt senere kom punchebollen og de dampende æbleskiver. Glas havde man kun få af, men så brugtes kopper.

Så blev der atter talt — af Hoff, Tranberg og Thomsen; og først ved ellevetiden sluttede Trier den overordentlig vellykkede fest for elevernes tilbagekomst. —

Og således holdtes da det første juletræ i højskolen, men et lignende med tilsvarende lille fest blev i fremtiden et fast led ved hvert karleholds tilbagekomst efter jul. Nå, punchebollen forsvandt, et og andet træk i festen ændredes; men „juletræet“ vedblev at gentages år efter år.

26.

J o r d k ø b.

Højskolen i Peder Frederiksens gård var af Trier betragtet kun som et forsøg. Lykkedes det, måtte skolen have sit eget hjem.

Allerede inden jul var man på det rene med, at prøven var bestået. Men hvad så? Den gamle bonde Thord i Kvandløse havde jo sagt til Trier, at han nødvendigvis måtte have et jordbrug for at kunne være vis på at have, hvad der skulde bruges i skolchusholdningen. Og det vilde da også blive billigere, havde han sagt.

Andre mente, at bryderierne hermed for den unge Københavner og hans mage vilde blive uoverkommelige. En forespørgsel over til fru Ingeborg Boisen på seminariet i Gedved, besvaredes med den stærkeste råden fra. Trier kunde — hed det — ikke på forhånd gøre sig nogen forestilling om, på hvilken vanskelig post han også derved satte sin tilkommende hustru. Familien i København kunde ikke

råde ham; dertil følte de enkelte medlemmer sig altfor ukyndige.

Hoff, Tranberg og Thomsen rådede ligeledes på det bestemtteste fra at vove sig ud på så ukendt et område. Køb en tønde land eller højst to som byggeplads og lidt have; men bliv ikke selv agerdyrker!

Marie var af samme mening. „Det er jo,“ skriver hun, „af den slags, som jeg ikke forstår mig stort på; men efter min forstand forekommer det mig rigtignok at være en *for* stor plan med en gård; planen med huset, synes jeg, meget snarere jeg kunde tænke mig virkeliggjort.“

Kun Peder Frederiksen og hjulmanden Niels Pedersen var af modsat mening og holdt på, at en gård var nødvendig.

Trier vidste ikke sine levende råd. —

Men hvilken af de to planer, man end valgte, så skulde der jo penge til gennemførelsen. Og hvor skulde de komme fra. —

Allerede i juleferien havde Trier forhandlet sagen med sin fader i København og spurgte ham lige ud, om han ikke kunde låne ham de nødvendige penge til at bygge for. Men hertil svarede den gamle et afgjort nej. Han havde netop i de dage lidt et betydeligt tab ved en andens fallit, så han var selv i vanskeligheder. „Ja, så måtte jeg se, om jeg kunde få noget at låne andet steds,“ sagde jeg til ham. Forbavset så han på mig og spurgte, hvor meget jeg mente at skulle have på den måde. Jeg nævnte omtrent 6000 rdl. (12000 kr.). Han så på mig først med en mine, som om han mente, at dette kunde jeg umulig nå, men sagde så: „Ja — ja! — kan du virkelig få folk til at låne dig så mange penge på dit glatte ansigt, skal jeg lade dig få 1000 rdl. fra mig, — og så,“ føjede han til lidt efter, „skal du få alt det tømmer og de brædder, du skal bruge, på kredit hos mig.“

Med den største frimodighed hjemsøgte Trier nu på omgang de af hans venner, der kunde tænkes i stand til at låne ham penge til byggeriet.

Hans ivrighed og hans lyse syn på menneskene lod ham se den sag afgjort på et øjeblik. Men slet så hurtigt gik det

nu ikke. Det blev til Triers store ærgrelse foreløbig kun til halve løfter. Nørregård vilde prøve ved lejlighed at tale vennens sag hos sin velhavende svigermoder. Frede Boisen havde i dette sit bryllupsår brugt 10,000 rdlr. og måtte nu puste ud og se tiden lidt an. Neergård måtte først have tid til at tale med sin syge moder. O. s. v., o. s. v.

Trier følte sig i den største vånde. Men som tiden nu gik et par måneder, viste sig dog sandheden af sangens ord: „Aldrig briste, skønt de brage, rosenbånd fra ungdomsdage“. Nu kom fra den ene efter den anden bestemte tilbud om lån — således fra Nørregård, Bågå, kammerherreinde Neergård, Frede Boisen og Octavius Hansen. Hver af disse tilbød at låne ham 1000 rdlr. (2000 kr.). Og senere kom hertil et lignende beløb, som Fritz Trier skaffede ham fra lieutenant Diedriksen. Tre mand var der desuden, som hver lånte ham 100 rdlr.

Dermed var pengespørgsmålet foreløbig nogenlunde klaret.

Det næste var købet af jord til byggeriet, og her syntes vanskelighederne endnu større.

Næsten rørende er det at se, hvordan Trier i alenlange breve til faderen prøver på at klare for ham og for sig selv, hvad der vil være det bedste og fordelagtigste — enten blot en lille byggeplads eller en sådan med tilhørende agerbrug. Man kan næppe undlade at trække på smilebåndet over disse regnestykker, der lå den praktiske virkelighed uendelig fjærnt.

Nå — men enten det ene eller det andet, så gjaldt det altsaa nu, om der var jord at få i Vallekilde.

Trier indrømmer senere, at han havde den forestilling, at man på landet kunde gå ind til en gårdmand og der købe jord, ligervis som man i København kunde gå ind til en hattemager og købe en hat.

Ud fra denne opfattelse gik han da en skønne dag ud på jordhandel. „Men“, skriver han, „hvor gik det mig dog galt dermed.“ Ja, adskillige trode vist, at han næppe var vel forvaret.

Nu kom han til at mindes Lars Dinesen og dennes tid-

ligere plan om at indtræde som skolens økonom på en ejendom af passende størrelse. Dette kom i øjeblikket til at stå for ham som frelsen, og han beder faderen om mundtlig at overtale Dinesen til at komme til Vallekilde og forhandle sagen. „Hans råd er mig mere værd end nogen andens, og jeg har tillid til ham,“ skrev han til gamle Trier.

Dinesen tog også derud; men — uden at grunden nu kan oplyses — blev der intet af Dinesens kompagniskab.

Nu måtte den gamle fader selv derud og prøve at hjælpe sønnen. På hans tilbud herom svarer sønnen:

„Kære fader! . . . Jeg er dig så uendelig taknemmelig for, at du vil komme herud. . . . Jeg skal nok sørge godt for dig. Du skal få lov at ligge i min seng; til mig er der nok plads i en eller anden bondegård i byen. Altså lørdag d. 10. febr. venter jeg dig. Inderlig velkommen skal du være!“

Den nævnte dag var gamle I. S. Trier på pladsen; og de to mænd, fader og søn — gav sig nu ud på farten med den opgave at købe jord.

De gik først til Kristen Hansen i Kildegården, i det de mente, at han vist var blandt de bønder, der dog havde nogen forståelse af højskolens gerning.

Men Kristen Hansen vilde ikke sælge en fodsbred af sin fra fædrene arvede jord. Det var altsammen kommen til ham fra hans far, og det skulde fra ham gå til hans børn.

Men nu blev de to købere ivrige og foreholdt ham stærkt den næsten moralske pligt at hjælpe højskolen over dette vanskelige punkt.

Bonden var også på sin vis en ivrig mand, og han værgede sig med fynd.

Kristen Hansens endnu levende datter Line, som den gang var et barn, mindes endnu tydeligt bølgegangen fra denne forhandling, hvor det varme hjerte og det hede blod talte.

Men tro nu ikke, at det udartede til skænderi eller brud; men ordene faldt stærke og højlydte fra bægge sider.

Men køb blev der intet af.

De to købere gik nu over til gmd. Frederik Andersen for

der at prøve lykken; men desværre, forhandlingerne endte her som hist med en bestemt afvisning og uden resultat.

Hvad nu?

Man opgav at prøve flere steder. Adskilligt havde man lært, som før var dem bægge ukendt. Navnlig dette, at ingen bonde i Vallekilde sad som selvejer på sin gård. De allerfleste var arvefæstere til baroniet Dragsholm, kun et par havde ejendommen i forpagtning på 50 år.

Den omstændighed vanskeliggjorde i høj grad al handel med jordejendom. Først skulde der nemlig handles med gårdmanden om afståelse og dernæst med baroniet om arvefæstet. Og der var al udsigt til, at baronen aldrig vilde tillade højskolen at få arvefæste på hans gods.

Glad ved besøget hos sønnen men meget nedslået over rejsens ringe udbytte tog den gamle købmand tilbage til „Vesterbro nr. 5“.

Et par dage gik i stum håbløshed; men da kom en tredie af byens gårdmænd Rasmus Kristensen i udflyttergården ved mosen ind til Trier og mældte sig som en, der muligt kunde handles med. I to dage travede Trier på hans mark og i hans gård eller sad med ham eller andre ved forhandlingsbordet. En hel aften sad han og Tranberg og gjorde beregninger og overslag; men man kom til det resultat, at gården var for dyr, så heller ikke dette førte til målet.

Under alt dette fulgte eleverne med den mest levende opmærksomhed sagernes gang. Og en aften henvendte de sig til Trier med bøn om at de måtte prøve *deres* lykke.

Trier indvilligede, og nu gik nogle udvalgte ind til gmd. Frederik Andersen og opfordrede ham i alle elevernes navn til i det mindste dog at lade Trier på nogle få skæpper land til at opføre en højskole på.

Dette forsøg syntes endelig at skulle lykkes. Bondens hjærte syntes blødgjort, og han tilbør virkelig at ville forhandle om et lille hjørne af sin mark, 5 skæpper land stort, beliggende lige ved Peder Frederiksens have på det sted, hvor senere Vallekilde brugsforening opførte sin nuværende bygning.

Trier skrev til sin far, at disse evindelige forhandlinger

med prutten og trækken i langdrag i den grad sled på ham, ja „tirrede“ ham, så han ikke kunde holde dem ud, og han havde nu opfordret sin lærer, Thomsen, og en anden mand til at træde i hans sted ved underhandlingerne.

Så gik det atter løs, og endelig kom man da til forhandling med baroniet om arvefæste-afgiften. Men hvor forfærdedes man, da der forlangtes så meget, at købesummen i det hele vilde løbe op til omkring 1000 rdlr. (2000 kr.) for de 5 skpr. ld.

Dette syntes at grænse til optrækkeri og viste blot baroniets afgjorte ulyst til at give plads til en højskole i Vallekilde.

Nu syntes „alle sunde her lukkede“. Og halvvejs nødtvungen begyndte Trier da at granske de forskellige tilbud, der var kommen til ham andet steds. Villiam Holm, Ubberupgården, havde således tilbudt ham en td. ld. på gode vilkår, og comtesse F. Molkte på Conradineslyst skrev, at hun og hendes søskende tilbød ham ligeledes en td. dl. på det vilkår, at han skulde være dem til hjælp i deres lille „sygehjem“ og skole, hvor de trængte til en levende kristens støtte.

Dette tilbud tiltalte Trier meget, og med Hoff som ledsager tog han øjeblikkelig derhen for nærmere at drøfte sagen. De to mænd blev modtaget med den største venlighed og fandt vilkårene ganske udmærkede.

Alt gjorde så gunstigt et indtryk, at de på hjemvejen talte om, at der blev vel ikke andet for end at flytte højskolen dertil. „Men,“ skrev Trier ved hjemkomsten til Marie, „dog kan jeg ikke bestemme mig. Skal jeg da virkelig forlade „det velsignede Vallekilde!“ Det bliver mig en hjærtesorg. Mens de (comtesserne) overøste mig med godhed, kom jeg til at græde ved tanken derom, så jeg måtte gå ind i en anden stue. Og vil samme velsignelse følge gerningen der som her?“

— Dagen efter besøget på Conradineslyst fik Trier brev fra Anton Nielsen:

„Kære Trier! . . . De må gærne bygge for slet ingen ting på min lod. De skal ikke komme til at svare en dansk skil-

ling af det, så længe jeg har embedet, når jeg blot får myndighedernes tilladelse.

„5 à 6 skpr. land lige op til skolen var noget, som jeg slet ikke vilde savne. Vilde De foretrække at købe en plet jord hos en bonde, så er jeg vis på, at De kan få et stykke for omtrent 100 rdlr. De bryder Dem vel ikke om at få den bedste jord. Men det er mit alvor, at jeg helst vil have Dem på *min* lod, så nær, at jeg kunde tale med Dem en halv snes gange om dagen. De vilde blive så velkommen her med Deres skole, jeg har jo talt så meget om Dem. En knap halv fjærdingvej herfra ligger en herregård, en større ligger 1½ fjærdingvej borte, så dér kunde nok fås levnedsmidler. Hvilken velsignelse det vilde blive for denne tørre egn! Nu kan de også nøjes lidt inde i Vallekilde; nu er de blevet purret lidt. Højskoler burde være transportable, flyttelige, og ikke være mere end et par år på stedet; kun hvis der bliver en her, den skulde kaste anker her for bestandig.

„Lad mig endelig snart høre et lille bitte ord, jeg er så spændt. Men hvordan det så bliver, så er jeg dog bestandig
Deres oprigtige ven

Anton Nielsen.“

Lærer Blegvad i Vørslev lod falde ytringer om, at hans venner på Samsø også var rede til med åbne arme at tage imod Trier og hans højskole ovre på deres ø, så der manglede jo ikke på gode tilbud.

Imidlertid arbejder en ny plan sig nu frem i det kære Vallekilde.

Ude ved mosen el. „Søen“, som man med lidt stedlig stolthed kaldte den lille vandsamling ved indkørselen til den nuværende højskole i Vallekilde, lå i de dage det lille gamle hus, hvor „hjulmanden“ Niels Pedersen med kone og børn havde sit lille hyggelige hjem.

Dette ægtepar var blandt dem, der først og med stor inderlighed havde sluttet sig til Hoff og hans forkyndelse. Ikke så sjældent blev der i disse år her holdt „forsamling“.

Niels Pedersen var søn af en hønsekræmmer i Asnæs i Odsherred. Undertiden fik drengen lov til at følge faderen på den lange køretur til København.

Senere da han blev indkaldt, kom hans ophold i København til at udstrække sig over adskillige år. Denne sin værnepligt aftjænte han på den snurrigste måde, i det han traf den stiltiende overenskomst med sergeanten, at han tog plads som gårdskarll hos daværende lieutenant Zytphen — senere lensbaron Zytphen Adeler til Dragsholm. Løn 4 rdlr. om måneden. Mens sergeanten fik hans lønning og hans commisbrød.

Hjulmanden lærte at sætte pris på sin lieutenant og slog sig senere ned som „forpagter i 50 år“ af hans hus med 4 tdr. ld. ved „Søen“ i Vallekilde.

Konen Karen Marie var en mærkelig begavet og åndelig anlagt kvinde med nøje kendskab til så vel Bjørnsons fortællinger, som senere til Henry Georgs tanker.

Hun var propfuld af gamle sagn, æventyr og folkeviser, hvorfor den store folkemindesamler Evald Tang Kristensen mange år senere under et besøg på højskolen gjorde en overordentlig rig høst hos hende.

En gang under en sygdom sendte hun bud efter Trier. Han kom. Ja, det var da det, at hun gjerne vilde have nærmere besked om Lokes underlige stilling i Asgård. —

Denne ikke ganske almindelige familie er det, som nu griber afgørende ind i højskolens historie.

Niels Pedersen havde den usvigeligste forvisning om, at det nok skulde lykkes at skaffe skolen jord i Vallekilde, og den lod han sig ikke fravriste, selv da Trier træt af kampen begyndte at tale om at tage andet steds hen.

Det var nok ellers datteren, Maren Sofie, der efter hvad hun senere fortæller*) satte hjulene i gang. Hun gik i lag med faderen og foreholdt ham det ganske umulige i, at Trier atter skulde bort fra Vallekilde. „Vi kan slet ikke undvære ham,“ sagde hun, og nu bad hun indstændig faderen, om ikke Trier måtte få den ene af deres fire tdr. ld. til derpå at bygge sin skole.

Jo, det måtte Trier godt; men så kunde de ikke holde to men kun én ko; og der var jo heller ikke nogen god bygge-

*) Se »Fra Vallekilde folkehøjskole«, årg. 14.

plads dér lige på den høje, stejle bakkekam*), og endelig så var én td. ld. efter hjulmandens mening for lidt for Trier.

Men alligevel, tilbuddet måtte gøres, og Niels Pedersen tog vejen ind til Trier: „Han kom til mig og bad mig med tårer i øjnene, om han måtte få lov til at hjælpe mig med handelen. Skulde alt andet slå fejl, tilbød han mig, at jeg måtte få den ene af de fire td. ld., han selv havde.“

Men netop som sagerne stod således, møder hjulmanden en dag unge Erik, sønnen nede fra gården Egedal. Han skulde netop til at overtage sin faders — gamle Eriks fæstegård. Han vilde allerhelst købe gården til arvefæste, men hvor skulde pengene komme fra.

Da tog Niels Pedersen ordet, fyldt af iver og fryd. „Da skal du,“ sagde han, „træffe aftale med Trier om, at du efter købet sælger ham 10 tdr. ld., så kan du derfra få penge til dine egne udbetalinger.“

„Åh, hjulmand“, sagde unge Erik, „vil du ikke gå med ned til far og forklare sagen for ham.“ Dertil var Niels Pedersen mere end villig. Gamle Erik lånte øre til planen, og snart var alt her aftalt om en sådan ordning.

Samme dags eftermiddag gik gamle pastor Bonnevie tur ud ad vejen. Ved Vievær møder han hjulmanden, der kom trækkende med en ko. De standsede og hilste, hvorpå Bonnevie bemærkede: „Det bliver nok svært for Trier at få jord her.“

Men Niels Pedersen svarede: „Da kan jeg lade Dem vide, at nu tror jeg bestemt, at Trier kan få jord hos Erik Eriksen.“

Og dermed trak han af med koen.

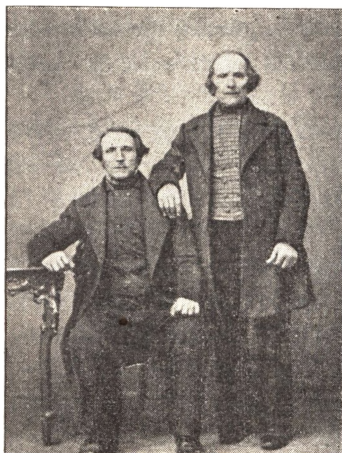
Bonnevie skyndte sig hjem at mælde dette hos rette vedkommende.

Trier fløj op, stormede af sted ud til mosehuset og gik løs på hjulmanden for øjeblikkelig at få ham til sammen med gamle Erik at tage af sted ind til baronen, som opholdt sig i København. Triers voldsomhed var uimodståelig; allerede næste morgen var de to på vej til hovedstaden for hos

*) Der hvor højskolens vindelektricitets-værk senere blev opført.

baronen at få besked på, hvad gården skulde koste ved køb til arvefæste.

Et brev havde de med til gamle Trier fra sønnen i Vallekilde. Heri lægger han faderen meget indtrængende på sinde endelig at tage godt og forsigtigt på de to mænd. Erik er han ikke sikker på, og skulde han på en eller anden måde føle sig stødt eller overset, da kan han gerne finde på i sidste øjeblik at springe fra. Altså: vær endelig forsigtig og venlig. Og så endnu et: „Hverken du eller mor eller Marie må til noget menneske mæle et ord om den sag, før jeg har skøde på ejendommen!“

Hjulmand Niels Pedersen (til venstre)
og gmd. Erik Eriksen.

Den gamle far svarer omgående, at han har lagt sig sønnens ord på hjærte, hvad bl. and. kan ses deraf, at han har indbudt de to mænd til at spise til middag hos sig. „Så megen stads har jeg endnu aldrig gjort af nogen bonde.“

Trier var i høj grad til fred.

Før den utålmodige Trier var rejsens udbytte kun så som

så. Baronnen havde meget forbeholden sagt, at svaret måtte de først vente om en fjorten dages tid, når han kom hjem og fik rådført sig med sin godsinspektør. Trier skriver til Marie, at han måske kommer til at sige farvel til denne yndige plet, til den lille velsignede menighed, til — ja det bliver det værste — til Hoff. Det vil blive uhyre drøjt, jeg kan dårligt med at tænke derpå. Nej, jeg kan kun bede Gud fader lede alt efter sin vilje. Nu får vi se, jeg kan ikke tænke mig, at det skal gå sådan, men tror bestandig, at der nok på en eller anden måde vil vise sig en udvej. Bed sammen med os herude! Vi vil så nødig skilles ad!“

For dog ikke helt at ligge på den lade side skrev Trier over til Kold i Dalum og udbad sig en grundplan og et foto-

grafi af hans ny og store højskole. Den skulde tjæne til forbillede for Triers i Vallekilde.

Tegningen sendte Trier ind til sin far og lod nogle forborgne ord falde om, om denne ikke kunde gå til den kendte arkitekt Herholdt og bede ham at pynte lidt op på skolens ydre. Hvad han syntes den trængte til. Det indre var såre praktisk og vel indrettet på Kolds skole, kun vil Trier ikke have eleverne til at ligge på en stor fælles sovesal (på loftet). Han vil have dette delt i mindre værelser til to, fire eller seks elever. Og så vil han gjerne have en særskilt sygestue.

Herholdt fik dog ikke noget at gøre med tegningen af skolen. Det blev en tømmermester Scheitel i København.

Som i Dalum blev spisestue og forråds-kammer i kælderen. De to skolestuer derover og elevkamre under taget.

Men Triers beboelseslejlighed i vinkelfløjen afveg meget fra Kolds.

Efter den tid baronen havde fastsat, kom så en afgørelse i stand. Trier kunde fra Eriks gård få udskilt til arvefæste 10 tdr. ld. til en rimelig pris. Baronnen anede intet om denne aftale.

Her var da endelig et tilbud, som var værd at overveje. Jordan kunde jo forpagtes ud til en bonde, mod at han betalte de årlige udgifter på ejendommen og forpligtede sig til at levere mælk og andet til den store husholdning.

Dog, nu da afgørelsen skulde tages, blev Trier tvivlrådig. Det hele var ham jo så ukendt. Han synes slet ikke, han kunde overse alt *det*, han her kastede sig ud i.

Han måtte ind at tale med sin far og med Grundtvig. Med sædvanlig ilfærdighed skulde turen ske *straks*. Og næste morgen tidlig kørte Peder Frederiksen ham de syv mil til toget i Roskilde.

Om denne tur fortæller Trier: „I København søgte jeg straks min fader op. Men han vilde ikke indlade sig på at sige noget afgørende, og jeg skyndte mig ud til Grundtvig. Pigen, der lukkede op for mig, sagde, at han var syg; men jeg bad da om at måtte tale med hans hustru, og da hun

kom, fortalte jeg hende om mit ærinde, og hvor magtpåliggende det var for mig at komme til at tale med hendes mand, og hun udvirkede så for mig, at jeg fik ham i tale.

„Han lå på sin sofa i sin bogstue med det store runde bord bugnende fuldt af bøger foran sig og de store boghylder til bægge sider. Han så meget bleg ud, og øjnene holdt han lukkede.

„Nå, hvad er det for en sag, De vil spørge mig til råds om?“ sagde han.

Peder Frederiksens gård set fra haven.

„Jeg fremstillede ham udførligt alt, hvad jeg har fortalt om ejendoms-handlerne i Vallekilde og tilbuddene fra Ubbstrup, Conradineslyst og Munkebjærgby.

„Endelig da jeg var færdig, rejste den gamle mand sig langsomt, slog øjnene op, og så lød det, som kom det fra et orakel:

„„Det sted, hvor man åbenbart som De har haft lykken med sig til at begynde, skal man ikke, uden man er nød til det, forlade.“

„Derefter lagde han sig atter og lukkede øjnene.

„Jublende sprang jeg op, da jeg hørte det.

„„Hvad går der dog af Dem?“ sagde Grundtvig.

„Det var det svar, jeg allerhelst vilde have,“ svarede jeg.

„Dermed var sagen afgjort. Jeg fik talt næste morgen med min faders sagfører, hr. Vilhelm Delbanco, og så hurtig til Roskilde og dér fra med Peder Frederiksens køretøj tilbage til Vallekilde.

„De fleste af skolens elever og nogle andre stod i Peder Frederiksens gård, da jeg kom tilbage.

„„Hvad bliver det til?“ råbte de, ligesom vi drejede ind.

„„Jeg bliver i Vallekilde!“ svarede jeg. Så råbte man hurra af hjærtens lyst.“

— Det blev altså 10 tdr. ld., der blev købt. Matr. nr. 3 b. i Vallekilde. Prisen var 2,300 rdlr. i rede penge; men dertil kom så en arvefæsteafgift af 5 tdr. 3½ fj. 2½ alb. byg at betale årligt til Dragsholm.

Trier mente, at prisen var meget billig; men stedkendte folk var just ikke af den mening, de henviste til jordens særdeles magre og udpinte beskaffenhed. Tyndt muldlag med enten rødt ler eller stærkt stenblandet grus til underlag. Det var hovedsagelig et græsskifte, han havde købt; men græs havde der næsten intet været af om somren, hvorimod rødbynker næsten overalt dækkede jorden. Større og mindre sten stak overalt hovedet op og hindrede både plov og harve i deres virksomhed. —

Havde Trier ikke havt travlt før, så fik han det nu. God hjælp fik han af sin broder Fritz og ungdomsvennen Octavius Hanssen, der hér fik sin første opgave som „juridisk konsulent“. De rejste bægge ud til Vallekilde og blev der i flere dage. Trier var jo så uvidende om den slags forhold, som den må være, der er opdragen med bogen og aldrig havde lejlighed til at gøre sig kendt med, hvordan det går til hverken med at købe jord, bygge hus eller drive avlsbrug.

27.

Byggeri.

Gamle Trier havde rådet sønnen til at få fat i en dygtig bygmester i Holbæk til at opføre skolen; men Trier mente, at han burde benytte de stedlige håndværkere, det vilde

folk synes bedst om; og han henvendte sig da til murmester Dandanell i nabobyen Særslev om at overtage arbejdet.

Fritz Trier gjorde nu så vidt mulig de nærmere aftaler med Dandanell; men naturligvis måtte Trier efterhånden helt give sig denne mand i vold og lade ham skalte og valte med det hele, som han syntes. Arbejdet trak senere i langdrag, og Trier mente sig i høj grad brøsthølden ved dette sit valg af leder.

Sammen tilbragte de to brødre Trier næsten en hel eftermiddag ude på den nykøbte lod for at træffe bestemmelse om, hvor der skulde vælges en byggeplads. Det blev det nordvestre hjørne af lodden. Desværre så nær ind til skellet, at de ny mure kun kom til at ligge fire meter derfra. En omstændighed, som senere under skolens gentagne udvidelser voldte slemme kvaler.

Og så rejste da Fritz og Octavius igen; men Trier satte sig hen og skrev til Marie. „Når jeg tænker tilbage på forrige uge, står det hele for mig næsten som en drøm. Hvor kom jeg dog hovedkulds af sted fra byen, og hvor var det dog kedeligt næsten ikke at få dig sagt farvel en gang; men jeg fik dig dog set ind i øjet og fik talt så meget med dig, at jeg kunde mærke, du har det godt, og det gjorde mig så glad. . . Og nu vil vi frimodigt se fremtiden i møde og lade ham, som har rådet os hidtil, blive ved at gøre det; for så meget er vist, at forunderlig har han sørget for os!“ Han fortsætter d. 18. Marts: „ . . . Ja, hvor er det dog underligt nu virkelig selv at skulde bygge sig hus . . . Det bliver nok ellers lidt småt med de 10 tdr. ld. Derpå kan dårlig holdes heste, og således kan jeg heller ikke godt selv drive jorden; og det vil knibe med skolens kørsel. Der er intet spørgsmål om, at kunde jeg få 10 tdr. ld. til, da vilde jeg stå mig godt derved . . ., så kunde jeg selv holde heste.

„Vi er nu i fuldt arbejde med at grave store kampesten op af jorden. De skal skydes og hugges til grundsten. . . I dag har jeg fået tilsagn fra bønder i Fårevejle om hjælp til kørselen. Arbejdere får jeg dels blandt husmændene hér, og dels skaffer Dandanell dem.“

Men til udførelsen af alle disse praktiske sager blev efterhånden hjulmanden som hans højre hånd. Han skriver til Marie: „Hjulmanden her er forresten en mærkværdig mand! Han tænker meget mere på mine sager, end jeg selv gør, og slider utrættelig for mig. Nå ja, det gør Hoff da også; sidste nat sov han næsten ikke, fordi han lå og tænkte på mig og mit.“

Det første, hjulmanden foretog sig, var at få købt to små heste og en vogn. Det var aldeles nødvendigt til byggeriet.

Det næste var at sætte folk i arbejde med at bryde sten af den „stenrige jord“. De blev gravet frem og „skudt“ i hundredevis. Hjulmandens tre halvvoxne sønner må alle i arbejde. Den ene, Niels Peder, 15 år, fulgte hestene, de andre hjalp, hvor de tiltrængtes. Hver morgen klokken 3 var hjulmanden på benene og fik hestene fodret og i stand, til sønnen kl. 4 spændte dem for.

Den gamle landsbyskik fra fællesskabets dage om „gensidig hjælp“ i landsbyen var endnu den gang rådende i det lille afsidesliggende Vallekilde sogn. Dette kendte og benyttede hjulmanden sig af. I hver af sognets byer fik han oldermændene til at „tude til stævne“; og når bysmændene da var samlede, måtte Trier stå frem og tale sin sag og bede dem om frivillig kørsel. De gik da også ind på at køre, selv de, der ikke kunde lide højskolen. Det var jo bylagets gamle skik.

For at mildne lidt på sådanne folk var hjulmanden utrættelig i at bede dem ind til sig på mad og kaffe. Det behøvede Trier jo ikke at besværes med. Hjulmanden blev således arbejdets leder, men hans kone, Karen Marie, førte regnskabet.

Det var ikke altid nogen let plads, Niels Pedersen dér havde påtaget sig. De mange arbejdere holdt ikke af at blive set altfor nøje på fingrene. Det kunde ske, når hjulmanden gik omkring at tilse folkene på arbejdspladsen, at en jordklump kom susende ham om ørene, når han vendte sig og gik. Men det anfægtede ham ikke, han gik i sit lovlige kald.

Især var det besværligt at få de mange mursten kørt hjem fra „Teglværksgården“ ved Dragsholm (4 km.) og ligeledes senere tømmeret, da dette kom.

For at komme fra sognevejen ind til byggepladsen blev udmålt og anlagt en vej forbi mosen ind til ejendommen. Dens anlæg kostede meget arbejde og dynger af sten.

Der skulde jo også graves brønd. Niels Pedersen fik sendt vogn efter en mand ovre fra Kundby (10 km.), der kunde „vise vand“, og for første gang i sit liv overværede Trier da en sådan forestilling. Manden vadede om med sin pilevånd i hånden, fulgt af alle de tilstedeværende. Pludselig standsede han med det udråb: „Her er vand!“ Han viste dem, hvorledes pilevånden drejede rundt i hans hænder. Stedet, han således havde udpeget, var svært passende, midt i den påtænkte skolegård.

Ved gravningen viste der sig også *noget* vand, dog langt fra nok, så der måtte senere både graves og bores efter vand adskillige andre steder.

Imidlertid begyndte det at svinde stærkt i Triers pengekasse. Der måtte skaffes flere penge. Broderen Fritz fik på hans vegne løfte om 2000 kr. fra en vis Feddersen. Og nu kom også godsinspektør Cramer på Dragsholm ham til hjælp, skaffede ham et lån på 4000 kr. fra baroniet mod sikkerhed i den købte jord.

Så gik det en tid igen.

28.

Nørregård og Bågå.

Under travlheden med jordkøbet fik Trier et flere dages besøg af ungdomsvennen Jens Nørregård. Denne havde sagt ja til en opfordring om at oprette en højskole i Testrup ved Århus. Han vilde nu gerne leve med en lille tid i Vallekilde og lære at kende Triers måde at holde højskole på. Han fortalte sagaer for eleverne og spillede klaver i præstegården, og alle vegne fortryllede han folk ved sin livlighed og sin alsidige begavelse.

Under Nørregårds flere dages besøg i Vallekilde kom det til lange og fortrolige samtaler mellem de to unge, åndslivlige mænd. Nørregård fortalte, hvordan han hidtil nærmest havde tænkt sig præstegerningen som den, der måtte ligge for ham; men hvordan præsteløftet havde holdt ham tilbage, indtil han en gang fik talt ud med Grundtvig derom. Denne mente, at som sagerne nu en gang står, måtte i folkekirken bisperne betragtes som de rette fortolkere af løftet; og mer end disse da lægger ind deri, skal ingen føle sig bundet af, og hvis en enkelt ting som f. eks. „animo parato“ skulde tynges en, så vilde der vist ikke være noget i vejen for, at bispens kunde fritage én fra løftet herom. Man må tage tingene, som de er, og skønt man i almindelighed misbilligede løftevæsenet dog bøje sig for det som en betingelse for overhovedet at komme i præstelig virksomhed.

Nørregård kom — som Trier tidligere — ofte hos Grundtvig. Et par aftener før hans nuværende rejse sad han en hel time hos ham. Grundtvig var altid så opmærksom og villig til at give gode råd.

Fra Vallekilde drog Nørregård til Testrup; men først gjorde han et ophold hos Kold i Dalum for at lære hans måde at holde skole på.

Efter hjemkomsten skriver han til Trier om turen, at han er kommen hjem til København med godt udbytte. Allerførst skal Trier dog have tak for de dejlige dage, han tilbragte hos ham, „Tak for din kærlighed og omsorg for mine planer kort sagt for hele det liv, jeg kom til at leve sammen med dig, og for det meget, jeg lærte at holde af hos dig.

„Du har det dejligt!

„Hils nu alle dine elever og dine lærere fra mig. . . .

„Og så om min øvrige rejse: Hos Kold fik jeg en udmærket modtagelse, besøgte ham hver dag næsten fra morgen til aften i tre dage og talte meget med ham. Han var stadig venlig og nem at tale med. Det er en mærkelig mand, og jeg lærte ikke så lidt ved at tale med ham.

„Men det er rigtigt nok et helt andet liv hos ham end på

din skole — mere overlegen alvor og mere tugt; men ikke den gemytlige glade friskhed som hos dig. . . . Kold erklærede, at han nu var i færd med at forson sig med sådanne virksomheder som din og min; han havde i år for første gang indset, at han kunde få *for mange* elever. Et andet år vilde han ikke have så mange. . . .

„Jeg talte med Kold om mit byggeri; først sagde han ligesom du; men da han hørte, at jeg var gift, . . . indrømmede han dog, at det måske alligevel kunde være bedst at bygge *straks*. . . .“

Nørregård fortæller så videre i brevet om sin rejse op i Testrup-egnen, og hvor glad han var ved at tale med folk deroppe og endelig, hvordan det lykkedes ham i Testrup at få købt en halv tønde land til højskolens byggeplads, så nu er også han en „glad grundejer“.

Få dage efter kom også Bågø som gæst. Han begyndte nu atter at komme i ligevægt efter sin knugende sorg ved Louises bortgang.

Til Bågø havde Trier givet det løfte, at den dag, han mældte sig som medhjælper ved højskolen i Vallekilde, da skulde der også stå en plads åben for ham dér. Men nu kommer Bågø og meddeler, at Nørregård så meget ønskede at få ham med over til Testrup, og hvis Trier ikke følte sig brøstholden derved, så trode Bågø næsten, at han havde større lyst til med Nørregård at begynde på bar bund derovre i Jylland end nu træde ind her i Vallekilde, hvor Trier selv alene havde brudt vej og havde fået sagen så vel i gang, at den nok også skulde gå uden Bågøs hjælp.

Trier kunde og vilde intet indvende herimod, men gav vennen fuldstændig fri hænder samtidig med gode råd og anvisninger angående den gerning, de nu bægge — om end hver på sit sted vilde komme til at øve.*)

*) Der havde for resten også været andet bud efter Chr. Bågø: En kreds af mennesker i landsbyen Vejstrup på Sydfyn havde tænkt at oprette en højskole. Nogle af dem henvendte sig til Bågø, at de ønskede ham til forstander. Bågø gik til seminarist

Om Anton Nielsen.

Også Anton Nielsen lod høre fra sig. Af hans breve ses, hvordan to ting efterhånden får stedse mere dragende magt over ham. Den ene er at komme i nærmere berøring med „denne kraftkarl“ derinde i det noget-fjærne Vallekilde; den anden er, om mulig selv at få lov til personlig at være med i højskolarbejdet. Og da så lærerembedet i Fårevejle skole netop nu blev ledigt, så ansøger han om at komme dertil; ti da er han dog Vallekilde betydelig nærmere. Hvor vil det dog blive morsomt, synes han, at komme til Vallekilde en gang imellem eller at få folk derinde fra i sit hus så tit, som muligt.

„Det vil jo nok,“ skriver han, „komme til at knibe med at forlade Munkebjærgby, for bønderne er dog i grunden så gode imod mig; men jeg er en urolig ånd; jeg må have forandring. Jeg trænger til at blive plantet om og håber nu dér at få en jordbund, der passer for mig, og så får jeg vel ro på mig.“

Anton Nielsen kom dog ikke til Fårevejle, skønt lønnen der var mindre end den, han havde i Munkebjærgby. Det var især præsten i Fårevejle, der hindrede ham. Grunden var, at Anton Nielsen i følge provstens mening var — Grundtvig-ianer, og så måtte han holdes ude.

Påskedag faldt dette år allerede 1. april, og da skolen først skulde sluttes til maj, blev der en påskeferie på en ugestid. Trier tog ind til København. Herinde prædikede han i Vartov langfredag, hvad han havde megen glæde af. D. 4. april foregik tilbagerejsen, og atter oplevede Trier en modtagelse i Vallekilde, som fyldte ham med fryd. Også ved denne lejlighed var Anton Nielsen rejst den lange vej fra Munkebjærgby for at være med til at byde Trier velkommen hjem igen.

og lærer i Brøndbyvester Andreas Bentsen for at få ham med som lærer. Det hele blev dog til ingen ting, da Sønderjyden L. B. Poulsen blev valgt til skolens forstander.

Vinterskolens afslutning.

Under dette besøg af Anton Nielsen var det, at tanken kom op om at danne et „Vallekilde-højskolesamfund“. Hvem der er ophavsmand til tanken, kan ikke nu oplyses. Der blev udarbejdet et indbydelsesskrift, som dog ikke skulde offentlig frem i bladene men kun sendes til venner.*)

Der pegedes på, hvor glædeligt det var i disse tider, så tunge for Danmark, at der her var begyndt en sådan højskolegerning, og at ungdommen virkelig vil følge dens kald og møde frem.

Men som denne sag kræver store ofre af enkelt mands tid og kræfter, så kræver den også mange penge. Og her bør sagens venner ikke holde sig tilbage med at yde hjælp efter ævne.

Et sådant sted, hvor fælleshjælpen kan samles og ordnes er da dette „Vallekilde-højskolesamfund“. Vi vil gøre denne skoles sag til vor.

Samfundet vil modtage enkelte øjeblikkelige bidrag men ønsker dog, at vennerne tegner sig for fast årligt bidrag.

Indbydelsesskriftet er dagtegnet d. 4. april 1866.

Underskriverne var Hoff, P. Tranberg, Lars Dinesen, Anton Nielsen, gmd. N. Rasmussen fra Høve i Odsherred og Holm Ubberupgård.

Dette „samfund“ afgik allerede efter et par års forløb ved strådøden; men i første opløb lykkedes det dog at samle 300 rdlr. (600 kr.), hvad der kom Triers slunkne pengekasse godt til pas. Det gjorde også gavn på anden måde ved at styrke og oplive Triers mod, hvad der i øjeblikket nok kunde trænges til. Han følte det i høj grad som et voveligt foretagende, han havde indladt sig på.

Ofte gik han i denne tid tur ud til byggepladsen. Han har fortalt om sådan en aftentur i slutningen af april. Fra Peder Frederiksens gård, forbi børneskolen, forbi den

*) Se »25 års skolev.« side 89—91.

smukke gamle kirke og videre ad kirkestien østerpå det halve tusind meter ud til den købte jordlod. Han satte sig til hvile på den mægtige stenbunke, samlet til byggeriet. Hans blik gled ud over den store, halvt udtørrede Svinninge Vejle med de vidtstrakte, våde enge dernede mod syd. Tågerne løftede sig højt og tæt op fra den våde grund; men højt på himlen stod fuldmånen og prøvede at flænge tågesløret eller dog at væve sine stråler som gyldne tråde ind i det dystre tågeslør, halvt skjulende og halvt åbenbarende landskabet hinsides Vejlen.

Dette aftenbillede er som et levende udtryk for den unge mands stilling i øjeblikket. Langt derude foran ham ligger hans fremtids land og gerning; tvivl og vanskeligheder søger at hindre hans blik i at se ind i denne skønne fremtid; men håbets gyldne stråler bryder dog hist og her gennem tågetæppet og afslører for hans spejdende øje vidunderlandet, „fremtidens land“.

Det led nu mod skolhalvårets slutning; gerne vilde Trier, at grundstenen til den ny skolebygning skulde blive lagt, inden karlene rejste; og arbejdet med grundens udgravning skred da også så vidt frem, at den lille højtidelighed kunde fastsættes til søndag eftermiddag d. 29. april. Fredag d. 27. prædikede han i Bjærgsted og Brejninge kirker, kom hjem kl. 4, sov lidt, og for eleverne og mange besøgende holdt han derpå foredrag kl. 5 og senere kl. 7½. Bægge handlede om Grundtvig og hans livs store gerning. Og sjældent havde han oplevet, at et foredrag af ham var bleven fulgt mere levende end dette.

Han hævdede, at det i kristelig henseende da ikke gjaldt om at skabe „Grundtvig-ianere“ men kristne. Og på samme måde med den folkelige oplysning. Det gjaldt dér ikke om at lave eftersnakkere efter Grundtvig, men at vække til danskhed.

Holm på Ubberupgården havde lovet at komme ind til skolen inden dens afslutning og give karlene en forestilling om, hvad „nivellering“ var. Men Holm var ikke let at få hjemmefra, og det så ud til at blive til intet; men så tog Trier fat og sendte Thomsen af sted trods travlheden for

personlig at hente Holm. Det lykkedes, og næsten hele lørdag eftermiddag sled nu alle mand for at få klarhed over den vanskelige kunst, som trods vanskelighederne i høj grad morede karlene.

Nu var også Anton Nielsen kommen, og Trier gik så ind for at holde sit sidste foredrag om Nordens gudesagn. Det var sagnet om Ragnarok og fornyelsen. Endnu en sidste gang kastede han blikket ud over Danmarks- og verdenshistorien, for dermed at afslutte, hvad han derom havde haft at sige i vinterens løb.

Gudstjænesten næste formiddag i den lille sognekirke var forunderlig gribende. Næsten alle eleverne var til Herrens bord, og af særligt hensyn til dem afsluttedes med sangen „Så vil vi nu sige hverandre farvel og ønske Guds fred over eder!“

Efter middagsbordet læste Anton Nielsen en af sine fortællinger højt, mens Trier nød en kort, tiltrængt hvile.

Kl. 5 samledes alle ude i Peder Frederiksens gård, og med Dannebrogspanen i spidsen drog man under sang ud til byggepladsen. Det viste sig, at rygtet om, hvad der skulde ske, havde kaldt en mængde mennesker sammen om den udgravede grund. Ved indgangen kom Dandanell og hjulmanden dem i møde og førte dem hen til det sted, hvor de skulde stå. På den opgravede jord plantede fanebæreren Dannebrog. Så blev der omdelt og sunget en sang af Anton Nielsen „Vel begyndt er halvt fuldendt“. Så gik Trier ned i udgravningen og lagde den første grundsten på plads, steg atter op og holdt en lille tale, hvori han sammenlignede denne nu nedlagte sten til bygningen overfor alle de andre, der skulde til med hans lille skole i forhold til den oplysningsgerning, der skulde til her i Danmark. Og han talte videre om, at den første sten til Vallekilde folkehøjskole nok egentlig allerede var lagt, nemlig med denne vinters arbejde, hvortil Gud så øjensynlig havde givet sin hjælp. Han sluttede med at bede denne samme Gud også i fremtiden holde sin hånd over skolen og dens gerning.

Hoff talte derefter om det gode håb, der skulde til, om oplysningsværket her i Danmark skulde lykkes. Han frem-

hævede Grundtvig som den egentlige arkitekt for skolen, ham der havde givet grundtegningen til den.

Med forskellige hurraer afsluttedes.

Det var blevet aften, inden man atter nåde tilbage til skolegården. En hel hob af skolens venner var fulgt med. De vilde tage afsked med de snart bortdragende elever. Her blev holdt flere småtaler, også enkelte af eleverne forsøgte sig. Jørgen Sørensen især talte smukt. Også Peder Olsen var det værd at lytte til.

Tranberg afsluttede med en tale, som Trier ikke noksom glædede sig over. Han gik ud fra den gamle folkeviser om gangerpilten, der ikke lod sig lokke fra sin kærlighed til prinsessen af alt det, der ellers kan lokke og drage et menneske bort fra sin vej. Ja, sådan skulde da også den ungdom, der nu gik ud her fra skolen, aldrig lade sig lokke bort fra den kærlighed til livet, den her havde vundet.

Så brød gæsterne op, klokken var bleven ti; kun Anton Nielsen blev tilbage for at overnatte og blive der afskeden over. Han sagde nu et par hjærtevarme ord til de unge, og derpå gav han hver af dem et exemplar af sin lige udkomne bog „Om Hans der kom på højskolen“. Den var jo helliget højskolen i Vallekilde.

Det var et rigtigt kønt optrin.

Så holdt Trier sin egentlige afskedstale, hvori han lagde dem på sinde, at denne vinters gerning kun var begyndelsen; nu gjaldt det for dem om at fortsætte, hvad her var begyndt. Så befalede han dem Gud i vold og sagde farvel.

Thomsen vilde også gerne have sagt et par ord, men bevægelsen hindrede ham. Og mens tårer blinkede i alles øjne både i elevers og læreres, sang de Ingemanns lille afskedsang „Nødig sige vi farvel!“

Og så begyndte opbruddet. Til nogle og deriblandt Fynboerne — holdt hjulmanden med Triers vogn inde i gården for at køre dem de 6 mil til Slagelse i løbet af Natten. Kort efter hørte man dem nede mellem de høje bakker ad Skip-pinge til synge sangen om den gamle kærlighed, der aldrig ruster. Trier gik nu ind i sin lille stue og én for én kom de tilbageværende derind og sagde ham farvel, og hver enkelt

Elevholdet 1865—66. Trier i Midten; Tranberg længst til venstre, staaende; Hoff siddende foran ham.

af dem fik et lille trøstende og opmuntrende ord med på rejsen.

„Det var,“ skriver Trier til Marie, „drøjt, uhyre drøjt at tage afsked; langt værre, end jeg havde troet. Det var som hjertet skulde slides i stykker derved, . . . så hårdt var det at få sagt alle mine karle farvel.“

Næste formiddag forlod både Trier, Hoff og Tranberg Vallekilde. Det var dem næsten ikke muligt at gå ene tilbage dér i de tomme stuer, der nærmest syntes at ligne et lig, forladt af sjælen. Endnu lød der som en døende genlyd af de forrige dages glade latter, endnu glimtede det som med genskin af lykkelige smil fra lyse, bortfløjne timer. Nej, her var ikke til at være. Man måtte bort, i hvert fald for en lille stund. Trier lærte her, hvad senere atter og atter bekræftedes, at den mest tungsindige dag i højskolens år var dagen efter elevernes bortrejse.

Trier fulgte Hoff til Holbæk og nyttede så lejligheden til her at gæste amtmanden og hæve de 300 rdlr. (600 kr.) der af staten var bleven tildelt hans højskole efter den ansøgning derom, som Dinesen og Termansen fra Trier havde indleveret i ministeriet.

Sent på aftenen kom han hjem; men ikke en eneste venlig elev var der til at byde ham velkommen.

Et par dage efter kom der brev fra Anton Nielsen:

„D. 19—5—66: Jeg kom til at holde meget mere af dig, da jeg sidste gang var inde hos dig (ved skolens slutning) ved at se dit forhold til eleverne og deres til dig. Møn højskolens argeste fjende kunde have overværet afskeden derinde uden at være blevet dens ven? At du lod mig blive, da du tog afsked med dem, det gjorde mig uhyre glad; men det var næsten for meget. . . .

„Jeg er så glad over, at jeg har fået begyndt (som i Vallekilde) at holde morgenbøn med min familie; det er dog noget velsignet ved den fælles andagt.“

Den unge 18 årige Jens Mortensen fra Kvarmløse skrev 40 år senere i højskolens årskrift om udbyttet af denne første højskolevinter i Vallekilde: „Den dag, vi rejste, standsede jeg på bakken uden for byen, så ud over skole-

gården og tænkte: Hvad har du nu fået ud af denne vinter, kan du nu huske noget derfra? Og jeg måtte sige: Nej, jeg kan intet huske, intet gengive af, hvad jeg har hørt; og dog, når jeg videre spurgte: Har du da intet fået ud af dette ophold, så svarede jeg i samme åndedræt: Jo, jeg er blevet gladere, end jeg var før, jeg har set ind i en hel ny verden, som jeg vil leve i al min tid. Det gik op for mig, at jeg næsten intet vidste; men i den verden, jeg nu havde fået øjet opladt for, var der så meget at lære, så meget at leve sig ind i og arbejde for.“ —

Også for Trier måtte den tanke naturligvis møde frem: Hvad er der nu udrettet i det halvår, der er gået?

Han sytes, han her havde lov til at svare: Ikke så lidt. Det er ikke længere de samme karle, der nu rejser bort fra min skole, som dem der i efteråret kom hertil. Han skriver derom: „Nogle få uger før skolen sluttede, havde jeg fået dejlige ny melodier sendt af prof. I. P. Hartmann til flere af vore sange og da navnlig til: „Nu skal det åbenbares“. I løbet af et par dage var den sunget ind imellem os og bleven en ynglings-sang. Så var det en stille fårårsaften, jeg ene var gået op på Tinghøj. Karlene, som også var bleven lokkede ud af det dejlige vejr, kom i flok syngende fra en vandring. Lyden af deres sang der nede mellem bakkerne i byen blev båret op til Tinghøj, hvor jeg sad og kunde høre den:

„„Nu skal det åbenbares,
at gammel kærlighed
i hver en skærsild klares
og er for rust i fred,
for levende og døde
kan Daners hjærter bløde,
men isne kan de ej.“

„Da blev jeg så bevæget; det klang i mine øren, som om de unge vilde forsikre mig om, at i den retning var der udrettet noget hos dem, så der var vågnet en kærlighed i dem, der ikke skulde ruste. Ofte bringer den sang, sunget med

denne melodi, mig med mindet om den aften noget af denne forsikringsglæde og festlighed.“

Måske overvurdere han i øjeblikkets bevægede stemning forandringen hos de unge.

Da han nogen tid efter besøgte Kold, lod denne i hvert fald ytringer falde, der kunde lede Trier på den tanke.

Trier begyndte samtalen med henrykt at fortælle, at han nu havde bestået den prøve, som Kold i fjor havde stillet ham for øje.

„Hvad var det for en prøve,“ sagde Kold.

Trier mindede ham derom: „Kan De overtale nogen til at komme på deres skole og — kan De så *tiltale* dem der.“

„Det ligner mig,“ sagde Kold, „at have sagt det. Nå, har De så kunnet tiltale de karle.“

Og Trier beskrev ham i stærke ord, hvor godt det var gået; han kunde roligt svare ja på det spørgsmål.

„Det kommer dog an derpå,“ tog Kold atter ordet, „for jeg skal sige Dem: Spørgsmålet gælder, om De har tiltalt deres hjerte eller kun deres fantasi.“

Disse ord af Kold gav den gang og ofte senere Trier meget at tænke på. Hvad det gælder om er, at ordene går tilhørerne til hjerte, d. v. s. når dérned, hvor det kan om sættes til vilje, så hele menneskets liv i fremtiden præges deraf. Dette kan ikke afgøres straks efter skolens afslutning, det ses kun, altsom tiderne går.

Det er med ordets sædemand som med bonden, der strør sin sæd i mulde. Såningen er en gerning i håbet, som først til næste høst kan ses opfyldt. Men ordets sædemand må endnu længere leve i håbet, måske først i løbet af en menneskealder åbenbares det, om ordets „gyldne vingede sæd“ har slået rod i hjertemuld og båret frugt i et menneskeliv, skabt i ordets billede.

Efter den voldsomme åndelige anspændelse i slutningen af skoletiden følte Trier sig overanstrengt og halvvejs syg. Der gik en halv snes dage, inden han kom så vidt, at han atter kunde arbejde. Imedens tog besværet med det ukendte byggeri næsten overhånd over ham og voldte ham mange kvaler. Han skulde, som han skriver, forestille „bygherren“ uden at have den mindste forstand på nogen ting desangående.

Hans gamle far havde lovet at skaffe ham alt tømmeret og brædderne til hans egen indkøbspris, og han påtog sig tillige at lade alt tømmeret hugge *til* på hans tømmerplads, så det lige kunde stilles op, når det kom ud til sønnen. På samme måde vilde han lade udføre alt snedkerarbejdet. Efterhånden som det blev færdigt, vilde han sende det på skib ind i Lammefjorden.

Men fra det øjeblik, udgravningen til bygningen var bleven påbegyndt, begyndte Trier at ængstes for, at tømmeret vilde komme alt for sent ud til ham, og han bombarderede den gamle far med brev på brev for at skynde på ham, at huset dog kunde nå at blive godt gennemtørret, inden det til efteråret skulde tjæne til beboelse.

Gamle Trier var til sidst nær bleven ked af dette nervøse prelleri og bad sønnen blot skynde på murmester Dandanell; ti tømmeret skulde der ikke blive ventet på.

En ugestid hen i maj var den første ladning tømmer færdig til indskibning. Den gamle grosserer tog Marie Abel med ud til havnen, for at hun kunde se skibet. Det var så vidt skønnes, en skipper fra Rørvig, som I. S. Trier havde fragtet. Marie fortæller, at skibet lige forud havde været i Stege med en lignende tømmerladning til Frede Boisens ny højskole „Rødkilde“. Hun tager det som et godt varsel, at det skib, der nu kommer med en god ladning til hendes fæstemand, det netop bærer hendes navn „Marie“.

Med nogen vanskelighed blev skibet lodset ind i Lammefjorden til de høje skrænter ved Drags mølle. Her blev tøm-

meret bragt i land og stablet op under skrænten, til det kunde blive kørt hjem. Vagt måtte der være ved det om natten. Den øvedes skiftevis af en af forsamlingsfolkene, Frederik Bødker og af hmd. Peder Christensen ved mosen i Vallekilde, (i huset „Vejbred“).

Tre uger senere kom skibet igen med en ny ladning, mest snedkerarbejde, og endelig kom det tredje gang med bohave og forskellige andre ting bl. a. Triers klavér.

Med pengene kniber det bestandig; også her viste det sig, alt som arbejdet skred frem, at det blev dyrere end beregnet. Gamle Trier mener nu, at byggesummen vil nå op over de 10,000 rdlr. (20,000 kr.). Bella Trier er meget ængstelig og beder sønnen spare, hvor dette på nogen måde er muligt.

Fru Marie Borup (Skamstrup præstegård) henstiller til broderen, at han afbryder byggeriet og sælger jorden. Han kan leje herregården Aggersvold ved Hjembæk (10—12 km fra Vallekilde); ti dette højskolebygeri er dog alt for voveligt.

Trier tager dette sidste forslag op til behandling i et brev til Marie Abel. Han indrømmer, at han meget har ønsket at kunde leje i stedet for at bygge; men nu, da det hele er i gang, nu er det for sent. Og det, tror han — er godt; ti det vilde ingenlunde blive blide kår at bo dér på herregården sammen med dens forpagter og blive afhængig af ham, hvad mælk og meget andet angår. Og endelig sidst men ikke mindst — at have sine elever — også om sommeren i hus sammen med måske en snes karle og lige så mange tjenestepiger. Det kunde blive galt nok at holde karleskole, men at holde pigeskole dér vilde ikke alene være upassende men rent ud umuligt.

Nej, hvo intet vover, han intet vinder; der skal grundlægges en *fast* højskole, og det må være der, hvor Hoff og Tranberg og hele Vallekilde-livet kan være med at betinge dens fremtid. Hoff synes heller ikke om Aggersvold.

Altså: Trier bliver, hvor han er, i Vallekilde.

På et punkt med hensyn til sine fremtidsplaner må han dog give efter og bøje af. Det er med hensyn til tiden for

hans bryllup. Hidtil havde det stået for ham som en given ting, at når han skulde flytte ind i den ny højskole som husfader, da skulde Marie flytte med som husmoder. Det var ham af den største betydning, at de kunde komme til at begynde dette ny og uprøvede tilsammen og således også senere komme til at dele minderne derom.

Men derimod satte hans tilkommende svigerfader, den gamle provst Abel i Dalum sit bestemte nej. Det kunde ikke falde ham ind at tage hele denne fantastiske højskolehistorie alvorligt. Selv efter at jorden var købt og byggeriet i fuld gang, skrev han og gjorde sin tilkommende svigersøn opmærksom på, at nu var der ét for ham passende katheket-embede ledigt i Ribe. Dette vilde han råde Trier til at søge.

Også de gamle i København blev efterhånden betænkelige, og en dag i april begynder grosserer Trier et brev til sønnen med de ord: „Du erindrer, at jeg har rådet dig til ikke at holde bryllup dette efterår; vænt dermed til næste forår! . . . Dette er mit råd og inderlige ønske . . . så meget mer, som jeg har modtaget brev fra provst Abel, hvori han modsætter sig enhver forbindelse nu, da han først vil se, hvordan højskole-affærerne gestalter sig.“

Her måtte Trier da bøje sig og give køb. —

32.

F r i t i d s s y s s e l .

Hen mod vinterens slutning havde Trier begyndt at grunde en del på, hvad han om sommeren skulde tage sig for foruden det at være „bygherre“. I et brev af 20—3—66 skriver han således til vennen L. Schrøder i Askov: „Har du nogle karle, som vil være friskolelærere? Så kunde de passende komme til mig i sommer. To tre herfra og én, som nu er hos Kold, vil være hos mig fra 1. maj til 1. aug., måske bliver der to tre foruden. Hoff og Tranberg skal så hjælpe mig med dem. Jeg har tænkt, at ligesom jeg i vinter har givet en oversigt over statshistorien, således til sommer at give en oversigt over kirkehistorien og — hvis det bliver

muligt over skolens og så for resten sysle med almindelige færdigheder og med modersmålet. Jeg har talt med Grundtvig derom. Han gav mig adskillige ynk for sådan skolegang.“

Det blev dog ikke til, hvad han havde håbet. Af hans elever fra vinteren kom Jørgen Madsen og Peder Olsen. Fra Askov kom L. Schrøders yngre broder Johannes S. Men da Peder Olsen kort efter blev indkaldt som soldat, opløstes det lille forsøg på „udvidet højskolevirksomhed“ af sig selv.

Trier prøvede også anden fritidssysel. Under opholdet som feltdegn havde han i Odense lært at kende den ansete skolebogsforfatterinde Julie Heins. Hun opfordrede ham nu til at skrive et bidrag til hendes bekendte „Hanebog“. Trier skrev da den lille muntre og friske fabel „Kragen og sangfuglen“.

Han får deri rigtig lejlighed til at give sit livsmod og sin ungdommelige livsglæde udtryk. Men han gik dog heller ikke videre ad den vej, hvad man efter den kønne begyndelse næsten kunde beklage.

Dyrkningen af de indkøbte ti tdr. ld. overlod Trier helt og holdent til hjulmanden. Selv betragtede han det som noget, der slet ikke kom ham ved. Det var jo hans tanke, at når han ikke mere for byggeriets skyld behøvede hestekraft da at udleje jorden til dens forrige ejer, naboen Erik.

Meget forbavset blev han derfor også en dag, da det gik op for ham, at der var anlagt en køkkenhave. Hjulmanden havde lavet et „stilom“ af gamle brugte brædder om et stykke jord, inden for hvilket han nu vilde sørge for sådanne sager til den kommende vinterforsyning.

„Hvad skal det være til?“ spurgte den ukyndige Trier.

„Det skal være til Deres husholdning. De har vel ikke tænkt på, at kål og suppeurter skal der til, når vi får vinter.“

Nej, det havde Trier aldeles ikke tænkt på lige så lidt som meget andet af samme slags, som der skulde til. Det begyndte nu at gå op for ham, at for skolegerningens skyld måtte han prøve på også at sætte sig ind i dette, så godt som det var ham muligt. Med byggeriet gik det kun småt; Rom

blev ikke bygget på én dag, og det gør en højskole heller ikke, selv om en brusende forstander kunde ønske det. Tvært imod: Det går forbistret langsomt. Så man på Dan-danells ledelse, skulde man tro, der var en evighed til oktober, til hvilken tid skolen var lovet færdig. Trier fik nu også hjulmanden til at overtage opsynet med udgravningerne og håndlangerarbejdet. Også her kunde det ske, at en træstump tog mål efter ham, for han var på sin post, ganske anderledes, end da han aftjænte sin værnepligt. Med sin sindighed og fasthed stillede han sig ved siden af Trier med den brændende ildhu. Og sådan måtte arbejdet føres til ende.

Da juniterminen nærmede sig, skulde de fleste af Triers lån bringes i orden. Alle disse forhold var ham ligeledes ny og fremmede og voldte ham den gang uro, tidsspilde og hovedbrud. Han klager over, hvordan al den omhu for syslen med pengesager „er i stand til at stryge støvet af sommerfuglevingerne“.

Et brev til broderen er betegnende: „Kære Fritz! Uhyre træt er jeg, og i hovedpine skriver jeg dette til dig for at bede dig dog endelig se at skaffe mig 1000 rdlr. til låns. Kan du ikke skrabe dem sammen i 100 rdlr.s lån hos én og anden (f. ex. Vestberg, David Mendelsohn, Nobel el. Bågø—I al fald dog 500 rdlr! Jeg er så træt så træt af alt dette regnevæsen i disse dage, at jeg ikke kan beskrive dig det.“

Den 8—6—65 skriver han til Marie et meget udførligt brev, hvoraf følgende er taget:

„I dag har jeg plukket den første gren af eget træ til at pynte min stue med. Det var af en gammel, simpel men yndig hvidtjørn, der vokser på mit gærde. Og i dag har jeg for første gang selv købt mig et par dyr, et par kønne små gedekid. Jeg købte dem af en af byens husmænd og trak selv af sted med dem. Først trak jeg dem her ind og derpå ind i præstegården for at vise dem frem; . . . Endelig kom de ud til hjulmandens; han skal sørge for dem. . . . Når de bliver store, skal de kunde give hver 3 pottes mælk om dagen. Til 1. oktbr. lejer jeg vist jorden ud til Erik Eriksen; han skal have de 9 tdr. ld. i 6 år og give mig 16 rdlr. for td.

og så forpligte sig til at levere mig den mælk, jeg skal bruge, til 3 skilling potten sødmælk. Så har jeg 1 td. ld. tilbage til bygning og have.

Jeg begynder nu at træffe forberedelser til vinteren; jeg har således aftalt at købe alle Peder Frederiksens spædkalve for 2 mark stykket; Mads fisker har lovet at skaffe mig vildgæs til 4 mark; dem vil jeg have for fjærenes skyld — om gæssene kan spises, ved jeg ikke endnu. På den måde får jeg efterhånden fyld til dynerne i vore gæstesænge. Af samme grund skal jeg nu også snart i lag med en af elevernes forældre, der har så mange tamme gæs. Men indtil vi på den måde får samlet fyld, må vi hjælpe os med lån, og det kan vi få i præstegården. Det bliver morsomt således selv at samle sig fjær og dun. . . . ja, morsomt således at tage sig småfuglene til forbillede, når de samler til rede.

„Min daglige morgenvandring er nu ud til min byggeplads; nu er kælderen snart færdig; den er ganske som Kolds af størrelse og inddeling, men mine vinduer er lidt højere, og så — se det er min stolthed — er kælderen sat af lutter kampesten og det tre alen ned i jorden. Du kan tro, vi får forsvarlige vægge der, $\frac{5}{4}$ alen tykke for neden og 1 alen for oven. Vinduerne sættes ind i røde murstensrammer; det vil komme til at se ret ejendommeligt ud i den grå kampestensmasse; om det just vil komme til at se smukt ud, kan jeg ikke sige endnu, men det kan jo nok være. Hele grunden til beboelseslejligheden er nu færdig; det morer mig kosteligt at spanke op og ned i vort køkken og bryggers; så tænker jeg mig dig løbe ned ad trappen. Bagerovnen kommer til at ligge i udhuset, det — fortæller man — skal være så rart at have bagerovnen borte fra køkken og bryggers.

Tømrerne hugger nu også rask løs på bjælkerne; det er også morsomt at se på. Blandt tømrerne er en af mine egne folk, Christen Larsen, den lille knop — kan du huske ham? på billedet står han lige ved siden af Thomsen. Han er så glad ved at arbejde på den bygning, og det er dejligt for mig at se ham arbejde dér og at have ham her med det

samme, især nu da Jørgen Sørensen er bleven færdig med sit arbejde som maler inde i præstegården.

Skibet er nu atter her ude med døre og karme, brædder og tagsten — og 20 skaller (?), 26 træbakker, 20 øse-kejser og 10 trug — alt Finlaparbejde, som far har købt til vor husholdning. Vi bliver nok godt forsynede. Så var der også 3 favne birkebrænde med, og i disse dage har Cramer lovet at skaffe mig ti læs tørv. Ja, du kan tro, jeg nu bliver øvet i de udvortes sager — efter at jeg hele mit liv igennem kun har øvet mig i de åndelige færdigheder. Men det er måske en god hvile for min ånd; jeg er i denne sommer sådan et stykke brakjord. Men ofte længes jeg dog hen imod min egentlige gerning, den, for hvis skyld jeg nu sætter mig ind i alle disse sager. Og sådan som sidste søndag da havde jeg det rigtigt rart, da jeg kunde rive mig næsten ganske løs: Om morgenen færdes en stund på fjorden med Frederik bødker, gå i kirke, og så om aftenen, samles med vore rare folk til forsamling under åben himmel uden for Ole Rasmussens gård i Vejleby. Da Hoff havde talt, fortalte jeg, at nu i denne tid første gang i mit liv havde jeg underskrevet to „kontrakter“, og jeg havde endda en tredie liggende til underskrift.“

Han gjorde nu tilhørerne opmærksom på, hvor meget der efter loven er at bemærke ved sådanne overenskomster. Bægge parter påtager sig visse forpligtelser, og opfyldes de ikke, så vanker der straf. Alt må nøjagtigt optegnes med sort på hvidt, så lidt kan menneskene stole på hverandre nu, efter at løgnen er indkommen i verden.

„Men anderledes forholder det sig med de kristnes „ny pagt“ med Gud. Den består i en *mundtlig* aftale ved dåben, hvor Gud tilbyder menneskene livet, om de vil tro på ham, en kærlighedspagt, der ingenlunde trænger til „sort på hvidt“; så lidt som bejleren, der af sin elskede får et ja, trænger dertil.“

I samme brev skildrer han videre, hvordan han hyppig taler ved de gudelige forsamlinger hos private folk i sognet, ligesom han også foretager smårejser i anledning af elever og prædiker ikke så sjældent i egnens kirker.

Den 5. juni holdtes stor grundlovsfest i Kulås-skoven ved Vejrhøj. Her talte stedets rigsdagsmand Jens Rasmussen, Tranberg, Hoff og Trier. Den sidste for vort danske modersmål, som det, det gælder at holde i ære fremfor noget fremmed tungemål.

Han beklager forøvrigt, at der ikke dér på egnen er andre end Vallekildefolkene, der ved sådan lejlighed kan føre ordet. De må altid holde for. Da har Schrøder i Askov det rigtignok bedre med stedlig hjælp.

Ved ovennævnte grundlovsfest var omtrent halvdelen af eleverne fra sidste vinter samlet. Han syntes, det var så fornøjeligt atter at stå midt i klyngen af „sine karle“ og synge af de kendte sange fra vinteren.

Bagefter gik de atter op på Vejrhøj, hvor de en stund sad og nød den vidunderlige udsigt ud over land og strand. Han fik den dag tre elever indmældt.

Hjemme hos Peder Frederiksen har han nu fået klaveret fra sit hjem stillet op i den forhenværende skolestue. Sidder han der og spiller og synger, da synes han, det er som genklang af vinterens sange.

33.

B e g y n d e n d e m o d s t a n d .

Lidt efter lidt viste det sig, at der også mældte sig andre vanskeligheder end dem, der skrev sig fra jordkøb og byggeri. Det var ikke alle egnens folk, der glædede sig over den ny skolevirksomhed. Især var ikke så få misfornøjede med, at der skulde bygges skole; det gav sådan en uro i det ellers så stilfærdige sogn. Alt havde jo hidtil gået så stilfærdigt.

En del af denne misfornøjelse kan vel tilskrives Triers ejendommelige fyrige naturel, der var mere indstillet på at sprænge modstanden end vinde og overbevise modstanderen; men mest skyldtes denne mer og mer åbenlyse modstand mod ham dog sikkert den stærke og frejdige måde, hvorpå han forkyndte sin kristne tro og kæmpede

for den Grundtvig-ske livsoplysning. Hvor den sags banner rejses på den afgjorte måde, må det blive kamp. Trier selv grundede ofte på men blev aldrig klar over, hvorfra den voksende modvilje stammede.

Noget, mener han dog, skyldtes politikken. Med lensbaronen som ledende mand i den berømte „Oktoberforening“ og med „Bondevennerne“ i følge gled man jo hen imod ændringen af den oprindelige grundlov. Men til dette kunde Trier, som den, der stod det Grundtvig-ske el. nationale venstre nærmest, ingenlunde gå med. Han holdt på den gamle grundlov af 1849.

Det var „Bondevennepolitikereren“ I. A. Hansen, der i mangt og meget stod bag ved denne ophidselse mod den ny skole i Vallekilde. Trier tog dog aldrig offentlig del i denne kamp; men des stærkere trådte her Tranberg frem på valpladsen.

Men der var en anden valplads, og på den var Trier selv fremme i forgrunden. Den gjaldt hans kristne livsyn overfor de gudelige opvakte navnlig på Kalundborg-egnen. Da Vilh. Beck om vinteren var i besøg i Vallekilde, spurgte han Trier, om han vidste, at skolen havde givet anledning til strid i Ubby-menigheden. Jo, det vidste Trier nok, og Beck bemærkede da: Det er nok godt, at den strid kommer. Men da Beck ud på sommeren blev forflyttet over til Ørum i Østjylland, kom det først ret for dagen, at det nok kun var Becks ret venlige, personlige forhold særlig til Hoff, der havde dæmpet hans tilhængeres forbitrelse. Men nu, da han var borte, brød det løs. Herom skriver Trier 25 år senere: „Jeg havde mærket den allerede ved skolens slutning, da en af Ubby-mændene i min egen stue forbandede vor skole; men jeg fik nu først i løbet af sommeren at vide, hvor stærk den var. Ved et møde — jeg tror på Conradineslyst — kom det til en ordstrid om vor skole mellem Burchardi og en af vore modstandere, der til sidst udbrød: „Jeg har spurgt himlen om, hvorfor denne skole må have lov til at stå!“ hvortil en af vore venner tørt bemærkede: „Men du har ikke fået svar!“ For hver gang jeg kom i besøg på Kalundborg-egnen, hørte jeg mere og mere derom, og det

smertede mig, at flere af de karle, der havde bestemt at tage på skolen her i fremtiden lod sig holde tilbage af alle de rygter, der lød om os, som når man sagde, at jeg i offentlige forsamlinger formanede folk til at gå til gilde, og at jeg for at lokke folk til at høre på mine taler havde givet mig i lag med en lirekassemand, der spillede op, før jeg talte. Imidlertid kunde jeg godt se, at der var noget godt i alt dette, fordi det var tegn til, at spørgsmålene nu var kommet op om forholdet mellem det kristlige på den ene og det menneskelige og folkelige på den anden side, om lov og evangelium, om skrift og ord, og at det ikke alene var *vor skole*, man havde noget imod.

„Det var kommet til en åben kamp mellem to forskelligartede betragtningsmåder, og i den deltog alle vore venner. Stor betydning fik utvivlsomt under den et møde i Ubberupgård i september, hvor Birkedal talte. Der var Beck til stede. Med ham fik jeg talt rent ud ved den lejlighed. Hvorledes han egentlig stillede sig til sagen, fik jeg dog ikke den gang at vide. Men siden den tid har jeg i min virksomhed været helt skilt fra ham.

„Under disse forhold følte jeg stærk trang til at færdes meget mellem folk især i Odsherred og Kalundborg-egnen, hvor jeg oplevede den glæde, at bønder, der havde lært skolen at kende i løbet af vinteren, indbød mig til at virke for dens videre udbredelse. Mangen møjsommelig vandring har jeg gjort, mangan besværlig, trættende rejse for dens sag skyld. Samtidig dermed søgte jeg også at bane vej for min virksomhed i andre egne af Sjælland og på Samsø, på Fyn og i Jylland.“

I et brev til Trier havde Vilh. Beck givet ham et råd, der tog sigte på at lette ham husholdningen: „Lad det stå enhver elev frit for, om han selv vil sørge for kost og bolig. De vil få mange fler elever på den måde. 60 kr. er en voldsom stor sum i en bondes hjem, hvorimod en stadig forsendelse af sul og smør og ost agter bonden for intet. Bondesønnen i „kongens tjeneste“ får sin madpose stadig forsynet fra hjemmet, og sådan vil de også helst have det i „Triers tjeneste . . .“

Men for samlivets skyld mellem eleverne vilde Trier ikke høre noget herom.

I dette samme brev af 7. april skriver Beck videre: „Jeg har endnu ingen elever til Deres højskole. De må først komme og holde et møde i sommer. Men jeg kunde skaffe Dem en ganske fortrinlig ejendom her i Ubby enten til leje eller til købs, udmærket egnet til skole. . . . Tænk nu på det, det var måske endnu bedre end Vallekilde. Hoff er naturligvis grulig bange for, at De skal tage imod det; men De kan jo nok se, at det er uden hensyn til mig; da jeg jo ikke selv bliver i Ubby.“ Heller ikke heraf lod Trier sig lokke fra Vallekilde.

34.

Marie Abel.

Det vil imidlertid nu være på sin plads at drage Triers fæstemø Marie Abel lidt mere frem i forgrunden, hvor det gælder Triers livshistorie.

Hun var datter af provst i Dalum, Leonard Abel, og født i Eltang præstegård 2. febr. 1845; men inden hun fyldte sit første år, flyttede forældrene til Dalum. Hun var sine forældres tolvte og yngste barn.

Skolegang fik hun ikke meget af; men Balles lærebog lærte hun udenad på fingrene.

Hendes barndom og ungdom henrandt i tavs ubevægelighed, kun fra den yndige, smilende natur modtog hun varige indtryk.

Faderen, stærkt påvirket af rationalismen, var den stiveste statskirke- og statsskole-mand, og kun når han dvælede ved Oehlschlægers digtning, mærkedes nogen sans for poesi. Huset var stift og stillestående, og den unge pige mærkede kun såre lidt til det store, bevægede menneskelivs tanker og syner.

Faderen yndede hverken „frihed“ eller „fremskridt“ så lidt som dem, der kæmpede herfor. Om sligt taltes aldrig i hjemmet så lidt som om kristendom og kristenliv. Hendes Gudsforhold var derfor også yderst uklart.

Af ungdomsveninder havde hun ingen.

Så — 19 år gl. lærte hun feltdegnen Trier at kende.

Først og fremmest gjaldt denne forandring hendes kristenliv. Nu hørte hun for første gang et levende vidnesbyrd om Guds faderlighed og hans nåde mod det faldne menneske, om synd og nåde og om frelsen ved Jesus Kristus. Dybt greb det hendes unge modtagelige sjæl.

Hendes udvikling foregik langsomt, men sundt og sikkert. Hun lærte livets vej at kende ved selv at vandre den men ingenlunde ved beskrivelsen. Men aldrig lod hun sig forlede til at ville synes mere, end hun var.

Da hun paa Triers inderlige ønske fik lov til i vinteren 1866 at være nogle måneder i København hos hans forældre, mødte der hende atter noget nyt og ukendt i menighedslivet i Vartov. Stærkt betog det hende, og det samme var tilfældet med Grundtvigs prædiken.

Ikke så få gange var hun i Grundtvigs hus. Da hun skulde rejse, sagde han: „Skal De nu atter tilbage til Deres skove.“ Han havde set, at dér havde hun hidtil haft hjemme; men nu var meget forandret. Hun havde fået lys over sig selv og livet i Gud.

Meget nyt stod hun overfor, rigere var livet blevet men også vanskeligere. Der var nu først og fremmest denne mærkelige kristne jødeslægt, hun pludselig ligesom var dumpet ind i, denne familie „Iversen“. En større modsætning mellem denne families medlemmer og hendes stive, stilfærdige fader med det afmålte væsen kunde næppe tænkes. Godt var det, at der under hendes Københavnsophold knyttedes så varme hjærtébånd mellem hende og de to gamle købmandsfolk.

Og så var der Triers store flok af ungdomsvenner. Også her var noget at forbavsnes over for hende, som aldrig hidtil havde kendt ungdomsvenskab. Det var naturligvis for hende vanskeligt at finde sig til rette i denne kreds. Godt var det, at hun under alt dette aldrig glemte at være sig selv og aldrig gav sig ud for andet.

Triers ældre præstevenner gik det lettere for hende at blive hjemme iblandt. Især hos L. Helvegs i Odense følte hun sig så vel.

Mest forunderligt af alt var for hende dog måske den udvikling, hendes fæstemand havde gennemlevet. Mange gange søgte han i sin utålmodige iver at drage hende med ind deri uden at give hende tid til fremvækst deri. Men da hændte det mer end en gang, at hun lagde sin hånd på hans mund, idet hun sagde: „Nu må du holde op, kære Ernst, du må endelig ikke sige mer! Tænk om du nu fik mig til at sige ja til noget, jeg dog ikke ret forstod, så det ikke blev sandt fra min side.“

Trier lærte herigennem at respektere loven om livets *vækst*.

Efter hendes meget betydningsfulde ophold i København var hun atter vendt tilbage til Dalum ved majdags-tide. Det var slet ikke så let for hende nu at finde sig til rette dér efter oplevelserne i København. Hendes fader var erklæret modstander af fri skolevirksomhed, således som den førtes frem af Kold, der jo netop havde sin skole liggende så nær.

Når Marie nu undertiden prøvede at tale lidt mer med faderen om Triers skoleplaner, kunde han brat afbryde med et: „Bild mig ikke ind, at Ernst vil give sig ind på slig galskab.“ Og så kunde han gøre hende opmærksom på, at nu var der det og nu det passende embede ledigt, som kandidaten kunde søge.

Det var en vanskelig stilling for hende her at stå mellem fader og fæstemand; men hendes hjærte havde valgt; den sidste måtte hun følge.

Men var det dog ikke det umulige og uoverkommelige af Trier at forlange, at hun skulde gå ind til dette fuldkom-men ny og uprøvede at blive husmoder i den store vidt-løftige, uoverskueligt vanskelige virksomhed.

Ja, således spurgte Trier da også tit sig selv. Vilde hun ikke sprænges og gå til grunde derved. Og havde han lov til at fordre dette.

Trier fremsætter selv sine overvejelser derom således: Hun skulde tage afsked med præstegårdens stilhed for at flytte ind i skolelivets uro, hvor hun vilde komme til at leve daglig med jævne almuesfolk og omgås dem som sine jævn-

lige. Hun skulde give afkald på meget af hjemlivets hygge og på hele landsbyidyllen, for at kunne være noget for den ungdom, til hvis opdragelse og uddannelse vi skulde give os hen. Hun, der var opvokset i et velhavende hus, hvor hendes fader havde sine store faste indtægter, skulde gå ind til et usikkert udkomme og vænne sig til stræng tarvelighed. Og endelig skulde hun i inderste forstand være sin mands medhjælp, særlig over for de unge piger, så hun kunde hjælpe til og dele med ham både den glæde, som skolen kunde bringe, og den sorg og bekymring, der ofte vilde følge med. For at få kræfter dertil, måtte der næst Guds hjælp være en inderlig kærlighed til gerningen, og den måtte have sit udspring af en dyb forståelse af den.

Men dermed kneb det netop.

Allernærmest vilde det jo have ligget at få Marie over som elev på højskolen hos Kold; men derpå var ikke at tænke. Provsten vilde sætte sig derimod med hænder og fødder. Da Marie således fortalte ham, at hendes kæreste nu i sommertiden kom i et længere besøg til Dalum, sagde han: „Dog må du, for ikke at volde vor unge ven skuffelse, sige ham, at så længe du er i mit hus, vil ikke for dit vedkommende den allerfjærreste nærmelse til den Kold-ske commers på Hjallesø mark finde sted.“

Marie var så inderlig bedrøvet herover; „men“ sagde hun til Trier „han er dog min egen, kære, kære, gamle fader, som jeg holder så ubeskrivelig meget af, og han aner sikkert ikke, hvor bedrøvet han gør mig.“

En dag under en samtale kom provsten da med den ytring: „Bare der dog var en anden pigeskole, hvortil jeg kunde sende dig, da skulde jeg visselig aldrig sige nej.“

„Men det er der, fader,“ udbrød hun, og nu fortalte hun ham om Askov.

Han følte sig bunden ved sine egne ord og gav hende lov til at tage på højskole hos Charlotte og Ludvig Schrøder i Askov.

En af de første dage i juni rejste hun til Askov, hvor sommerskolen for piger allerede en måned havde været i gang.

Hun var altså kommen bagefter. Da Schrøder i et af de første foredrag, hun hørte, nævnte „kong Skjold“, spurgte hun: „Skjold, hvem er det?“ „Hvad,“ var der en tæt ved, der udbrød, „ved De virkelig ikke det?“ „Nej,“ svarede hun i sin stærke frimodighed, „det er jo netop for at lære den slags at kende, jeg er kommen hertil.“

Hun bode ikke på skolen men hos gårdmand Jens Ebbesen på Melvanggård en ti minutters gang fra højskolen. Hun benyttede her enhver lejlighed til også at sætte sig ind i en husholdning, som den førtes i et dansk bondehjem. Hun deltog i slagtning af kalve, skønt hun var ved at få kvalme; hun lærte sig at malke; en af køerne blev hende overladt til dette brug; ti hvis hun selv fik køer i Vallekilde, så var det dog alt for galt, om hun ikke forstod sig på noget så vigtigt som malkning. Da Peder Larsen Skræppenborg, som ofte gæstede højskolen, en gang fik dette at vide, roste han Marie i høje toner. Når hun var af den slags kvinder, så vilde Vorherre nok give hende ævne til at gøre gavn i den smukke, ansvarsfulde fremtidsgerning, der vilde blive hendes.

I begyndelsen optog alt dette praktiske hende stærkt; men det varede ikke længe, før det blev skolelivet og især Schrøders foredrag med deres stærke lys over menneskelivet, der langt blev hende det bedste og vigtigste. Det var for hende, som om et tæppe blev trukket bort, og hun så, hvad menneskelivet var og hvad det var bestemt til at være.

Ved besøg i Sønderjylland vågnede hos hende følelsen af den nød, Danmark 1864 kom ind under, og hun blev sig levende bevidst som dansk.

I Schrøders hustru, fru Charlotte så hun sit fremtidsideal som dansk „højskolemor“; hvor var hun elskelig!

Trier jublede. Så var det da lykkedes. Marie stod ikke længer som en fremmed og så på hans arbejde i højskolen. Nej, hun var selv vunden derfor og grebet deraf og kunde ikke tænke sig større glæde end en gang at komme til at stå derinde ved hans side og som hans medhjælp. Nu var vejen åben og alt lagt tilrette for, at hun kunde blive hans hustru.

Men i den førstkommende vinter kunde det ikke ske. I den vilde hendes fader se tiden an. Trier blev da nød til at se sig om efter en anden husholderske i den tid.

35.

H u s b e s t y r e r i n d e.

Hans gamle omtænksomme fader havde også haft dette i tankerne. Allerede i april havde han og familien derinde i København søgt og fundet en kvinde, som efter deres mening var særdeles vel skikket til pladsen. Trier havde dog foreløbig skudt afgørelsen ud. Men med sædvanlig ilfærdighed skrev nu den gamle: „Du vil ikke, hører jeg, tage imod hende af visse grunde. Vær dog nu ikke egen-sindig og fanatisk, men lad mig råde . . . tag imod hende! jeg beder dig derom. Du kan tro, det er meget vanskeligt at få en god husbestyrerinde, således som du skal have hende. Vis dog ikke dette tilbud fra dig. Jeg beder dig ret meget derom.“

Når Ernst Trier alligevel viste dette og flere andre tilbud fra sig, så var det fordi, han savnede hos vedkommende den forståelse af hans gerning, som ikke kunde undværes. De skulde ikke alene kunde lave mad og holde hans hus i orden; men de skulde også kunne hjælpe ham med at gøre det *hjemligt* for eleverne. Det var hans håb, at hver karl og hver pige, der skulde tjæne hos ham i fremtiden, de skulde også hver især bidrage til, at gerningen i skolen kunde lykkes.

Dette havde andre svært ved at forstå. Trier bad nu Marie prøve på, om hun kunde finde en sådan pige blandt eleverne i Askov, hvor vilde det være heldigt, om hun kunde finde en sådan, som også hun selv kunde synes om og mulig arbejde sammen med i fremtiden.

Dette syntes at skulle lykkes. Den 21—6—66 skriver Marie herom: „Her er på skolen en pige, som hedder Karen Jørgensen. Hun har i to år været på Kolds skole og er i alle henseender et dygtigt menneske. Hende kunde jeg

have sådan en lyst til at få over til Vallekilde, hvis hun blot vilde; men for resten råder Schrøder os fra at tage en jydsk pige over til Sjælland, han synes bestemt, at vi heller skal tage en fra selve stedet eller da i det mindste en fra Sjælland, for han siger, at hver del af landet har sine skikke.“

Denne meddelelse glædede Trier, og han svarer omgående: „Schrøders betænkelighed ved, at vi fik en jydsk pige til Sjælland! ja vist, det er måske en ulæmpe; men det er da kun en af de små . . . og jeg vænter jo stadig på at få elever fra hele landet. Jeg har talt med Jørgen Madsen derom, og han siger også, at den forskel ikke er noget at tage hensyn til. Og hvad skulde så Grove og Kold gøre . . . Nej, der er noget ganske andet, det gælder om, nemlig 1) om hun er et rart og troende menneske, omgængelig, klog og sindig . . . og først og sidst, om hun er dig til behag. Derfor har jeg sat et stort håb til, at du fra Askov skulde få et menneske, du selv har valgt. 2) At hun er dygtig og har nogen erfaring i den slags husholdning. Og jeg skal ikke nægte, at jeg finder det ganske mageløst, at hun i to år har været hos Kold. Den bedste af den slags husholdninger. 3) At hun har kærlighed til højskollevivet og derfor véd, hvor nøje alt må regnes ud, for at det kan svare regning, at hun altså vil arbejde for os som for sig selv. Er dette i orden, kommer vi nok over, at hun er fra Jylland. . . . Du gør mig derfor en stor tjeneste ved at tale med hende om at tage herover til mig . . . trøst hende med, at Hoff, Tranberg og Thomsen er Jyder!! . . . Indled underhandling med hende således, at jeg bagefter kan få den ting i orden, når jeg kommer derover. Jeg har talt med Hoff og hans kone derom, og læst for dem, hvad du skrev derom, og de siger som jeg . . .“

I næste brev skriver Marie videre om samme sag: „Nu har jeg talt med Karen Jørgensen om at rejse til Sjælland; men hun har intet bestemt sagt endnu.

„Og troer du så ikke, at hjulmandens datter i Vallekilde vilde hjælpe os som anden pige. Jeg kan ikke glemme hendes venlige ansigt . . . da jeg ved afrejsen fra dig holdt

udenfor hjulmandens hus for at sige dem farvel. Hun kom og rakte mig et lille kræmmerhus fuldt af duftende violer. Jeg blev så glad derved, at jeg ikke kunde være bleven gladere ved den værdifuldeste gave, for med blomsterne fulgte et blik fra et par milde blå øjne, som så så kærligt på mig. Jeg syntes, der er sådan et godt varsel om, at til næste år behøver violerne ikke at blive plukkede af og lagt i kræmmerhus for at glæde mig, for da skal jeg selv være ude hos dem, når de står der og nikker i græsset.“

Dette havde Trier intet imod, og det blev så en aftale, at når Trier nu kom til Askov, da skulde han se at få Karen Jørgensen fæstet.

Men rejsen blev opsat, flere ting trådte hindrende i vejen, således den gamle fru Bonnevis død d. 15. juni. Om søndagen havde hun været til Herrens bord i kirken; men dagen efter ramtes hun af en heftig „mavebetændelse“, og det blev døden. „Det er“ skriver Trier, „som om mildheden og stilheden aldrig skal brydes derinde i den præstegård. Hun vidste besked med, at hun skulde dø, talte med dem derom, navnlig med Hoff, om han trode, hun var beredt dertil. Gamle Bonnevie er jo meget nedbøjet, — dog det første han gjorde, da hun udåndede — de var alle samlede om sængen — det var at takke Gud for hendes liv og — hendes død . . . På tirsdag skal hun begraves, og jeg må da se at være hjemme ved den tid.“

Også på anden vis gæstede sorgen i denne sommer den lille kapellanbolig: I de samme dage, som fru Hoff mistede sin moder, fødte hun sit første barn, en lille svagelig dreng, der døde få dage efter, at han i dåben havde fået navnet Johannes. Trier holdt ved jordfæstelsen en lille trøstetale til de bedrøvede forældre.

Ved siden af Triers rejser for at skaffe elever var det dog navnlig byggeriet, der lagde beslag på hans nærværelse. Det hele skred kun langsomt frem. Særlig forkærlighed syntes Trier at have for den lille stue, der skulde blive Mariæ, „fruerburet“, som han kalder den. Den lå på første sal i beboelsesbygningens sydøstre hjørne og med en lille fremspringende altan foran mod syd. Den stue kæler

han for. Da han ikke synes om tegningen til den, sender han denne både til sin ældre kunstneren landskabsmaleren Kyhn og til Bågård, der også gjaldt for en dygtighed, hvad arkitektur vedrørte. Den egentlige udsmykning skal hans unge ven maleren Tanggård besørge. Kun skade, at alt skal være så yderst billigt. Han har ikke penge til luksus.

Den 1. juli skriver han til Marie: „Med bygningen synes jeg det går lidt småt, dog er nu vinduerne sat op i skolestuerne. Jeg vandrer daglig nogle gange derud; og jeg glæder mig over den dejlige udsigt, vi får. Fra vore vinduer vil vi kunne se Kundby, Svinninge, Bjergby, Skamstrup, Hjembæk og Særslev kirke. Men meget vil vi komme til at savne træer derude; Haven kan vi ikke få i stand, før om to år, da jorden dertil først skal brakkes og renses næste sommer, så må vi nøjes med træplantningen og kartofler — jeg vil prøve på at få nogle lidt større træer fra præstegården. Når det bliver frostvejr til vinter, og jorden fryser fast om rødderne, så flytter vi dem. Vi skal da prøve, om de vil gro herude hos os, at vi da snart kan få lidt skygge.“

Hen mod midten af juli var man dog nu kommen så vidt, at rejsegildet nærmede sig.

Dagen blev så bestemt til d. 20. juli. I et lille glad brev af 11.—7. fortæller Marie: „Forleden, da du skrev til mig, at du snart skulde have rejsegilde i Vallekilde, kom jeg i tanker om, at jeg vilde sy disse medfølgende små flag og vimpler, til at sætte i kransen. Det så jeg et steds i København i vinter, og det så så godt ud med alle de vimpler i kransen. Med stort besvær fik jeg så lidt rødt og hvidt tøj skaffet til veje og begyndte så at klippe dem til en dag herinde på skolen. Så spurgte en af pigerne mig, hvad det skulde være til, og da jeg så havde sagt det, skulde du blot have hørt; den ene efter den anden kom løbende hen til mig og råbte: „Lad mig få et med“, „og lad også mig få et“, „å, må jeg sy to“. „Nej“, råbte en anden, „ikke to, for så får vi jo ingen“. Og omsider stod næsten alle pigerne omkring mig og sloges om at få lov til at sy på flagene. Men da der ikke kunde blive mere end 12 flag i det hele, og der

er 22 piger, som alle vilde sy, så indrettede jeg det således, at nogle af dem syde hver det halve af et flag. Er det ikke venligt af dem, alle de rare piger; jeg holder så meget af dem alle.

„Lille Grethe Fynbo og Grethe Sønderjyde har hver syet et af de største; de små er så syet af alle de andre. Jeg tænker, det skal bringe lykke over bygningen, når disse små vimpler og flag hæver sig over den, for de er syet af kærlige hænder. Hvem der dog kunde være i Vallekilde den dag . . .“

Trier havde haft svært ved rigtig at få mod på det rejsegilde; men Maries brev om de små flag hjalp ham til at løfte hovedet, og det samme gjorde en „yndig krans“, som var bunden og givet ham af Peder Frederiksens pige Rikke. Det lavede godt op til på festdagen at tale håbefuldt om den ny skole. Både hans broder Fritz og hans gamle far var rejst den lange vej for at være med, når krans og flag skulde hejses. Det blev en både frisk og fornøjelig dag. —

Efter en lille lynvisit hos forældrene i København styrede Trier så kåsen mod Askov. Det var ham meget magtpåliggende at få gjort endelig aftale med den Karen, som Marie havde udset til pladsen i Vallekilde. Men her mødte ham en uvæntet hindring: Karen havde fæstet sig til Peder Larsen Skræppenborg i Dons.

Trier mente dog, at den hindring skulde han nok få fjærnet, og da Peder Larsen netop i de samme dage kom på besøg i Askov, gik han ham på klingen og fremstillede ham, hvor nødvendigt det var, at han gav afkald på samme Karen til fordel for Vallekilde, hvor man så usigeligt hårdt havde brug for hende.

Men til Triers store overraskelse sagde Peder Larsen ham det bestemteste nej. Ja, tog endog så voldsomt fat på Trier, at denne til sidst kom til at græde over de hårde ord.

Lige så lidt hjalp det, at både Schrøder og Termansen ja selv Karen gik i forbøn for Trier. Peder Larsen blev ved sit.

Forklaringen kom først senere, den gang nemlig, da den senere enkemand Peder Larsen friede og fik Karens ja.

Så forstod man og morede sig så småt over denne stejle optræden, der ellers så dårligt rimede sig med denne mærkelige, offervillige mands øvrige færd. Nu havde Trier kun ét at gøre, og det var at ty over til Kold og bede ham om hjælp. Og her gik han da heller ikke forgæves. Jo, Kold kunde godt give ham anvisning på en sådan kvinde, og det endda én „som var endnu bedre end Karen“.

Det var „madam Storm“, en købmandsenke fra Kerteminde. — Trier satte et noget tvivlende ansigt op: Kan virkelig en købstads-kone egne sig til en sådan plads. Men Kold tilintetgjorde enhver tvivl ved sin bestemte forsikring om, at hun — netop hun — aldeles afgjort passede til den plads.

Så kunde der ikke tvivles længere. Og Trier spændte tornystret på nakken og drog til Revninge, hvor fru Storm i øjeblikket holdt hus for friskolelæreren der. Et brev havde han med fra Kolds søster Marie. Da fru Storm havde hørt Triers ærinde og læst brevet fra Kolds søster, drog hun et dybt suk. Hun havde lige afslået en lignende opfordring; men dette var noget andet; når Kold vilde det, var det umuligt at komme uden om. — Næste morgen sagde hun ja. Hun var bleven klar over, at dette var Guds vilje. Men hun stillede et bestemt vilkår, et sjældent ganske vist, — nemlig, at Trier aldrig måtte byde hende løn. Hun vilde have lov til at gøre dette arbejde frit til fremme for livets sag i Danmark.

Herpå gik Trier ind.

Hun tilbød selv at fæste en pige, som hun mente at kunne arbejde sammen med; men Trier skulde desuden sørge for to piger til.

Trier kom aldrig til at fortryde det valg, han her — efter Kolds anvisning havde truffet. Hun blev ham en ypperlig hjælp på den ansvarsfulde plads, påvirket af Kolds ord og virke, som hun var.

Rejser og byggevanskeligheder.

Det var ikke så få vanskeligheder, Trier havde at trækkes med denne sommer; men når de en og anden gang blev ham for pågående, søgte han ind til Hoff og hans elskelige hustru Betty, de var ham til uvurdérlig hjælp.

Men allerbedst var det dog, når han en enkelt gang kunde se lejlighed til at komme ind til Grundtvig, få hans gode råd og høre hans opmuntrende ord, så svandt hans bekymring som dug for solen.

Fra besøget hos Kold drog Trier på en længere rejse op gennem Østjylland. Han besøgte Thomsen i Glud, Jørgen Madsen i Bisholdt, præstefolkene i Skjold og flere, for så til sidst at havne oppe i Ålborg hos vennen Dam og hos „far Glahn“.

I Hasseris holdt han foredrag og fik en elev indmældt.

Men disse mange og lange rejser virkede ikke til gavn for skolebygningens opførelse. Hoff så det og skrev til ham: „Jeg tror nu bestemt, at De ikke skal blive 6 uger borte, men De skulde i den tid se her hen en dags tid eller to en gang imellem. Det går sjældent an, at bygherren er så længe aldeles borte fra pladsen, og at alt tilsyn er forbi i den tid, og for Dam bliver det jo af særdeles vigtighed at få arbejdet fremmet i rette tid — og det er jo meget langt tilbage. — — For resten tror jeg, at alt går godt der ude og i sin jævne måske for jævne gang.“

Efter modtagelsen af dette brev afbrød Trier sit højest fornøjelige ophold i Ålborg og tiltrådte en besværlig hjemrejse — med banen til Århus, derfra med damper til Korsør (ophold 3½ time), så til Slagelse. Overnatte der. Videre næste dag til Roskilde, derfra med postvogn til Holbæk, og derfra endelig til Svinninge ovenpå et læs lægter. Fra Svinninge i skumringen hjemad til fods ud over den indtørrede „Svinninge Vejle“.

Hernede så han for første gang den nyopførte skolebygning.

Hvor vidunderligt!

Han mødte ikke et eneste menneske, før han nåede Erik Eriksens gård; der kom en pige ned ad bakkerne. Hun sang:

„Vilde jeg af intet vide uden Jesu kærlighed,
da var mine kår så blide som min Guds, der alting ved.“

Han lyttede; kønnere kunde han ikke være bleven modtaget. Og dette indtryk forstærkedes end yderligere, da han kom op ad bakken til hans nylig købte jordlod. Derinde gik en karl og sang: „I alle de riger og lande“.

Jo, nu var han atter hjemme i „det velsignede Vallekilde“. Det jublede i ham.

Hvor blev der glæde, da han kom ind til Hoffs. Den ellers så stilfærdige ven sprang op, tog ham om halsen og kyssede ham.

Det blev sent, før præstefolkene og deres gæst den aften kom til ro.

„Øst, vest — hjemme bedst!“

Ved hjemkomsten fra rejsen overraskedes Trier ved at se, hvor lidet byggearbejdet var skredet frem i den lange tid, han havde været borte; men Dandanell trøstede ham med, at det hele nok skulde blive færdig i god tid; og i tillid hertil lod Trier da bekendtgøre, at skolen vilde blive åbnet den 23. oktober.

Når Trier fastsatte den dag — en ugestid før november skiftedag, — da var det med tanken om igen at slutte skolen en uge før maj; ti da kunde han nå — til den tid — netop i påskedagene at fejre sit bryllup, inden pigeskolen til maj skulde begynde. Dette havde den gamle provst i Dalum endelig efter mange og lange forhandlinger lovet at gå ind på.

Skønt Trier gennem sin sommerferie-rejse havde gjort erfaring om, at det var uheldigt for byggearbejdet, at byggeherren var væk, så syntes han dog på den modsatte side, at han for de kommende elevs skyld ingenlunde helt kunde ligge stille. Han måtte atter og atter på farten igen.

Der var således tænkt på en tur over til Samsø. Han havde allerede venner derovre, og flere kunde vindes. Han

fik Hoff til at deltage i turen, så vilde den virke kraftigere, og det hele var da mere festligt og fornøjeligt.

Midt i september kom turen i stand. De to venner gjorde en lille omvej, først om forbi Triers søster og svoger, Borup i Skamstrup præstegård og derfra videre på vogn til Anton Nielsen i Munkebjergby.

Trier skriver herom i et brev til Marie 23—9—66.

„Vi kom til Munkebjergby kl. 6½; Danebrog vajede, og udenfor huset stod en hel flok bønderkarle med Anton Nielsen i spidsen. De svang med huerne. Flokken havde været samlet lige siden kl. 4, og Anton Nielsen havde læst højt for dem. Vi skyndte os ind, og lige kommen af vognen efter 4-5 miles kørsel, måtte jeg til at tale. Men Hoff sagde, at jeg endda gjorde det meget godt. Lidt efter talte jeg nok en gang; så talte Hoff, Anton Nielsen, dennes gamle fader, så lærer Lund og til sidst, rigtigt kønt, Anders Jensen. Straks efter meldte en elev sig, — desværre kun 16-17 år. Lidt efter kom én til, 28 år gl. (Det var nr. 17 og 18.)

„Vi blev der om natten; men næste dag gik det af sted med dampskib fra Korsør til Samsø. Dårligt vejr. Hoff blev søsyg — jeg holdt mig.

„På Samsø holdt vogn efter os, og nu begyndte et mærkværdigt Samsø-togt, der nok fortjente at beskrives i en hel lille fortælling. Hos den lille, mageløse farver Lund i øens hovedstad Tranebjerg bode Hoff; og jeg hos Morten Jørgen, en fortrinlig mand, svoger til Lund. Disse bønder, snart landmænd, snart skippere og snart igen købmænd, er nogle ejendommelige folk.

„Til middag var vi hos pastor Husum, hvis kone er søster til Birkedal, om aftenen besøgte jeg Søren Holm, en troende mand. Han var ovre hos mig i vinter sammen med nogle yndige søstre og en rar broder.

„Næste dag -- hvor hyggeligt i det herlige vejr at vandre omkring i Morten Jørgens smukke have. Lidt efter middag tog vi til Pillemark, der holdt „Landøkonomisk selskab“ et møde. I dette selskab er næsten alle øens gårdmænd medlemmer. Man var omtrent færdig med forhandlingerne, da vi kom; folk samlede udenfor huset på en åben plads,

omringet af pilehegn. Her var også oprejst en talerstol, og om den stod en stor mængde mennesker.

„Selskabets formand forestillede os nu først for forsamlingen, hvorefter Hoff talte om menighedens stilling til folkekirken, og derefter holdt jeg et temmelig langt foredrag om den frie skole i Danmark. Jeg tror, at jeg sjældent har talt så godt som den dag. Nu takkede købmand Rasmussen Hoff og mig, og derefter var der spisning — et gilde, hvor Hoff og jeg var forsamlingens gæster. — Masser af taler. —

„Næste dag skulde vi have rejst, men det stormede sådan, at vi ikke kunde komme ud med båden til dampskibet. Jeg tilbragte en stor del af dagen hos en mand, hvis søn havde været elev hos Kold; men om aftenen var jeg til forsamling hos Søren Holm i Brundby, hvor først Hoff talte, og så jeg, derefter atter Hoff og så atter jeg. Der mældte sig Søren Holms broder til skolen (nr. 19), så skal vi endvidere se, hvordan det går med én til, en ganske herlig mand, 24 år gl., men som imidlertid er gift. Han vil endelig herover, men vil have sin kone med. Om det lykkes, ved jeg ikke endnu.

„Efter dette tog vi kl. 10 om aftenen til købmand Rasmussen og næste morgen tidlig af sted i en dæksbåd. Her på dækket lå vi, Hoff og jeg jævne hinanden. Det blæste en „halv storm“. Hu ha! Først kastede Hoff op og så jeg, så Hoff igen og atter jeg —. Forkomne af kulde, våde og trætte kom vi endelig ved middagstid til Kalundborg og derefter med en bonde til Ubberupgård, hvor vi traf Burcharði.

„Sent i aftes kom jeg endelig hjem.“

Således foregik Triers første rejse til Samsø; men skønt den var besværlig nok, blev det dog ikke den sidste; mange fulgte efter i de følgende år. Trier fandt her, blandt de gæve øboer flere af sine bedste og mest trofaste venner.

Naturligvis kunde Trier heller ikke holde sig hjemme fra det store Grundtvig-ske vennemøde i København d. 8. og 9. septbr. Til Marie skriver han meget fornøjeligt om de herlige oplevelser ved festen. Han var til middag hos sin

gamle morfar L. M. Nathansen, og han var til aftenfest hos Grundtvig. Men først og sidst var det jo vennemødet med taler af Grundtvig, Brandt, Busck, Birkedal og Ludvig Helveg.

Ved mødets slutningsgilde fejredes Fr. Barfoeds sølvbryllupsfest. Men da hans skål blev drukket, flokkedes i al stilhed en skare venner om Trier og drak hans og Maries skål. „Tusinder af hilsener“ fik han at sende hende.

Først i oktbr. måned tilmældte mad. Storm sit komme. Hun havde i mellemtiden været et besøg hos Marie i Dalum, og de var bægge kommen til at synes godt om hinanden. Det havde knebet for madam Storm at finde den pige, hun havde påtaget sig at skaffe; men omsider efter flere mislykkede forsøg havde hun fået fat i én, som fuldt ud tilfredsstillende alle fordringer. Det var Sine fra Hersnap på Hindsholm.

De kom med dampskib til Kalundborg; derfra lod Trier dem afhente.

Imidlertid havde heller ikke han ligget på den lade side med hensyn til at skaffe pighjælp. Efter en del betænkeligheder havde hjulmandens endelig gået ind på, at datteren Maren Sofie blev fæstet. Hun skulde især tage sig af brygning og bagning. Lønnen var 20 rdlr. halvårlig.

En anden pige dér fra nabolaget, „smedens Ane“, blev den tredje i arbejdet.

37.

V i r v a r.

Som allerede nævnt havde Trier oprindeligt havt til hensigt at bortforpagte den købte jord til Erik Eriksen; men altsom somren skred, fik han lyst til at beholde den selv; men så måtte han jo også indrette sig på at have landbrug og hertil fordredes både landbrugsbygninger og tjenestefolk.

Nu traf det sig i juni måned, at der netop var et hus, et præsteenkesæde billigt til salg i Brejninge. Trier tog derud og købte det for 120 rdlr. (240 kr.). Det var et bindings-

værkshus af meget svært egetømmer. Bønderne hjemme i Vallekilde viste ham den venlighed at hente huset.

Inde hos familien i København følte man sig imidlertid meget opskræmmet over disse ny — og som man syntes — upåkrævede udgifter. Men Trier stod stejlt på sit.

Huset blev nu opstillet som en slags østre længe til den ny skolebyggnings fløje i syd og vest. Det indrettedes til stald for to heste og tre køer samt til en lille beboelseslejlighed nærmest skolebygningen mod syd. Der skulde avlskarlen bo.

Og så var det i orden. Men så var der mandskabet. Dog også her havde Trier tingene på rede hånd. Alida, som var med den aften, det i præstegården blev besluttet at oprette højskolen, havde Trier stadig fulgt med opmærksomhed. Han skriver i „25 års skolevirksomhed“ side 110: „Til vor husstand hørte også „Anders og Alida“. Alida var sy pige, sikkert en af de allerførste, der her fra Holbæk amt lærte at kende den Grundtvig-ske oplysning, hvorom man vil finde vidnesbyrd i det smukke digt i „Dansk kirketidende“, hvori hun svarede Grundtvig på hans „Trøstebrev til Danmark“. Hun fulgte fremkomsten med glæde. Hun var lige bleven forlovet med en gudeligt vakt tjenestekarl her fra omegnen ved navn Anders. Jeg mente, at det vilde være af betydning for skolen, om jeg knyttede disse to hertil, for det kunde bøde på de ulemper, der måtte følge med min københavnske opdragelse. Anders skulde dyrke mine 10 tdr. land, og passe mine gamle heste og de tre køer, Burchardi havde skaffet mig, mens Alida skulde have en lille handel med bøger, papir o. s. v. til karlenes brug, som jeg selv forrige vinter havde havt. Tillige skulde hun hjælpe os med syningen. På det skulde de gifte sig. Deres bryllup stod kort før skolens åbning, og indtil huset ved juletid blev færdigt, bode de i et gæsteværelse her. Men de kom aldrig til at slå rod her, fordi det var dem altfor uroligt, og året efter flyttede de her fra. Alida havde selv skrevet sin bryllupssang. En del af det gamle hus står den dag i dag på sin gamle plads ved Vallekilde højskole.“

Ja, nu måtte Anders til at tage fat. Det var nemlig kommet til slemme rivninger mellem hjulmanden og de sendrægtige murere. Trier forstod, at dette kunde ikke fortsættes. Nu måtte Anders forsøge lykken som den ledende samtidig med, at han skulde forestå avlsbruget, mens hjulmanden fik overdraget at lave alle de ny dobbeltsænge til eleverne.

Ved sin ankomst til højskolen fandt mad. Storm alt i det frygteligste virvar. „Det så ud til den dyre tid“, kun et eneste rum var nogenlunde færdigt. Det var pigekammeret. I køkkenet var hverken lagt gulv eller indsat døre eller vinduer. De to kvinder blev indkvarteret hos Tranbergs i almueskolen. Dog de var ved godt mod.

Mad. Storm spurgte om madvarer; men der fandtes ingen sådanne. Hun fik da Trier til at tage med ud til Holbæk for at gøre et samlet indkøb. På hjemvejen var Trier kusk med de gamle sindige heste. Ud af Holbæk gik alt for så vidt godt; men et stykke uden for byen gav hestene sig til at løbe hurtigere ned ad en bakke, som Trier ikke i det begyndende mørke havde lagt mærke til. „Se kun, hvor mine gamle heste de kan løbe,“ udbrod han, men opdagede i det samme, at han havde tabt alt hold på dem; de standsede først af dem selv langt fremme på en anden bakke.

Men da havde Trier tabt lysten til at være kusk, han overlod tømmerne til en anden; mens han selv flyttede over på en anden vogn, som tilfældigvis kørte forbi.

Nej, det praktiske håndens arbejde lå ikke for Trier. —

For hver dag, der gik, blev Trier nu mere og mere hed om ørene for, hvordan de dog skulde blive færdige til åbningsdagen. Alt lå i et roderi; mens arbejdet måtte drives frem i huj og hast.

En uge før åbningsdagen nåde man endelig så vidt, at — som Trier for spøg udtrykker det: mad. Storm kunde flytte ind i det ny hus som „køkkendronning og med et kosteskaft til spir“. Dagen efter flyttede han selv der ind; men det var da også kun disse to stuer, der var til at bo i endnu.

Om dette besynderlige virvar skriver Trier i „25 års

skolevirksomhed side 101: „Om lørdagen, 4 dage før skolen skulde åbnes, kom min broder uvæntet ud til mig for at hjælpe mig. Hans første udråb, da han var krøbet op af stigen og derpå kommen ind i min skrivestue, var: „Det er dog lumpent, at første gang, jeg besøger dig, har du ikke en gang en trappe, man kan gå op ad!“

„Snart efter var han i gang med at holde råd med mig om, hvad der nu i løbet af de få dage kunde gøres, for at man nogenlunde kunde tage mod eleverne og de besøgende om tirsdagen. Denne aften blev et stykke trappe sat op: mere kunde ikke overkommes den dag, fordi man manglede nogle bolte fra smeden — og han bode i Kærby ved Kalundborg,, 3 mil her fra. Det var en lige trappe, der i et løb gik fra min skrivestue-dør ned til gangdøren, et uhyggeligt stykke trappe at se til og gå på!

„En ting var vi bægge enige om, det, at nu måtte vi samle så mange arbejdsfolk sammen som muligt og tage søndagen til hjælp.

„Jeg troer, det var 40 mennesker, der dagen efter, — altså søndagen — arbejdede på bygningen. Da det var blevet mørkt, satte min broder og jeg os, svært trætte ind på min stue for at tale sammen om, hvad der videre burde gøres næste dag. Hoff kom i besøg og tog del i vor rådslagning, og vi sad nok så hyggeligt sammen, da Jørgen Madsen kom ind for at tale om, hvad der endnu kunde gøres samme aften. Da han havde stået lidt uden at have fået besked, blev han utålmodig og gik over for at flytte nogle sænge på elevkamrene. Han havde ikke taget lygte med sig, og i mørket så han ikke det store trappenhul og styrtede helt ned.

„Inde i min stue hørte vi først et rædsomt rabalder, der næst at et menneske gav sig. Da vi løb ud, så vi ham ligge ved foden af trappen, vridende sig på gulvet.

„Så blev lægen hentet. Han forklarede os, at Jørgen havde fået en stærk hjernerystelse; ellers var han ubeskadiget. En sængefjæl, han havde havt under armen under faldet, havde taget af for stødet. Han var uden bevisthed, og dagen efter blev han båret ind i Peder Frederiksens

gård. Han var en af mine kæreste elever og allerbedste hjælpere. At han skulde komme således af sted i mit hus, pinte mig og vilde hvert øjeblik frem i mine tanker alle de følgende dage, lige til han om torsdagen atter kom til sin bevidsthed og begyndte at bedres.

„Hvad havde vi nu for al vor *søndags-travlhed!*? Men fra den dag har vi aldrig mer havt søndagsarbejde på min gård. Glad er jeg ved, hver søndag at kunne sætte flaget op til tegn på, at her er festdag og hvile efter ugens arbejde.

„Dagen efter arbejdedes atter med de mange folk, vi havde skrabet sammen, men der var ikke mere munterhed mellem os, og således kom endelig den 23de, da skolen skulde indvies.“

38.

I n d v i e l s e n .

„Fra morgenstunden strømmede folk her til. Vogn efter vogn rullede ind i gården med de ny elever, deres slægt og venner. Hele den vennekreds, skolen i løbet af den forrige vinter havde vundet sig, gav møde, især fra Odsherred og Kalundborg-egnen, men også længere borte fra. Således kom Anton Nielsen; i sin vogn havde han store potteplanter, som gave, dels fra komtesse Moltke. Lige til den dag i dag*) har disse planter, deres stiklinger og aflæggere prydet vor skolestue.

„Hen ad klokken 2 samledes næsten alle de elever, der forrige vinter havde besøgt skolen, i den bondegård, hvor skolen hidtil havde haft sin virksomhed. Efter at jeg havde udtalt min tak for samlivet med dem forrige vinter, drog vi med fanen i spidsen og under afsyngelsen af sangen: „Nu skal det åbenbares“, ud til den ny skolebygning.

„Her var 7—800 mænd og kvinder samlede omkring flagstangen, hvorpå Danebrog, syet af kvinder i København og givet til skolen, blev hejset ved vort komme.“

Tre talere havde nu ordet, først Trier, så Niels Jensen, Stenstrup ved Næstvedø, og til sidst C. J. Brandt fra Rønnebæk.

*) 1890.

Til mødet var der skrevet to sange henholdsvis af fri-skolelærer Morten Jensen, Morsø, og Anton Nielsen.

Nu var det meningen, at der skulde have været spist til aften i samlet flok i den nye spisestue. Flæskestege og lammestege havde Trier fået stegt dels i præstegården og dels i almueskolen; han vilde give fri aftensmad; men det blev et temmelig uhyggeligt måltid. Den store menneskemængde trængte på, og til sidst kravlede man endog ind af de åbne vinduer for at få del i måltidet. Gamle grosserer

Højskolens første kvindelige elevhold 1867. x Marie Trier.

Trier trippede ængstelig fra spisestuen til køkkenet og brummede ustandselig: „De æder jo min søn ud af huset“.

Dette afsnit af festen måtte betragtes som mislykket.

En timestid senere samledes man atter i skolestuerne, og her blev holdt kortere taler af Hoff, lærer Peder Nielsen Skuderløse*), Anton Nielsen, Tranberg, Burchardi og

*) Denne Peder Nielsen havde skrevet et brev til Trier og indmældt to karle til skolen. Han vilde selv komme med dem til skolens åbningsmøde, og han havde med sig to svingende læs gæster, som han vilde bede Trier skaffe husly til den påfølgende nat. Denne mand som her for første gang rejste til Vallekilde blev højskolen en god ven og indmældte i årenes løb mange elever til højskolen.

Brandt. Så drog hver til sit; et nyt elevhold skulde begynde.

Af elever kom der straks 41, lidt senere kom en til, så antallet blev ialt 42. Dette antal var større end Trier havde voget at vente, så han var vel til frede.

Fra Odsherred var der ikke mindre end 14 — alene fra Højby sogn kom 8. — Trier mindedes Grundtvigs ord om Odsherreds befolkning, der for størstedelen havde været „under kronen“ og derfor mindre end så mange andre danske var sunket ned i „bondetrældom“. Her var der trang til at løfte hovedet og søge oplysning om livet. „Sagde jeg det ikke nok,“ sagde Grundtvig, „der må komme noget godt fra Odsherred.“

Odsherred og Trier var hurtig kommen på en god fod med hinanden.

Fra Jylland var der 5 elever, men fra Fyn kun 2. Resten var Sjællændere.

En ting ved elevflokken faldt straks i øjnene:

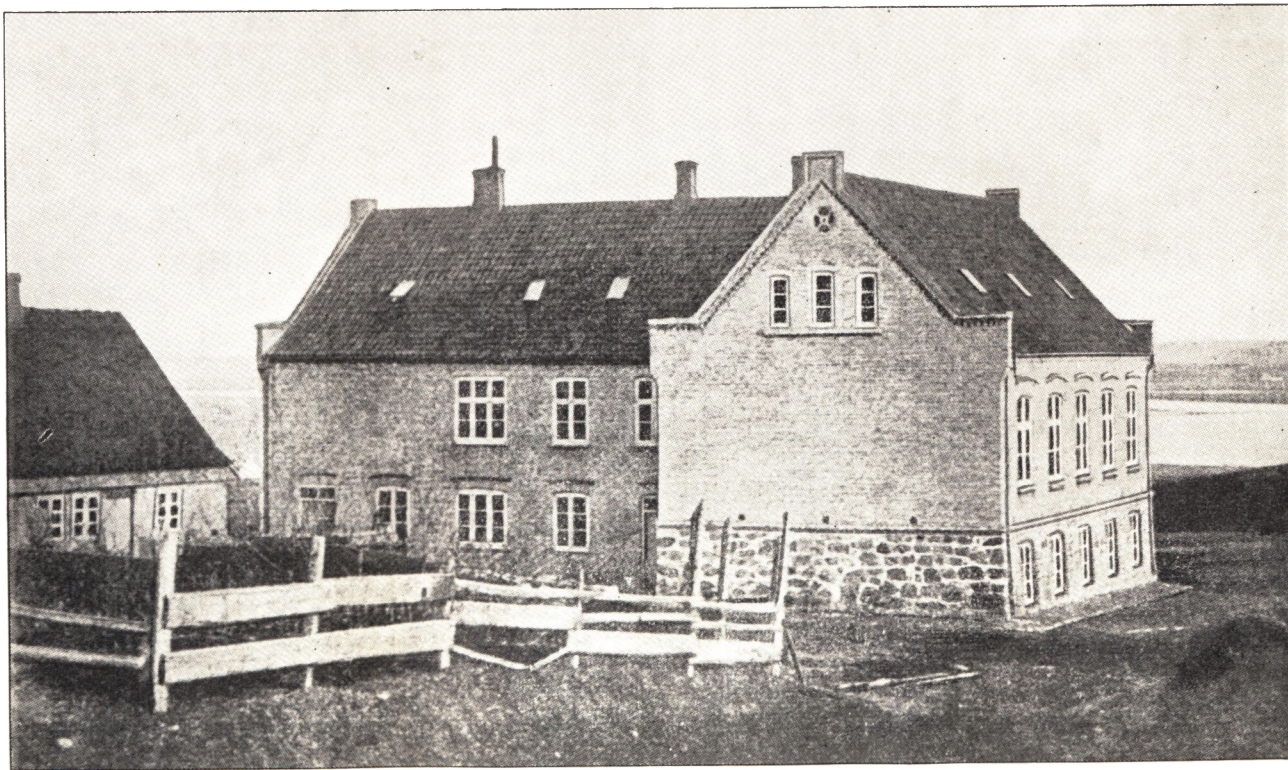
Den gudelige opvækkelses folk var ikke nær så stærkt repræsenteret som forrige vinter. Vilh. Becks folk havde slået stærkt fra. Flokken var ikke så stærkt åndelig bevæget som året forud; men hos alle herskede der et jævnt og velvilligt sind over for, hvad skolen bød.

39.

Triers hjælpere.

Lærerflokket var vokset med elevtallet. Hele somren havde Trier arbejdet med Jørgen Madsen for at kunne bruge ham som medhjælper. Noget skulde han tage hånd i med avlingen, men på skolen skulde han se at blive god kammerat med eleverne og bidrage sit til hurtigt at få god tone indført. Han regnedes derfor også som elev, og grev Moltke betalte 65 rdlr. for ham som sådan.

Men alligevel, Jørgen Madsen skulde også være med som lærer og som sådan undervise i regning og retskrivning. Måske der en gang kunde blive en god højskolelærer af ham.

Vallekilde folkehøjskole 1867, set fra nordvest.

En anden hjælper var den unge 17-18 årige Chr. Weitemeyer. Han var en af de mange unge, som Fritz Trier stadig tog sig af og søgte at bringe i vej. Den unge Københavner havde været truet af tuberkulose og måtte bort fra København. Hans uformuende hjem kunde ikke her hjælpe ham; men da han havde havt god skolegang og var særdeles vel oplært og oplyst, havde Fritz Trier fået broderen overtalt til at benytte Weitemeyer som medhjælper særlig til matematik, landmåling o. l. Ved sin store munterhed og sit friske humør opmuntrede han ofte Trier, der for spøg kaldte ham „Egernet“. Han skriver således kort efter hans ankomst: „Jeg syntes så udmærket godt om lille Weitemeyer; det er så rart for mig at have dette lille velvillige menneske om mig. Han, der er så forunderlig barnlig og dog rigtig frisk og ung.“

Med disse to ungersvende var altså lærerstaben fra i fjor øget.

Men så var der jo den egentlige husstand. Og her må jo da i første række nævnes den ny husbestyrerinde enkefru Elisabeth Storm, eller som hun den gang hed „mad. Storm“. Hvor var hun ivrig i sit kald med at faa sat alting i orden. Men hvor var dette vanskeligt i et hus, hvor så godt som alting manglede, og hvor der ingen penge var til at gøre indkøb for. Hjulmandens Maren Sofie fortæller mange år senere, at mad. Storm i de første dage kun havde en jydepotte at koge øllebrød i om morgenen. Og da Trier netop i en af disse dage kom ind og foreviste et rød- og hvidtærnet bomuldssængetæppe, han havde købt til pigerne, sukkede mad. Storm, da han var gået igen: „Havde det dog bare været en madgryde i stedet for!“ Ikke sjældent kunde hun komme ind til pigerne og udbryde: „Søde piger, vi har ikke det eller det nødvendige til dagen i morgen.“ Nå, så måtte en af os piger en lille tur ind til fragtmændene og købe ind (for egen regning); vi kunde jo ikke nænne andet.“

Det havde ogsaa kunnet ske, fortæller hun videre, at Trier før skolens åbning kom ned til dem i køkkenet og læste et brev fra en eller anden karl, der gjerne vilde på

skolen, men ikke havde penge nok: „Kan I give lidt, piger,“ spurgte Trier, „så skal jeg se, om jeg kan overkomme resten.“ Og så skete der sammenskud.

Jo, der var mange steder at hjælpe, og alle følte, at enhver af dem måtte gøre det yderste for, at det hele kunde gå. Og det gjorde de og var glade derved. Og så måtte man for resten låne sig frem; det var mest i præstegården, hos Tranbergs eller hjulmandens, man da måtte holde for.

Denne sin køkkenstab gav Trier senere den smukke og anerkendende omtale:

„Fru Storm havde skarpt syn for, hvor vigtigt det var, at „husholdningen kunde betale sig“, både for sagens skyld i almindelighed, men også i særdeleshed overfor både Maries og mine forældre. Hun betragtede selv vor skoles gerning helt som en kærligheds-gerning og gav sig derfor hen til det voldsomme slid, der fulgte med, skønt hun var således stillet, at hun kunde have levet magelige dage i Kerteminde. Men hun så godt, at det ikke var let for andre at se det samme, og da var det hende om at gøre, at den gode sag ikke skulde blive til skamme, men ved en god husholdning komme til at vise sig i sin glans. Hun var utrættelig i at styrke mig i den betragtning, at gjorde vi en god gerning i Guds tjeneste, skulde han lægge drøjelse i maden og velsignelse til huset. Gennemtrængt som hun var af kærlighed og ærbødighed overfor vor gerning i huset, forstod hun at påvirke vore piger, så de kom til at se med samme øjne på deres arbejde og gik med glæde dertil. Fru Storm havde selv bragt med sig, som jeg før har fortalt, Sine fra Hersnap, der som barn havde gaaet i Kolds friskole og senere en tid været på hans folkehøjskole, så det hjalp til forståelse af vor. Men de to andre, hjulmandens datter, Maren Sophie, og smed Niels Jensens datter, Ane, var bægge så aldeles ukendt dermed. For dem, der hidtil havde levet i små stille forhold, var det ikke let at komme med i vort bevægede liv. Men det tiltalte og tog dem snart, og fru Storm blev dem en udmærket vejlederske. Med munterhed og sang gik arbejdet i køkkenet tidligt og sent. En aften efter at vi havde haft usædvanlig mange besøg —

ja, det indtraf først vinteren efter, men da levede vi under de selvsamme forhold — en sådan aften altså hørte jeg pigerne skure den store gryde i køkkenet, da klokken allerede gik til 12. Jeg gik da derned og rådede dem til at holde op for den dag. Nej, de vilde helst gøre sig færdige med det samme. Da jeg gik op af bagtrappen, hørte jeg Sine med sin stærke stemme synge på Nordråks melodi til Bjørnsons fædrelands-sang:

„Ja, vi elsker denne gryde,
skønt den er så sort“.

Til husstanden hørte så og så „Anders og Alida“, og når det kneb, sendtes der bud efter „Maren Mads“ nede ved gadekæret. Hendes husbond hed Mads, men da konen var langt den betydeligste, hed han ofte i daglig tale: „Maren Madses Mads“. Maren, der var stor og stærk, var en ypperlig arbejder og altid glad. Hendes udbrud var tit: „Her er så godt at være indenfor disse mure“. Hun var utrættelig i at tage kraftig hånd med i sliddet.

Højskolens to første piger.
Sine fra Hørsnap t. h.

I den første tid efter skolens vanskelige indvielse og åbningsmøde følte Trier sig ofte dødtræt; hver morgen vågnede han med en frygtelig hovedpine, og tit blev hans mave også rebelsk, da måtte pigerne ned til fragtmænd og købe et firskillings franskbrød til ham; ti til dagligdags fandtes sådant brød ikke i huset; men arbejdet skulde jo gøres. Maren Sofie fortæller: „Tit kom Trier ned i køkkenet og sagde: „Åh jeg er så træt mad. Storm! Hvad skal jeg dog fortælle karlene i aften?“ Livlig, som mad. Storm var, havde hun altid nogle oplivende ord rede til svar, enten et ord hun havde hørt af Kold eller et, der lige var kommen

op i hende selv. Skete hans henvendelse til os piger, . . . bad vi gerne om en mythe eller kæmpeviser; for det var så dejligt, som han kunde klare dem for os. Ved sådanne lejligheder fik vi rigtignok travlt med at blive færdige; for vi vidste, at når Trier havde været nede hos os først, holdt han altid nogle af sine bedste foredrag."

Ja, det gjaldt jo for Trier at drage hele sin husstand med ind i arbejdet. Havde én eller anden af skolekarlene glædet ham f. eks. i en samtale, da måtte folkene med ind i den glæde, og han kunde komme stormende derned: „Nej, mad. Storm, hvor er det dog en prægtig karl; nu skal De bare høre, hvad vi har talt om" — og nu samledes hele flokken og lyttede til, mens Trier gengav samtalen. Også pigerne skulde være med at dele glæden i arbejdet, når det lykkedes.

Men havde Trier således god hjælp i husholdning og landbrug, så måtte han dog tit betale dyre lærepenge.

Ved sådanne lejligheder gennemrystedes han ved at høre mad. Storms skrækslagne udbrud: „Men Trier dog, det har De da vel ikke gjort!“, som da han en gang helt stoltelig fortalte, at han havde ladet sig overtale til at købe en so til slagtning. Han havde virkelig fået den så ubegribelig billigt, mente han. „Hvor mange kuld grise har den fået?“ spurgte mad. Storm.

Ja, der om var det aldrig faldet Trier ind at spørge. Mad. Storm sukkede —: „Den bliver vist nok drøj“ — og det blev den.

Dog, af skade bliver man klog, og det gik da efterhånden bedre; men yderst små var det med de nødvendige penge. En aften havde han af penge kun en eneste-skilling. Han gruede for de følgende dage. Men da bad han så inderlig, han kunde, Gud om hjælp, at den gode sag dog ikke skulde blive til skamme. Næste dag kom sognefogden fra Klovby med sin søn, som var blevet hindret i at komme til åbningsdagen: „Må jeg have lov til at betale for hele hans ophold her i vinter med det samme?“ spurgte han. „Ja så inderlig gerne,“ svarede Trier. — Så var der atter penge i kassen.

Besøg af „far Glahn“.

Den første større begivenhed i det nye skoleår var den Ålborg stiftsprovsts besøg d. 5. og 6. novbr.

Egede Glahn, „far Glahn“, havde sendt Trier en elev, og denne Jens Sørensen fra Hasseris kom nu og mældte stiftsprovstens komme til Trier.

Trier var overvældet; ti alting henlå endnu i det frygteligste roderi; i hans eget soveværelse henlå to svagelige karle, i dagligstuen lå 6 mand, og gæstekamret nede under trappen, som Glahn skulde bo i, var fuldstændig tomt for alt. Håndværkerne høvlede, bankede og larmede op alle vegne.

Der blev nu straks holdt krigsråd. Eleverne måtte tage hånd i med. De 6 mand flyttede fra dagligstuen op på loftet. Et bord, Trier lige havde fået fra søsteren i Skamstrup, blev stillet ind midt på gulvet, en hængelampe, Triers mor netop havde sendt, blev hængt op over bordet. Mad. Storms gule gardiner blev hængt derind, mens Alida syde kapper til dem. Fra Peder Frederiksens gård blev Triers klavér hentet og stillet på plads i dagligstuen. Nogle billige rørstole, Trier lige havde fået købt, blev stillet op langs de hvidkalkede vægge. Og endelig hentedes frem, hvad Trier havde af billeder, som så blev hængt pænt op på væggene.

Da gulvet igen var gjort rent, gik man i lag med det store gæstekammer. Alida måtte sy gardiner; ved den ene sidevæg stilledes gæstesængen med Triers pæneste sængklæder. Ved den anden væg et lille bøgetræsbord med Triers to smukke broncelysestager på hver side af blækhus og skrivemappe. I hjørnet en lille servante med spejl, som Trier i efteråret havde købt af en marchandiser. Så blev stuen røget med vellugtende røgelse-papir for at mildne den rå luft, og nu efter tre fire timers arbejde var endelig alt så nogenlunde i orden, og hele den travle skare samlede oppe i dagligstuen på 1ste sal. Trier satte sig hen til

det gamle familie-klavér og spillede, alle sang med, og der herskede stor fornøjelse efter den vel fuldendte gerning.

Imidlertid havde avlskarlen Anders lånt pastor Bonnevis lukkede vogn, spændt de gamle heste for, og i aftenskumringen steg Trier nu ind deri for at hente sin kære „far Glahn“ ovre i Svinninge. Her var de nær kommen for sent; ti posttiden var ændret. Glahn havde allerede bestaget en tilfældig bondevogn for at age med den; men nu blev han jo hevet over i Bonnevis vogn.

Da de nåde hjem mod målet, stod alle elever og lærere stillet op med fanen ude ved hjulmandens hus ved mosen, og her lød hurra-råb og velkomst-sang, hvorefter alle i flok og følge fulgte vognen ind til skolen. „Og nu,“ skriver Trier i et brev til hjemmet, „førte jeg min gamle lærer som min gæst ind i mit eget hus; I kan tro, det var underligt.“

Kort efter kaldte mad. Storm til aftensbordet i dagligstuen. „Jeg var så befippet,“ skriver Trier videre i sit brev, „ved at skulle være vært for Glahn, at jeg „spildte på den pæne dug“ og flere gange tabte servietten, hvis brug jeg helt er bleven afvænnet med. Ja, jeg var mere befippet end ved at sætte hele skolen i gang, tror jeg.“

Om aftenen kom Hoff og Tranberg. Trier gennemgik først nogle sange på skolen, og så drak man the. Foran på bordet stod den dejlige kobberthemaskine, et gammelt familiestykke fra det Trier'ske hjem. Sent kom man til ro.

Næste formiddag viste Trier Glahn rundt på hele skolen, og derefter gik turen ned til Peder Frederiksens gård, til Tranberg og Hoff. Så middag på skolen sammen med alle eleverne, derpå fulgte en times tid senere Triers foredrag over verdenshistorie, så hans skriveundervisning. Nu fulgte et bragende tordenvejr, der hindrede kvinderne fra skolen og præstegården i at gæste højskolen; men mændene kom. Midt under deres fornøjelige samtale kom en gårdmandskone fra Vejlbj med en stor krukke smør, som en foræring til Trier.

Efter thetid talte Glahn om missionsarbejdet i Afrika; mens dagen så sluttede ved et lille glas punch — lævning fra skolens indvielsesfest. Småtaler holdtes der til.

Næste dag afrejste Glahn under elevernes hurraråb til Skamstrup, hvor han skulde besøge præstefolkene. Hans sidste ord til Trier var: „Jeg vil ikke sige, at her er i orden i dit hus, min kære Ernst, men her er stof dertil.“

I et brev, som kort efter indtraf, udtrykker Glahn sin glæde over besøget: „Det var da en rigtig fornøjelig dag, jeg tilbragte hos dig på din ny højskole, og du skal have tak — ikke blot for den kærlige og storartede modtagelse, du gav mig, men også for det bekendtskab, du lod mig gøre med *livet* iblandt eder. Ja, hvor var det yndigt på Vallekilde højskole, det liv og den varme, som dér havde hjemme, og det ikke blot i skolesalen men ikke mindre iblandt den forunderlig, skønne samling af gode „hus-ånder“, som styrede husvæsnet for dig. Og så omgivelserne; — den elskelige præst, om hvis mage man længe skal lede og hans hjem, hvor fred og glæde bor i de små stuer, og den faste Tranberg, den . . . omhyggelige, betænk-somme Thomsen og så den mængde af milde og klare øjne. Ja, du har det godt, — snorene er for dig faldet på de liflige steder. Det er da en velsignet gerning, du har; min mening er, . . . at sådanne skoler, de er for tiden stormagten til vor frelse i Danmark.“

Men morsomt nok: Heller ikke ved denne lejlighed for-sømmer den kloge og kærlige gamle provst som før så tit at retlede og formane sin unge ven. Og med mageløs klarsyn slår han netop ned på en af Triers svage sider, hans fuld-stændig overlegne foragt for at passe klokkeslettet. Ingen „historic om Kold“ fortalte han hellere og med større vel-behag end den, hvori meddeles, at Kold skal have sagt: „Hvad kan det nytte, at jeg kommer til mit foredrag kl. 10, når ånden først kommer kl. 11.“

Med hensyn til at overholde tiden kunde Trier godt tage sig lignende friheder. At møde frem til sit foredrag en halv times tid over timeplanens klokkeslet tillod han sig ikke så sjældent. Først i senere år fik yngre lærere ham til at lade en anden ringe på klokken, når tiden var inde. Det faldt ham da lettere at møde frem til tide.

Herom skriver Glahn i forannævnte brev: „Tjæn mig i

at lade tiden på skolen være fuldstændig inddelt, så at klokken ringer på bestemt klokkeslet og giver tegn til det ny afsnit af arbejde eller hvile. Orden er ikke det samme som død. Der er ingen så ordentlig som Herren, der lader sol, måne og stjærner stå op og gå ned på secundet; — og dog er der ingen så levende, som han. Orden er også en disciplin, som skal læres på skolen og ikke den ringeste“ . . . Han råder Trier til at anskaffe et skoleur. Og en formaning til: „Spar dig selv! giv dig den nødvendige tid til ensomhed, hvile og eftertanke; ellers slider du dig selv for tidlig op . . .“

Også heri havde Glahn set rigtigt. Der var en fare for Trier i det at blive rastløs og hvileløs. Men også her lærte han efterhånden at tage reb i sejlene.

41.

Dagligt liv på skolen.

I et brev kort efter skolens åbningsfest gør Triers far, den gamle købmand, sønnen opmærksom på, at han bør sørge for, at en omtale af indvielses-festen tilgår bladene. Skolen skal ikke sidde i mørke. Frede Boisen er ganske anderledes om sig; i Berlingereren har hans åbningstale været gengivet. Trier retter sig så vidt efter faderen, at han foruden den omtale, Leth sendte „Dansk folketidende“, nu også sender bedstefaderens blad 3—4 linier; men heller ikke et ord mere. Reklame i bladene vil han ikke vide noget af.

Han er i den første skoletid yderst optaget af at sammenligne det ny elevhold med det gamle af foregående år. Og han kommer da til det resultat, som altid mælder sig for enhver ved lignende opgør: Det ny elevhold kan ikke stå mål med det gamle — men sammenligningen er falsk; når de ny elever, som lige er ankommen, umiddelbart stilles op til mandjævning med dem, der efter et halvt års ophold på skolen drog derfra, da er det soleklart, at de ny må trække det korte strå. — Den „gudelige opvækkelse“ havde

ikke på langt nær præget flokken så stærkt som i fjor; men til gengæld var der straks mere åbne øren og stor modtagelighed for, hvad skolen havde at bringe. „Jeg har,“ skriver Trier den 14. novbr. til broderen, „lige gjort en runde ind på skolen, som jeg så ofte gjorde i fjor for at hjælpe, hvem der har hjælp behov. én sad og skrev ned, hvad jeg i dag fortalte om Amlø, et par læste i Ingemanns „Prins Otto“, én i Anton Nielsens fortællinger, én i Lacopidans agerdyrkningslære, én i Bjørnsons „Arne“, én i Erslevs „Den danske stat“, fire i Grundtvigs „Oldtidshistorie“ om patriarkerne, som jeg også i dag har talt om, én sad med „Illustreret tidende“, og én skrev brev. Nu skal det mere mig at lægge mærke til, hvem der bedst kan holde ud.“

Den 15. novbr., Fr. d. 7.s dødsdag, talte Trier på skolen om den elskede, afdøde konge: „Det var et strængt foredrag, ti det var så vanskeligt at holde gråden i tømme ved omtalen af alle de dyre minder og store tab.“

Den 19. novbr. skriver han i et temmelig mismodigt brev til faderen: arbejdet er ved at gå ham over hovedet og påfører ham hver dag den skrækkeligste hovedpine. Den egentlige grund er det roderi, som fremdeles hersker på byggeriets område. Der mangler rækværk ved trapperne, fodpanel overalt, dørgerikterne er ikke sat på, og kakkellovnen er ikke færdige. Ja selv skolebordene mangler der flere af; først i dag kom bordbenene fra drejeren.

Hvad det ydre ved byggeriet angik, da så det endnu værre ud: Gårdspladsen, som var afgravet ned til det røde ler, var at færdes over som en våd lergrav; og af datidens „W.C.“ de såkaldte vandhuse var kun halvdelen lavet i stand. Hans to heste og tre køer stod og frøs i midlertidigt opførte bræddehuse, brændet lå ude i regn og sne, ingen lo var der til at tærsk det avlede korn i. Det hele var til at fortvivle over, „men vi skal jo igennem det.“

De ting, der skulde bruges i husholdningen, blev det efterhånden skik at lade afhente med stedets fragtmand fra København. Og her påtog gamle Trier sig at besørge tingene indkøbt og sendt med fragtmanden. Ja, hvor er

han rørende den gamle i sin iver for at være sønnen til hjælp i stort som i småt. D. 22—11—66 skriver han i lighed med, hvad han ofte har skrevet: „Er der noget, du ønsker besørget, da henvend dig blot til din gamle fader, og du kan stole på, at det skal komme i orden, ti det er den største fornøjelse, jeg har på mine gamle dage.

„Du skal ikke takke mig derfor; ti tak er en skrøbelig ting . . . men for mig er det en glæde at kunne være til gavn og nytte i den korte tid, jeg efter al sandsynlighed har at leve i her på jorden. Altså, ingen tak, den er jeg helst fri for; jeg er glad, hver gang du beder mig om noget, som jeg ser mig i stand til at opfylde. Le ikke ad mig derfor! Jeg tænker meget på dig og din virksomhed. Gid det må gå dig efter ønske!“ „Ti,“ som han skriver i et følgende brev, „Jeg elsker dig, Ernst!“

Og dette var ikke ord, men virkelighed. Det samme gjaldt i ikke mindre grad Triers åndfulde og lige så virksomme broder Fritz Trier, der efterhånden overtog faderens tømmerhandel; men hvis inderlige drift og længsel bestandig drog ham mod en lignende virksomhed som den yngre broders.

Et besøg af Anton Nielsen skildrer Trier i brev af 25. novbr. således: „En af eleverne var sat på post ude ved hjulmandens, og lidt efter kl. 6 lørdag aften ringede skoleklokken og mældte, at nu kom Anton Nielsen. Eleverne stormede ned ad vejen. Snart efter hørtes rungende hurra-råb. En snes mennesker nede fra Hørve havde forud samlet sig hos os for at hilse på gæsten.

„Lidt efter dukkede Anton Nielsen frem på sin lille enspændervogn med kone og Peter (fra i fjor). I gården modtog vi ham med fornyede hurraråb. I gæstestuen var alt pænt i orden til hans modtagelse, og i dagligstuen stod dækket bord med haresteg (en gave fra folk i Odsherred).

„Nu kom også Hoff's, Tranbergs og lærer Leth fra Starreklinte, så vi var bleven mange. Efter måltidet måtte Anton Nielsen naturligvis straks læse højt. Det var en ny og såre skøn historie, som hed „En moder“.“

Lidt senere på aftenen indbød nogle af eleverne alle de

tilstedeværende på punch. Punch brugtes den gang som man nu i slige tilfælde bruger chokolade. De havde tabt et væddemål, og nu skulde det indløses. Her blev nu holdt småtaler og sunget. Kl. 11 var festligheden forbi; men endnu en god stund sad Trier, Anton Nielsen og hans kone og småsnakkede.

Næste morgen samledes man som sædvanlig til „otte-sang“, hvor Trier talte over epistelordet: „Om vi måtte blive bevarede både på legeme og sjæl og ånd ustraffelig til Vorherres Jesu Kristi dag. .“

Senere på dagen læste Anton Nielsen højt „Om Hans, der kom på højskole“. Det var som blev den en helt anden historie, da *han* læste den højt. Efter middag var alle i kirke, og lidt efter rejste Anton Nielsen igen efter dog først at have talt rigtig så kønt til eleverne.

Hen mod aften kom lærer Thomsen ind til Trier og fortalte, at eleverne havde fået sådan lyst til i fællesskab at læse „Erasmus Montanus“ højt for hverandre.

Det fik de lov til, og de fordelte så rollerne imellem sig således, at Weitemeyer var Erasmus, Jørgen Madsen var Jeronimus, Thomsen var Per degn o. s. v. Det gik meget fornøjeligt.

Til allersidst bad de, om de måtte have lov til indbyrdes at danse en halv times tid i spisestuen, der var én, der kunde spille på hamonika. Det fik de også lov til, og så dansede de nok så lystigt med „sig selv“ indbyrdes. Sådan gik den søndag.

Under alt dette travle skolearbejde, synes det næsten, som om Trier søgte hvile ved at kaste sig over det for ham så fuldstændigt ny, nemlig husvæsen og landbrug. Her havde han en god læremester i den utrættelige mad. Storm, hvis arbejdsdag begyndte om morgenen kl. 6 og først endte om aftenen kl. 11.

Han fortæller, hvordan de i forening afprøvede hvad der var billigst f. eks. enten et pund byggryn til 6 skill. eller et pund ris til 8 skill. De gjorde forsøg med klipfisk, hidskaffet fra København. Dette viste sig dog

efter nøjagtige udregninger at blive for dyrt. Andre forsøg gjordes med at købe gammelt brød fra København-ske bagere eller med engelsk hvedemel fra Hambros mølle i København. De førte dog til intet.

Men især interesserede husdyrsbruget ham. Allerede tidligt på somren havde han købt to små lam. Men nu købte mejeriforpagter Burchardi tre køer til ham. Også overfor dem optræder Trier som forsøgsleder. Ved hans plads i køkkenet, hvor han plejede at hygge sig med sin aftenthe, havde Jens Madsen ophængt en sort tavle. Her på stod da omhyggeligt optegnet, hvad hver ko ved hver malkning i dagens løb havde givet af mælk. Køerne malkede godt, især den ene, der gav 9 kander mælk daglig. Hver aften kunde eleverne få deres kop sunde varme mælk, og af fløden kunde der både blive kaffefløde og det meste af de 4 pund smør, der brugtes på skolen daglig. Altsammen godt og vel! men fra mælkeydelsen glider opmærksomheden over på fodringen. Han må købe og afveje skrå til dem, og han køber af Hoff gullerødder til køerne for 31 rdlr.

Han regner ud, at køernes foder tilsammen koster 1 rdlr. daglig; men selv om han beregner mælken til laveste pris 6 skill., så kan de endda give overskud, blot man forstår at få lavet godt smør og ost. D. 1. decbr. er han nået så vidt, at han af eget fabrikat har fremskaffet en særdeles fin krukke smør, der skal bruges som fødselsdagsgave til hans mor. I fødselsdagsbrevet skriver han: „En krukke smør er vel egentlig ikke nogen ophøjet gave; men jeg har dog aldrig før anvendt så megen omhu på nogen gave til dig som denne. Jeg skal nemlig sige dig, at det er „førstegrøden af min fedme“, som jeg hermed „ofrer dig“. Og der er den mærkelighed ved dette smør (6¼ pund), at det har vi kernet af den fløde, der er opsparet i løbet af to uger . . . Smørret kan altså ikke ventes at være så godt, som det kunde været, hvis fløden ikke havde stået så længe. Vær derfor ikke for stræng i din dom!“

Han fortæller endvidere, hvordan han et sted inde i

Odsherred har opdaget, at han kan købe smør til den billige pris af to mark pundet. Han vil derfor købe ind og opbevare det for længere tid. Også med de to smågrise gøres der jagttagelser.

Det sidste forsøg, han har gjort, er selv at lade brygge øl. Regnskabet viser, at han har øllet en skilling billigere pr. pot, end når han køber det, og så har han endda det afbrugte malt til kørerne — ikke at tale om at dette hjemmebryggede øl er langt bedre og mere humlestærkt end det købte. Han har allerede planer om, at der i den ny have nu skal indrettes et stykke humle.

Af andre ting kan mældes, at det er blevet ordnet med en frivillig betalt daglig fodpost fra skolen og præstegården til Svinninge. Det er en stor herlighed.

Den hele virksomhed i Vallekilde kan godt på dette tidspunkt betegnes med, hvad digteren kalder „småt til småt“, og anderledes var det nok heller ikke for broderen i København. Efterkrigstidens tryk hvilede tungt på al handel og vandel. Fritz skrev og klagede over de mørke fremtidsudsigter, som gjorde, at hans hjælp over for broderen måtte blive så sparsom. Trier prøvede at se lidt lysere på sagerne og sætte mod både i sig selv og i ham: „Husk,“ skriver han, „først Guds rige og hans retfærdighed — så følger alt det andet i tilgift! Ja, nu sidder jeg og skriver til dig, hvad jeg daglig må besinde mig selv på; jeg som har så mange munde hver dag at skulle sørge for med de små bitte midler. Jeg takker Gud for, at han har lært mig bønner om det daglige brød. Det er godt at blive oplært herom med det store minde for øje om ham, der delte ud de små brød og de små fisk til de tusinder, der vilde blive hos ham. Og så blev der endda noget til overs. Kære Fritz! Det kan jo nok være, at både du og jeg trænger til at få øje netop for det daglige, nødtørftige, tarvelige brød; vi er jo begge så uhyre forkælet opdraget og aldrig vant til at *savne*; men du skal se, det er dejlig at blive *nødt* til at bede Gud om det. Jeg har mærket Vorherres velsignelse derved. Tænk på Peters fiskedræt; hele natten havde han slidt og

slæbt men intet fået, nu fik han. Ja misforstå mig ikke; jeg vil ikke jasje sammen det store og det småbitte, men tænker dog som så: Himlen spejler sig i den mindste vanddråbe som i det store verdenshav.“ — —

At lære eleverne at synge — at synge gode sange — at gøre de danske til et syngende folk har alle dage været en af højskolens vigtigste opgaver. Men det var dog egentlig først med de ny skoler efter 64, at denne opgave blev taget op med kraft og held.

Man forefandt Boisens og Køsters visebøger — og til brug ved den daglige morgensang Fengers „Morgen- og aftensange“, men disse bøger fandtes ikke fyldestgørende nok, og i efteråret 1866 tog man så sagen op i Askov og fik udgivet et „tillæg til Køsters visebog“, hvor man især drog vore mange ypperlige historiske sange frem i lyset.

L. Schrøders medhjælper den sangkyndige H. Nutzhorn tog sig i tilsvarende grad af melodierne.

Det var vand på Triers mølle. I et brev til vennen i Askov udtrykker han sin store glæde over bogen:

„Kære Schrøder!

„Du skal rigtig have tak for den venlige hilsen, vi rundt om ved højskolerne i denne tid har fået fra dig igennem din visebog. Vi har taget den i brug; men vi savner *toner* — toner! Men har du nu skaffet alle højskoler ord, får du hjælpe Vallekilde højskole til toner, enstemmige; den raphændede Nutzhorn vil vistnok nemt kunde hjælpe dig. . . . Ja, hjælp os nu til, at vi snart kan komme til at „lege lifligt“.

„Ellers er jeg glad ved, at næsten alle vore elever har villet have din visebog, og jeg er overbevist om, at det til dels kom af, at dit navn stod på den. Vi taler ofte om dig og Askov derovre . . . Det er dejligt således at stå i forbindelse med andre skoler og at mærke *fællesskabet* i arbejdet.

„Fra Nørregård og Bogø hører vi også af og til; det lader jo til, at gå rigtig godt hos dem. De har 23 elever.

„Her går alt nok så fornøjeligt; jeg har et rigtig godt

hold elever rundt fra hele landet, og det er prægtigt for mig i år at kunne have dem alle samlede her hos mig i mit eget hus.“ —

42.

Fremtidsplaner og juletid.

I begyndelsen af året 1867 vilde mad. Storm — som Trier udtrykker det — endelig, at Trier skulde „trumfe igennem, at brylluppet blev holdt i fastelavn, hvor der jo alligevel var en lille skoleferie; men Trier vilde ikke følge hendes opfordring. „Hun ved jo ikke,“ skriver han til Marie, „hvordan vi idelig går og nynner vort „giv tid“, — ja giv tid, og hvad du drømte skønt, du skal i sandhed skue“. Foreløbig måtte Trier lade sig nøje med sine „gode husånder“, „Mad. Storm og Sine er aldeles mageløse. Førstnævnte styrer huset med en ro, en sikkerhed og elskelighed, som jeg aldrig havde drømt om blot ved at tale med hende . . . Sine er i besiddelse af megen dannelse. Det er en fornøjelse at have et sådant menneske i sit hus.“

Den gamle provst i Dalum vilde ikke høre tale om bryllup; men foreløbig glædede Trier sig til julen, som han foreslog Marie, de skulde tilbringe sammen i København. Dog hen mod tiden skrev Marie og bad så stærkt, at Trier ikke måtte bede hendes far om julerejse til København for Marie. „Du kan tro,“ skriver hun, „at jeg nødig vil undvære at være sammen med dig i julen; men jeg tror, det er rigtigst at vi bringer dette offer.“ Trier svarer: „Det bedrøver mig dog så meget, at jeg ikke må bede dig om at komme til jul. Nej, min ven, jeg skal nok lade være, hvor svært det end er; jeg har jo set, at du har så god takt. Men så må du da sørge for at komme her ud til fastelavn. . . . For vort kommende samlivs skyld går det ikke an, at jeg alene skal råde for, hvordan alt skal indrettes. . . . Vi trænger så meget til at tales ved.“

Brev fra Marie d. 6. novbr.: „ . . . Da jeg læste dit sidste brev igennem, opstod der en kamp i mig om, hvad der var min pligt at gøre angående Københavns-rejsen. Ja Ernst,

jeg forsikrer dig, at et øjeblik vidste jeg hverken ud eller ind; jeg syntes, min stilling var så vanskelig imellem fader på den ene side og dig på den anden. Jeg følte, at jeg havde store pligter mod jer bægge; men jeg vidste som sagt ikke, hvad jeg burde gøre. Jeg følte mig så ene og kom til at græde; men så fik jeg ro til at bede rigtig inderligt til Vorherre, at han vilde hjælpe mig til at indse, hvad der var det rette.

„Da jeg havde fattet mig lidt, gik jeg op i stuen igen. Der var ingen andre end fader. Jeg trode nu, at vi som så ofte skulde til at tale om vind og vejr; men så på en gang siger han: „Hør Marie har du lyst til at rejse til København i julen?“ Jeg sagde naturligvis ja, og så vedblev han: „Ja så har jeg slet intet imod, at du rejser derover og er der i Triers ferie; for jeg kan jo nok begribe, at I kan have noget at tale om angående det ny hus's indretning, især hvis I skal sammen til foråret.“ —

„Var det dog ikke underligt Ernst; det var jo, som Vorherre havde set rigtigt mildt til mig, da jeg bad, og nu straks sendte mig hjælp og trøst.

„Altså nu mødes vi forhåbentlig i julen derinde hos dine forældre, hvor det kan blive dejligt, og hvor vi får meget at tale sammen om . . .

„Hvad fader angår, så tror jeg ikke, han mere vil gøre vanskeligheder . . .; han går formelig og arrangerer flere ting i hovedet, hvordan vi skulde bære os ad med det ene og det andet til foråret, når jeg kommer til Vallekilde. Han har også spurgt ualmindelig meget til dig og skolen i dette efterår . . . han vil dog gerne glæde os alligevel, og vi vil sandelig bære over med hans særheder. Jeg tænker så tit på, hvad Georgia la Cour skrev til mig, da hun havde været her, at jeg altid — overfor de gamle måtte huske på, at deres ungdom var på en anden tid end vor, og hvad man således i ungdommen nemmer, det man i alderdommen ej glemmer. Og nu vil min kære fæstemand også nok „styre sit urolige sind“ og hjælpe mig hermed, ellers falder det mig for svært . . .

„Jeg sidder i denne tid og forfærdiger nogle småting til

dine karle til jul; jeg skal lave 12 i alt. De andre må du så se at få samlet ind anden steds."

Trier svarer herpå: „Nej dog, at du alligevel kommer til jul! Åh, hvor jeg glæder mig! Men det bedste i dit brev var dog det, at . . . Vorherre sådan gav dig svar på din bøn. Marie, den ting skal ofte styrke os og bære os, når det kniber, og vi ellers ikke véd vort levende råd. Ja, da skal vi ty til ham, vor himmelske fader, der gør alt så vel for os . . . Nu tror jeg Vorherre vil hjælpe os til, at det bliver muligt for os at få bryllup til påske . . . Vi kunde måske have trumfet vort bryllup igennem nu i efteråret; men godt, at vi ikke gjorde det."

Han fortæller videre om, hvordan det morer ham hver søndag at se hans gamle Dannebrogflag vaje fra flagstangen i Peder Frederiksens have: „Da jeg nemlig skulde til at flytte der nede fra, kom Sofie (Peder Frederiksens kone) ind til mig og bad, om de ikke måtte beholde flagstangen og det gamle flag. — Tårerne stod hende i øjnene. „Det vil være et minde,“ sagde hun; jeg sagde naturligvis ja, og nu ses det hver søndag vaje der nede fra sin gamle plads. . . Smørret er mad. Storms daglige kvide. Det er dyrt, og hvor skal vi få det fra. Dog forleden kom Niels Madsens kone i Vejlbj og forærede os en hel krukke, og i dag kom en af eleverne, der havde været hjemme, og forærede os en lille bøtte. Andre elever medbringer også smør; og det til meget billige priser. Hvor er det rørende at se de mange kærligheds-gaver, der kommer til os. Således sendte den gamle jomfru Skovgård på Conradineslyst 5 rdlr., en husmand i Kundby sendte mig 1 rdlr., og dertil kålhoveder og gullerødder. Ja, forleden dag kom der fra en elevs fader inde på Københavns-egnen to dejlige sorte pølser og to æbler til „Triers egen mund“. Hvad synes du.

„Og nu skal jeg fortælle dig, at mad. Storm, dette forunderligt opofrende menneske har lovet at blive her i al fald næste sommer over . . .

„Tak at du tænker på julegaver til mine karle! . . .

„Jeg er så glad over din faders venlighed.“ —

Senere i brevet prøver Trier at få Marie med ud til

Vallekilde i julen, når hun kommer til København. Må han ikke nok prøve at skrive til hendes fader derom.

Men dertil svarer hun et bestemt nej. Med hendes kære gamle fader er det sådan, at han i den sidste tid er bleven så underlig blid og medgørlig. Han, der aldrig hidtil har villet høre et ord om bosættelse i Vallekilde, han begynder nu selv at tale så småt derom som en halvvejs given sag. Men lad det nu udvikle sig af sig selv.

Trier giver hende i næste brev ret. Han har ellers haft en travl søndag, først ottesang og så til Bregninge og Bjærgsted for at holde gudstjeneste de to steder. „Det er,“ skriver han, „egentligt for strængt, når man har arbejdet hårdt i de 6 dage da at skulle holde to gudstjenester den 7.; men det er dog også herligt at få lov til at være med at aflægge sit vidnesbyrd om Guds-ordet med nåde og kraft til at redde os. Det var ellers et frygteligt vejr under den to mil lange kørsel hjem i søndags.“

I brev af 18. novbr. beretter Marie, hvor glad hun har været ved at læse Kolds tale på det store vennemøde i København. Hvad Kold der fortæller om sin barndomsopfattelse af Gud som den strænge skolemester, der har til opgave at uddele „dygtige ørefigen“, dette var netop også Maries opfattelse; også for hende var han den strænge politimester, til hvem hun ikke turde hæve sit blik, og for hvem hun var så inderlig bange. Men så kom også for hende den dag, da hun fik at vide, at Gud var hendes kærlige far, til hvem hun uden frygt kunde gå hen, og til hvem hun glad kunde bede i Jesu navn.

Da blev hendes hjærte så fyldt af taknemmelighed, at hun blot ikke ved, hvordan hun skal få ham sagt værdig tak.

Trier tager dette op i sit næste brev af 26. novbr. „Ja,“ hedder det, „Kolds tale er udmærket at læse; men jeg forsikrer dig — intet imod at høre. Jeg har *aldrig* hørt magen. Den varede næsten 2½ time; men alle sad spændt og lyttede. . . . Jeg har læst den højt for karlene på skolen, og man blev så henrykt derover, at 20 af dem bad mig skaffe bogen til dem.“

Nogle dage efter mælder Marie, at nu har hendes fader givet hende lov til at tage med Trier hjem til Vallekilde de sidste dage af juleferien — fra 2. til 4. jan. Sikken en glæde! Hun skriver videre: Tak for dit tilbud om, at jeg må få en hvergarnskjole af din uld! . . . Det vil blive morsomt at gå med en kjole, som er virket af uld fra dine egne får, og som søster Sofie og jeg har kartet og hun spundet. For resten må jeg fortælle dig, at jeg ikke ganske har opgivet at lære at spinde. Jeg har tvært imod fået lov af moder, at jeg må øve mig på hendes uld. . . . Jeg har nemlig regnet ud, at når jeg kommer over til dig, så får jeg jo hvert år lidt uld af vore egne får; den vil jeg så karte og spinde og tvinde samt strikke strømper deraf til min ægteherre og til mig selv. . . . Jeg skal også prøve at malke dine køer, når jeg nu efter jul kommer ud til dig. Du véd jo nok, at jeg fik undervisning udi malkekunsten i sommer i Askov. Ja, i Askov lærte jeg mange gode ting! Du kan tro, jeg glæder mig til at komme ud og gennemse huset; nej, hvor det skal blive morsomt! Så glæder jeg mig også så meget til at se dine rare karle.“

Trier bliver så glad, da han læser om Maries lyst til hjemmeflid, at han lover hende en fodpose af skindene fra de to lam, som nu skal slagtes, og hvis uld hun får sendt.

Selv lader han sin ny frakke sy af en landsbyskrædder. Han ser på den begyndende forfinelse som en af ungdommens fjender; men som kun virkningsfuldt kan bekæmpes derved, at man selv går i spidsen for modstanden.

I slutningen af sit brev kommer Trier tilbage til besøget i Vallekilde. Marie må dog endelig se at få lov til at blive til den 7. jan.; ti da kan hun være med ved modtagelsesfesten og juletræet. Hun må godt bo inde hos Hoffs, hvis hendes fader synes bedre om den ordning. Hun må endelig endnu en gang prøve at skaffe en sådan udvidet tilladelse.

Dette synes næsten at være bleven ham en „europæisk nødvendighed“, og så plejer det jo at gå igennem.

Han kan ellers mælde om fint og fornøjeligt besøg, Holm fra Ubberupgård kom med et par gæster i lørdags. Han

holdt foredrag om sædskiftet, og bagefter var der en munter lille forhandling. Næste morgen først til kirke og så ind til Hoff's. Her var stort damebesøg bl. and. Holms prægtige moster frk. Buckholz, fru Boesen på Pedersminde og de to komtesser fra Conradineslyst.

Kl. 4½ aflagtes besøg på højskolen. Man kørte derud. Efter at alt omhyggeligt var beset, samledes alle til Triers aftenforedrag. Der sad to komtesser mellem skolens piger og nogle bønderkoner fra omegnen. Trier talte om de to møder mellem Jesus og Johannes døber. Han følte sig rigtig i ånde. Også Hoff talte lidt, og så sang de flere sange. Hvorpå alle drak the, og kl. 8 drog gæsterne bort, åbenbart rigtig glade og godt til freds.

Komtesserne lovede at forære juletræet til skolen.

Beständig kommer Trier til at holde mere af eleverne, altsom tiden går. „Vi havde et godt hold i fjor,“ skriver han til Marie, „men dette er dog bedre — tror jeg. Er jeg borte fra dem, længes jeg efter dem, og det er min største glæde at færdes imellem dem.“

Når nu de mødes i julen, må de have taget bestemmelse om brylluppet. Han foreslår én af påskedagene, så kan de holde hvedebrødsdage, til pigeskolen begynder. Han har sat åbningsdagen til d. 7. maj. Der har nemlig allerede begyndt at mælde sig piger til den første sommerskole. —

Ja, så kom da julen, den længselsfuldt ventede. Det gik som Trier havde håbet og arbejdet på. Marie fik lov til at blive i Vallekilde åbningsdagen over og således være med til juletræet. Næste dag d. 7. skulde hun så atter tage tilbage til København for efter et par dages hvil at drage videre til Dalum. Men vejrguderne var grumme; Marie fortæller: „Roskilde banegård 7. jan. 1867. Ja, så vidt kom jeg da, men heller ikke videre. . . . Da jeg kom til Holbæk var alle de indvendige pladser (på diligensen) optaget, så jeg måtte tage plads udenpå.“

Men med det samme begyndte det at fyge og blæse, så jeg turde ikke vove mig på vej med så lidt rejsetøj, så meget mere som jeg i går ikke følte mig rigtig rask. Jeg rådslog med den rare Anders, og han overvandt sin med-

fødte undselighed og bad et par herrer, om de ikke vilde bytte plads med mig og sætte sig udenpå; men nej, det kunde de ikke — et sørgeligt tidens tegn! — Vi var ialt 18 rejsende, 16 herrer og 2 damer; men de 16 herrer sad indeni, og de to kvinder udenpå. Det kunde vist ikke have sket i de „gode gamle dage“.

„Imidlertid var jeg dog så heldig, at jeg i Skomagerkroen kom ind i kaleschen. Jeg skal ikke nægte, at det var på høje tid; jeg havde begyndt at få sådanne underlige fornemmelser af kulde; og jeg vilde ikke have kunnet udholde at køre længere på den måde.

„Inde i kaleschen sad en pakke eller rettere et menneske i form af en pakke, og da han begyndte at tale, viste det sig, at det var en rigsdagsmand ved navn Jens Rasmussen ude fra Odsherred. Han kendte dig og havde været med til skolens indvielse.

„Endelig i et ganske forfærdeligt vejr nåde vi da her til Roskilde; vi fik straks at vide, at toget rimeligvis ikke vilde komme før kl. 12 nat. Da klokken var 10½ kom der bud, at toget sad fast i sneen en fjærdingvej herfra, og at der måtte vogne og slæder ud efter de rejsende, samt at der intet tog vilde afgang til København før dag.

„Jeg skyndte mig nu op for at få bestilt et værelse, men nej, det var der ikke tale om, de var alle optagne. Jeg løb så over på gæstgivergården Løven; men der var de lige nær, så var der ikke andet for end at lægge sig med sit rejsetøj på i ventesalen på en sofa. Jeg måtte love for din lådne pels, havde jeg ikke havt den, ved jeg virkelig ikke, hvordan jeg skulde have nærret mig.

„I dag til morgen har jeg været henne at telegrafere til din fader, for at de ikke skal være urolige for mig. Jeg har det meget godt, men ikke den mindste udsigt til at komme til København, da det fremdeles er et forrygende vejr . . .

„ . . . Da jeg i forgårs havde fået dit brev besørget i en postkasse, satte jeg mig hen og grundede over, hvorledes jeg bedst kunde få en ende på tiden. Der blev nemlig sagt, at vi ikke måtte vente at komme af sted endnu den dag.

Jeg skal ikke nægte, at jeg blev noget mismodig ved tanken om at skulle tilbringe endnu en nat i væntesalen. Men se, når nøden er størst, er hjælpen nærmest: Ind af døren triner en dame, som jeg havde talt med aftenen før, og som havde sagt, at hun kendte mig fra Vartov. Hun var søster til pastor Tolstrups kone. Hun kom nu hen til mig, om jeg ikke vilde følge med hende hen til pastor Tolstrups og vente dér, til toget skulde gå. Jeg tøvede naturligvis ikke med at tage imod tilbudet, men fulgte hende. Hos disse rare mennesker var jeg så hele dagen og natten med. Jeg kom i en dejlig seng og fik mig hvilet godt ud. Næste morgen fik vi at vide, at toget skulde gå kl. 9. Vi — jeg og fru Larsen, som også havde fundet ly hos Tolstrup — skyndte os altså at sige far vel og komme hen til banegården. Men så blev tiden sat ud til kl. 11 og derefter til kl. 2, så til 4½, og således blev de ved at rykke afgangstiden frem, og lige vidt kom vi. Omsider da kl. var 8½ aften kom der bud ind i væntesalen, om de rejsende vilde indtage deres plads i vognene, da toget rimeligvis nu skulde gå. Vi satte os ind og ventede trøstigt til kl. blev 11. Ved denne tid kom konduktøren og lod os vide, at nu havde snekasternerne erklæret ikke at ville arbejde længere, så vi kunde ikke komme af sted før næste dag. Du kan vist begribe, at dette var muntert. Alle væntesalene var overfyldte af alle slags mennesker, som var blevne sammenpakkede dér i løbet af de tre sidste døgn. Vi besluttede os derfor til at blive i vognen natten over. Men hu, ha, det var en lang, lang nat! Vi kunde naturligvis ikke lukke et øje; men takket være din lådne pels, så frøs jeg dog ikke meget. . . . Havde jeg ikke havt den på denne rejse, så véd jeg virkelig ikke, hvad der skulde blevet af mig; jeg havde frosset for-dærvet. Det må trøste dig ved savnet af pelsen.

„Endelig i morges kl. 9 kom vi da af sted. Men det første jeg gjorde, da vi nåede ind til København, det var at lægge mig i seng og sove et par timers tid. Det har styrket mig, så jeg nu omtrent er blevet mig selv igen.

„Ernst, du kan ikke tænke dig, hvor det er yndigt for mig nu at tænke på livet derude hos dig, hvor alt ånder

fred og lykke, glæde og tilfredshed. Gud ske lov for alt, hvad jeg så derude."

Den 11. jan. rejste Marie fra København hjem til Dalum.

Under samværet i julen var de to unge da endelig kommen til bestemmelse om, at brylluppet helst skulde holdes i påsken. Nu gjaldt det blot at få den gamle provsts tilladelse. Trier havde følelsen af, at han fremdeles vilde gøre vanskeligheder på grund af hele højskolens yderst usikre stilling. Han satte sig da hen og skrev et meget langt brev, og i det gjorde han rede for alle sine fremtidsudsigter.

Han var meget spændt på svaret; men det viste sig at indeholde den gamle provsts *ja* så fuldt og godt, som Trier aldrig havde turdet ventet det. „Besvær Dem derfor," — skrev han — „aldrig mere med at opgive Deres pecuniære beregninger; ti jeg stoler 17 gange mere på Deres personlighed end på alle talstørrelser i verden. — Vil altså ham, der holder alt i sin almægtige hånd, da kom i Guds navn på den tid, De ønsker og foreslår, og tag hende, der hænger med så faste kroge ved mit faderhjærte, som jeg vel ser og føler, jeg ofte dybt og smerteligt vil savne, men som jeg ikke bør forholde den, der elsker hende som De, og jeg tør vel sige sandelig også er Deres kærlighed værd."

Stor var den glæde dette brev gav Trier; nu var bryllupsdagen kommen inden for synskredsen.

43.

P e n g e v a n s k e l i g h e d e r .

Vintertiden skred nu frem med umådelig travlhed, strængt arbejde og voksende udgifter. Meget havde Trier selv glædet sig til at dyrke sin jord i stedet for at bortforpakte den; men ukyndig i alle landbrugsforhold havde han ikke taget i betragtning, at for selv at kunne drive landbrug måtte han have bygninger, husdyr og maskiner. Havepladsen var den første, han tog fat på, den blev i vinterens løb drænet. En hakkelsesmaskine havde han allerede købt i sommer inde i København. Burchardi havde købt køer og grise til ham; får og heste var også bleven anskaffet;

men værre var det, at nu måtte der også bygges huse. Køer og heste stod foreløbig i et fjælleskur, han havde fået slået sammen; men de havde nær frosset ihjæl. Der var morgen-er, hvor gradestokken var helt nede på nul. Man fik lavet dækkener til dyrene og huset stoppet af indvendigt; men mælken mindskedes, og galt var det.

Altså: der måtte bygges.

På den „stenrige“ mark begyndte han på ny at lade sten grave op og få dem sprængt, og han købte kalk til læskning.

Svinehuset, der bestemmedes til helt at opføres af kampesten, skulde lægges et halvt hundrede meter øst for skolebygningen; ko og hestestald tættere ved. Også de skulde mest opføres af kampesten.

Men pengene, hvor skulde de komme fra. Ja her måtte Marie hjælpe. Han skriver og henstiller til hende, om han dog ikke i sin nød måtte gøre regning på en del af de udstyrspenge 1000 rdlr. (2,000 kr.) Marie af sin fader havde fået løfte om til brylluppet. Kunde han nøjes med de 300 rdlr. (600 kr.), da vilde han være hjulpet over det værste. Husene skulde opføres så billigt som vel muligt.

Byggeæmner og arbejds løn måtte han kunde få henstand med så længe, og da vilde de 700 rdlr. kunde støtte ham godt.

Heller end gærne gav Marie sit minde hertil.

En af Triers plager var i det hele taget vanskeligheden med at rejse de allermest nødvendige penge. Nu kom jo den tid, da byggematerialer og arbejds løn skulde betales, og en dag, da murmester Dandanell kom og forelagde ham en regning på 1800 rdlr. var Trier nær ved at give op. I et brev til broderen stiller han denne for øje den grufulde udgang af sagen, at han rimeligvis bliver erklæret fallit. Kan Fritz dog ikke prøve på at låne nogle penge hos den eller hos den, ligemeget hvem, hvis de blot kan skaffes.

Det er, som mærker man mellem linierne, hvordan hans hjærte bæver. Det blev dog den gamle kloge far, der her fandt udvejen. Han gjorde opmærksom på, at efter kontrakten med Dandanell kunde denne ikke gøre fordring på pengenes udbetaling før til juni termin.

Dette måtte Dandanell indrømme, og dermed var den værste fare foreløbig dreven over, eller dog udsat, og „kommer tid kommer råd“.

Trier blev nu også gjort opmærksom på, at der på finansloven kunde søges understøttelse også til *hans* skole. Rigtignok var ansøgningsfristen overstået; men i en fart fik han dog en ansøgning indsendt til Høgsbro med bøn om, at han vilde lade den gå videre til rette vedkommende. Uheldigvis havde Trier i sin ukyndighed ikke tænkt på, at en sådan ansøgning skulde skrives på stemplet papir, og han måtte derfor gøre det hele om igen. Men ind kom den da, og i finansudvalget, hvor bl. a. Lars Dinesen sad, blev den godkendt, og Trier bevilgedes understøttelse — vistnok 300 rdlr. (600 kr.).

I et brev gør Dinesen Trier opmærksom på, at han i finansudvalget fik højskolens officielle navn ændret fra „Bondehøjskole“ til „Folkehøjskole“.

Også denne forholdsvis lille sum hjalp dog til at gøre forholdene noget lysere.

Det samme gjorde det lille „højskolesamfund“, der mødte op med 200 rdlr. (400 kr.). Jo, nu gik det igen, men spændingen tog slemt på Trier.

Også for broderen Fritz var det en trang vinter. Handelen slæbte sig af sted, og hans hustru Ida var syg den meste vinter. Hen ad vinterens slutning foreslog Trier broderen, at han måske helst helt måtte bryde op fra København, hvor hans hustru havde så ondt ved at trives, hvor handelen sløjede af, og hvor Fritz havde så lidt lejlighed til åndelig beskæftigelse. Hvad om han tog her ud i Vallekilde-egnen. Trier følte sig sikker på, at der hernede ved Neksælø-bugtens meget dybe sejlløb ved Havnsø eller andet steds var stedet for en større handelsplads med en sikker fremtid.

Og da kunde de to brødre jo række hinanden hånd.

Fritz turde dog ikke følge dette råd; men blev hvor han var, og forholdene bedredes da også snart igen for ham og hans virksomhed.

Sygdom og øget arbejde.

I januar — kuldens og mørkets måned — står det sig gerne ringest til med sundhedstilstanden. Det er de smitsomme forkølelsers og sygdommes tid.

Dette fik Trier da også en forsmag på allerede den første vinter i eget hjem.

Omtrent midt i måneden brød det løs. Om det var Weitemeyer, der kom syg hjem fra København, der bragte smitten med sig, er ikke let at afgøre, men snart lå størsteparten af elevskaren, ja man sagde, at kun en eneste, „den store Jørgen“ gik fri. Også Jørgen Madsen, ja Tranberg og Hoff måtte gå til sængs.

Thomsen var rejst over til sit hjem på grund af hans moders død, men nu da han savnedes dobbelt, kunde han ikke komme tilbage på grund af ishindringer i bælterne.

Trier blev til sidst ene om at besørge hele den daglige undervisning på skolen. Han skrev til sin broder, om han dog ikke kunde skaffe ham et par øjeblikkelige hjælpere ud fra hovedstaden. Men det lod sig ikke gøre.

Også pigerne fik deres rem af huden; især var Ane meget syg, ja det så en tid ud til, at hun skulde have bukket under. Trier tilbød at lade hende flytte hjem; men det vilde hun ikke. „Det er,“ sagde hun, „så godt at ligge syg, hvor alle er så gode imod mig, og hvor jeg er som hjemme.“ Imidlertid tog hendes sygdom til, og til sidst trode hun bestemt selv, at hun skulde dø. Hun sagde da igen til Sine, at de måtte ikke tænke på at flytte hende hjem; for skulde hun dø, da vilde hun dø her, hvor hun havde været gladere end noget andet sted på jorden. Men hvor var Sine fra Hersnap også en udmærket kammerat. — Ane kom sig dog.

Trier selv kan ikke forstå sine pigers glæde ved at være dér, hvor de dog skal slide så hårdt, at de mangan gang ikke kommer til ro før midnat.

Omsider kom Thomsen da endelig tilbage igen, og om-

gangssygen stillede lidt efter lidt af; men Trier var bleven så overkørt, at han næsten ikke orkede mer.

Hvad der også i de dage i høj grad voldte højskolerne kval, var de slet ikke så få tuberkulyse elever, der mødte frem. Når en karl var bleven så angrebet, at han ikke kunde gøre fyldest i det daglige arbejde der hjemme, blev han som oftest sendt hen til en højskole. Der kunde han jo blive fri for svært arbejde og „gå og have det godt“. For sådanne gik det dog som regel stærkt tilbage i løbet af skoletiden.

Tuberkel-faren var jo endnu ikke den gang gået op for folk. Også på højskolen i Vallekilde havde man fra første begyndelse disse vanskeligheder at trækkes med, og de mindskedes ikke ved brugen af de dobbelte sængsteder og spisningen af samme fad uden talerkerner til formaden.

Men også sygdom og de vanskeligheder, der tårnede sig op, bragte alle til at føle sig som knyttede endnu nærmere sammen end før. Trier syntes samfølelsen øgedes mer og mer, alt som vinteren gik. Ja, ét var sikkert: var velsignelsen over arbejdet stor den forrige vinter, så var den endnu større i denne. Holdet blev „gjort endnu bedre i stand“ (et Kold-sk udtryk) i år end i fjor. — Som et udtryk for elevernes glæde over vinteren kom de en dag og forærede Trier et ur til skolestuen. Det hjalp til at overholde timeplanen.

Endelig blev da også frosten og den strænge vinters magt brudt hen i marts; men også dette forårsagede adskillig ulempe, idet den afgravede gårdsplads blev et eneste ufremkommelig lerælte, hvor hverken mennesker eller dyr kunde færdes.

Som en grundtone, der bestandig stiger op fra Triers breve hen ad vinterens slutning, klinger hans stedse voksende glæde over det herlige hold elever og hans glæde over at tale til dem. Den 24. febr. skriver han til Marie således: „Hvor tiltager vore karle dog dag for dag i elskværdighed! Bare du dog var her og kunde dele den daglige glæde med mig ved at mærke, hvordan de bestandig bedre forstår mig,

og hvor de udvikler sig under livets frugtbare åndepust! Det kan være tvivlsomt, om vi nogen sinde igen får et så herligt elevhold . . .

„Mine foredrag kræver meget arbejde, men det morer mig og optager mine tanker særdeles meget. Jeg tager i denne tid middelalderens historie under ét — både Danmarks og den øvrige verdens; meget er der gået op for mig selv under dette arbejde. Nu skal jeg have fat på Valdemarstiden og kæmpeviserne. . . . Jeg tror sikkert, at mine foredrag i år er langt bedre end i fjor . . .

„Ja, vi vil sætte *en ære* i at føre dette igennem, skønt alle råber, at det ikke kan lade sig gøre. Imidlertid det har jo gået hidtil, og det har gået udmærket, men kun derved at vi har været *meget* nøjeseende med al udgift. Men det kalder jeg netop *ære* — virkelig ære, mens derimod ingen ære er i at have mahognimøbler, kage på bord og steg i fad — som andre plejer. Nej, vi regner det til ære at sætte os ud over alt dette og vise, at det er langt vigtigere at arbejde noget godt frem i verden.

„Men dette sker ikke, uden at vi må være villige til at ofre det forfinede og forkælede liv, som vi bægge er opdragte i . . .

„Vi må nøjes med fyrretræsmøbler. De kan også se pæne ud. Lad os slå en tyk streg over de to puffer til 10 rdlr., lad dem komme senere om de kan . . .“

Marie giver ham i sit svar med glæde tilslutning i ét og alt.

Han tager tanken op igen i et senere brev.

„ . . . Ja, Vorherre lægger sin velsignelse i alt her, og du kan tro, det er dejligt således at kunne tage alt af Guds faderhånd. Jeg kan aldrig få ham takket nok. Derfor ser jeg også frejdigt fremtiden i møde og slukker bekymringerne i Herrens bøn om det daglige brød; men derfor — forstå du nok — er jeg også bange for alle begæringer ud over „det daglige, det nødtørftige brød“, som en af evangelisterne forklarer det. Overfor bønderne lærer jeg daglig, hvorledes vor stand har forbrudt sig ved forfinelsen . . .

„Min egen Marie, Gud hjælpe og styrke os til også ved

vort eksempel at leve ham til ære og andre til gavn, så vi ikke ved dette mammon gør os det bekvæmt for os selv, sidder vel behageligt ved de opdækkede borde i de fine stuer og med de stadselige klæder, men at vi derimod ofrer vort tidligere liv, stikker ild på vor forfinede opdragelse og bruger det ækle mammon, således som Vorherre har rådet os til „at skaffe os venner i de evige boliger“.

„Vi er vist kun skrøbelige her bægge to; men lad os åbne vores hjerter for Guds ånd, da vil han lede os som hans vilje er.

„Lad mig nu afslutte; måske kan disse bemærkninger hjælpe dig lidt til forståelse af de ledende grundtanker hos mig i den ting: Vi må aldrig give forargelse . . . dette er tingen; det har mangfoldige af vore præster gjort. Deres levemåde svarede aldeles ikke til deres ord, således som de lød i deres prædiken. Og følgen var, at deres tilhørere forargede vendte sig bort fra dem; med sin sunde sans for det sande sagde menig mand: „Dette er der ingen sandhed i.“

„Gud hjælpe os til at være sande i al vor færd . . .“

Den 6. marts havde Trier fint besøg fra Nørager: grev og grevinde Moltke, to komtesser Moltke, to af børnene samt huslærer, lærerinde og selskabsdame. Dertil pastor Busck og kone.

Trier holdt foredrag om Heimdal, ham „der er så klog“. Busck talte om det 4. bud. Også Hoff sagde lidt.

Trier fik det ordnet således, at den sårede Anders Jensen atter måtte komme til Nørager, og så fik Trier lovning på, at gartneren fra Nørager måtte komme en ugestid op til Vallekilde at anlægge den ny have ved skolen. Marie havde allerede bestilt plads til et lille bøgetræ, som hun vilde føre med sig fra Dalum efter brylluppet.

Midt i Marts kom den gamle Trier ud at besøge sønnen og kritisk-hjælpende gå hans regnskab igennem. Det blev befunden i nogenlunde god orden, og gamlingen befandt sig vel og bestemte sig til at blive der i flere dage, hvad der satte Trier i knibe; ti han ventede Anton Nielsen, og med ham kom der altid røre i „andedammen“. Skønt Trier

gjorde, hvad han kunde for at hemmeligholde Anton Nielsens komme, så sivede det dog ud, og folk helt inde fra Odsherred strømmede til for at høre den yndede forfatter læse sine historier.

Da aftenen kom, var der samlet et par hundrede mennesker. Der var ikke en tom ledig plads. Anton Nielsen måtte naturligvis op med en af sine historier. Blandt gæsterne den aften var også godsejer Lemvigh til Algstrup. Men gamle Trier klarede sig stolt i „al hurlumhejen“.

45.

Mod bryllup.

Med den gamle provst i Dalum var der foregået som en hel forandring med hensyn til Trier og brylluppet med datteren. Nu kunde Marie næsten ikke få ro for ham, før han fik brylluppet bestemt og fik lov til at tillyse det fra prædikestolen — en hel uge før det var nødvendigt. Ja, d. 24. marts kl. 1 vil det foregå, „da sidder jeg ovre i Dalum og hører på, at der bliver lyst til ægteskab første gang for — os to, dig og mig Ernst; det vil lyde underligt! . . . Ernst, hvordan det går, så må vi to et øjeblik op i vort lysthus på vor bryllupsdag; ikke sandt!“

Samme søndag ved samme tid sad Trier ovre i Vallekilde og talte med Anton Nielsens gamle elskelige fader, der var kommet at besøge ham. Men pludselig som samtalen gik allerbedst, slog klokken 1. Trier forstummede. Det var, syntes han, som hørte han klokkeringning højt oppe fra og derefter ægteskabstillysningens ord. Uvilkårlig bøjede han sit hovede og bad Vorherre lyse for dem. — —

Men ellers ser han med bange anelser på det danske folks fremtid. I et brev af 25—3 til Marie hedder det f. eks. „Jeg er forberedt på, at den tid kommer, da alt håb for vort folk synes slukt, ti vor redning må blive Guds hjælp, det tror jeg på. Men da gælder det også om, at vi får flaget sat til tops, at det ikke standser på halvvejen; ti kun som vi længes, kan Gud hjælpe. Jeg tror, vi skal opleve sådan

en dag, . . . da vi skal se alting blive godt igen, se Vorherres milde ansigt igen lyse over vort folk. . . . Både du og jeg Marie bygger vor fremtid på dette Danmarks håb; svigter det, da kommer vi i nød."

Om „de gode husånder“ hedder det i samme brev: „Vi gik meget længe og ventede brev fra Sines fader, om hun måtte blive her; men endelig viser det sig, at det kan ikke ske. Dette er meget slemt; ti hun er vor bedste pige, det er hende, der holder hovedet oppe på alle der nede i køkkenet; hun har i grunden alle de egenskaber, der hører til for at være her: en fin kvindelig følelse, der gør, at hun kommer til at stå i det rette forhold til cleverne. Det gør mig meget ondt for dig, men — oprigtigt talt — mest for mad. Storm, der under de tit svære tider har havt sin opmuntring i Sine. Mad. Storm lever et rigt indre liv, og det forstår Sine; . . . Mad. Storm formelig elsker hende, du skulde se dem kaste forelskede blikke til hinanden.

„Anc er også en udmærket pige, ja fortrinlig dygtig og kærlig, hun lever også et rigt indre liv; men — hun har — ikke gået i friskole og været på højskole, sådan som Sine, — du forstår forskellen. . . .“

Han slutter brevet med at fortælle hende, at de kommer til at beholde den lidt svagelige Weitemeyer i sommer. . . . „Vi finder vel nok en plads til ham. . . . Jeg håber, vi skal kunne skabe det yndigste hjem d. e. kunne skabe glade ansigter omkring os, at solen rigtig maa skinne her hos os; hvor er jeg glad ved tanken om, at dette må ske.

„Min søde brud! Sig dit lysthus fra mig, at det må smykke sig med grønne grene til vor bryllupsdag.

„Åh Marie, jeg er i dag så glad i håbet, at jeg må græde af glæde. Gud lade sin nådes sol lyse over os, at alt dette må lykkes!“ —

Mange stærke alvorstanker går der også gennem den unge kvindes sjæl nu, da hun står og skal til at tage sin store livsgerning op ved sin mands side. D. 27—3 skriver hun: „Hvor tænker jeg dog meget på Sønderjyderne, de ulykkelige brødre og søstre derovre! Hvad skal dog enden blive! Jeg øjner ingen frelse, og dog synes jeg, det er

aldeles *umuligt* at opgive håbet om en genforening. . . .
Hvad mon du tænker derom!

„Der er en anden ting, Ernst, som jeg vil bede dig om, når vi nu bliver gift . . . længe har jeg ønsket det, nemlig at læse det nye testamente sammen med dig; du skulde da forklare mig alt det, jeg ikke forstår deraf, og — det bliver vist meget, ti — ak, jeg har aldrig selv læst det helt igenem. . . . Tror du, vi kan gøre det, hvad Ernst? for det vilde jeg dog så gerne . . .“

Trier svarer: „Marie, tror du jeg kunde få nogen glæde større end den at læse den hellige skrift sammen med dig! Og hvor trænger jeg også til at få talt ud med dig om Sønderjylland. På skolen gør jeg det, men med besvær; ti da er det som hjertet sidder mig i halsen . . .“

Men ellers stiger travlheden bestandig om ham. På de ny udhuse arbejder nu tre stenhuggere, i skolehuset er tre malere travlt beskæftiget, og i haven gartneren fra Nørager. Dertil kommer, at to kreditforenings-taxationsmænd går og undersøger alt både oppe og nede, og fremmede er der hver dag nu ved skolens slutning. Og han skal udarbejde ny foredrag. Det er i denne tid reformationen, det gælder. „Jeg er oppe kl. 5 hver morgen og kommer aldrig i seng før kl. 12 aften, men jeg er så inderlig glad, og så går alting jo så let.“

Og så kom der endda endnu en forstyrrelse til: Skolen skulde fotograferes. For at det rigtig skulde være godt, havde man i år forskrevet en fotograf fra København. Han ankom fredag og begyndte at opstille lørdag. Man havde ventet Anton Nielsen om lørdagen, og han skulde da med på billedet; men både lørdag og søndag gik, og han kom ikke. Mod aften om søndagen skulde billedet da tages. Men det blev ikke godt, og mandag formiddag skulde der da tages fat for fra igen; dog, da var det blevet regnvejrr. Tiden gik, og først hen på eftermiddagen blev det opholdsvejrr. Heller ikke dette billede var fotografen til freds med, men til Triers store glæde var hans kemikalier nu sluppen op, og — tirsdag morgen drog han atter af.

Det tagne fotografi viser sig endnu som meget mådeligt arbejde. — —

Den sidste store oplevelse for Marie inden brylluppet var et gæsteri, alle Askov lærere og elever, 68 i tal, aflagde på Fyn. I Odense var der stor modtagelse og beværtning i Morten Eskesens friskole. Marie købte for sine spare-skillinger 1 skp. kartofler, 1 pot fløde, et stort rugbrød, noget syltetøj samt et helt læs grangrene til at pynte op med; hun beskriver meget begejstret festens forløb, og hvordan det højtideligste øjeblik for hende indtraf, da et brev skrevet af Vallekilde-eleverne til fællerne fra Askov blev læst op, læsningen afsluttedes med et mægtigt leve for Vallekilde; dette rettedes til forstanderens fæstemø frk. Abel, som her var til stede. Hun måtte klinke med en hel del af dem bagefter.

En hjærtens glæde var det for hende atter at hilse på Schröder og de andre Askov-lærere.

I et af sine sidste breve før brylluppet skriver hun, at hun synes hendes fæstemand har forandret sig så meget; han er ikke længer hendes „glade Ernst“.

Dette udtryk tager Trier op, og det fremkalder et helt brev fra ham. Ja, det er sandt. Han er nu nået de 30 år, og meget har han i sandhed forandret sig; men er det underligt efter alt, hvad han har oplevet de sidste par år. „Du kan,“ skriver han, „ikke sætte dig ind i, hvad et arbejde, som det jeg har havt for, koster af åndelig slid. . . . Lad det dog ikke blive forstået som en klage. Langt, langt fra! Jeg vilde ikke bytte med en sognepræsts magelige stilling, hvor han modtager sin fuldfærdige præstegård med de opdyrkede jorder, med tiender og ofre, med præstepenge og småredsler; men for hvem alt er foreskrevet i forvejen, og som således sættes ind i et gammelt og forlængst udtrådt spor, så udtrådt, at det nu grant kan ses, at der må findes ny veje. Jeg vil ikke bytte med rektoren ved latin-skolen, trods holigen med de store sale og de færdige schemaer for undervisningen. Nej, mit hjerte slår i livet på mig med glæde over dette virksomme liv. Jeg har netop

lyst til denne evindelige kamp og strid både inden i mig og uden om mig. Jeg har lyst at være med at bane de ny veje for det vågnende folkeliv og det ny menighedsliv, lyst til at være med til at bygge det ny hus op i „Danmarks dejligst vang og vænge“, i læ af Vorherres Jesu Kristi menighed og i Guds vingers skygge, der hvor vi må bære os ad som de gamle Israeliter: stå med murskeen i den ene hånd og sværdet i den anden. Det henriver og *henrykker* mig, og jeg har følt det så stærkt i denne tid, da jeg har talt om Valhal og valkyrierne. Jo vist, også jeg føler mig mærket af valkyriernes spyds-od, også jeg vil gerne sætte mit liv ind i kampen, langt heller vil jeg lade det dér, end ende det i „døsig ro og mag“, og — uden at have gjort noget gavn — fare til den sortblå Hel.

„Se alt dette forstår du *nu* godt, det er jeg sikker på; men det koster *meget*. Nu føres kampen med ånd og ikke med hånd, men den håndgribelige kamp er langt lettere at forstå; lad mig derfor bruge billedet af den, for at forklare mig: De gamle kæmper, de vilde ikke undvære sår-ene, de tog dem gerne; men alligevel: sår er dog sår, og de brænder; kampen var lystig men den trættede; skønt Stærkodder ikke vilde have undværet kampen med Angantyr og hans brødre, sank han dog bagefter næsten livløs om; — i det øjeblik var det svært for ham. Du har ofte været med i bjælkestuen, når kæmperne sad på bænken derhjemme efter striden, mens Brage slog harpen; men endnu har du aldrig selv været med ude på valpladsen, og du ved ikke, hvad det dér koster . . . — Dette skal ikke være nogen bebrejdelse. Nej, kære Marie, hvor skulde du have fået nogen forestilling om, hvad sådan kamp koster. . . . Du aner endnu ikke, hvad det vil sige at tage fat på noget så splinternyt; . . . men også du vil få lært, at den som virkelig *vil*, kender ingen uovervindelige hindringer ud over dem, som Vorherre selv sætter. Det driftige menneske prøver kampen mod hindringen, men går aldrig på forhånd af vejen for den. . . . Nej, du kan umuligt forestille dig, hvad det koster af arbejde af tid og slid at drive skolen her frem. Prøv at tænke dig, hvad det vil sige, hvor ene jeg står her

på stedet; i den daglige gerning har jeg kun Hoff, mad. Storm og til dels Tranberg med.

„Jeg skal have alt dette indrettet af nyt og sat i gang; jeg skal skaffe elever, skaffe skolen venner, værne den mod tusinde ondsindede angreb; . . . jeg skal skaffe bolig -- på én måde i fjor, på en anden i år; jeg skal skaffe penge uden egentlig selv at have nogen; jeg skal sætte mig ind i det for mig så aldeles ukendte at styre med pengesager; . . . jeg skal ordne og indrette et aldeles nyt og ejendommeligt slags husvæsen; jeg må lære at drive landbrug og skøtte kvæghold o. s. v., o. s. v. Men Vorherre har givet sin velsignelse, så alt hidtil er lykkedes; men utrættelig flid og arbejde har det krævet, og tit har jeg været så træt, at jeg har syntes: nej, nu kan jeg ikke mer; jeg har følt mig så syg og afkræftet, at jeg kun har havt ét at bede om: Vorherre, styrk mig for den gode sags skyld! Og dette har han gjort, ja gjort det vidunderligt. Ja, det har forbavset mange, for de kendte ikke hemmeligheden, at det var Gud, der hjalp. . . . Din fader er blevet smeltet; ikke mindst har *dette* slået ham. Han har anset det hele for umuligt og har derfor anset mig for en vindhas, — og det måtte han vel, — indtil han så det alt for sine øjne *færdigt*.

„Men er det underligt, om jeg under alt dette har forandret mig, og kan du egentlig studse derved. „Vi bliver tidlig gamle vi skolemestre,“ sagde Schröder til mig i sommer. Og jeg føler, han har ret.

„Ja Marie, jeg er meget forandret; — langt mere alvorlig, men dog også langt mere glad; — det fylder mig med så mageløs en glæde, at du fra sidste sommer har forstået mig. Ja, hvor kan jeg skildre dig den fryd, da jeg i fjor mødte dig ovre i Askov! . . . Men alligevel: meget er der endnu for dig at lære, før du forstår, hvad det koster at arbejde alt dette ny frem. Det vil du først lære efter hånden ved selv at være vidne dertil og selv at komme med i arbejdet. Men det sker først, når vi bliver gift.“ —

Dette mandigt-skønne brev giver måske den bedste forestilling om Triers alvorlige selvprøvelse, hans brændende kampvilje og hans glæde ved at „sætte livet ind“ i en

åndens kamp for at redde og bevare hans elskede Danmark.

Tre og tyve år senere skriver Trier om den sidste del af denne vinter, at han aldrig mindes at have havt så meget at bestille som i denne tid; mangan god gang følte han sig som overtræt og som udslidt; og hans medarbejdere gik det næppe stort bedre.

En særdeles betydningsfuld og kærkommen hjælp var det derfor, at vennen L. Schrøder, der sluttede sin skole i Askov til 1. april, nu kom over og hjalp Trier i fire dage ved dagligt at holde foredrag på skolen.

Den fritid, som derved opnåedes, brugte Trier til at forberede sig til sit bryllup, der nu var bleven fastsat til 4. påskedag, d. 24. april 1867.

Men næsten som en lammelse ramte ham nu lige i de sidste skoledage meddelelsen om Grundtvigs sidste svare sindsygd. Den fyldte ham næsten med gru. I daglige breve holdt hans broder ham meget nøjagtig underrettet om sygdommens forløb.

Til broderen skriver han d. 20. april som svar på meddelelsen om Grundtvig: „Vorherre bevare os i sin nåde! Det er dog skrækkelige tidender!“

Selve afskedsdagene med hans elever havde taget overordentlig stærkt på hans udslidte nerver. De rejste onsdag før påsken. Hele skolen var den dag som i en frygtelig opløsning. 93 havde de været til bords. Det var mest elevernes fædre eller andre pårørende, der fyldte op. Han tilstår, at der trillede tårer, mange tårer nu ved skilsmissen efter den vidunderlige vinter.

„Gud fader ske tak både for således at mødes og skilles, og det gælder også mit møde med Danmarks gamle syge skjald!“

Påskelørdag skriver han sit sidste brev før brylluppet til Marie: „Det er underligt at skrive til dig i aften; det skulde jo være den allersidste gang, og hvor vilde jeg gerne skrive glad og fornøjelig. Jeg var da også så glad og frimodig i går, som jeg i det dejlige forårsvejr gik og puslede om. Da kom der brev fra Fritz. . . . Hvor er det skrækkelige efterretninger! og jeg er så uhyre betaget deraf. . . .“

Ja, det er skrækkeligt; men i morgen er det påske, Marie, lad alt dette ikke hindre os i at istemme påskesangen frejdigt med hinanden! Ti Herren lever, og hans pris skal aldrig i evighed forstumme i hans menighed! Ja, glædelig påskefest!! . . .

„Nu på mandag rejser jeg, jeg vil ligge over i Roskilde for så tirsdag at kunne være hos dig til middag. Hvor skal det blive dejligt at mødes og lægge hånd i hånd for så at vandre livsvejen sammen. . . . Tænk dig at skulle følges tilbage hertil fredag aften!

„ . . . Farvel da søde, kære Marie — min brud! Gud lade os mødes med glæde!“

Marie slutter sit sidste jublende brev med de ord: „Gid nu dette mit „sidste“ brev må træffe dig ved godt mod. Altså vi ses tirsdag middag; indtil da: Lev vel min fæstemand, min brudgom, men egen, kære, kære ven!“

Var Trier forandret, så var Marie det sandelig også. Hvor var hun nu henne den unge pige, som for halvtredie år siden havde kunnet føle sig tilfredsstillet af et vegt drømmeliv sammen med den dunkle bøgeskov og de blomstrende enge langs den stille, glidende å.

Nej, nu stod der en kvinde med en rig menneskelig udvikling bag sig, rede til at tage en stor og vanskelig men herlig gerning op i vort folk sammen med den mand, hun elskede og så op til. Blomstersvøbet var ved at briste, og blomsten ved at folde sig ud. Tit havde de to sunget: „Giv tid, hver blomst udspringer“. Nu, som hun stod der, var hun selv den fuldt udsprungne blomst. For Trier var hendes liv bleven som den skønneste livsførelse. —

46.

Bryllup og hjemrejse.

En vidunderlig lettelse var det for Trier, da han samme dag han tiltrådte rejsen til Dalum fik de første bedre tider om Grundtvigs sygdom, med håb om, at han dog måske kunde komme sig igen.

Af modsat virkning var derimod underretningen om, at hans mor pludselig var bleven syg og således ikke kunde komme med.

Tirsdag — tredje påskedag nåde Trier, som aftalt, til Dalum. Den værste bryllupsstravlhed var for Maries vedkommende overstået, og det vordende brudepar tilbragte det meste af denne tirsdag eftermiddag med at opsøge alle de kære og kendte steder for at dvæle der i færre eller flere øjeblikke. Der var „deres lysthus“ og „Marie-kilden“, der var Hunderup skov og „Fruens bøge“ med de store ærværdige bøgetræer og den nu så pragtfulde skovbund, og der var deres små hvilesteder langs den blide og glidende Odense å, ja alle, alle vegne, hvor „mindernes alfer leged“.

Marie Trier som brud.

Det var kun et lille bryllup. De var bægge to klar over, at det vilde omtrent være umuligt at skabe en fællestone for de to så åndelig forskellige familiekredse. Kun to undtag-

elser havde Marie prøvet på at gøre. Hun havde i den største hemmelighed skrevet et langt og glædestrålende brev til Triers gamle ven „far Glahn“ og yderst indtrængende indbudt ham til at komme og overraske brudgommen ved sin nærværelse. Hun var vis på, at intet kunde den dag bringe Trier større glæde.

Men Glahn havde til Maries store sorg undskyldt sig, han kunde ikke komme.

Den anden undtagelse derimod lykkedes. Hun havde indbudt sin bedste og mest forstående veninde fra opholdet i Askov, Georgia la Cour, senere gift med Knud Petersen, stifteren af Skibelund fri- og efterskole. Stor var Maries glæde, da hun indfandt sig til festen.

Gennem den lange hasselgang gik det lille brudefølge da over i den gamle klosterkirke.

Triers far og broder var hans forlovere. De sad allerede væntende deroppe på deres pladser, da kirkedøren endelig på ny gik op, og den statelige provst kom ind og førte den unge, skønne brud med sig op til hendes plads.

Trier havde så småt drømt om den dag at se alle sine kirkevenner fra Odense ude i kirken for der at istemme hans brudesalmer; men det havde Marie bedt ham om at give afkald på. Lad nu de gamle provstefolk for denne sidste gang føle sig som herre i deres eget hus og kirke.

Trier gav hende da også til sidst ret. Det blev et stille bryllup.

Dagen efter var brudefolkene på afskedsbesøg hos de mange gode venner i Odense; men fredag morgen bragte provstens store wienervogn med det flotte spand heste for — de nygifte ind til banegården i Odense, hvorfra de tog med toget østerpå. Vejret var så fint og forårsfrisk som vel muligt og overfarten en lyst.

Da de i toget nærmede sig Slagelse, slog det pludselig ned i Trier, hvad det dog måtte være for en trist overgang for den unge provstedatter, når hun ved udgangen fra Slagelse banegård skulde møde hans gamle klodsede fjællvogn med det tarvelige forasede hestespand. Hvilken modsætning til wienervognen i Dalum.

Han følte sig helt ilde til mode. Hvor tarveligt var dog ikke det hjem, han nu førte hende ind i, i sammenligning med det, hun nu havde forladt. Kunde hun nu også bære denne overgang!

Men netop som han sad og ængstede sig med disse triste tanker, bøjede Marie sig ind over ham, så ham så dybt og så kærligt ind i øjet, mens han samtidig følte en lille hånd glide ind i hans, og i den hånd var der et papir.. Hvad var nu det? Trier måtte se efter — det var en hundredaler-seddel (200 kr.). „Men Marie dog! hvor kommer den fra!?”

Underligt bevæget hørte han, at den havde hun yderlig-

ere sparet af brudeudstyret 1000 rdlr., hvoraf Trier jo allerede havde fået løfte på de 700 til sine ny stalde, medens de 300 skulde bruges til Maries personlige udstyr. Hun havde kun brugt de 200. Hvor Trier jublede: Hun forstod ham altså, forstod, hvor småt de havde det med penge, og hvor strængt de maatte spare for at føre deres skolesag, deres livssag frem til sejr.

Nu nåde de Slagelse; og Trier skyndte sig ud for at få fat i sit køretøj. Men hvor i alverden var dog fjællekassen henne. Et nyt overblik. — Men hvad for noget: Der sad jo hans karl Anders — men ikke på den gamle vogn. En lille nydelig fjedervogn var det, forspændt med de gamle heste som næppe var til at kende igen, da de var iført et fint plettéret seletøj. Trier kunde ikke komme sig af sin overraskelse; men nu rejste Anders sig og overrakte ham højtideligt et stort stykke papir, hvorpå der med Hoff's håndskrift stod skrevet følgende:

„Med hjærtelig lykønskning til Dem og Deres hustru og ønsket om Guds velsignelse i Deres ægteskab og fælles gerning beder en del af Deres og højskolens venner Dem modtage medfølgende vogn som en vennegave med tak for Deres arbejde i højskolens tjeneste.“ — —

Under denne skrivelse stod som givere navnet på 100 mænd og kvinder, hovedstyrken af den vennekreds, der havde dannet fanevagt om skolen, og hvoraf en del var af dens elever. Dette gav mod til fremtiden.

I den lille yndige fjedervogn gik rejsen let og behageligt, selv de gamle heste syntes at oppe sig og strutte i det plettérede seletøj.

Undervejs bededes hos gamle Nielsen i Rerslev — Anton Nielsens gamle hyggelige skolehjem; han skriver herom lidt senere: „Det var en stor glæde for mig at høre, at du og Marie havde været i Rerslev. Mine gamle forældre var som helt unge ved at fortælle derom, for I var dog så glade.“

Ja vist var vejen lang 6 mil; men nu åbnede udsigten sig ud over den dejlige Skarridsø og lidt senere, da de var kommen op på bakkerne bag skovene tittede Nexelø frem vuggende på Kattegats vover. Jo, her var dejligt og især

for en, der ved sin elskedes side for første gang så det herlige landskabsbillede.

Nu dukkede den lille nordsjællandske landsby Vallekilde frem; alle vegne lyste dannebrogslagene de kommende i møde. Et øjeblik standsede vognen udenfor almueskolen og atter et øjeblik uden for præstegården. Og alle kom strålende glade ud til vognen for at ønske til lykke — men videre — videre først derude på marken ved den ny højskole havde køreturen sit mål. Og ud over bakken i den mest strålende aftenrøde rullede den lille vogn det sidste lille stykke frem mod de to rejsendes hjem.

Se, ved indgangen var der rejst en æresport smykket med grønne grene og rødhvide flag.

Der står alle „husånderne“ i rad og række; mens Thomsen træder frem, og på hans vink istemmes et vældigt hurra.

Og saluttering savnedes heller ikke. De mægtige kampesten, der var blevet gravet op og skulde bruges til den ny kostald var af stenkloveren bleven ladet med krudt til sprængning, og mens hurraråbene bruste og vognen rullede ind gennem æresporten stak Rasmus Sørensen lunten til og skuddene drøned.

Men ned over Maries kinder rullede tåre på tåre, og glædestårer var de alle.

Således førte højskoleforstander Trier sin brud ind i deres fælles fremtidshjem.

47.

H v e d e b r ø d s d a g e.

De 14 dage, der var mellem brylluppet og pigeskolens åbningsdag d. 7. maj vilde de nygifte tilbringe i deres hjem og betragte som „hvedebrødsdage“. Så kom igen de travle arbejdsdage med de ny elever.

For den unge „højskolemor“ var der imidlertid så meget nyt at se på og sætte sig ind i, at der blev kun liden tid til at sværme.

„Søde mor,“ skriver den lykkelige ægtemand til sin mor dagen efter sin hjemkomst, „du skulde bare se Marie stråle af glæde over alt her. . . . Nej mor — at vågne op til den ny dag, hvor solen strålede herind til os! det var at opleve nogle af disse så få salige timer her på jorden, hvor vort blivende sted jo ellers ikke er. *Altid* vil glæden ikke bo hos os, det ved vi; den vil blive blandet med sorg, men således vil den vække længsel efter faderhjemmet i det høje, hvortil Vorherre Jesus i dåben har åbnet døren for os og vist os vejen.“

Marie skriver samtidig til sin svoger: „Jeg vilde ønske, I kunde kige her ind og se, hvor yndigt her er, og hvor glade alle ser ud; Ernst siger, at jeg ligner et stykke solskin; men jeg kan jo også sagtens være glad, så godt alt her er gjort for mig — og så alle disse glade ansigter rundt omkring mig. Jo, her føler jeg mig hjemme, „her er godt at være“.“

Men selv om det var „hvedebrødsdag“, lå Marie ikke på den lade side.

Det første var at få alle de dejlige brudegaver hver på sin plads. „Vi er nærved at drukne i dem, så mange er de,“ skriver hun.

Og endnu bliver de ved at komme: „I går kom to piger med en kringle på et par alens længde, så kom to koner med potteplanter og en tredie kone med en høne under hver arm, så en lille dreng med to duer og en mand med et dueslag til dem; andre kom med æg o. s. v.

At ordne gaverne skulde de bægge to være om, bestemte de.

Der var nu Idas og Fritz Triers store meterhøje „Valkyrie“ i biscuit; den blev henstillet i dagligstuens ene hjørne. To andre mindre figurer af samme stof fik plads i Marias „Frøerstue“; det var Hebe sendt af Glahn og Thorvaldsens dåbsengel fra comtesse Moltke.

En fjerde biscuitfigur „Idunna“ havde lidt den ublide skæbne at brække den ene arm. Det bedrøvede Marie så meget; ti Idunna mindede hende så levende om Schrøders foredrag om gudesagnene. — Men måske den kan byttes.

Fra grev Moltke var et blomsterbord med fine potte-

planter. Af sådanne pottedplanter havde brudeparret nu ikke mindre end 32 af alle mulige slags.

Fra Triers fætter William Jakobsen fandtes et meget stort billede af enkedronning Caroline Amalie.

Men desforuden var der en mængde andre billeder f. eks. „den grundlovgivende rigsforsamling“ og dertil bøger og sølvtøj.

Jo, her var i sandhed noget at tage hånd i.

Men af endnu større betydning for Marie var det dog at komme ind i den store husholdning, som hun jo i fremtiden skulde komme til at styre. Godt var det i sandhed, at den dygtige mad. Storm havde lovet foreløbig at blive og efterhånden sætte Marie ind i alt.

Mad. Storm tog straks fat med fast hånd. Én af de første dage efter husfruens komme lod hun slagte to store fedesvin, og her fik Marie til opgave, straks efter at svinene var slagtet, helt at behandle det ene svin under mad. Storms ledelse. Hun måtte tage indvoldene ud, rense disse og behandle hver enkelt del efter sin art, indtil hun omsider endte med at stoppe blodpølser. Arbejdet varede hele den udslagne dag og endte først langt ud på aftenen.

Marie var meget træt, men lige ivrig efter at lære udførelsen af alle de mange forskellige huslige arbejder i køkkenet, i mejeri eller vaskeri. Kort sagt: hun vilde lære selv egenhændig at kunne udføre alt, selv om hun jo efterhånden måtte benytte pigehjælp til det væsentligste.

Mad. Storm beundrede hende, og det samme gjorde pigerne og — hendes mand. Man må i sandhed også forbavses over den iver, dygtighed og ihærdighed hun satte ind herpå. „Nej,“ sagde mad. Storm til Trier, „De har såmænd ikke taget fejl, da De tog hende.“

Ja, hvor kunde hun sætte fart i pigerne og fremkalde munterhed i køkkenet, når hun færdedes derinde iblandt dem. —

Heller ikke for Trier var der lejlighed til at lægge hænderne i skødet: På hans mark var 10 mand i færd med at grave drainsgrøfter, fire-fem gravede kampesten op, tre stenhuggere sprængte og tilhuggede stenene til brug i de ny

avlsbygningers vægge, som helt skulde opføres af sådanne sten. Andre igen har travlt med at køre stenene hjem til byggepladsen. Jo, der var meget at tænke på og tage fat på for en fattig bygherre. Men også her gælder det: Det *skal* gå — og så går det.

Nu skal han netop ud og plante en ægte vinstok, som han har fået foræret af moderen til en af vintereleverne. Den skal sættes ind mod væggen lige under hans vindue på husets sydside ned mod haven.

Den står der fremdeles, men nu som en mægtig vinstok.

48.

S o m m e r s k o l e n .

Hurtigere end man havde ventet oprandt den 7. maj, åbningsdagen for det første hold piger på højskolen i Vallekilde.

Næsten alle pigerne kom kørende til skolen. I agestolen for i vognen sad far og mor, og bagi på kisten eller en noget mindre kuffert sad pigen.

Af de 24 indmældte elever var de 22 fra Holbæk amt. De øvrige 2 var fra Højbjærg i Nordsjælland. En af disse, Ane Marie Nielsen, var den første af 9 sødskende, som senere i fast rækkefølge fulgte den ene efter den anden som elever til Vallekilde. Af hele elevskaren vides nu, da dette skrives med vished kun én i live nemlig den nu 93-årige Johanne Marie Pedersdatter fra Vallekilde, enke efter sadelmager Niels Christiansen, Hørve mark.

Til de mange køretøjer kunde Trier ikke skaffe plads. Hestene måtte bindes til vognene eller andre passende steder under åben himmel; godt var det, at vejret var så fint.

Ved middagsbordet bænkedes ialt 72 mennesker. Skolepigerne optrådte så stilfærdige, bly og meget tilbageholdne, at Trier straks fik en forestilling om, at disse måtte være meget lettere at komme til rette med end karlene.

Man var straks i gang, og bægge ægtefællerne følte sig som fisken i vandet.

En lille Skuffelse havde det dog beredt dem, at det

næsten udelukkende var Vallekilde-egnen — Holbæk amt, der var hjemsted for de ny elever. De havde bægge lært at værdsætte den friskhed, det giver, og den store betydning, det har, at elevflokken er en samling af ungdom fra hele det samlede Danmark med Sønderjylland. Den fælles fri påvirkning indenfor en sådan flok kan ikke skattes for højt.

Hvad dagens skolearbejde angik, da begyndte det kl. 7. Ved denne tid havde man allerede spist og sunget „morgensang“. Det var Thomsen, der havde dansk og retskrivning til kl. 9. Til den tid kom Marie ind på skolen og lærte pigerne håndgerning indtil Triers foredrag kl. 10. Dette trak gærne ud til hen mod middag kl. 12. Efter at man havde fået et hvil til kl. 2 fortalte Thomsen „fædrelandsbeskrivelse“, hvorefter han og Weitemeyer havde regning til kl. 4. — Nu indtoges en lettere mellemmad, og så havde Marie sang med eleverne. Det gjaldt om at lære dem ny og gode sange og at få dem til at synge med, hvad der ikke altid var så let, da de fleste på forhånd trode, at de „ikke kunde synge“.

Så fulgte en oplæsning af Trier, hvorved han søgte at vække deres sans for poesi og at gøre dem kendt med det bedste af vor digtning.

Enkelte gange fik dog Hoff denne time overladt til foredrag. Om sommeren var derimod Tranberg ikke fast knyttet til skolen.

Efter aftenmaden havde eleverne fri.

Marie hørte alle sin mands foredrag, så der var dage, hvor hun tilbragte 7—8 timer i skolestuen. Hun var utrættelig.

Marie Trier som ung højskolemor.

En art af højskolearbejdet, som Trier i de to forudgående vintre havde beskæftiget sig meget med, og som han havde megen glæde og udbytte af, var den mere personlige sjælepleje eller sjælesorg overfor de enkelte blandt eleverne, som trængte dertil. Mange af de unge havde han der ved været til den største hjælp og vejledning.

Det var dog nu hans mening, at dette ikke på pigeskolen af ham kunde gennemføres på sund og naturlig måde. Her måtte hans hustru træde til og gøre fyldest. Kun i vanskelige og mere indviklede tilfælde kunde han træde hjælpende til.

Også dette arbejde tog hans — vel *unge* men gode og herligt udviklede „medhjælp“ op med den største kærlighed og deltagelse.

På enhver højskole er det efterhånden bleven en fast skik, at der i skolehalvåret foretages kortere eller lidt længere udflugter, som dog i reglen kan endes på én dag. I de første to vintre gjordes marchture til Vejrhøj. Men det blev dog gentlig først med sommerholdene, at der kom rigtig plan i tingene. Intet er bedre til at ryste en sådan skare unge mennesker sammen end en sådan tur i det fri.

Sidst i maj foretoges den første udflugt til Vejrhøj, stedet med den vidunderlige, storladne skønhed. Turen skulde foregå til fods, der var 6—8 kilometer derud; for sikkerheds skyld lod Trier dog sin vogn følge med, om nogen skulde blive for træt.

Marie jubler over turen, aldrig synes hun at have oplevet noget som dette. Hun var slet ikke træt efter den to miles vandring og de mange løb op og ned ad de mægtige skrænter med den henrivende udsigt over land og hav.

Der har næppe været et skolehold på Vallekilde højskole, uden det jo har stået på Vejrhøjs top og undret sig over, hvor dejligt der kan være i vort lille land.

Den vellykkede udflugt gav dem blod på tanden. Den måtte gentages. Og Trier, der efterhånden var bleven ret kendt med øgnen, valgte da den lidt fjærnere liggende Skarritsø. Ved den senere opførte Jyderup station, 13—14 km. sydvest for Vallekilde gemmer Skarritsøen sit glitrende

spejl, denne Sjællands dejligste sø, helt omkranset af bøgeskov, der næsten kravler op om de mægtige skrænter på sydsiden — en skønnere og mere yndefuld plet findes der næppe i vort land.

Men til dette idylliske sted var det for langt at gå, der måtte skaffes vogne. Fem høstvogne skaffedes til veje med halmsæder, det ene bag ved det andet. Her blev nu madkurven pakket ned med brød, smør, ost, kaffe, øl og hundrede hårdkogte æg. Derpå steg de 49 deltagere til vogns på halmsæderne. Fanen blev tildelt den første vogn, og under sange og med glade tanker rullede toget af sted.

„Aldrig i mit liv har jeg set noget så dejligt som skovene om Skarritsø,“ skriver Marie; „så langt blikket rakte, sås de lysegrønne skove og midt i dem søen, med Sølyst og Astrup på dens bredder.“

Marie havde dog ellers set mange yndefulde steder i vort land.

Til hjemturen blev nu heste, vogne og mennesker smykkede med grønne grene, så hele toget lignede en vandrende skov. Pigerne var i „den syvende himmel“, de lo og de sang hele hjemvejen. Den tur var dem uforglemmelig.

Lignende Skarritsø-ture blev da også regelmæssigt foretaget sommer efter sommer med pigeflokken — senere i pæne fjedervogne, og atter senere trængte cyklerne sig i forgrunden, og nu glider også én og anden bil ind i og med toget — til brug for ældre deltagere og de enkelte elever, der ikke har ridehjul.

Men bestandig stod Skarritsø-turen senere for de skiftende elevhold som højdepunktet i den „festivitas“, der kunde ligge over en højskolesommer; især da man senere gik over til at leje både til derpå hen mod sommeraftnen at glide ud over søens blanke spejl.

Den 19 juli foretoges en udflugt af anden art. Der var kommet en indbydelse fra skolens gode ven William Holm på Ubberrupgården, 23—24 km. fra skolen ud mod Kalundborg, om alle på skolen den dag vilde være hans gæster. Det blev ialt 50 mennesker, som på 5 halmforede vogne agede i

vej. I spidsen for de 5 vogne kørte Trier og Marie i deres brudegavevogn. De sad på første sæde; men bag dem på hæderspladsen der sad skolens lærer Niels Thomsen og en af eleverne, Ane Marie Nielsen fra Rørvig. De to var blevet forlovet to dage forud og havde straks „declareret“ forlovelsen. Nu skulde de rigtignok hædres.

På udvejen tog man ind på herregården Algistrup, hvis ejer Lemvigh — og måske særlig hans frue så mildt til skolevirksomheden i Vallekilde. Besøget varede her en timestid. Ude i haven måtte pigerne synge nogle sange, så blev hele flokken budt ind på kaffe med søsterkage.

Da toget omsider kom ind på Ubberrupgård, var her samlet så mange til modtagelsen, at skaren nu talte omtr. 80 mennesker.

Her spistes nu straks til middag — kalvesteg, kartofler og — pigerne gjorde store øjne — rødvin til.

Midt på eftermiddagen dækkedes til kaffe med hvedebrød, og endelig mod aften et „flot aftensbord med alt, hvad hjærtet kunde begære“.

Den tur gik heller ikke pigerne af minde.

Den 25 juli, Isted-dagen, holdtes der i Grevingeskov 25—25 km. fra skolen inde i Odsherred en bazar til fordel for Sønderjyderne. Også her var alle fra skolen med. De havde lavet nogle ting til bazaren og solgte for 67 rdlr. (134 kr.). Dette til trods for at Trier principmæssig ikke var nogen ynder af bazarer.

Et par dage før skolen sluttede, skulde en af eleverne der fra egnen have bryllup. Også her var hele skolen budt med. Og dette blev da den egentlige sidste festdag før skolens afslutning, d. 31 juli.

49.

Anton Nielsen og Mads Hansen.

En festlighed af anden art oplevedes på sommerskolen 1867 ved et besøg af Anton Nielsen i følge med den fynske bondesanger Mads Hansen. Som Anton Nielsen i sine breve til Trier kunde skrive, at han digtede ikke for ærens skyld,

ikke for fortjæneste heller men ene og alene for at glæde og gavne den danske bondestand, som han elskede, så kunde det samme sikkert ord til andet siges om Mads Hansen. Denne kærlighed er nøglen til forståelsen af næsten alt, hvad Mads Hansen tog sig for.

Mærkeligt, hvor han hentede sine ideer fra, og hvor han fik mod til at føre dem igennem. 25 år gl. havde han stiftet en sangforening, en læseforening og en skytteforening, to år

før „Svendborg amtskytteforening“ stiftedes af „kaptain Nielsen“. Men nu mældte sig en meget større opgave: Han måtte også have en højskole i gang. Han stod ganske alene med sine tanker derom. Han bestemte sig da til at søge den ivrige højskoleforstander Ernst Trier i Vallekilde om råd og hjælp. Og til ham skriver han da d. 18—4—67. Han beder Trier undskylde hans — en fuldstændig fremmeds — påtrængenhed. Han fortæller, at han vil påtage sig

Anton Nielsen.

at skaffe alt det nødvendige af ydre art, kun kan han ikke skaffe manden. Det må Trier hjælpe ham med.

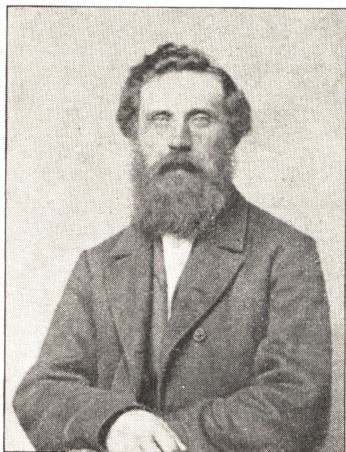
Han slutter sit lange udførlige brev med at bede Trier sende ham et svar. Dette gør Trier, og af Mads Hansens følgende brev kan ses, at han har været meget glad ved indholdet. De veksler nu flere breve om sagen, men det går efterhånden op for Mads Hansen, at nu må der forhandles mundtlig, og d. 13. maj mælder han, at om nogle dage vil han rejse om forbi Anton Nielsen og tage ham med til Vallekilde til forhandling om sagen.

Mads Hansen er meget spændt på, hvordan den tur vil løbe af. Han havde aldrig før været på en højskole. Han tog med sig den unge 17 årige Peder R. Møller (senere forfatter) og endnu en ung mand. Turen kom i stand, og Anton

Nielsen var straks villig til at tage med og indføre dem i Vallekilde.

D. 17—5—65 skriver Marie til sin svoger: „På søndag venter vi Anton Nielsen og Mads Hansen hertil, så bliver her vist ordentlig selskab. Anton Nielsen har nemlig lovet en ny historic, som han vil læse højt her, jeg er så glad over det besøg. Vi har to ænder gående. Den ene skal slagtes til aftensmad“.

De kom dog først dertil om mandagen, og det voldte en del besvær, da der som sædvanlig var strømmet mennesker sammen, når „Anton“ var i vente: Trier måtte så holde et foredrag for at bøde på skuffelsen.

Digteren Mads Hansen.

Endelig kom de da, og hvor var det fornøjeligt at tage imod dem, skriver Marie: „Nej Fritz! du kan ikke tro, hvor Mads Hansen er en dejlig karl at se på. Han ligner Bissens „Den tapre landsoldat“ med sit store, blonde skæg, der når midt ned på brystet. Jeg har lært pigerne en af hans sange:

„Det andet Dannevirke“ og så én af Anton Niensens, og dem sang vi for dem. Om aftenen læste så Anton Nielsen sin ny historie. Jeg syntes godt om den; men Ernst synes nok, den er lidt slap. . . . Næste dag gik de tur ud i marken, og fra altanen kunde jeg se Mads Hansen med tømme om halsen gå og pløje derude. Ja, han er en ægte bondekarl, og han sætter sin ære i at være det.“

Næste dag drog de atter af i øsende regnvejr, fulgt af rungende hurra fra både piger og tjenestekarle.

Store resultater syntes dog ikke opnået ved dette møde. I begyndelsen af samværet endes de to mænd godt om, hvordan en højskole skulde arbejde og ledes. Men det var dog kun til Mads Hansen begyndte at fremsætte sine planer

om at indføre flerstemmig sang og lade eleverne oplære til at spille dillettantkomedie. Da kom uenigheden meget stærkt frem. Trier mente, at ét var det at leve „et jævnt og muntert virksomt liv på jord“; men et andet var *kunst, kunsten i sang, i musik* og i skuespil. Al dillettantforestilling var kun at give ungdommen stene for brød. Den skal ikke opdrages til at nøjes med denne skifting for kunsten, som kaldes dillettantisme.

Herom kunde ikke opnås enighed. Hver blev ved sit. Dog trods alt var de bægge glade ved sammenkomsten.

Trier vidste dog ikke nogen ung mand at anbefale til forstanderpladsen.

D. 22. maj skriver Anton Nielsen til Trier: „Det gjorde mig godt, da jeg var inde hos dig at se, hvor gerne du vil trøste mig endskønt det samtidigt smertede dig, at jeg ikke kunde åbne mit hjerte for dig — sådan en kærlig ven. Der kommer vel den dag, da jeg kan tale rent ud.

„Du ved nok, at jeg altid har elsket din skole, hvad enten den så levede under det sorte strå eller som nu under de blå teglsten; men aldrig har den dog forekommet mig så hyggelig som sidste gang, Det er ikke blomsterne eller noget andet udvortes, det gør det; men det er kærligheden mellem dig og Marie, der fylder huset. Den stue, hvor i to er sammen, det er den smukkeste, om der så kun er fyrretræs boskab.

„Jeg har havt megen glæde af Mads Hansen og hans følgesvende især den ene, Per (Peder R. Møller), som du nok så, jeg kælede svært for. Det er et mageløs begavet menneske og meget vittig. Du vilde have „grinet din mave i tu“, hvis du havde hørt, hvordan han morede os på hjemvejen. Mads Hansen mener, at der stikker en digter i ham“.

Dette var vist den eneste gang, Mads Hansen gæstede Vallekilde, men han og Trier stod fra den dag på vennefod med hinanden, og Trier måtte flere gange over at tale i hans foreninger.

Fra Vallekilde tog Mads Hansen ind til København for der at søge en forstander til den påtænkte højskole. Han var f. eks. i lag med den theologiske kandidat Jungersen

(sidst valgmenighedspræst i København); men hverken ham eller andre fik han held til at fange ind; men nu dukkede en anden op i synskredsen, og det var selve Anton Nielsen. Han måtte kunne bruges mente Mads Hansen, og „Anton“ fristedes stærkt; foreløbig lovede han at gøre en rejse over til Hundstrup. Han skriver i den anledning til Trier et brev med hans typisk naive udtryksmåde: „Bare du kunde følge med, for du ved jo nok, at jeg er et rent barn at sende nogen steder hen.“

Anton Nielsen søgte nu og fik lov til den følgende vinter 1867—68 at holde vikar i sit lærerembede, hvorefter han denne vinter vilde tage ind på højskolen i Vallekilde for ved selvsyn at lære, hvordan Trier holdt højskole. D. 16. septbr. indmelder han sig i følgende brev: „Det er vist det bedste for bægge parter her, at jeg kommer bort; kan det ikke hjælpe, kan der ikke i fraværelsen vågne en længsel eller et håb i mit hjærte (forholdet til hustruen), ja, så tror jeg ikke, der er noget på hele apoteket, der kan hjælpe. Dog Vorherres apotek er stort.

„Vil du så holde et lille rum rede til mig og Peder til vinter. Jeg vil helst ligge i samme værelse som han; jeg kan sommetider blive lidt nervøs, når jeg ligger alene; . . . men jeg vil dog gærne, at vi får hver sin sæng. Vi skal vel tage sængklæder med. . . Vi er glade bægge to.“

Som det af brevet ses, fik Peter atter dette år lov til at komme til Vallekilde — kort før sin påfølgende død.

„Anton“ og Peter skal bo i den ny „rullestue“, som foreløbig skal befries fra sit inventar. Ti de skal have det lidt for sig selv.

Til 1. maj 1868 tiltrådte Anton Nielsen pladsen som forstander ved den højskole, Mads Hansen imidlertid havde indrettet i sin naboby Vesterskerne. Hans kone fulgte *ikke* med, og fra nu af levede de to ægtefæller hver på sit sted. Al forbindelse mellem dem var fra da af brudt.

Kort efter Vallekildeturen var Anton Nielsen i fuld gang med at skrive en fortælling, der skulde være et sidestykke til „Hans, der kom på højskole“. Denne ny skulde oplyse folk om pigeskolen, og den handlede da om „Karen, der

kom på højskole". Karen var bleven forfinet og fordærvet ved at tjæne på herregården, og nu skulde hun „gøres i stand igen“ ved en højskoletur.

Forfatteren føler sig dog meget mistrøstig overfor sin opgave. Det første afsnit — om herregården gik let nok; men „istandsættelsen“ var ulige vanskeligere. Han klager sig for Trier og vil, at denne skal hjælpe ham. Trier må da sagtens overlade ham opskriften til et af hans foredrag, ét der skal bevirke og begrunde Karens omvendelse — ikke just til kristen — men til, hvad han vil kalde at blive menneske. Eller, hvem véd, måske skal dette nås ved omgangen og „tonen“ derinde under højskolens tag. Han ved ikke sine levende råd; men det tør han sige, at han aldrig skal ønske Trier at få en sådan elev på sin skole som hans Karen.

Nå, Trier hverken vilde eller kunde give ham den ønskede hjælp, og det må da også betragtes som en kendsgerning, at „Karens højskoletur“ literært set på ingen måde kan måle sig med den, som „Hans“ oplevede.

50.

Landbrugsbyggeri og skolens afslutning.

Imidlertid driver Trier stærkt på med sine landbrugsbygninger. Både faderen og broderen beder ham vente og se tiden an; men vente, det er, hvad Trier mindst af alt kan, det må føres igennem. Det er for en stor del karle fra vinterskolen, der udfører arbejdet, og Trier mener derfor, det bliver gjort både godt og billigt samtidig med, at det går med liv og lyst. Det viser sig at blive en bygning på 18 fag eller 46 alens længde. Den skal indeholde plads til 6 køer, to heste, gæstestald og to porte. Svinehuset må lægges for sig selv og bygges senere.

Den 26. juni er man endelig nået frem til at kunne rejse huset. Skolearbejdet indstilles den dag, ti der skal pyntes til fest og bindes dejlige kransen. Disses tal nåde op til 15, og store og prægtige var de alle.

Denne dag med sange og taler blev også en af sommerens mindedage.

Også et badehus lod Trier i denne sin første sommer op-

føre nede ved Neksælø-bugten. At bade var alle dage Triers bedste rekreation. Også selve turen til og fra stranden forfriskede. Ti „Ernst han går nu for vidt i sin velmente iver for at ofre sig for eleverne“, skriver Marie til Glahn, „for han tager slet intet hensyn til sig selv; hvorfor han også undertiden synker helt sammen af træthed og sløvhed, og det er ikke godt. Jeg for min del *kan ikke* således fra morgen til aften dag ud og dag ind være i ånde og omgivet af mennesker. Jeg trænger undertiden til ensomhed“. Hun gav ham dog vist ikke stort efter i det stykke.

Den vemod, der så uvilkårlig indfinder sig ved afslutningen af et skolehold, fik denne gang et noget tungere præg ved den omstændighed, at pastor Hoff's lille — ét år gamle — Johannes netop da lå på det yderste med en heftig hjærnebetændelse.

Dagen efter pigernes bortrejse døde det lille barn, den gang endnu sine forældres eneste. Det blev en trang tid for præstefolkene; men mange var de venner, der trofast sluttede kreds om de to forældre. Forunderlig inderligt og stærkt lød Hoff's ord ved den lille bære. . . . „Som han nu ligger der i sin lille sorte kiste men i sin hvide dåbskjole og med de friske roser i sine små foldede hænder, . . . sådan skal han nu i al evighed stå for sin frelser med sin hvide dåbsdragt i den store frelste skare, der, hvor kærlighedens og glædens roser aldrig visner. Nu har vor lille dreng udstridt sin sidste strid, ingen fjendehånd kan nå ham; over døden, den sidste fjende, har han sejret; nu er han i vennevold. . . .“

Også den bedrøvede Trier talte, talte om „den glæde, der smiler til os i de kristnes håb“, så „sorgens bitterhed svinder for nådens sødme“.

Umiddelbart efter jordfæstelsen tiltrådte Trier en længere rejse rundt omkring i det meste af Danmark; man lægger mærke til, at det endnu er en temmelig sjælden skik at holde foredrag; han nøjes med at besøge „vennerne“ og de gamle elever, idet han prøver på at knytte ny forbindelse og enkeltvis at vinde ny elever. På denne rundtur var han også for første gang inde hos Holm på Lerchenfeldt

ved Kalundborg. Han skriver derom: „Ejeren er én af den rige Jakob Holms sønner (i København) Han er bekendt som én af de ypperste, videnskabelige landmænd i landet. Han har oprettet sin egen mejeriskole. Det vil være en stor vinding for vor skole, om jeg kunde vinde ham for vor sag. Han tog særdeles venligt imod mig og lovede mig at komme ind til os og holde foredrag. . . . I februar skal så hele skolen ud at se mejeriet i virksomhed“.

Trier forstod, at mejerivæsenet var noget, der hørte fremtiden til, og det måtte hans unge lære at kende. Mange var de i årenes løb, som fra Vallekilde højskole kom ud at lære mejeri hos Holm og Burchardi.

Marie trænger også stærkt til at hvile ud. Dette gør hun ovre i sit barndomshjem hos de gamle forældre i Dalum præstegård, hvor hun tilbringer en tre ugers tid og senere en uge hos svigerforældrene i København.

51.

Nyt skolehold, nyt jordkøb.

I de første år stilede Trier imod at få en 6 måneders vinterskole, og da påsken 1868 vilde indtræffe d. 8. april, så stævnedes han eleverne til at møde d. 15. oktbr.; men denne ordning viste sig efter få vintres forløb at være upraktisk. Eleverne vilde eller kunde ikke skifte plads sådan midt i månederne. Den 15. oktbr. kom kun 24. De øvrige kom til nvbr. Heller ikke i april kunde man holde dem fast. Foråret kaldte ud til arbejde, og mange rejste til 1. april. Man lærte snart at rette sig herefter. Og så gik Trier som efterhånden næsten alle på andre skoler over til den 5 måneders skole fra 1. nvbr. til 31. marts.

I skolens faste mandskab skete der nogen forandring. Anders og Alida var rejst; de kunde ikke rigtig falde i tråd med deres opgave der.

Jørgen Madsen, som Trier havde ventet sig så meget af, tog også afsked; han gik til Askov for ikke at vende tilbage. Af nyt mandskab må særlig bemærkes Anton Nielsen.

Han hjalp Trier, så han ikke denne vinter havde så mange „timer“. Mest af alt holdt han af at forelæse en af sine mange „historier“. Trier fortæller således om, hvordan han en dag sad inde i sin stue ved siden af skolestuen. Nede fra samme lød der så ustandselig vedvarende latter, at Trier til sidst måtte åbne den dobbelte dør for at komme efter, hvad der var på færde. Jo, det var Anton, der læste „Ole Lige glad“ for karlene. Trier kom selv til at le med og lukkede først sine døre igen, da oplæsningen var til ende.

Anton Nielsen var næppe nogen stor foredragsholder; men læse sine fortællinger det kunde han, og småsnakke med eleverne det kunde han, så der går endnu i Vallekilde beretninger om sådanne stunder, hvor man traf Anton dampende på sin pibe og med ryggen op mod gavlen, mens en karrig vintersol tittede frem. Hyggelig og fornøjelig går snakken mellem ham og den talrige skare elever, der omringer ham. Dette var „Anton“ i sin hyggeligste form. Skulde der males et billede af ham, da måtte det fremstille ham i et sådant øjeblik.

Men nu kommer julen. Det er første gang i Triers liv, at han ikke skal „hjem til jul“ — hjem til barndoms-hjemmet.

Den 23. decbr. drager eleverne af sted. Han sidder ved vinduet i sin „skrivestue“ på første sal. Herfra har han milevid udsigt mod syd — helt over til søsteren i Skamstrup. Ingen busk, intet træ i den lige anlagte lille have spærrer udsigten. Alle vegne ses kun vinterens hvide liglagen udbredt. Dog langt nede på den tilfrosne „Svinninge Vejle“ ser han de bortdragende elever, der lige har tiltrådt hjemrejsen. Han hører trods afstanden deres glade sang, deres muntre råb, der er feriestemning og rejsegælde.

Selv griber han sig i følelsen af en pludselig mægtig hjemvé efter det gamle hjem og de kære derinde, som han i denne jul er skilt fra. Det fylder ham med vemod. Men det er kun et øjeblik, så afløses vemoden af en lige så pludselig og lige så stærk glæde. Han skal jo i år for første gang opleve julen i sit *eget* hjem. Han sætter sig rask hen til skrivebordet for at skrive sit julebrev til for-

ældrene, det brev hvorfra ovenstående er taget. Nej, nu skal de gamle med ham glæde sig ved hans ny hjem, hvor der er både smukt og velsignet, og hvor han nu for første gang skal nyde den lykke at holde jul „derhjemme“.

Han fortæller så, at han allerede har været ude at hente et lille juletræ, der i morgen skal stå på bordet midt i dagligstuen. Mad. Storm, alle husets folk — karle og piger tillige med 7 clever er bleven tilbage og skal holde jul med dem.

Juleaftens dag var fyldt af travlhed med at få det store hus gjort i stand efter clevernes afrejse. Men kl. 4 var alt og alle i orden. Hoff havde tillyst juleaftensgudstjeneste i den gamle sognekirke. Og her vilde alle hen. Dog med undtagelse af Marie, der ikke følte sig rigtig vel. Hun talte med sin mand om grunden dertil, den fine, dybe hemmelighed, at dette skyldtes nok „et yndigt, livsaligt lille håb“ på fremtiden. Den lykkelige ægtemand følte øjeblikkets glæde så stor, så overvældende, at han ikke i aften kunde forlade sin unge hustru. Alle andre gik i kirke, men selv sad han ved Maries side i den gamle „Chaiselongue“ fra hjemmet i Dalum, mens juleaftnens dæmring og stilhed bredte sig over de to og vuggede dem ind i de lyseste fremtidsdrømme.

Til kl. 6 ventedes folkene hjem fra kirken, og Trier havde da tændt alle tænkelige lys og lamper, for at huset rigtig kunde tage sig festligt ud i de hjemvendendes øjne.

Nu blev der dækket bord midt i dagligstuen. Det var med risengrød og flæskesteg; og mens alle nu bænkedes om bordet, kom Trier ind fra sin stue med det lille, fuldt pyntede juletræ og satte det midt på bordet.

Efter måltidets slutning blev træet tændt, og julesalmerne lød, og Trier holdt en lille juletale, og atter blev der sunget, og så blev der uddelt små julegaver til alle tilstedeværende, mens julepakker og julekasser blev åbne, og indholdet taget i øjesyn.

Allersidst kom mad. Storm med en lille punchebolle, og da den var tømt, var ægteparrets første gribende, glædelige juleaften i eget hjem til ende.

Anden juledag prædikede Trier for Hoff både i Vallekilde og Hørve kirke, så tid til lediggang var der ikke.

Som modvægt mod den stærke åndelige anspændelse, Trier stadig var undergivet i arbejdet med højskoleeleverne, fandt hans trætte tanker efterhånden sin bedste hvile, ja friskelse ved en fornøjelig syslen med hans lille jordbrug. Denne virksomhed var jo for ham noget fuldstændig nyt, men meget fængslende, og det gav kroppen motion.

Imidlertid fik han hurtig den overbevisning, at de 10 tdr. ld., han havde købt, var ikke nok for hans behov. De kunde ikke forsyne skolens husholdning; navnlig var det galt med det nødvendige smør, da dette næsten ikke var til at opdrive til købs hos bønderne.

Han måtte have mere jord, og derom kredsede hans tanker stærkt i dette efterår.

Såre gerne ønskede han at komme i besiddelse af hjulmand Niels Pedersens 4 tdr. ld., der grænsede umiddelbart op til højskolens bygninger; Niels Pedersen vilde også nok være ham til velvillighed og sælge ham dem; men hvor skulde han så hen. Uden jord kunde han ikke klare sig.

Sådan stod sagerne, da Trier fik et større tilbud om jord. Det var fra gårdmanden i gården Brunbjærg tæt ved den prægtige kæmpehøj af samme navn. Brunbjærg (matr. nr. 12, Vejleby) var en udflyttergård; dens marker gik langs med det hegn, der dannede Vejlebys vestre og Vallekilde bys østre skel. På dens nordre side løb vejen mellem Vallekilde og Hørve—Vejleby. Ejeren havde af Dragsholm lige købt sin gård til arvefæste, og nu kunde Trier her af ham få 19 tdr. ld. på hans marks vestre side ved skellet ind mod Vallekilde.

Trier gik nu til hjulmanden og tilbød ham i mageskifte for 4 tdr. ld. at afstå til ham 5 tdr. ld. af de 19, og så måtte det endda blive langs stykkets nordgrænse ud mod „Hørvevejen“.

Dette fandt Niels Pedersen lod sig høre, og d. 16. debr. gik købet fra Brunbjærg og mageskifte-contrakten mellem

Trier og hjulmanden i orden. Det var Triers ungdomsven Octavius Hanssen, der her ydede vennen juridisk hjælp. Gamle Trier skriver derom til sønnen: „Du begriber ikke, hvilken ulejlighed han har havt med dine affairer; du havde ikke kunnet få nogen, hvilken som helst, til at gøre alt dette for dig. Det er en stor opofrelse af ham.“

Trier fik således med de 10 tdr. ld., han i forvejen havde, og de 18, han nu fik, i alt 28 tdr. ld. Det kunde bedre lade sig høre. En slem hage var der dog ved den sidste handel: jorden lå egentlig for langt fra skolen, næsten en hel kilometer.

Men hvor fik Trier pengene fra til denne og ny betydelige udvidelse af ejendommen?

Jo, hjælpen skrev sig fra bekendtskabet med grevefamilien på Nørager.

I sommeren 1867 havde man her et længere besøg af den skønne og højtbegavede frk. Anna Moltke, adoptivdatter af den grev Moltke, der en tid var amtmand over Holbæk amt (Bonderup-Espeslægten).

Frk. Anna havde ligesom sin adoptivmoder, der for resten var Hannoveraner af fødsel, meget inderlig sluttet sig til Vartov-menigheden. Anna havde en tid opholdt sig i Grundtvigs hjem for at lære ham og hans liv og tanker at kende. Her havde hun da også mødt Trier.

Under sit ophold på Nørager hørte hun om de strænge økonomiske forhold, Trier var undergivet, og hun overlod ham da som lån 4800 rdlr. (9600 kr.), som hun lige netop havde udløst af et pantelån på Falster.

Trier glemte aldrig denne sjældne kvinde den vennetjeneste, der nu skaffede ham fri hænder både til jordkøb og til opførelse af de ny, men tarvelige avlsbygninger.

Så længe han levede, sendte han hende hvert år en god julegave, mest bestående af havens bedste frugter.

Venskabet gik efter Triers død i arv til hans efterkommer. Det ophørte først med frk. Moltkes død, da hun var over de 80. —

Som tidligere år begyndte skolen igen i vinter med et

stort juletræ d. 5. jan. Elevtallet var nu steget til 46; men også i dette halvår var den langt overvejende del Sjællændere, kun få Fynboere og endnu færre Jyder — 1 Sønderjyde.

Der var altså fremgang i tallet, men til trods derfor var Triers økonomi højst elendig. Det ny jordkøb, de ny avlsbygninger, den ny øgede besætning krævede altsammen så mange penge, at han næsten frygtede for at have povet sig længere ud, end han kunde bunde. Hans breve til far og bror i København er uhyggelig ængstelige, undertiden næsten fortvivlede; og som alt dette tager hans glæde, slider det også på hans arbejdskraft.

De to frænder står ham imidlertid trolig bi og trøster ham på bedste måde med de gode udsigter for fremtiden og hjælper ham for øvrigt med alle de penge, de kan skaffe til veje; men tømmerhandelen lider endnu under efterkrigstidens (1864) sløvhed på alle områder. De skaffer ham billige klipfisk direkte fra Norge og lammekød fra Island, samtidig med at de stræber at afsætte hans egne frembringelser fra bedriften.

52.

Forskellige besøgende.

Som et eksempel blandt mange på Triers mærkelige ævne til at betage mennesker så vel ved sin person som ved sin virkemåde kan — fra denne tid — anføres, hvad der fremgår af et par breve til ham.

De er skrevne af en yngre theolog, Nikolai Holten, nærmest indre-missions-mand.

I 1857 havde han tilfældigvis delt værelse sammen med Trier under det nordiske kirkemøde i Lund. Men fra den stund kunde Holten ikke glemme Trier, denne i hans øjne så mærkelige mand.

Nu var han bleven kapellan i Skuldelev i Hornsherred.

Det skete da i høsten 1867, at han fik besked om, at Trier skulde holde et foredrag i Kornerup ved Roskilde. Her tog han hen for en gang atter at træffe sammen med ham. Og han mærkede igen noget af den gamle betagelse, men be-

sluttede nu at tage til Vallekilde for at komme under vejrs med, hvad det egentlig var, der foregik. Han nærer store betæneligheder ved højskolearbejdet; det er altfor stortilet og udadvendt. Det henvender sig jo til al Danmarks ungdom; men mon man ikke på disse store, fornøjelige ungdomsstævner forglemmer Lazarus, som ligger lige udenfor éns dør og trænger til éns hjælp i al stilfærdighed. Det er denne Lazarus, som indre-missionen har så åbent og vågent et øje for. Derfor synes Holten, han må foretrække indre-missionens formål og arbejdsmåde for højskolernes. Men altså, nu gælder det selvsyn.

Sammen med tre andre mænd i Skuldelev lægger han da til vogns og drager til Vallekilde.

Efter besøget og opholdet dér skriver han så d. 5. febr. 1868 til Trier: „ . . . Jeg var rigtig fornøjet med mit besøg på din skole og sender dig . . . min hjærteligste tak . . . Kl. 10 var jeg atter hjemme, men blev siddende oppe til midnat og fortalte min kone og svigerinde, hvad jeg havde oplevet; ti det var godt. . . . Jeg er langsom af mig og rives ikke let med. . . . Jeg har overfor højskolebevægelsen hidtil indtaget en iagttagende holdning og næret betæneligheder; men du og din skole rev mig hen; og det er dog godt, at man stundom kan henrives. Mine tre rejsefæller var lige så henrevne, navnlig den unge Niels Hansen på hans underlig stille og dybe måde. Og du kan være rolig for, at jeg aldrig mer hos disse mænd eller andre skal bckæmpe det indtryk, de har fået. Hvordan de andre højskoler er, det . . . ved jeg ikke stort om, men jeg forestiller mig nu, at Vallekilde må være noget for sig selv, fordi din personlighed, som det forekom mig, spejler sig i *alt*. Dine gaver — både åndens og naturens — er lykkelige. Gud give dig fremdeles lykke til dit møjsommelige arbejde og din kvikke kamp!

„Det er besynderligt: ti ærlig talt, ligger indre missions formål mig i grunden langt nærmere; men du har fået tag i mig; det vil jeg indrømme. Jeg holder hjærtelig meget af dig og din skole. Vi har lånt to eksemplarer af „Hans, der kom på højskolen“ til udlån.“

I et senere brev kommer han atter ind på det samme:

„Jeg begriber ikke, hvordan du og dine unge venner kan magte livet der hos jer. Det er jo som et ustandselig åndeligt doucebad, usigeligt forfriskende i øjeblikket — og jeg befandt mig så udmærket hos jer; men — i længden? — Er jeg bornért?! — Og din elskværdige hustru? i den stilning, hvor en kvinde netop trænger til ro og stilhed? — Gud velsigne hende!“

I de følgende år sendte Nikolai Holten slet ikke så få elever til højskolen i Vallekilde.

Jeg omtaler et andet besøg. Den pågældende var en ung Nordmand Lars M. Bentsen. Han var bleven forlovet med en velhavende ung kvinde fra en købstad, og da han ikke vidste, hvad han skulde tage sig til, rejste han hened til København vistnok nærmest for at prøve på at lære købmandskab, lejlighedsvis træffer han da sammen med Fritz Trier. Men denne fik hurtigt det indtryk, at Bentsens ævner og lyst anviste ham anden virksomhed, og han sendte ham straks ud til Vallekilde.

Her blev han yderst optaget af Trier og højskolegerningen, og det dæmrede for ham, at det var som højskolemand og ikke som købmand, han skulde gå sin fremtid i møde. Trier fulgte nu sin sædvanlige fremgangsmåde: Sådant en ung og begavet natur måtte lære det danske åndsliv at kende, sådan som det levedes i sin rigeste form i de Grundtvig-ske kredse. Han skulde sendes ud på en rundrejse, som Trier efterhånden næsten lagde fast an. Den gik gerne over til Hans Frandsen, Gudum, Gmd. Thyge Hansen, Ferritslev, Gmd. Kristen Hansen, Vejstrup, pastor Birkedal, Ryslinge (her gerne lidt længere ophold), pastor Helveg, Odense, pastor Melby, Asperup, for så til sidst at ende i Askov. Fra dette sted blev der da sørget for, at disse faren-de svende også lærte Sønderjylland at kende.

Denne rejseplan, en slags Grundtvig-sk pilgrimsrejse, blev nu også Bentsen anvist, og mange, mange blev de, som i årenes løb kom til at foretage denne pilgrimsrejse med Vallekilde som udgangspunkt.

Under et længere ophold i Askov forberedte Bentsen sig for alvor til gerningen som norsk højskolelærer. Hans

fæstemø kom også her ned til Danmark og vandt stor yndest hos alle Trier-ne. Hun var en ualmindelig åndfuld kvinde, der med liv og sjæl fulgte sin fæstemand ud på de ukendte veje. I en årrække holdt de siden skole i Størdalen i Trøndelagen.

Som medhjælper fik Bentsen en anden rigt udrustet Nordmand Foosnæs, som ligeledes havde opholdt sig både i Vallekilde og Askov.

De blev bægge to hæderlig kendt blandt banebryderne for højskoletanken i Norge. De blev senere bægge valgt ind i det norske storting.

53.

Besøg af Bjørnstjerne Bjørnson.

Men et tredje og endnu mere opsigtsvækkende besøg denne vinter var Bjørnstjerne Bjørnsons.

Skønt Ernst Trier var fem år yngre end den norske digter, havde der dog vedbleven at være venskabsforbindelse imellem dem. Nu i denne vinter opholdt Bjørnson sig atter hernede i København.

Ved forskellige lejligheder traf han her sammen med Triers broder Fritz, som netop ved den tid var optaget til det yderste at få grundlagt og udfoldet en plan om „Istedgades børneasyl“. Han var fyr og flamme for den sag, ofrede selv mange penge derpå, men prøvede også ad mange forskellige veje at rejse penge på anden måde.

Broderen i Vallekilde havde lejlighedsvis ytret til ham, at han kunde have lyst til at få kgl. skuespiller Chr. Mantzius ud at holde en oplæsning for hans karle, så skulde de få en anderledes forestilling om den store kunst end den, de måtte nøjes med ved Triers egen oplæsning eller deres egne små fælleslæsninger.

Det viste sig imidlertid, at Mantzius ikke kunde rejse bort fra teatret nu i vintertiden, og desuden vilde en sådan oplæsning blive Trier for dyr.

Da er det, Fritz Triers tanke falder på Bjørnson. Han må kunne tage den tur. Bjørnson var netop nu hen mod

slutningen af vinteren bleven færdig med en bog „Fiskerjenten“ og trængte til hvile og lidt adspredelse, da han følte sig en del nervøs. Det var lidt sent for skolen, sidst i marts; men det måtte dog vist kunne gå.

Den 25. marts mælder Fritz Trier, at nu kommer den store Nordmand. „Men“ skriver han, „der er naturligvis meget vrøvl i anledning af hans rejse. Jeg måtte love ham, at du vilde sende en vogn de 7 mil til Roskilde efter ham; i diligencen vilde han ikke køre. Jeg svarede ham, at i så fald måtte han finde sig i at køre på åben vogn. Jeg stoler nemlig på, at eleverne kan skillinge sammen til en vogn. „Ja,“ sagde Bjørnson, „men god skyds vil jeg have; jeg vil ikke sidde og humpe.“ Ja, der er meget i vejen med de store ånder.

„Jeg låner ham et uldent tørklæde og et shawl.

„Han var henrykt over, at jeg var så „praktisk“, at jeg kunde hjælpe så, så han ikke skulde blive rusten i halsen, når han skulde fortælle så meget for „gutterne“. Men han glæder sig åbenbart til turen. Sørg nu endelig for en hurtig befordring. Troer du ikke, det kunde være gavn, om en flink elev tog med og var ham behjælpelig med hans tøj. For resten vil du vist nok finde ham mere elskværdig end tidligere; men du må ikke gøre for megen støj med ham; ti det tåler han ikke, han er dygtig nervøs. Jeg vil antage, han bliver de tre dage: lørdag, søndag og mandag.“

I Vallekilde var både overraskelsen og glæden stor; mens man i største hast beredte sig til Bjørnsons modtagelse. Det værste var, at husets store og forholdsvis pæne gæstekammer, som stiftprovst Glahn i sin tid havde indviet — desværre var optaget: En elev, syg af giftfeber, lå for tiden der inde. Men Marie skriver, at efter alvorlig overvejelse bestemte de sig til at lade eleven blive, hvor han var, og affinde sig på anden måde med gæsten. „Det er jo nok en herre, som gør fordringer, lader det til,“ skriver Marie til gamle Trier; „men man må vel holde disse skønånder lidt til gode. Ernst og jeg er enige om at tage mere hensyn til den syge end til Bjørnson. Han må tage lejligheden, som den kan falde sig.“

De fandt så på at kunne indrette Mariés stue „fruerstuen“ ved siden af dagligstuen til opholdsrum for Bjørnson. Ganske vist var der ingen sæng derinde; men man kunde jo sætte en jærnsæng derind om aftenen og tage den ud om morgenen. Det kunde blive et hyggeligt rum og lige op ad husets centrum: dagligstuen.

Hvad afhentningen af digteren angik, da følte de sig ovenpå. Trier havde netop den gang lige fået sine dårlige, gamle heste ombyttet med et par ny, smukke og fyrige unge, så det kunde aldrig være bedre.

Den gamle Trier, som også vilde yde hjælp til besøgets lykkelige forløb, sendte en kasse fyldt med appelsiner, „vrøvl“ og forskellige andre „godter“.

Nu gjaldt det blot om at holde Bjørnsons komme hemmeligt; „ti ellers,“ skriver Marie, „sker der et rykind fra det halve Sjælland, og alle disse mennesker har vi hverken plads eller mad til.“ (For maden blev der jo aldrig taget betaling.)

Man bad derfor eleverne og pigerne om ikke at lade underretning herom gå videre, hverken skriftlig eller mundtlig.

Og så kom han da „den store Nordmand“, hvis besøg var imødeset med så stor spænding.

Den første aften, lidt før man skulde gå til ro, spurgte Bjørnson, om Trier ikke havde én eller anden flink eley, som næste morgen kunde komme ind og vække ham, blive hos ham, mens han gjorde sig i stand og i det hele taget bringe ham „blidt ind i dagen“.

Jo, det skulde være Trier en let sag; han havde netop for tiden på skolen en ung Nordmand Foosnæs, og om ham kunde Trier da udtale sig i de mest rosende ord. Bjørnson var til freds.

Næste morgen var Trier og Marie oppe i god tid. I dagligstuen havde Marie dækket et meget pænt og hyggeligt morgenbord, og nu sad de dér i stuen bægge to og ventede på Bjørnson, som Foosnæs allerede en stund havde opholdt sig inde hos.

Da hører de med et, hvordan ordene derinde blev mer

og mer højrøstede. Tordenen rullede. Pludselig fo'r døren op indtil dagligstuen, og dér på tærsklen stod Bjørnson halvt påklædt med det halve ansigt raget og det halve endnu kun indsæbet, og mens han fægtede vildt omkring sig med barberkniven, råbte han med henblik på Foosnæs af sine vældige lungers kraft: „Skaf mig af med det menneske, skaf mig af med det menneske!“

Forklaringen lå i, at Foosnæs var en lige så ivrig „målmænd“, som Bjørnson var det modsatte. Dette havde Trier ikke betænkt, men deraf kom trætten.

Nordmanden Foosnæs.

Men for Trier, der allerede i rum tid havde siddet og beredt sig til rigtig at være „snil“ mod gæsten, kom det varme østerlandske blod nu i kog. Han sprang op, og med en stemme, der ikke gav Bjørnsons meget efter, udbrød han: „Hvad er dette her, hvad skal det betyde at komme på den måde herind til min hustru som et svin!“

Bjørnsons arm med barberkniven standsede sin fægten og sank ned. Selv stod han ganske stille et øjeblik, men uden at mæle et ord. Derpå vendte han sig stille om og lukkede døren efter sig.

Marie sad som dødbleg, i angst for, hvordan dette dog skulde spænde af, måske Bjørnson kunde finde på at ville rejse straks igen. Men en lille stund efter gik døren på ny op og ind træder Bjørnson, renbarbéret, vasket og påklædt og fremfor alt — med det mest strålende ansigt. Alt var nu lutter solskin, ingen mindelse om den nys så truende uvejrssky. Marie fandt ham bedårende.

Bjørnson tilbød, at han den dag vilde holde foredrag for „gutterne“. Desværre havde Marie det ikke rigtig godt og turde ikke vove sig ind at høre det. Det blev Bjørnson

skuffet over; „ti det skal du vide, Marie, at dette her, det skal blive kunst, du.“ Og netop derfor lod han da også Trier vide, at han ikke på nogen måde tålte, at nogen moders sjæl kom ind i skolestuen, efter at han havde begyndt foredraget. Hvis det skete, at nogen alligevel kom, da vilde han straks holde op — ikke et ord mer.

Dette syntes Marie dog var helt urimeligt, men Bjørnson holdt på sit, „ti dette skulde bli' kunst.“

Trier fik da hjulmand Niels Pedersen stillet på vagt ved døren for at spærre indgangen for alle efternølere.

Der skulde begyndes med: „Ja, vi elsker dette landet“. Herom fortæller Anton Nielsen i sin levnedsbog, at de ikke var sikre på tonen.

„De må hjælpe os,“ sagde Trier til Bjørnson.

B. B.: „Jeg kan ikke synge, kun brumme.“

Trier: „Ja, men brum så med da.“

B. B.: „Men der er en trykfejl i visebogen, der står „Hakon“, og der skulde stå „Håkon“.“

Trier: „Det er ingen trykfejl; vi siger „Hakon“ på dansk.

B. B.: „Et norsk egennavn kan ikke oversættes. Og nu siger I Hakon, når I synger.“

Trier: „Nej, vi siger Hakon . . .“

Så begyndte sangen; men da der nådes frem til navnet, sang Trier og de fleste med ham „Hakon“.

Bjørnson brølede da to gange: „Håkon, Håkon“.

Alle lo — selv Bjørnson trak på smilebåndet.

Bjørnson smed nu frakken og trådte frem for „gutterne“ i skjorteærmer. Han holdt så et foredrag, hvori han karakteriserede tre folk, det engelske, det franske og det tyske, idet han gik ud fra den kendte fortælling om, hvordan Engelskmanden, Franskmanden og Tyskeren bar sig ad, da de hver skulde skrive en afhandling om „kamelen“.

Foredraget var vidunderligt, det lynede, knitrede, glimtede med de vidunderligste indfald og bemærkninger. Selv var han som den fuldkomne skuespiller. Alt forstod eleverne næppe; men de sad som naglede til pletten, så længe det stod på. — En anden gang læste han op af „En glad gut“ og fortalte et af Ashbjørnsens norske folkeeventyr.

Da de den første middag skulde ned i spisestuen at spise gjorde Trier sig forud al mulig umage med at forklare Bjørnson, hvordan det i hans virksomhed også var ham meget om at gøre at lære eleverne tarvelighed og nøjsomhed. Men dette lærtes kun, mente han, ved at lærerne i deres daglige færd gik foran og viste vej. Dette måtte Bjørnson nu huske på, når han kom til middagsbordet, hvor alt foregik efter jævn bondeskik. Bjørnson udtalte sin stærkeste tilslutning og beundring for en sådan læreform.

Imidlertid gik man til bords. Midt på bordet stod de store fad, hvoraf de spisende med deres træskeer hentede formaden uden brug af tallerkener. Der var gerne 4 om hvert fad. Bjørnson griber som de andre sin træske og langer ud efter fadets indhold. Men dette skete kun nogle ganske få gange med længere og længere mellemrum mellem hver gang. Så lægger han pludselig sin ske, ser med det mest forvirrede og hjælpeløse udtryk på Trier, mens han udbryder: „Nej vennen min, dette går ikke.“

Trier lo og mindede om Atheniensernes klapsalver for de tarvelige Spartanere; men Bjørnson blev naturligtvis fri og fik for fremtiden sin mad tildelt på mere dannet vis.

At Bjørnson havde været glad ved sit ophold i Vallekilde er der flere ting, der tyder på: Fritz Trier fortæller, at han har hørt det; vennen Octavius Hanssen skriver derom på sin spøgefulde måde i et brev af 8. maj: „Jeg hørte fra dig forleden gennem Bjørnson, som var ganske opfyldt af din skole, som han erklærede for den bedste i landet. Han havde nydt sit ophold hos dig „umådeligt“ og lært mageløs meget. Du kan vel derfor vænte at se dig og din skole gå igen i en af hans næste bøger . . .“

Da maj måned nærmede sig, var Trier som grebet af en dobbelt forventning. Hvordan vilde sommerskolen arte sig, og hvornår kom den med så stor spænding imødesete livsarving. Trier havde udsat skolens åbningsdag til den 12. maj, for at hin begivenhed kunde være overstået. Det blev den da også. D. 3. maj fødte Marie en datter. Det var alt sammen overstået, da pigerne kom. Alle eleverne på én nær var Sjællændere. En Jyde var der; hende havde

Glahn skaffet. Antallet var fra i fjor øget netop med denne ene. Der var ialt 25. Marie kunde ikke som sommeren forud anvende hele sin tid som lærerinde for pigerne. De fik da efter anvisning af fru Charlotte Schrøder i Askov en kvinde fra Koldingegnen, Magdalene Ejler, til hjælp som lærerinde ved skolen.

Flere fremmede gæstede denne sommer højskolen; både fra Norge, Sverige og Amerika.

Fra Norge kom Lars M. Bentsens unge fæstemø Kamma Fleischner og blev her et par uger. Et endnu kærere besøg deroppe fra var den unge sagfører Nikolai Hanssen med sin hustru Hanne Lange, der så lyslevende kaldte minderne frem hos Trier om hans første uforglemmelige Norges-rejse og opholdet i Lillehammer.

Fra Sverige kom en lektor fra Lund for at studere dansk højskoleliv. Man var jo netop i dette år i Sverige bleven vakt op til at begynde højskoler der.

Disse og andre besøg gav anledning til fest; men sommerens bedste og rigeste festdag var dog den, på hvilken den lille datter blev døbt. Det var en søndag midt i den skønneste skærsommer, d. 14. juni.

Trier skriver herom til sin moder samme dag: „Vi er så glade, så glade! Lige nu kommer vi hjem fra kirke, hvor vor lille pige blev tildøbt Vorherre. . . . Hun blev i dåben kaldt Ingeborg. Ja, hvor har det dog været festligt og skønt i dag. Gid du havde været med i kirken! den var pyntet så yndigt med store kranser over altret, blomster i stolene, og hvor Marie skulde sidde. Hele midtergangen var smykket med blomstrende rødtjørn fra ende til anden. Marie holdt sin kirkegang med det samme. . . . Der lå en fred over hele gudstjenesten i dag, som var mageløs. . . . Mad. Storm, Hoff og Tranberg stod fadder. . . . Du skulde også se, hvor smukt spisestuen herhjemme var smykket med mange kranser. Her skal vi nu ned og drikke chokolade . . .

Den lille piges navn blev altså ikke det, Bjørnson havde foreslået „Svava“. Det blev heller ikke nogen opkaldelse; men det blev det ældgamle nordiske navn Ingeborg.

Et og andet fra sommeren 1868.

Det var som om Trier ved sin datters navn med sin hustrus samtykke yderligere vilde fastslå, hvor inderligt og uløseligt han følte sig knyttet til det folk, som han elskede, og som var bleven hans, det danske.

Og dette understreges yderligere med de følgende børns navne af samme art.

Men somren var ikke lutter fest. Denne sommer 1868 var jo, som bekendt, en af de tørreste, der i mands minde var oplevet. Græs og korn visnede bort, så der mange steder næsten intet blev at høste; og vandmangel var der alle vegne. Hver dag måtte Trier sende vogn og vandtønder ind til kilden i den gamle Vallekilde by. Der var dage, hvor der næsten intet andet kunde bestilles med køretøjet end hente vand.

Trier lod en ny brønd grave, men der kom intet vand. Han lod bore; men jordbunden var så fyldt med sten, der atter og atter skulde sprænges. Dette var alt for dyrt. Han måtte holde op uden at nå nogen vandåre.

Den store gæld, bevirket ved det store jordkøb og den ødelagte høst, var til sidst nær ved at bringe ham til fortvivlelse. Hans far og bror måtte hjælpe ham af yderste ævne at få stoppet de værste huller. Økonomisk set var dette år sikkert hans vanskeligste, som han altid senere så tilbage på med en vis gysen. „Uf, de penge, de penge!“ skriver hans broder . . . „men det har jo gået hidtil, så går det vel også endnu . . .“

I denne sommer fik Trier og Tranberg m. fl. oprettet en brugsforening i Vallekilde. Det store besvær, højskolen hidtil havde haft med at få de mange varer til rette tid, mente man vilde kunne lettes ved at købe ved foreningens varelager. Efter kort tid på et andet mere foreløbigt udsalgssted blev det „Maren Mads“s hus ved gadekæret, der blev foreningens første salgsbo. Her stod Maren Mads stor

og bred bag den nylavede disk og uddelte med godt humør af de indkøbte varer.

Sagen har vist sig levedygtig, og nu — et par menneskealdre senere — er foreningen vokset til en af egnens største med egen bygning og lagerrum.

Et andet nyt foretagende, som Hoff var drivkraften i, kom også frem i denne sommer, det var oprettelsen af et lille „børnely“ (asyl) i Skippinge. I denne lille landsby var den gang mange fattige arbejderfamilier. Hvorfra ofte både mand og kone gik på arbejde til de omliggende herregårde. Børnene drev da overladt til sig selv om på bygaden.

Her måtte gribes ind, og Hoff — støttet på det bedste af Trier og andre — fik dannet en lille forening, der skaffede lokale til et lille opholdsrum for disse børn. Og som asylmoder fik de ovre fra Cornelius Appel i Rødding en ung kvinde Mariane Junker. Hun tog sig med stor kærlighed af de små; men da hun blev syg og svagelig, fik hun sin søster til hjælp, og efter Marianes snare død blev det så Marie Junker, der i ét og alt ofrede sig for denne kærlighedsgerning, som Hoff med tanken på sin lille, så tidlig afdøde dreng havde fået sat i gang.

Vistnok på Triers kraftige tilskyndelse gik man senere i det nyopbyggede asyl, der udvidedes allerede d. 17. novbr. 1868, et skridt videre og udvidede virksomheden til også at blive en lille Kold-sk friskole for de af omegnens børn, forældrene vilde sende derhen.

I en årrække gik foretagendet sin gode gang, også efter at både Hoff og Trier var afgået ved døden, og mange småbørn har dér tilbragt velsignede timer i ly for storm og bølger.

Forholdene er dog nu så ændrede i den lille by, at arbejdet er ophørt.

Her skal kun endnu optegnes, at da det kneb med at få de nødvendige penge rejst til at begynde arbejdet for, da kom der en uvæntet, men god hjælp inde fra Triers varm-hjærtede broder, Fritz.

Det var netop i april 1868, kort efter at Bjørnson havde

foretaget sin vellykkede tur ud til Vallekilde, at Fritz Trier fik den idé, at Bjørnson her måtte kunne yde hjælp, så meget mer som han „svært godt likte Hoff“.

Fritz Trier fik Bjørnson til at give løfte om en oplæsning til fordel for det lille børneasyl i Skippinge, og nu indbød Fritz Trier da alle venner og bekendte til at komme hen i hans hjem og høre Bjørnson læse dér og forøvrigt være der sammen med ham; men der skulde som vederlag her for betales 4 mark (1 kr. 32 øre) til asylet i Skippinge.

Huset blev proppende fuldt, og der blev et overskud på 100 rdlr. (200 kr.).

Disse penge hjalp godt til at få sat fart i sagen, lige som de blev modtaget med den største tak.

Dette var for Fritz' vedkommende så meget mere at påskønne, som han netop i de samme dage havde alle hænder fulde af arbejde med rejsningen af et lignende asyl, blot i større stil, nemlig „Istedgadens asyl“ på Vesterbro i København. Han var formand for den — nærmest Grundtvigske kreds, der førte dette frem. Han ofrede overmåde meget både af tid, kraft og penge på dets virkeliggørelse.

Ernst Trier måtte da også adskillige gange ind og tale „gratis“ i broderens asyl. —

For Ernst Triers virksomme natur faldt den tre måneders lange efterårsferie noget besværlig. Hvad skulde den anvendes til. Han fik dette år lyst til at prøve oprettelsen af en slags kursus eller lærermøde. Blandt andre ses det, at han derom har skrevet til og indbudt den unge theolog Thorvald Elmkvist til at komme og tage med sig, hvem han kunde overtale dertil.

Trier havde skaffet sig løfte fra Bågå om at komme med som leder af dansk-undervisningen. Trier vilde selv tage bibelhistorie.

Det hele skete nærmest underhånds. Elmkvist kom ikke, men 6-8 andre unge mødte dog frem. Trier og Marie var meget glade ved mødet, men ønskede blot, der havde været dobbelt så mange deltagere. Det varede en ugestid. I løbet af nogle dage gjorde Trier og hans hjærtensven Bågå derefter en lille foredragsrejse sammen ud i Kalundborgegnen.

Man lægger uvilkårlig mærke til, at med efteråret 1868 begynder Triers rejser at ændres. Det er fra nu ikke så meget rejser for at besøge enkeltmænd og derigennem fremme sin skoles sag. Det blev nu „foredragsrejser“, hvor han bestiltes til at komme og holde foredrag for folk på de forskellige egne.

Den 6. oktbr. døde Triers gamle højtansete morfar M. L. Nathanson. På få dage nær var han 88 år. Under stor deltagelse blev han jordfæstet fra sin elskede drenge-fri-skole. Blandt talerne var hans søn Jakob N.; men familien var senere lidet fornøjet med hans tale, som efter dens mening altfor meget fremhævede den gamle mands mindre heldige sider. Også Trier talte. Det skulde være på de unges vegne. Den tale var man godt til freeds med. Noget nærmere eller hjærteligere forhold mellem Trier og hans gamle „bedstefar“ havde der dog næppe nogensinde været; dertil stod de i åndelig henseende hinanden altfor fjærnt. Men den gamle vedblev til det sidste at sende ham sit blad „Berlingske Tidende“. —

Også i det store Grundtvig-ske vennemøde deltog Trier. Det var ham et sjælebad: Atter at se den gamle mester i sine mange venners midte, atter at høre ham tale sine myndige og milde ord efter sin tunge sindssyge. Det var alt som en stor oplevelse.

55.

Ny lærerkræfter, Bentsen og Iversen.

Hvad der ellers i denne eftersommer lagde stærkest beslag på Triers tanker og virke var at skaffe skolen ny lærerkræfter.

Bægge de to lærere Niels Thomsen og Chr. Weitemeyer afsluttede deres lærergerning med sommerskolens ophør til aug. 1868. Thomsen var jo bleven forlovet og så sig om efter plads til at kunne gifte sig på. Han syntes også at føle sig mere draget til børneskolen end til højskolen. Og da der som følge af den livsstrøm, der fra højskolen og Vallekilde præstegård udgik til enen, begyndte at oprettes

små Kold-ske eller Grundtvig-ske friskoler, så trådte Thomsen som lærer ind i en af disse i Tømmerup ved Kalundborg. Året forud havde han været opfordret til at begynde i Ulstrup på Røsnæs; men da var han endnu ikke rede til at forlade højskolen, hvorfor Trier fik en anden af sine seminarie-elever Søren Rasmussen til at tage fat derude.

Bægge disse to blev blandt foregangsmændene i den danske friskole. Og de blev med tiden veteraner i dette arbejde. Thomsens søn blev hans efterfølger i friskolen i Tømmerup, og Rasmussen blev i Ulstrup efterfulgt først af sin svigersøn og nu af sin dattersøn.

Om den anden af højskolens lærere den unge Weitemeyer er at mælde, at han nærmest af helbredshensyn havde taget en hånd med i højskolens arbejde, i det han en tid måtte forlade København for at komme til kræfter. Han fik nu en tid foreløbig plads som vikar for huslæreren hos grev Moltke på Nørager, hvor han kunde få tid til at drive egne studier i retning mod det at blive landinspektør, hvad han da også senere gennemførte. I en lang række af senere år bode han i Vallekildes naboby Svinninge og drev derfra en meget stor og anset forretning som landinspektør. Han ægtede her en af skolens tidligere elever, en sønderjydsk pige ved navn Kirstine.

Efter hans død afløstes han i sit arbejde af sin ældste søn, som fører forretningen videre. —

Triers første forsøg på at skaffe en afløser for Thomsen gjaldt Poul la Cour, en yngre broder til Triers og især Fritz Triers gode ven, landbrugsskoleforstander Jørgen la Cour, som netop dette år åbnede sin skole i Lyngby. Forsøget mislykkedes, den unge naturkyndige var endnu ikke rede til at sige den egentlige videnskab farvel for at træde i højskolens tjeneste. Dette skete først 10 år senere, da han gik til Askov som lærer ved den udvidede højskole.

Nu henvendte Trier sig ved en mellemmand til den unge Klaus Berntsen. Ham var Trier ført i forbindelse med af Kold; men Berntsen, der den gang var ung friskolelærer i Højby ved Odense, var ikke til sinds at forlade sin opblomstrende skole. Først adskillige år senere oprettede

han sin egen højskole i Særslev på Fyn. Nu forsøgte Trier sig med L. B. Poulsen af Agerskov i Sønderjylland, den senere fripræst i Bovlund; men heller ikke dette lykkedes. Så kom turen til Jørgen Pedersen, den gang lærer hos Kold i Dalum. Jørgen Pedersen havde været seminarist på Tangs seminarium, mens Trier var lærer der. Hans kæreste, Sine fra Hersnap, tjænte den gang hos Trier.

Jørgen Pedersen havde en tid forud skrevet til Trier, at det kom ham for, „at både Kold og jeg kunde have gavn af nu at skilles.“ Han spørger, om Trier ikke véd en plads til ham ved en højskole.

Trier svarede den gang (nvbr. 1867) nej; men nu, da hans tilbud kommer, må Jørgen Pedersen meddele, at han er trådt i underhandling med L. B. Poulsen. Der er tale om, at denne skal overtage Vejstrup højskole på Fyn, og hvis dette sker, da skal Jørgen Pedersen være hans lærer dér. Afgørelsen skulde ske i begyndelsen af august måned.

Trier besluttede sig til at rejse over til Vejstrup for at overvære afgørelsen.

Han lægger vejen om ad Dalum, hvor han besøger de gamle svigerforældre, men navnlig fornøjer han sig over et besøg hos Kold, hvor han hørte to af dennes foredrag og tillige fik „en uhyre rar samtale med ham“. Dette besøg forfriskede ham i høj grad.

Fra Dalum tog han til Ryslinge — sammen med et helt læs friskolelærere, som vilde derhen i kirke. „Jeg blev,“ skriver han til Marie, „i Rysling i to dejlige indholdsrige dage, dels ved den herlige gudstjeneste og dels ved bekendtskabet, jeg gjorde med de mange fynske friskolelærere. Jeg har fået talt med dem om skolesagen og lært ikke så lidt.

„I aftes kørte jeg her til Boltinggård, fulgt hertil af en hel del „Birkedølere“ og nogle friskolelærere. Nu i aften skal jeg af sted til Langkildegård og derfra videre til Vejstrup, hvor der skal være præstekonvent. Birkedal skal dér også have et møde med bønderne om deres højskole. Hvis L. B. Poulsen siger nej, da tager Jørgen Pedersen over til os til vinter; men hvis Poulsen siger ja, da bliver han hos ham.“

Poulsen sagde ja, og Trier måtte da, som han skriver, rejse derfra som „fattig Per Eriksen“.

Som efterslet efter brevvekslingen skriver Jørgen Pedersen den påfølgende vinter et brev til Trier, hvor han kommer med følgende betegnende bemærkning, at „det går lidt tungt med skolearbejdet; Poulsen mangler den friskhed og livlighed, som er nødvendig til sådan en gerning, og som jeg har set så store og glædelige virkninger af netop på Deres skole. . . . Jeg skal for at glæde Dem meddele, hvad Kold sagde om Deres skole: „Ja, jeg tror nok, at Trier og Poulsen (på Mors) næst efter mig gør dem (eleverne) bedst i stand.“ Han havde nok især været glad ved Deres Jyder, som besøgte ham ret før jul . . .“

Kold havde under Triers besøg gjort ham opmærksom på en ung Kronjyde, som han mente var et godt læreræmne. Trier rejste straks op til den unge mands hjem; men *han* havde også fået plads anden steds, så Trier rejste tomhændet hjem. Men alligevel var han ikke helt rådvild. Han havde fået øje på Andreas Bentsen. Den unge lærersøn fra Kvandløse ved Holbæk havde først lært tømrerhåndværket, var så gået den ret sjældne vej — ind på teknisk skole i København, som han til gavn udnyttede. Men så kom den dag, da lysten til at blive lærer tog overhånd, og han kom da på Tangs seminarium, hvor han bl. a. fik Trier til lærer. I „Optegnelser om mit levned“ fortæller Bentsen, hvordan han en dag efter længere fraværelse fra seminariet blev hilst af Tang med udråbet: „Der har vi jo vor gamle forsanger Bentsen, vil De stemme op.“ Det var sangen „Unge genbyrdsliv i Norden“. „Men,“ fortæller Bentsen videre, „da vi var kommen halvt hen i sangen, kommer en ung mand og skubber mig til side og med en meget stærk men lidt rusten stemme tiltager han sig ledelsen. Jeg blev lidt flad, gik hen og satte mig på kulkassen . . . og betragtede denne lave, brede skikkelse med det tæt-krøllede hår. Det var seminariets sidste ny lærer cand. theol. Ernst Trier.“

Meget livligt fortæller Bentsen videre om, hvordan dette bekendtskab udviklede sig: „Mit venskabsforhold til Trier

blev efterhånden stærkere og fastere. . . . Han var den, der førte mig ind i det Grundtvig-ske vennelag.“

Dér, hvor Bentsen hele sit senere liv følte sig hjemme.

I forsomren 1864 tog Bentsen sin lærerexamen med udmærkelse.

Allerede da krigen i februar brød ud, vilde Bentsen have været med som frivillig; men faderen satte sig stærkt derimod, han skulde først tage sin examen. Det skete da; men nu kunde heller ingen magt på jorden længer holde ham tilbage. Tang tilbød ham ansættelse ved seminariet som lærer; men i stedet gik han op og mældte sig som soldat samme dag, som han fik sin demissionsattest fra seminariet. Ved at tage alle de private timer, han kunde overkomme, blev han da i løbet af få dage færdig til afgang til hæren, som den gang efter tabet af Als lå på Fyn.

Længe varede det ikke, før våbenhvilen med fredsslutningen kom. Bentsen kom altså lige så lidt som Trier til personligt at deltage i nogen kamp.

Hen på efteråret, da Trier lå i underhandling om at komme til pastor Busck i Brøndbyvester, opfordrede Trier Bentsen til at oprette en friskole samme steds. De vilde da kunne hjælpe hinanden med at få en aftenskole i gang. Planen lykkedes kun halvt. Trier kom ikke til Brøndbyvester som kapellan; men Bentsen kom der som friskolelærer.

Arbejdet i den lille børneskole kunde dog ikke tage hele hans tid, han begyndte derfor på egen hånd en aftenskole. Men endnu mere glødende prøvede han på at arbejde den unge nyopdukkede skyttesag i gang. Han fik oprettet en kreds i Brøndby; men han gik videre. Det skyldtes ham, at der lidt senere opstod en amtskyttekreds i Roskilde amt og kort efter denne en lignende i Holbæk amt. Her gav kvinderne 100 rdlr. (200 kr.) til en fane. I dette arbejde var Bentsen utrættelig og helt igennem den drivende kraft.

Og da Trier i efteråret 1865 begyndte sin højskole i Vallekilde, var Bentsen lige så ivrig til at skaffe ham elever. Ved åbningsmødet 1. nvbr. var både Bentsen og hans fader med derinde. Han vilde så usigelig gerne have bragt Trier

en tak for, hvad denne havde været for ham; men han savnede modet, da det kom til stykket. Det skete først en fjorten dages tid senere i et brev. Han skriver heri:

„ . . . Det første, jeg vil skrive, er at takke Dem for den dejlige 1. nvbr. i Vallekilde, en dag som aldrig glemmes. . . . Da De hin aften i Deres takketale også nævnedes mit navn, så blev jeg lidt undselig, for hvad har jeg vel egentlig hjulpet Dem med, ja det er kun lidt . . . men jeg vil sige Dem tak for, hvad De har været for mig som lærer og som ven. . . . Men så må jeg også takke Dem, fordi De begyndte den virksomhed på en egn, som dog er mig den kæreste af alle på jorden; den egn, hvis bakker og skove jeg kender som grøfterne og træerne ved mit fødehus, og i hvis folks mundart jeg hører min kære moders tunge, og hvor min slægt og mine barndomsvenner bor. Den egn, hvor det åndelige liv dækkes som af en skorpe; men under hvilken dog mange hjærter sukker, uden at de ret selv ved, hvad de savner.

„En folkchøjskole i min fødeegn har altid været mit kæreste ønske; og dobbelt glædeligt er det for mig, at netop De, der har åbnet mit øre for den sande folkelige livsoplysning, skulde komme til at grunde dette værk. Nu lade Vorherre plantningen gro . . . !

„Fader og moder var lykkelige ved at være med ved åbningsmødet, for alt, hvad de hørte, og for al den venlighed, der mødte dem fra alle kanter.

„Nu vilde jeg inderlig ønske, at jeg kunde se ind i Deres skolestue en gang imellem; ti jeg har i grunden slet ingen mening om, hvordan det dér går til. Imidlertid tror jeg dog at kende både Dem og Thomsen så godt, at jeg nogenlunde kan forestille mig det.“ —

I sommerferierne brugte Bentsen det allermeste af tiden til at gennemkrydse både Danmark og de andre nordiske lande på kryds og tværs, ligesom han også var en sikker mand ved lærermøderne i Askov.

I slutningen af juli 1868 besøgte Bentsen Vallekilde højskole, hvor hans søster Sine den sommer opholdt sig.

Under dette ophold havde Trier da en dag gjort ham

det spørgsmål, om han ikke kunde tænke på at flytte til Vallekilde som lærer i Thomsens sted. „Han vidste, at jeg havde lovet Chr. Bågø at tage med ham til Vejstrup, om kredsen derovre valgte ham til forstander.“

Bentsen undsløg sig dog; han syntes ikke nær, han var god eller dygtig nok i Vallekilde.

Det var så først efter Triers mislykkede forsøg på i efter-somren at få sig en lærer, at han igen vendte sig til Bentsen, da Bågø jo ikke kom til Vejstrup, og Bentsen således var løst fra sit løfte til ham.

Nu turde Bentsen ikke længer undslå sig, og sidst i septbr. var sagen afgjort. — Nu havde Vallekilde „fået sin mand“.

Andreas Bentsen var som skabt til højskolelærer — ikke egentlig foredragsholder; men han var dog en særdeles fortrinlig historiefortæller. Han var dertil en herlig sanger, der ingenlunde sparede på sin smukke tenor-stemme.

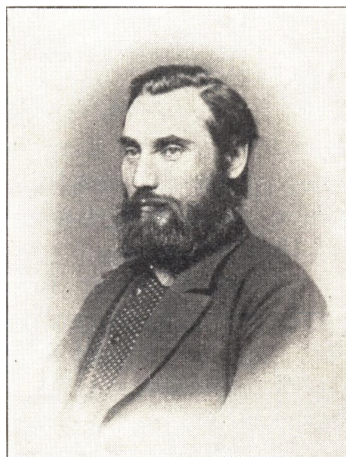
. Munter og næsten barnlig glad færdedes han tidlig og sent blandt eleverne og skabte solskin og godt humør, hvor han kom.

. D. 7. aug. havde Niels Thomsen forladt Vallekilde som lærer; midt i oktober ankom Bentsen dertil. —

Men én lærer var ikke nok til at udfylde pladsen efter

Sine Bentsen, lærerinde.

Andreas Bentsen.

de to, som rejste; der måtte skaffes én til. Og en sådan var da også på trapperne.

Den 15. nvbr. havde Trier modtaget følgende brev fra en ung Sønderjyde fra Københoved:

„Kære hr. forstander Trier!

„Jeg har længe følt trang til mere lys og større klarhed over menneske- og især folkelivet her i Danmark og Norden. Det giver mig anledning til disse linier. Og da jeg ved at opholde mig i Rødning højskole hin sørgelige vinter 1863—64 har fornummet, at sådan livsoplysning bedst tilegnes på en dansk højskole, vil det ikke undre Dem, at jeg fremdeles håber og længes efter at kunne fortsætte det skoleliv, som da blev afbrudt ved Tyskernes overfald og Danmarks sønderlemmelse ved den grulige Wiener-fred.

De ny forhold efter freden nødte mig straks til at sige hjemmet farvel, og jeg har siden opholdt mig på Boltinggård på Fyn, hvor jeg blandt andet har gjort bekendtskab med forholdene ved Nazareth-menigheden i Ryslinge.“

Han fortæller nu videre, hvordan han et årstid har opholdt sig på Bornholm og godt kan komme dertil igen; men nu har han hørt, at der måske var en friplads at opnå hos Trier, og denne oplysning var som et solglimt ind over hans fremtid. Dog vil han endnu tilføje, at om en mere trængende og værdig Sønderjyde skulde ansøge om den samme plads, da vil han dog med glæde træde tilbage for ham.

Han slutter:

„Spørgsmålet er for mig: hvordan skal jeg anvende vinteren til størst gavn for mig selv og det folk, hvortil jeg hører? Jeg ved det ikke; men han, som har hjulpet hidindtil og besvaret slige vanskelige spørgsmål, vil også nok besvare dette . . .“

På dette smukke brev svarer Trier ved at sende bud, at han måtte komme straks som elev og få den ønskede friplads.

Den næste sommer opholdt Hans Iversen sig igen på Bornholm, men var til lærermøde i Askov i aug.

Til Trier skriver han regelmæssigt, og hvert brev ånder

tak for vinteren. Det fremgår af disse breve, at de to mænd må have talt sammen også om, at Iversen mulig kunde vende tilbage næste vinter som delvis lærer på højskolen. Elevernes antal synes at være i stigning, og — det ligner Trier — han havde en følelse af, at en lærer udgået lige fra den livs- og samfundskreds, eleverne tilhørte, vilde kunne få stor og god betydning for dem.

Som en sådan „tredje lærer“ kunde måske den unge velbegavede sønderjydske bondekarl da bruges.

På højskolen i Rødding havde han især været optaget af R. Fengers naturlære, og det blev da omsider aftalt, at han skulde afløse i tegning, landmåling, nivellering og desuden lidt naturlære (fysik og kemi).

På en forespørgsel til Schrøder i Askov råder denne fra at tage til lærer en mand med så liden uddannelse til lærer; men Trier vover det alligevel.

Det var Iversen en stor glæde, da dette omsider i somren 1868 blev bestemt. I sin glæde lykkedes det ham oven i købet at overtale et par unge bornholmerkarle til at følge ham til Vallekilde. Det blev vist nok de første elever fra „vor klippeø“.

Selv tænkte Iversen sig nærmest en fremtid som en veloplyst og dygtig landmand, der på sin gård kunde tage unge mennesker ind i sit hjem og dér oplære dem, så de ikke behøvede at gå den usikre vej som „landvæsenselever“ til de store herregårde; dog det må tiden klare for ham.

Disse blev altså nu de to ny lærere på vinterskolen 1868—69.

Hans Iversen.

Småtræk fra efteråret 1868 og vinteren
1868—69.

Inden den ny vinterskole begyndte, gjorde Triers far, den gamle københavnske grosserer, endnu et sidste indtrængende forsøg på at få de unge ægtefolk i Vallekilde til at opgive den efter den gamles mening fortvivlede bordskik, at alle spiste formad af samme fad uden at have tallerkener.

I bevidsthed om den sandsynlige modstand, han kunde vænte, prøvede han på at komme over, hvor gærdet var lavest. D. v. s. overfor Marie. Han skriver:

„ . . . Der er en ting, som ligger mig så tit på sinde og . . . som jeg gjerne vil tale med dig om, — især da jeg er overbevist om, at *om du* ønsker det, så sker det bestemt.

„Jeg har fra forskellige sider hørt klager over, at man på eders skole fandt det anstødeligt, at ved eders måltider flere skulde søbe af et og samme fad, og at I (måske med undtagelse af Kold) var de eneste, hvor ikke enhver fik sin egen tallerken.

„Jeg nægter ikke, at mig har det altid i høj grad generet. . . . Du kan tro mig, det er en slem fejl, som jeg ret indstændig vil bede dig om at få afhjulpet. Og har min anmodning nogen vægt hos dig, da lad det ske. Jeg beder dig rigtigt meget derom. . . . Jeg vil dertil forære jer så mange tallerkener, som I måtte ønske. . . . Man kan jo godt have en højskole for bønder og dog alligevel nærme sig den øvrige civiliserede verden. Vi ser jo, hvorledes bønderne, som har været på højskole efterhånden klæder sig anderledes end før. Hvorfor så ikke det samme med spisningen. . . . Nu venter jeg først at høre fra dig.“

Maries svar kom omgående:

„Angående det, De skriver om, min egen svigerfader, da gør det mig virkelig meget ondt, at jeg ikke kan føje Dem i at indrette det anderledes med spisningen, end det har været hele tiden; vi kan ikke indrette vort hus skik efter de få Københavneres smag, som kommer her; og De kan

være vis på, at bønderne falder aldrig på at stødes derover; det er kun de fine folk. . . .

„Nej, lad det nu blive, som det én gang er, min kære svigerfader, og jeg vil ønske, De aldrig vil nævne det til Ernst, for det fører dog ikke til noget. . . .“

Der blev da heller ikke i mange år rørt ved den ting. —

Den nykøbte mark gav Trier meget at bestille. Allerede den første pløjning gav mængder af sten, som nu blev brudt op og kørt hjem. Når Bjørn Bjørnson skriver om sin far, digteren Bjørnstjerne Bjørnson, at han lod over 1000 læs sten brække op og køre bort fra Aulestads jorder, så kan den samme udtalelse godt gælde for, hvad der i den henseende efterhånden skete på Vallekilde højskoles marker.

Dette efterår blev de sammenkørte sten hovedsagelig brugt ved brolægningen af højskolens gård og omgivelser. Trier havde håbet, at arbejdet skulde have været færdigt og afløst det bundløse lærælte, hvori alt henlå — inden eleverne kom; men det trak ud langt hen på efteråret. —

I begyndelsen af decbr. måned fik ægteparret Trier bud om, at den gamle provst Leonard Abel i Dalum pludselig var afgået ved døden.

Marie skriver til sine svigerforældre derom således:

„. . . Hvor var det et hårdt budskab at få; vi anede jo ikke det mindste. Men jeg takker den gode Gud for, at far fik lov at dø en så blid og smertefri død.

„Mens jeg endnu var hjemme, talte vi så ofte om, at far vist nok en gang vilde gå brat bort. . . . Far selv talte flere gange om, at han ventede at få en sådan brat død, og vi andre kunde ikke lade være med at ønske det. Alligevel er det dog så underligt, når det så sker.

„Det gør mig så ondt, at jeg ikke fik ham at se i år, den elskelige, gamle far. Han vilde så gerne have været her over nu i oktbr. måned. Men de fik ham talt derfra, da det nu var så silde på året. Gid han var kommen! Der er intet menneske, der véd, hvormeget jeg har længtes efter ham i netop dette sidste år.“

Efter beskrivelserne ser det nærmest ud, som om den gamle provst har været ramt af en hjærneblødning. Midt

om natten kaldte han på datteren Sofie, og da hun kom ind til ham, hørte hun ham fremmumle, mens han pegede på sin venstre arm: „Følelsesløs“. Det blev hans sidste ord, kort efter var han bevidstløs, og døden indtraf få timer senere.

Trier måtte ene rejse over til hans begravelse. Marie var forhindret. Det ser nærmest ud, som turde de ikke bægge to forlade skolen samtidig, og Trier skulde vist tale ved jordfæstelsen.

Elevantallet nåde denne vinter op til 48. Der var ingen Fynboere, men enkelte fra både Sønder- og Nørrejylland, én fra Skåne og et par fra Bornholm.

Påfaldende var det, at de gennemgående var yngre end de foregående år. Trier spøger lidt med, at i år kunde man da sige, at han lever i lutter ungdom. Denne bevægelse hen imod, at eleverne bliver *for* unge, har højskolerne jo altid havt at kæmpe imod. Her mærkede Trier det for første gang. Helst skal eleverne være fyldt de 20 år, men under ingen omstændighed må de være under de 18.

De ny lærere er Trier så overmåde godt til freeds med. „Det er,“ skriver han til faderen, „en stor lettelse for mig at have Bentsen her. . . . Han er så livlig og så munter, at eleverne ikke nær stiller så store krav til mig i den henseende som tidligere. Og i Iversen har jeg ikke alene en dygtig lærer på skolen, men også en *dygtig landmand* til at tage sig af min mark, og du kan tro, dette er en *stor ting* for mig. Dette letter mig altsammen så meget, og det gør mig så glad, ja rigtig så glad, kan du tro. Jeg får da atter nu nogen tid til studering, og dette er mig også til stor glæde.

„En yndig hustru og en mageløs sød datter har jeg, og prægtige karle her på skolen har jeg, så I må tro, jeg føler mig rigtig lykkelig.“

Legemsøvelser var der intet af. Men den ny lærer Andreas Bentsen, der, som nævnt, var en ivrig forkæmper for skyttesagen, fik indført noget i den retning på skolen. Der blev øvet riffelskydning og geværexersits under Bentsens førerskab. Også felttjænesteøvelser og skiveskydning øvedes. Der dannedes et compagni på 45 mand, og det deltes igen i fire delinger med tidligere soldater som delingsførere.

En elev fra Gislinge kunde blæse signalhorn; et sådant blev anskaffet til ham. Senere gårdmand, den kæmpchøje Kristian Kristensen fra Kåstrup var fanebærer. Men for det hele var Bentsen leder. —

Under Triers ophold i aug. i København fik fru Grundtvig ham overtalt til at tage i huset hos sig hendes ældste søn (af første ægteskab) Niels Juul Reedtz 14-15 år gammel. Drengen skulde have med sig som lærer den unge theolog, Kasper Brandt, søn af præsten i Rønnebæk.

Det var et lidt voveligt forsøg, som dog faldt godt ud. Om drengen skriver Marie senere: „Med Niels Juul går det rigtig godt; han er dog en mageløs rar dreng. Han tager fat på alt slags arbejde; fejrer gård og stald, børster selv sine egne støvler o. s. v.“

Foruden det at være lærer for Niels Juul skulde Kasper Brandt også gå Trier til hånde på skrivestuen, og dér var meget at gøre.

Hos Kold var der i Trier bleven tændt en luende begejstring for „friskolen“, sådan som Kold havde formet den og sat den i gang, hovedsagelig på Fyn.

Så snart Trier derfor havde fået sin højskole vel i gang, begyndte han at arbejde for at få de Kold-ske friskoler forplantet til Sjælland.

Det første sted dette lykkedes for ham, var i landsbyen Ulstrup på halvøen Røsnæs.

Her fik han, som tidligere omtalt, Søren Rasmussen anbragt.

Uendelig småt og fattigt måtte denne begynde, og da han trods de små kår holdt bryllup med Sofie, da kunde der være aftner, de ikke vidste, hvorfra brødet skulde komme til den dag i morgen; men de holdt ud med en mageløs ihærdighed og dygtighed. Og skolebørnenes antal steg; flokken kunde efterhånden ikke rummes i de små stuer. Der måtte nødvendigvis bygges et skolehus; men hvor skulde pengene komme fra.

Trier fulgte arbejdet og fremgangen med en glødende iver. Han får da den tanke at yde lidt hjælp ved udgivelsen af en bog, hvis indhold skulde skrives af nogle af

vore kendteste og kæreste forfattere, der hver for sig måtte levere deres bidrag gratis.

Bogen skulde være på fire ark og da koste 2 mark (66 øre).

De første henvendelser om bidrag førte ikke til noget. Det var hos en pastor Galschiøt og Bjørnstjerne Bjørnson. Brandt i Rønnebæk derimod lovede straks et bidrag på tre digte og et foredrag. Blandt digtene, han sendte, var den senere så ofte sunget sang „Blomster i vår“.

Prosa-bidraget kalder Brandt „Et foredrag om Grundtvig-ianismen“.

I dette åndfulde foredrag gør Brandt et dristigt og vellykket forsøg på at nå ind til det inderste i Grundtvigs kristelige og folkelige livsbetragtning. Og dette er lykkedes for ham i den grad, at ingen af de mange, som senere har „studeret“ Grundtvig, har kunnet gå Brandts foredrag forbi. De har måttet standse derved og næsten alle godkende de tre sætninger, hvori Brandt søger at sammenfatte hans betydning. Grundtvig, siger han, hævder at:

- „1) Ånd er magt.
- 2) Ånd åbenbarer sig i ordet.
- 3) Ånd virker kun i frihed.“ —

Dette foredrag er værd at læse endnu den dag i dag. —

Også Grundtvig henvendte man sig til. Han gav to hidtil utrykte digte. Det ene var den dejlige salme om Guds forsyn: „Lille Guds barn, hvad skader dig.“ —

Den næste, som blev hjemsøgt om bidrag, var Vilhelm Birkedal i Ryslinge. Kasper Brandt var ikke dristig ved at henvende sig til den ivrige præstemand. Trier måtte da selv gøre det. Der kom da også to digte. Det ene mente man dog ikke kunde bruges, og det andet vilde Kasper Brandt have ændret. Det var for „romantisk“, syntes han.

„Ved kong Frederiks bisættelse“ hedder det.

Kasper Brandt har sikkert ret i, at dette digt hører til de „romantiske“; men det vil dog ikke kunne nægtes, at der både er form og farve i dette bevægede digtersyn, hvor den nys afdøde konge rejser sig fra båren og kalder alle

danske -- levende og hensovede — til vagt ved Dannevirke.

Den næste bidragydende er Triers ungdomsven Ludvig Schrøder i Askov. Han skænkede sin opskrift til et grundlovsforedrag i Skibelund. Det handlede om modsætningen mellem „at være sig selv“ og „at være sig selv nok“.

Den næste i forfatterrækken er digterpræsten J. Chr. Hostrup. Han havde straks med beredvillighed givet sit foredrag med den noget mærkelige titel: „Om spøgelses“. Dette muntre og dog alligevel alvorlige foredrag optog Hostrup senere mellem sine udgivne „Folkelige foredrag“.

Nu rykker kaptajn Jørgen la Cour, forstander for landbohøjskolen i Lyngby, frem, det er en mindeartikkel om en menigmand ved la Cours deling under Dybbøls belejring. „En god dansk soldat“.

Men endnu var der plads til mere, og Trier lader da indsætte to af Ingemanns efterladte digte, som han har fået af fru Lucie Ingemann, kort før hendes død. De var bægge skrevne på Ingemanns sottesæng.

De to sidste stykker i bogen er digte, et fra hver af de to folkelige forfattere Anton Nielsen og Mads Hansen. De handler pudsigt nok bægge to om det samme: Pighøjskolen i Vallekilde. Anton Nielsen er lidt ængstelig ved afleveringen; han vil ikke gerne stille til mandjævning med sin kaldsfælle Mads Hansen. Men bægge stykker kom dog alligevel med, og Anton Niensens tåler godt sammenligningen.

Alle disse forskellige småstykker, hvoraf intet før havde været trykt, var alle skrevne af gode danske friskolevenner.

Så måtte Trier som udgiver selv i lag med fortalen. Den blev på et par sider. Han fremhæver heri friskolens store betydning for det jævne, danske folk. Den blev elsket frem, ofte med store ofre af både læreren og de forældre, der skulde bære udgifterne derved foruden de tilsvarende udgifter til den offentlige børneskole. Sådanne forældre fortjænte at støttes. Han kendte sådan en lille friskole, der dog nu havde vokset sig så vidt frem, at den måtte have sin

egen skolebygning, og til denne bygning skulde da overskudet gå fra salget af denne lille bog. —

Nu var teksten i orden; men der var endnu mangt og meget at gøre, før den — med arbejde næsten overlæssede Trier — fik den færdigtrykt i 1000 expl. Den blev trykt i samme lille format som det, hvori Grundtvigs „Påskeliljen“ i sin tid udkom.

Det var meningen, at den skulde have været udkommen til jul 1868, så den kunde have været brugt af sagens venner som julegave. Dette lykkedes dog ikke; den nåde ikke en gang at blive nytårgave. Først omkring d. 20. jan. 1869 lå den færdigtrykt.

Den blev snart udsolgt, så trykningen af andet oplag blev påbegyndt januar 1870.

Pastor C. J. Brandt i Rønnebæk skriver d. 22. jan. 1869 i et brev til Trier: „Til lykke med Deres lille „Gave“, det er også en god bog. Perlen deri er og bliver dog Grundtvigs sang (Lille Guds barn). Den er allerede folkesang her på egnen.“ — Ja, den er bleven en sang, der bestandig synes lige ny og lige elsket af den danske menighed gennem de rindende år.

Den lille bog, „Gave“ hed den, blev trods al det store besvær og skriviери et særdeles vellykket foretagende, der tilvejebragte en smuk sum, eftersom alle bidragene, alt arbejde, ja endog trykningen blev udført uden betaling.

Den lille friskolekreds i Ulstrup fik herved en meget påskønnet hjælp til opførelsen af deres ny friskolebygning, som står der endnu den dag i dag.

I de nærmest følgende år rejste der sig rundt omkring i Nordvestsjælland på Triers mægtige tilskyndelse den ene friskole efter den anden, især afgav den stærke åndelige bevægelse på Kalundborgegnen en frugtbar jordbund for disse ny skoler. De kunde snart tælles i snesevis.

I L. Schrøders bog om Trier anføres et brev fra en friskolelærer til Schrøder. Heri ses, hvorledes Trier greb ind i *hans* friskoles liv. Han fortæller først, hvor småt det gik med den lille skole, der kun havde fire skolesøgende børn. Alle så på den som noget underligt nyt, ingen forstod eller

brød sig om. Da fandt man på at lave et „skolemøde“ og fik Trier til at komme, og, hedder det, „han talte og rev hele selskabet med, så udsigterne straks blev meget bedre. . . . Nu fik vi flere børn i skolen — børn af otte familier . . . der kunde og vilde ofre noget for deres børn.“

Dermed var skolens fremtid sikret.

I sådanne foredrag plejede Trier meget bestemt at lægge forældrene på sinde, at de — og ingen anden, ikke en gang friskolelæreren — skulde og burde være *de første* til at fortælle deres børn om Gud og hans frelse. Senere kunde friskolelæreren træde til og udfylde og videre udbygge, hvad far og mor her havde grundlagt. —

I begyndelsen af det ny år (1869) gjorde man store forberedelser til et nyt fremstød for kristenlivets fremvækst i Vallekilde-egnen:

D. 22. jan. afholdtes et stort „vennemøde“ i Vallekilde. Ikke mindre end 18 præster ventedes som deltagere. Aftenen før mødet havde Trier præsterne samlet på sin skole, hvor Brandt fra Rønnebæk talte til eleverne og de mange gæster.

På selve mødedagen kl. 10 prædikede Fr. Møller fra Herfølge (Hoffs fortrolige ungdomsven), mens Viborg fra Slagelse (en af Triers vennekreds) holdt altergang.

Om eftermiddagen samledes man i præstegårdshaven, hvor forskellige sager blev forhandlet.

Det kneb med indkvarteringen for natten.

På skolen holdtes plads til præsterne Brandt, Viborg og Skat Rørdam. Det ses dog ikke klart, om denne sidste var med, heller ikke, om det lykkedes Fritz Trier at blive deltager, hvad han meget gerne vilde.

Dette var dog vist både første og sidste gang, man holdt sådanne nærmest „præstevennemøder“ i Vallekilde.

Hvorfor de ikke gentoges, forlyder der intet om.

Kort efter dette møde var der provstevisitats, og da der var sygdom i præstegården, optrådte højskolen som vært. En mængde mennesker var mødt frem og spiste til middag, og om natten derefter var der „otte liggende gæster“ på højskolen.

D. 9. marts kom forstanderen for „Lynby landboskole“ Jørgen la Cour. — Med Bentsen som fører uddrog hele skolen — 45 mand — som feltsoldater for at møde kaptajnen nede ved Vejlbjby (to km) med sang og hornmusik. La Cour fortalte om aftenen træk fra krigen „64“. Med stor fryd drøftede Trier og hans gæst under besøget deres forskellige skolers mål og virkemidler.

Men ellers var gæsteriet nær ved at tage overhånd. Fra begyndelsen af havde Trier betragtet en udstrakt gæstfrihed mod omegnens folk som et godt middel til at vinde folks opmærksomhed og velvilje for sin gerning, men især Marie begyndte efterhånden at føle sig besværet af det store rykind af fremmede mennesker. D. 12. marts skriver hun herom til de gamle i København: „I går morges var vi næppe kommen op, før to fulde læs gæster ankom hertil, senere på dagen kom et til, og endelig i aftes lidt før sængetid kom en hel skare folk, som ønskede „at se skolen“; og i morges før Ernst endnu var stået op, og jeg lige var kommen ned i køkkenet, kom der atter et „læsfuldt“, og sådan går det nu slag i slag hver dag, indtil skolen slutter . . . en nat havde vi 18 liggende gæster. Nu er vi da også snart alle trætte.“ Man var nærved at misbruge dette „åbne hus“. —

Den økonomiske kamp, Trier var ude i for at føre skolen frem til sejr, havde gjort hans gamle far ængstelig med hensyn til, hvordan fremtiden vilde arte sig for denne søn, der så modig gav sig hen i et arbejde, som bestandig truede med økonomisk sammenbrud og samtidig udelukkede al tanke om pension på de gamle dage. „Det er en dårlig geschæft, min søn,“ sagde den gamle købmand.

For at dæmpe sin uro lod han nu uden at spørge sønnen om forlov denne livsforsikre til en årlig assurancesum på 100 rdlr. (200 kr.).

Ernst Trier tog ikke sin fader dette forsøg på at sikre hans fremtid videre nådigt op, og mente sandelig ikke, der kunde blive råd til for ham hvert år at forudbetale assurancesummen. Dog, den gamle trøstede ham med, at „det

er noget, som jeg vil betale for dig, så længe jeg lever, og så længe jeg har penge at betale med. Det er altså foreløbig noget, som slet ikke kommer dig ved . . . i morgen får du kvitteringen for, at pengene er betalt.“

Trier kunde dog aldrig lære at tage denne livsforsikring rigtig alvorlig, men gjorde gerne lidt løjer dermed, og da han senere efter faderens død en gang havde brug for penge, lod han låne på forsikringen.

Alligevel forstod han godt at skønne på den gamles kærlige omhu for ham, som røbedes i selve handlingen. —

I april måned kom der fra forstander Chr. Nielsen, Hindholm højskole, til Trier et forslag om at enes om en fælles-betaling for højskoleeleverne. Hver højskole stod jo den gang på egne ben uden mindst fællesaftale med nogen anden skole; og for den yderst selvstændige Ernst Trier synes denne stilling da også at passe bedst. Skønt forstander Nielsen nævner, at han om denne sag har forhandlet med kapitein Jørgen la Cour på Lyngby og fundet ham velvillig overfor tanken, så blev den dog ikke den gang ført igennem. Det er godt muligt, at den standsede på Triers (formodede) kølighed over for den. —

Gamle Trier havde i vinterens løb moret sig med at sende sønnen de to tidsskrifter, som henholdsvis Henrik Scharling og professor Rasmus Nielsen ledede. Læsningen heraf optog og fornøjede i høj grad Trier og hans lærerstab i Vallekilde.

„Underlig nok,“ skriver han, „at barndomsvennen den endnu unge Scharling skal stå i spidsen for dette tidsskrift, der så helt igennem repræsenterer den gamle tid med så højærværdige koryfærnave som f. ex. Madvig og Martensen. Forunderligt, her sidder den unge Scharling gemt nede i lasten af folkeskibet og agerer ballast. „Nej, du må nu en gang undskylde mig, kære fader, jeg holder ikke så meget af den mugne luft dernede i lasten. Jeg synes bedre om at være oppe på dækket i den friske luft, selv om man skulde få en fornemmelse af søsyge der oppe, for der er jo åbenbart vind i sejlene, og det tåler vi småfolk mange gange dårligt.“

„Nej, da synes jeg, det er fornøjeligere at se, hvordan der om professor Rasmus Nielsen samler sig en ny tids friske, unge videnskabelige kræfter, skønt hans hår allerede begynder stærkt at gråne. Den slags folk forstår jeg bedre, de holder af at se vinden fylde sejlene, så det går af sted i drivende fart. — Det er alt betegnende for tiden, og du skal have tak far, at du ved din gavmildhed kan hjælpe os til herude fra vor afkrog at kunne følge med.“

Han skriver i samme brev videre om, hvor stor glæde det volder ham, at man nu tager fat på udgivelsen af kilde-skrifterne til Danmarks historie, og han ønsker heftigt, at han nu i april måned kunde komme ind til København og få at høre både P. Chr. Kierkegårds theologiske foredrag og Rasmus Niensens, der jo skal handle om æventyr, sagn og historie i forhold til almén folkelig dannelse. Dette æmne især optager ham, da det netop er noget af det, han til daglig sysselsætter sig meget med.

Der findes ikke mellem hans efterladte papirer noget, der tyder på, at han fik dette beskedne men varme ønske opfyldt. Alt for meget andet lagde beslag på hans tid.

57.

Fra sommeren 1869.

Sommerskolen 1869 opviste atter det samme elevantal som året forud, 25. Der er en Lollik og to Jyder, ellers er det også i år allesammen Sjællændere. Pigerne holdt ikke af de lange rejser.

Marie havde den glæde at se sin gamle mor for første og eneste gang ovre i det hjem, der for den gamle kvinde tog sig rent fantastisk, ja æventyrligt ud.

Heller ikke i denne sommer lå byggeriet helt stille, med den ny lærer Bentsen havde Trier tillige fået sig en „bygmester“. Det gjaldt nu et nyt svinhus. Det gamle fjælle-skur, man havde benyttet, var så elendigt, at to af svinene døde der.

Husets mure rejstes af utilhugne kampesten, og taget blev stråtag; mens gulvet til stor forundring for egnens folk

blev lagt af det ny materiale, beton, hvortil en mand måtte hentes fra København.

Til rejsegildet havde den vittige Kasper Brandt skrevet en sang til melodien: „Når slyngler hæves til ærens top“. Et af versene lød:

... „Ja i det gamle svinehus, —
det var jo så meget dårligt, —
der åd de forheksede rotter og mus
det halve af grisenes føde årligt.
To grise røde
af trængsel døde,
den ene af dem blev hundeføde;
spørg Iversen, spørg Iversen.“

Sangen modtoges med jubel af hele skolens forsamlede mandskab.

Ved sommerskolens slutning afsluttede også mad. Storm sin fireårige dygtige og trofaste virksomhed i Vallekilde.

Hun følte sig træt og udslidt og længtes nu atter efter at trække sig tilbage til mere rolige og stille forhold.

På højskolen var man så heldig netop nu at kunne få en yngre og særdeles dygtig afløser i Ingeborg Larsen. Men inden hun overtog pladsen, måtte hun først i et par måneder ud til Holm på Lerchenfeldt for rigtig at sætte sig ind i mejerivæsnet, som hun så skulde sætte i ny og tidsvarende skik ved højskolens mælkeri.

Fulgt af alle Vallekildefolkenes dybeste tak drog mad. Storm da atter tilbage til sit stille hjem på Kerteminde-egnen. Med vemodig glæde så hun tilbage på de fire Vallekilde-år, som dem, hvori hun havde udført sit livs største bedrift.

I begyndelsen af september måned drog Trier ind på et lidt længere feriebesøg hos de gamle forældre i København.

Her fik han da også lejlighed til at overvære det Grundtvig-ske vennemøde. Han skriver derom til Marie: „Det har i dag (d. 9. septbr.) været en forunderlig bevæget dag . . . en

forunderlig glæde har været udbredt over det hele. I den henseende forekommer det mig, at dette store vennemøde i år står over alle tidligere. . . . L. Schrøder var herhjemme i formiddags tillige med Bågø, Nørregård, Otto Jakobsen og Johannes Schrøder. . . . Nu i aften var Schrøder åbenbart den bedste af talerne" . . . Det hele var næsten som i gamle herlige studenterdage.

58.

B o r n h o l m s r e j s e.

Flere gange havde Trier modtaget opfordringer til at komme over og tale til Bornholmerne. Det var dog ikke blevet til noget, skønt Hans Iversen havde skubbet stærkt på.

Men under opholdet i København fik Trier telegram om endelig at komme. Dette kunde han ikke stå imod men indvilgede.

Den 16. septbr. gik han med damper til Rønne, hvor han skulde tage ind hos pastor Christensen.

Men det skulde vise sig at blive en besværlig rejse under en uhyggelig brandstorm af sydvest. Trier skriver til Marie: „Søen tog i den grad på mig i går, at jeg slet ikke kan komme til kræfter endnu i dag. . . . Jeg har hovedpine, bliver ved at skulle kaste op og kan intet spise . . . aldeles ødelagt kom jeg herover til pastor Christensen; men jeg blev modtaget og plejet af ham og hans hustru Hanne f. Volf med særdeles venlighed.

„Da jeg kom hjem fra Samsø forleden, klagede jeg over al den stads, der blev gjort af mig; men herovre er det endnu „meget værre“. Men alt gøres sikkert i den bedste mening.“

Også den fra Kolds ungdomshistorie så kendte Algren — nu præst i Åkirkeby — måtte Trier gæste og fandt også her en ubegrænset gæstevenskab hos den trosvarme, elskelige gamle præst. Trods søsygens fæle eftervirkninger måtte Trier dog allerede om aftenen efter ankomsten om morgenen tale; og nu gik det slag i slag med taler og fore-

drag. Om søndagen prædikede han i Åkirkeby sognekirke, og om eftermiddagen talte han om højskolesagen hos købmand Dam. Flere havde ved den lejlighed ordet; det blev næsten som et lille vennemøde. Han skriver: „Jeg har indtrykket af, at her må være noget for mig at gøre.“

Sidst talte han ved fancindvielsen på en skyttefest.

Uvejret var så vedholdende, at han om onsdagen måtte opgive at komme tilbage — skibet turde ikke vove sig ud på de oprørte bølger. Først den påfølgende lørdag kom han igen af sted. Men han tog den kortere sørejse med skib til Ystad i Skåne og derfra videre over Malmø til København. Så blev sejlturen ikke så lang.

Men Trier havde set ret: der var for ham noget at gøre på Bornholm. Den følgende vinter kom der — nærmest som følge af hans rejse — ikke mindre end 8 unge Bornholmere over på hans skole.

Under denne Triers lange fraværelse fra hjemmet sad fru Marie der i Vallekilde i stærk længsel efter sin husbond. Mange gange havde det været på tale, at hun skulde rejse ind til København og vise bedsteforældrene deres lille sønedatter Ingeborg. Det var imidlertid endnu ikke hidtil sket. Men nu var der d. 20. juli indeværende sommer kommen nok en lille datter, en Rigmor.

Det faldt nu Marie ind, at hun med bægge sine små døtre skulde foretage rejsen, og foruden besøget hos de gamle overraske Trier, når han nu kom tilbage fra Bornholm.

Hun gik da ind til gamle pastor Bonnevie i præstegården og bad ham låne hende den lukkede vogn. Det var tirsdag morgen, vejret var strålende smukt, hun kunde da lige nå ind og modtage manden torsdag morgen. I Svinninge gik hun ind på posthuset og mældte sit komme til svigerforældrene med følgende telegram: „Kommer med børnene i eftermiddag. Ernst må intet ane.“ Så kørte „den lukkede“ videre til Roskilde, og om aftenen var de i Vesterbro nr. 5.

Men her var jo ingen Trier ventet. Et brev havde mældt hans udsættelse af tilbagereisen. — Det blev jo en frygtelig skuffelse; så længe som til Triers forsinkede tilbagekomst

kunde de ikke vente. Torsdag morgen rejste de atter hjem. Gamle Trier fulgte dem til Roskilde og lejede dér et godt køretøj til at befordre dem de 7 mil tilbage til hjemmet.

Men de to gamle og Fritz Trier var henrykte for besøget, især den gamle bedstemor, som endnu på dette tidspunkt ikke havde set nogen af sin søns børn.

59.

Modstanden i sognet vokser.

Ernst Triers på en gang så overstrømmende, hjertevarme, men tillige så voldsomme og pågående måde at tage tingene på var af den art, at den delte vandene om ham i Vallekilde og satte sindene i den voldsomste bevægelse. Der var dem i hans ny hjemkreds, der straks følte sig fuldstændig betaget af ham og rede til at følge ham gennem ild og vand, og der var dem, som mer og mer følte sig frastødte af hans pågåenhed og efterhånden blev til stejle, afgjorte modstandere af ham selv og alt, hvad han førte frem.

Muligt kunde adskillige af disse have været vundet, hvis han havde forstået at give tid og virket med større tålmod; men dette lå ikke for ham, og derved skabtes der efterhånden i de ellers så stille egne om ham et røre, en hidsig modstand, som ikke var let at komme til rette med.

Det var især de gamle bønder, der rejste denne snart træge og snart vrede kamp imod ham og hans gerning.

Sjælen i denne modstand var gårdmand Peder Olsen i Bjerresø, en mærkelig type på en gammel sjællandsk bonde med stof i sig til at kunne have bleven en høvding.

Gamle folk her på egnen fortæller, hvordan han lige fra barn var noget for sig selv. Som dreng var han højst misfornøjet med at gå i skole, han vilde leve sit liv uafhængig af andre. Men dette førte hurtigt til, at denne stejle, hårdhændede natur fattede den beslutning, som han fastholdt med den største stædighed, at han *intet* vilde lære i skolen; men da drengen var godt begavet, prøvede læreren på alle mulige måder at bringe ham fra hans forsæt. Da intet

andet hjælp, tog han fat med prygl. En af hans jævnaldrende skolekammerater har fortalt om de pryglescener, som nu fulgte.

Peder Olsen havde af naturen en meget stærk stemme; og når da kæptryggedansen begyndte, så hylede han op med en så uhyre kraft, at de andre børn sad stive og stumme af rædsel, og læreren i reglen forholdsvis hurtig gik i stå. Og da dette en tid havde gentaget sig, var læreren kørt træt og lod Peder passe sig selv. Følgen heraf blev bl. a., at den halsstarrige dreng i sin stædighed lærte så godt som intet, knap det at kunne skrive sit eget navn, hvad der senere var ham meget til hinder. Men sin krig i skolestuen førte han igennem.

Anderledes på legepladsen; skønt han hverken var særlig stor eller stærk, varede det alligevel kun kort, før han var legepladsens „ukronede konge“. Hans vilje her var børnenes lov.

Da han som voksen og som gårdmand i Bjerresø kom ind i Vallekilde-Hørve sogneråd som afgjort „højremand“, gentog på en vis måde det samme sig her som på børneskolens legeplads. Han blev sognerådets, og man kan godt sige sognets absolute hersker; man kaldte ham „sognekongen“. Ubegribeligt, hvad der gav denne mand den næsten hypnotiske magt over sine omgivelser. Lærdommen var det altså ikke. Troværdige folk fortæller, at hans arbejdsregnskab overfor sine daglejere bestod i fire streger. Havde en daglejer arbejdet hos ham en hel dag til ende, betegnedes dette ved de fire streger i en firkant, havde arbejdet kun strakt sig over trekvart dag, tegnedes kun de tre sider af firkanten; var det kun en halv dag, blev figuren kun en vinkelstreg. Og endelig betegnedes en kvart dags arbejde med blot en streg. —

Men trods denne hjælpeløse bogføring skulde ingen nogensinde gribe ham i en fejl på disse områder. Hans hukommelse må have været beundringsværdig.

Ligeledes har jeg hørt fortælle, at da der senere i halvfjærdserne efter Lammefjordens inddæmning opstod spørgsmål om, på hvad måde kultiveringen bedst skulde

foregå, da rettede alle de lærde herrer i styrelsen sig på en forbløffende måde efter Peder Olsen. Han var da også den første, der købte land af det inddæmmede areal og lod det opdyrke. Da dyndjorden ikke kunde bære heste, købte han stude til trækdyr for avlsredskaberne. Han var foregangsmanden, og han blev da også den første, der lod opføre bygninger på fjorden, nemlig gården „Skovly“. Han havde sikret sig noget af det allerbedste af den inddæmmede fjords arealer. Det blev en glimrende forretning og gjorde ham til en af sognets mest uafhængige og velhavende mænd. Ordet går, at han skal derom have ytret: „Det år, hvor Lammefjords-jorden ikke giver mig tolvtusinde kr. i indtægt, regner jeg ikke for meget.“

At der mellem Ernst Trier og denne vikingehøvding i moderne stil før eller senere måtte opstå gnidninger, ja kamp, var ikke vanskeligt at forudse.

Det synes først at have begyndt som drilleri fra Peder Olsens og hans tilhængeres side.

Sognerådet udpegede Trier til at være med i skorstenssynet, d. v. s., han skulde sammen med et par andre bymænd personlig være med til at syne skorstenene mod brandfare. Det tog gerne flere dage; ti de fleste steder vankede der kaffe, øl eller snaps.

Ved denne lidet kærkomne udvælgelse udtalte Trier da: „Ja, I kan tvinge mig til at være skorstenssyn; men I kan ikke tvinge mig til at spille flere dage på den sag. Jeg forlanger, at „synet“ skal foregå uopholdeligt fra sted til sted uden standsning.“

Heri var de øvrige synsmænd ingenlunde enige med ham; men de måtte dog følge ham, og arbejdet tilendebragtes på én dag. Men endnu mange år efter morede folk sig over denne hastværkstur og mindedes synsmændenes skæven efter de mange forbigliende kaffeborde.

Trier blev ikke oftere valgt til deltager i skorstenssynet. Men nu havde man da også fundet på noget endnu mere drilagtigt og forstyrrende. Trier var nu med sine 28 tdr. land bleven gårdmand i Vallekilde, og da man her i den lille gammeldags landsby endnu havde bevaret den gam-

meldags oldermandsværdighed, så gjorde man da gældende, at nu skulde denne ny gårdmand være oldermand.

Trier, der ikke havde den fjærneste anelse om, hvad der var en oldermands pligter, følte sig i høj grad ængstelig og brøstholden ved denne udsigt. Han skriver straks til sin ven og juridiske rådgiver Octavius Hanssen om hjælp og vejledning til om muligt at slippe uden om. Men Hanssen er ikke sikker på, at dette kan lade sig gøre. — På sin sædvanlige muntre måde gør han løjer med sagen:

„Lad mig da hilse dig som oldermand,“ skriver han; „ti det kan du vist ikke vride dig fra. Men det er jo også en hæder, som du burde påskønne, i så ung en alder at blive oldermand. Din hovedfunktion som sådan vil bestå i at gå gennem byen og tude i bysens horn for at kalde almuesmændene sammen til gadestævne. . . . Men med din musikalske foruddannelse vil du netop være særlig skikket til dette hverv. Og når du så vil lade dine skolekarle gå bag efter med fane og tromme, syngende fædrelandssange, vil du ikke undlade at gøre et storartet indtryk på folkene i Vallekilde.“

Om oldermændenes pligter finder Hanssen det vanskeligt at tale, da de mest beror på skik og brug. Ombuddet påhviler gårdmændene, mens præster og hovedgårdsejere er fritagne, men om højskoleforstandere også er fritagne, derom findes intet i lovgivningen.

Hanssen råder Trier til at undersøge, om nogensinde andre end byens hidtidige gårdmænd har været oldermænd. Hvis ikke, skal han nægte at tage imod hvervet. En ting kan vennen på forhånd sige ham: Han kan aldrig tvinges til som oldermand at give husly, tobak, mad eller brændevin eller deslige, selv om det nok så meget hidtil har været skik og brug. Han må heller ikke glemme i så tilfælde at udbede sig af birkedommeren en nøjagtig instrux for oldermandens pligter.

Hvorvidt det lykkedes for Trier at „vride sig fra“ dette besværlige ombud, eller om han virkelig har været oldermand i Vallekilde kan ikke ses af det foreliggende. Måske har han sluppet fri.

Men også andre midler toges i brug for at hindre og om muligt standse den voksende Grundtvig-ske bevægelse dér på egnen. Et af de mindst fine midler var at gøre grin med det hele. Peder Olsen og hans håndgangne mand Chr. Andersen på Skippingegården samt Frederik smed fandt således på at opkalde deres tre hunde henholdsvis med navnene „Trier“, „Hoff“ og „Tranberg“. Og man sparede ikke på stemmerne, når man kaldte på hunden. Men denne „spøg“ syntes flere af Peder Olsens tilhængere dog var for grov. Det var dog at overskride grænsen for det sømmelige. Striden fortsattes.

På den ny vinterskole 1869—70 var elevtallet ikke som ellers hidtil gået op. Det var derimod gået to tilbage og talte trods de mange Bornholmere i år kun 46. Blandt eleverne var der en Samsing, en Vendelbo, en Sønderjyde og en Svensker.

Og snart var man inde i det jævne, travle og hyggelige dagligliv. I et brev af 30. nvbr. 1869 giver Trier udtryk for denne hjemglæde: „Du skulde bare have fulgt mig, mor, ind i vor lune dagligstue med det grønne i vinduerne; og langs væggene blomstrende kalla, nelliker, primulaer, akasier o. s. v. Henne ved kakkelovnen sidder Marie og spinder ivrig på sin rok, mens vor pige sidder med den lille smilende Rigmor ved vinduet, mens Ingeborg står og ser på rokken. Ja, gid jeg kunde tage et samlet billede af dem alle og sende dig!“ — Man kan næsten føle, hvor han fryder sig over sit dejlige hjem, når verden uden for bliver ham for hård og kold.

60.

A n e r k e n d e l s e u d e f r a .

Samtidig med den stærke modstand, hans skolegerning mødte i de hjemlige egne, kom som modsætning dertil en vis anerkendelse ude fra den store verden, der i hvert fald viste, at hans skole havde vakt opmærksomhed også ud over landets grænser.

Han modtog således fra Litauen en meget venlig skriftlig

forespørgsel fra „Præces der commission des Lettischen vereins für schulangelegenheit“ om alsidig oplysning om de danske folkehøjskoler.

Af Triers udførlige svar skal her anføres følgende:

Vallekilde d. 3. april 1869.

„Hr. Richard Thomsen!

„En ytring i Deres brev har ledet mig på den tanke, at De nærer den mening, at de såkaldte folkehøjskoler i Danmark er helt eller delvis en egen ny slags agronomskoler, så at et af deres nærmeste formål skulde være dette, at bidrage til agerbrugets fremskridt mellem bønderne, i det hensynet dertil enten aldeles er udeladt eller er mér eller mindre et bihensyn.

„Og i det De tænker på ved oprettelsen af højskoler at hjælpe Deres bondestand fremad, vil jeg indstændig tilråde Dem for det første at lade dette hensyn ude af betragtning. Ikke som om jeg ikke skulde ønske de letterske bønder et bedre agerbrug. Men jeg er overbevist om, at det er galt at gøre begyndelsen til at hjælpe en bondestand fremad dermed. Ikke at tale om, at det vil blive Dem en meget vanskelig, ofte næsten umulig, sag hos en landbefolkning, hos hvem en åndelig udvikling ikke er gået forud, at fremkalde en sådan agronomisk skoledannelse, at den vil blive til sandt gavn for agerbruget; De vil derved jo kun opnå at få bedre jordbrugere, studeprangere og mælkeribestyrere, men ingenlunde bedre mennesker, fædrelandsvenner og statsborgere; De vil måske derved skaffe deres fædreland flere penge, men ingenlunde mer af ånd, og De vil derved fremkalde den skæve udvikling, som altid fremkommer, når man begynder med det udvortes i stedet for med det indvortes, som har givet sig sit bestemte udtryk i fortællingen om Kains slægt, der var de første til at gøre fremskridt i håndværker og kunstfærdigheder, men også de første til at gøre tilbageskridt med hensyn til det åndelige liv, hvortil tiden indeholder mangfoldige sidestykker i dem, hos hvem den nøgne råhed med al dens hovenhed stikker gyseligt frem mellem alle det materielle fremskridts pjalter.

„Som forholdene her i Danmark har udviklet sig, at de gennem hundreder af år træl- og stavnsbundne bønder frigjordes i slutningen af forrige hundredår, og disse efter vor ny grundlov af 1849 kom til at nyde godt af en udstrakt frihed og lighed, måtte det hos os blive af yderste vigtighed, at vi i disse vore bønder fik lige så mange virkelig fric mennesker, fædrelandsvenner og statsborgere som vælgere til rigsdagen. Dernæst: vor folkelige tilværelse har nu gennem hundreder af år været truet af Tyskland. Ønskede vi, at denne måtte bevares, da gjaldt det om, at den folkelige bevidsthed mere og mere vakttes hos vore frigjorte bønder, i hvem sikkert, når en almindelig oplysning imellem dem udbredes, danskheden vil have sin bedste støtte.

„Disse forhold have nærmest været anledningen til oprettelsen af højskolerne, ved hvilken en ejendommelig skolegerning er begyndt. Men en dybere grund til denne bevægelse er sikkert hele vort folks fra gammel tid af dybt liggende trang til og søgen efter åndelig udvikling og dannelse, der i dette frihedens hundredår endelig på ny stærkt har gjort sig gældende.

„Vi stå således hos os ved begyndelsen af en ny skoleudvikling. Hvad den bærer i sit skød, må fremtiden vise. Men her til lands siger vi for et gammelt ord, at det altid er vejen over dørtærskelen, der er den længste; og den er vi kommen over. Og dobbelt vanskelig er begyndelsen her; ti her er jo tale om åndeligt at opdyrke en hidtil uopdyrket mark. Det er ingenlunde en let sag, at få en befolkning til at ville begynde på en åndelig dannelse, når den hidtil aldeles ikke har været åndelig påvirket. Vi opfordrer unge voksne karle og piger til atter at tage plads på skolebænken; vi byder dem en undervisning, hvis egentlige værd de i almindelighed fra først af umulig kan skatte. For at det kunde lykkes, måtte der være betingelser, og det særlig gode betingelser til stede. Dertil måtte der høre en dyb hjærtgrund hos folket, der gemte i sig en længsel efter oplysning. Men der måtte også være til stede noget røre — fremkaldt ved en åndelig bevægelse, hvori den begyndende skole kunde gribe fat, hvorfra den kunde tage sit udgangs-

punkt, hvis den ikke, hvad den sikkerlig aldrig burde, vilde fiske mennesker til sig ved at sætte dygtighed i skrivning og regning, landmåling og lidt agerdyrkningskemi, ud som en slags tiltrækkende madding, hvis den altså fra begyndelsen af vilde fare frem med fuld sand og fuldstændig åben ærlighed, hvad ene og alene i længden fører velsignelsen med sig.

„Et sådant røre har der imidlertid været her, forberedende højskolen; under dette er spørgsmål rejst hos vore bønder, så der måtte komme trang til at få en oplysning, der kunde træde klarende, beroligende og dermed også styrkende til. Ikke alene har her været en politisk bevægelse, der, støttet i vor fri forfatning, mange steder mellem vore bønder har fremkaldt meget røre; men her har også fundet sted mellem dem en rén folkelig bevægelse, fremkaldt her til lands fra først af ved vore store skjalde, næret ved forholdene til og især krigene med Tyskland. Der kom spørgsmål frem derved, der krævede sit svar; vore bønder, midt oppe i alt dette, krævede forklaring, oplysning, skole. Men sikkert vilde denne bevægelse endda ikke have været tilstrækkelig og dyb nok til at fremkalde en højskole med så rent et åndeligt præg, som vor. Derfor må det ikke overses, at her har været en kristelig og kirkelig bevægelse i dette hundredår, der stedse har taget til. Der findes nu næppe en plet af landet, hvor den ikke i al fald spores. Hvor den har kommet frem, har jo Guds ånd selv rørt ved hjærterne; det har båret sin rige velsignelse alle vegne; det har også vakt et begær efter åndelig oplysning ved at fremkalde de store spørgsmål om menneskelivet.

„Men som der således for en bondehøjskole kræves en modtagelighed for oplysningen, må det heller ikke overses, at der kræves mænd, der forstår at tiltale bønderne, i al fald særegent udrustede til at gøre begyndelsen. Vi har her til lands været heldigt stillede i denne henseende. I Kr. Kold, nu forstander for Dalum højskole, har vi en mand, der, selv udgået af almuen og grebet af bevægelserne i denne, havde særegne gaver til at bryde isen . . .

„Hvor disse betingelser ikke findes hos et lands almue,

tror jeg næppe, det vil være tjænligt at oprette højskoler af den slags som vore. Det vil lidet hjælpe at danne foreninger, der skaffer penge, hvorfor man bygger bygninger, anskaffer stole og borde og de såkaldte skoleapparater; man har dermed endnu ikke de unge karle og piger, der skal lytte til, og endnu mindre læreren, der skal meddele; det levende menneske, der skal bære det hele.

„Er disse betingelser derimod til stede, hvorledes må da undervisningen blive for den ungdom, der samles på skolen? Lad mig tage et enkelt eksempel frem for at vise, hvad jeg mener. Da Kold lige skulde til at begynde på sin gerning, havde endnu i august måned ingen meldt sig til hans skole. Det var noget nyt, ukendt; vort folk er et meget prøvende folk, der ikke således vilde vove sig ud på det uvisse. Han gav sig da på vandring for at se, om han ikke kunde træffe på folk, der vilde lade sig overtale til at gøre begyndelsen. Han vandrede da af sted, men kom til at tage fejl af vejen, kom således ud på en mark, hvor han ikke havde været før; der stod to karle og mejede korn; dem gik han hen til for at spørge om vej. „Hvem er du?“ spurgte den ene. „Jeg er Kold.“ — „Hvem er det?“ — „Det er mig, som skal begynde at holde højskole i Dalby.“ — „Så,“ sagde den anden, „er det dig — det var dog morsomt; jo, det har vi nok hørt om — men hvad skal man lære dér?“ — Og så dængede de ham nu til med spørgsmål. „Har du et ur?“ spurgte endelig Kold. — „Jo.“ — „Nå, har du så aldrig lagt mærke til, at det er en indre kraft, som driver det fremad, så det går?“ — „Jo.“ — „Men har du så ikke også lagt mærke til, at der er det slemme ved det, at det hvert øjeblik går i stå, det skal derfor daglig trækkes op?“ — „Jo.“ — „Men har du så ikke også lagt mærke til, at der i hvert menneske er en kraft, som driver det fremad?“ — „Å jo, så mænd,“ sagde den ene. — „Men der er det slemme ved det, at de fleste mennesker hvert øjeblik går i stå.“ — „Det er lige godt sandt,“ sagde den anden, „det har jeg også lagt mærke til.“ — „Ja, så er det bedst, at du kommer til mig for at gå i skole, for jeg har i sinde at trække folk således op, at de aldrig mere går i stå.“ — Dagen efter kom den ene

af disse karle til den gård, hvor han vidste, at Kold havde taget ind, og mældte sig som den første lærling til skolen.

„Når nu denne karl eller de mange andre lignende kommer til skolen uden ret mange forudsætninger; ja, som en jordbund, der endnu ikke er taget under ploven, hvorledes kommer vi da til at undervise ham? Det vil ikke hjælpe da at lade ham lære en mængde forskellige sager, mindst efter en bog, som han endnu slet ikke forstår at bruge; det vil ikke hjælpe at søge at bibringe ham en mængde kundskaber, så at hans hoved bliver et pakhuis for disse. Ti han trænger først og fremmest til en *oplivelse*, som kundskaben ikke virker. Det gælder at føre den kraft til ham, „hvorved han trækkes op, så han ikke mere går i stå“. Det gælder at lade ånd komme til ham. Men ånd virker i ordet, det levende ord, som det lyder i tale og sang. Derfor taler vi ham først og fremmest til for dermed at oplive ham, og lidt efter lyser vi så op for ham, så at oplysningen følger langsomt skridt med oplivelsen. En sådan undervisning kan naturligvis kun trives i frihed, eftersom ånd kun virker i ord, når der er fuldkommen frihed; læreren er jo på en sådan skole daglig taler; skal gerningen lykkes for ham, så han kan virkelig hjærteligt og i sandhed tiltale, da må det her som andetsteds ikke være ham foreskrevet uden fra, hvad han skal tage frem, og hvorledes han skal bære sig ad. Derfor kan der ikke være tale om højskoler, hvor staten blander sig i undervisningen, eller over hvem foreninger vil råde. Men gælder det således om frihed uadtil, gælder det lige så meget om frihed indadtil, så at lærlingen frit kan få tid til at tilegne sig det givne. Derfor kan der ikke være tale om højskoler, hvor man vil, at alle lærlingene skal tvinges til at tilegne sig det samme, hvor et dagligt, mere eller mindre pinligt, forhør (examination) skal til, for at man kan forvisse sig om, at det nu virkelig sker. — „Hver nyde, som han nemmer“, bliver den fri højskoles valgsprog. Vi holder derfor hverken adgangs- eller afgangsprøver (examen), vil ikke med den slags kunstig bogføring med dens intetsigende og kedsommelige sammenholden af debet og kredit og endelig opgørelsen af status

hindre en fri udvikling og forspilde os undervisningens virkninger, der, når de virkelig er til stede, nok skal gøre sig kendelige i *livet*.

„Men hvorom taler de da til unge karle og piger, vil De nu vel spørge. Og jeg vil svare: Om hvad der ligger os nærmest, om menneskelivet, som det findes i den enkelte imellem os, som det har givet sig til kende i hele det samlede menneskeslægtens levnetsløb (verdenshistorien), og som det har præget sig hos vort folk med dets lange historie, og som vore skjalde har sunget for os om. Og her kommer det os mærkeligt til hjælp, at vort folk har overleveret os en række øldsagn, der gemmer i sig et forunderligt billedsprog, som vi tyder og forklarer. Og netop fordi de er vor egen folkeånds værk, er de i stand til forunderligt at tiltale netop danske hjerter.

„Men lad mig nu hellere give dem et ganske lille billede af, hvorledes det dagligdags går til på denne skole. Her på skolen bor alle lærlingerne hos mig; vi fører et fælles husliv. Skolen bliver derfor tillige et skolehjem. Derved færdes vore lærlinger i samme åndelige luftning i den tid, de er her; i et sådant fælles husliv ligger en opdragende og oplivende magt, som vi ingenlunde må forsømme at drage os til nytte. Alt som lærlingerne står op, går de ned i spise-stuen, . . . hvor de får deres morgenmad. De af dem, der deler kristen-tro med os, og har lyst dertil, kan så deltage i vort huses morgensang på mit værelse, og endelig kl. 8 begynder undervisningen på skolen dermed, at andenlæreren gennemgår jordbeskrivelse med særligt hensyn til vore egne forhold og den jordbund, hvorpå vi bygger, de stedlige forhold, hvorunder vort folkeliv udvikler sig og de ydre vilkår for dets trivsel, som dermed er givne. Så synges der enstemmigt — som altid før og efter foredragene — danske sange, for at vi forfriskede derved kan fortsætte. Vi fortsætter da med øvelse i læsning og retskrivning, og omtrent kl. 11 samles atter alle for at høre foredrag af mig om verdenshistorien og menneskelivet. Ofte, ja til tider daglig, kommer gæster tit langvejs fra for at høre på disse foredrag og besøge skolen, mest bønder. Og når foredraget

er til ende, spiser vi alle i samling til middag i spisestuen, og ofte fortsættes dér i samtaler. Om eftermiddagen begynder vi atter kl. 2½ med øvelse i regning, tegning, landmåling og nivellering, og kl. 4 fortæller da enten andenlæreren Danmarks historie, eller også (andre dage) gennemgår den dygtige almueskolelærer, der netop er her i Vallekilde, vor grundlov og oplyser om de borgerlige forhold, hvorunder vi lever nu til dags, eller også en enkelt gang om ugen giver han nogen oplysning om naturen. Efter dette skal ørene hvile, derfor kommer fingrene på gang til skønskrivningsøvelser eller hele legemet i bevægelse ved våben- og legemsøvelse. Således når vi tiden til at spise til aften. Kl. 7 samles vi atter, og enkelte aftener meddeles da naturkundskab, men de andre aftener læser jeg højt af danske digteres arbejder, eller søger på anden måde at gøre dem kendt med vort skjaldskab (poesi). — Resten af aftenen til kl. 11 tilbringer så lærlingerne på forskellig måde. De vil finde dem samtalende i små klynger, legende og spøgende i spisestuen, læsende, skrivende, regnende eller tegnende på skolestuen . . .”

Efterstående brev fra Trier til hr. Bezdek fra provinsen Mähren i Østerrig er svar på en lignende forespørgsel, som Trier modtog lige efter nytår 1870. Forespørgeren fortæller om, hvor svært det er for hans landsmænd dernede i Mähren at hævde deres folkeejendommelighed og sprog overfor de overmodige og hovne Tyskere. Derfor har de dannet en forening til fremme for folkets åndelige og materielle liv, særlig ved bedre skoler, og da han har hørt de danske folkehøjskoler omtale og antager, at de tager sigte på at ophjælpe agerbruget, beder han Trier sende ham skolens „statuter“, som da muligvis kunde tjæne til forbillede for de Mähriske.

På ganske få og små nærmere betegnede undtagelser nær, er Triers svar her meddelt fuldstændigt, som det findes, skrevet med hans hånd. Forespørgeren fik det tilsendt i fransk oversættelse, da Trier ikke vilde brevveksle på tysk.

„Vallekilde, 5. januar 1870.

„Højtærede hr. Bezdek!*)

„Deres skrivelse har jeg rigtig modtaget, men inden jeg giver Dem noget egentlig svar på Deres brev, vil jeg gerne udtale for Dem min glæde over den folkelige bevægelse, der rører sig i Bøhmen og Mähren, og udtale det ønske, at det må lykkes Eder mere og mere at blive frigjort fra det tyske tryk i alle måder.

„De beder mig om at sende Dem „statutterne“ for denne skole. Men det kan jeg ikke gøre, ti her findes ingen sådanne. De må nemlig vide, at denne skole er helt min egen, intet selskab har stiftet den; jeg har selv ladet skolebygningerne opføre. — selv indrettet skolen; og så vidt mine egne midler ikke har været tilstrækkelige dertil, har jeg lånt mig frem, og jeg har gjort dette, fordi jeg anså det for det bedste, ti derved har jeg fuldstændig fri hænder over den. Det er nu heller ikke dette, det kommer an på ved oprettelsen af sådanne skoler, om man har store midler til sin rådighed, selv om man har dem, vil skolegerningen ofte ikke lykkes; og uden dem vil man endda kunne få begyndt, når man blot lærer at krybe, inden man prøver at gå. Jeg begyndte min gerning herude ved at leje mig ind i en almindelig bondegård; med bondens storstue, ikke mere end 8 alen i firkant, kunde vi nok hjælpe os en vinter over. Der kom flere elever, end jeg havde ventet den vinter — ialt 31 — men så tog vi et lille bitte sideværelse og en lille forstue til hjælp med. I en anden lille stue bode jeg selv — jeg var da ugift — min medlærer og eleverne indkvarteredes i nabogårdene, og vi spiste sammen alle i bondens gård, hvor skolen holdtes. Sandt nok, vi sad ofte, især når der kom besøg, mere ovenpå end ved siden af hverandre, men vi havde det dog godt sammen, vi kunde hjælpe os dermed til en *begyndelse*. Af pengemidler fordeltes ikke meget: bænke, borde og landkort var det eneste, jeg den gang anskaffede. Det gjaldt kun om at få begyndt

*) Sekretaren for den landøkonomiske forening »Bretislav« i det sydlige Mähren.

og helst i det små, ti ved en sådan prøve kunde jeg ene få svar på, dels om jeg nu også virkelig var mand for at bære en sådan gerning, dels om der mellem befolkningen var modtagelighed for den oplysning, jeg vilde meddele. Så overbevist var jeg om sagens godhed og den lykke, der fulgte dermed, at jeg ikke tvivlede om, at jeg vilde få midler til at fortsætte, om jeg blot efter vinterhalvårets slutning kunde svare ja på disse to spørgsmål. Jeg omtaler dette, fordi jeg tror, at når De skal begynde i Mähren på denne sag, må De overveje, om alle forudsætningerne for dens lykkelige gennemførelse også er tilstede, altså ikke alene, om De har pengemidler, så De kan få opført skolehus og anskaffet de såkaldte skoleapparater, men også om De har den eller dem, der kan føre ordet i dette hus, og lærlingene til at lytte til. Var der blot tale om oprettelsen af en ny agronomskole, da behøvede man ikke slet så meget at spørge derom, men de danske højskoler er ikke en ny slags agronomskoler med en sær og ejendommelig ny metode, og hvor der foruden undervisning i agerdyrkningsfagene tillige gives nogen undervisning i sprog; de er heller ikke en slags ny realskoler til indprentning af nyttige kundskaber. Men i det vi er overbeviste om det åndeliges herredømme over det legemlige, det ideelles over det materielle, begynder vi med en ren åndelig dannelse, for at derved alle de gode kræfter, der slumrer i vort folk, må kaldes til live. Vi søger først at vække vore tilhørere, før vi tror os i stand til at oplyse dem. Vi vækker dem ved en levende tiltale på vort modersmål, og vi oplyser dem først og fremmest om menneskelivet i det hele og store, som vi kender det af verdenshistorien, dernæst som det træder frem i vort folk og endelig hos os selv, den enkelte, for at vi derved kan lære os selv at kende, så at sige finde os selv i denne verdens vrimmel, og dermed opnå den plads, som vi har at udfylde ved at gøre gavn i den, ligesom også vort folks plads i forhold til verdenshistorien. Vi søger først og fremmest at vække kærlighed til alt ægte menneskeligt og dermed også kærlighed til vort folk og fædreland, visse på både, at kærligheden vil drive til stedse at søge mere og mere besked

om det, vi elsker, og at vi først rigtig bliver kloge på det, vi har kært. Vi siger: Først livet, så lyset og mener, at kun den oplysning, som følger dermed, er i stand til at styrke vort folk, så at det kan blive dygtigt til handling. Uden denne dygtighed vil næppe vort lille fædreland blive reddet.

„Men herefter vil det også være klart, at en sådan undervisning kun vil kunne meddeles med fuldstændig frihed. Frit drevne kun af deres egen indre trang til oplysning kommer vore elever her almindeligvis i en alder fra 18 til 25 år, frit må de modtage, hvad vi meddeler dem, og derfor kender vi ikke til lektielæsning og det pinagtige eksamensforhør. Vi meddeler vor undervisning i fri mundtlige foredrag; deraf må enhver modtage i forhold til sine ævner, hvad han kan. Og herefter vil det, håber jeg, ikke undre Dem, at vi meddeler vor undervisning både til voksne piger og karle (for karlene holder vi undervisning om vinteren, for pigerne om sommeren). Vi tillægger pigeskolen en stor betydning, i det vi håber, at den skal bidrage til at skabe os danske kvinder, der som hustruer vil styrke deres mænd til det bedste og som mødre lægge en god grund i de små og øve en hjærtelig indflydelse på dem til det gode; det beror mest på mødrene, hvorledes den næste slægt skal blive, om trællesindet eller højtbåren, en slægt der vender blikket mod jorden, eller en slægt, der løfter sit åsyn mod Guds klare himmel, en slægt, der tålmodig vil lade sig bagbinde eller en, der vil bringe ofre, for at Danmark skal stå. — Men herefter vil De vel heller ikke undre Dem over, at midtpunktet i vor undervisning altid bliver de foredrag, som jeg en gang hver formiddag holder over verdenshistorien. Om eftermiddagen samler undervisningen sig om fortællinger af fædrelandets historie, og om aftenen om foredrag over vor poesi og oplæsning af vore danske digterværker; alt dette oplivet ved god sang. Med sang indledes og sluttet stedse vore foredrag, fortællinger og oplæsninger. Til at støtte dette tjæner ligesom alt andet på skolen — øvelse i læsning og skrivning, regning og tegning med dertil hørende landmåling og nivellering så vel som undervisning i jordbeskrivelse og naturkundskab. Det er jo også klart,

at vore elever kan ikke stadig færdes med åndelige ting. Også legemsøvelser bruger vi, at ikke legemet skal synke sammen.

„Egentlig agerbrugsundervisning vil De ikke finde i alt dette, skønt næsten alle vore elever er agerbrugere, den må de helst søge på skoler særlig indrettede dertil, hvoraf vi har nogle, særlig én meget fortrinlig her i landet, men de modtager ikke gerne elever på dem, uden de først har gennemgået en egentlig folkehøjskole. — For at nu denne slags folkehøjskoler skal kunne opstå og trives, vil De sikkert indrømme mig, kræves der særegne forudsætninger og betingelser, hvoraf de materielle har en aldeles underordnet værdi. Vi har den lykke at have sådanne betingelser både i vort folks ejendommelighed, i dets gamle minder og i dets nyeste historie dels med vore kampe mod Tyskland for en folkelig tilværelse og dels med en folkelig opvækkelse, fremkaldt mest ved vore store skjalde og digtere og endelig fremfor alt med en stærk kristelig opvækkelse. Dernæst har vi haft mænd, der særegent udrustede dertil har dels med dristigt syn vist vejen for os, dels med uhyre udholdenhed, tålmodighed og, — ja, jeg tør sige selvfornægtelse, gjort begyndelsen. Uden dette havde næppe højskolebevægelsen grebet så vidt om sig, som den nu har efter 25 års virksomhed. De finder nu hos os ikke alene mange, men forskelligartede højskoler også sådanne, hvor den egentlige folkehøjskoleundervisning er blandet med agronom- og realskoleundervisning. Dertil hører, som De af det foregående vil have set, ikke vor . . .

„Af det vedlagte fotografi vil De kunne danne Dem en forestilling om vor skolebygning. Men vil De rigtig sætte Dem ind i vort højskolevæsen, vil jeg indbyde Dem til at besøge os. Selv om De ikke forstår vort sprog, vil De dog ved at se vor færd bedre kunne danne Dem en forestilling om livet her end efter et brev

„Det skal glæde mig at svare Dem, hvis De vil fortsætte denne brevveksling.

„Deres o. s. v.

Ernst Trier.“

At disse forespørgsler har glædet Trier er en selvfølge, ligesom det til visse også har frydet ham at udarbejde de udførlige svar, som meget muligt også godt kan have ærinde til en og anden af hans landsmænd i vor tid.

61.

E t b r e v .

Fra julen 1869 er opbevaret et rigtigt juleferiebrev fra Trier til hans gamle faderlige ven stiftsprovst Glahn. Et brev af den art, hvori det er, som om brevskriveren ligesom afslører eller åbenbarer sig og sin personlighed for læseren.

Her skal hidsættes nogle længere uddrag heraf:

„Vallekilde 28. dcbr. 1869.

„Kære far Glahn!

„Jeg kommer nu lige fra en spadseretur — inde i vor dagligstue; det er nemlig vor vinterhave; spadseregangen er fra den store akasie i den ene ende af stuen til den store nerium i den anden; mens blomsterbedet med de blomstrende nelliker og primulaer er i midten. Jeg var ude at spadsere med lille Rigmor på armen og Ingeborg ved hånden. Ingeborg og jeg sang nok så kønt for lille søster, mens mor sad hos og syde.

„Det er nu min store julefornøjelse af og til at gøre sådanne spadsereture med mine to små døtre. For nu i julen er her endelig stille i huset — ja, så stille, som De måske selv mindes, der kan være på landet en vinterdag, når sneen har lagt sit hvide lagen ud over alt, så langt man kan øjne, og ikke en vind rører sig.

„Hvor er her ubeskrivelig skønt her i Vallekilde.

„Nogle af vore elever, som blev her juledagene over, er i dag gået her fra. Nu er vi igen en lille stund alene i den store bygning, hvor ellers de mange færdes . . .

„Der er ellers i år samlet et meget blandet selskab her. Der er nu f. eks. „den gamle Søren Hansen“, 33 år; han er invalid med en lemlæstet højre-arm. Han vil

dog saa gjerne gøre lidt gavn i verden; bare han kunde blive uddeler i en brugsforening eller sådan noget. Og der er den lille Hans Nielsen på 15 år, en uhyre begavet knægt, der endelig vil være student. Der er Frode Brandt fra Rønnebæk, der fra barndommen har hørt meget. — Og der er Niels Jørgensen, der altid — når jeg spørger ham: „Har De hørt dette før?“ — svarer: „Næh“. Der er den mageløs livlige og muntre Harald Lund fra Samsø. Og der er Søren Larsen, der stedse går i dybe tanker over forholdet mellem lov og evangelium. Der er den lille milde og blide Hans Larsen, der så gjerne vil hjælpe pigerne; han har i middagstimerne lavet det dejligste „flueslot“ til vor lille Ingeborg. Og der er Peder Brandt fra Bornholm, der har en ubetvingelig lyst til at „fodse“, så vi vist snart må sætte ham en plakate på brystet, ligesom man gav David Copperfield med påskrift: Tag jer i agt, han slår. Der er den kæmpehøje Peder Pedersen fra Pedersborg sogn. Han mindes så godt biskop Kierkegård fra den tid, han var præst i Pedersborg. — Og der er den lille Jens Peder, en fuldstændig dreng. De to skal nu altid sidde lige over for hinanden.

„Ja, således kunde jeg jo blive ved . . .

„Kom De her nu, vilde De kun træffe én eneste af alle de mange, De traf, da De besøgte os. Hvem er da det? Hjulmandens Maren Sofie. De andre er borte: Thomsen er gift og har sin egen friskole i Tømmerup ved Kalundborg; Weitemeyer læser til examen i København, Jørgen Madsen er gift mand i Hasseris. De er nu afløste af Bentsen og Iversen . . . Bentsen er en anden-lærer så god, som jeg kan ønske mig — en virkelig hjælper, dygtig til sin gerning, navnlig til at fortælle Nordens historie på skolen, mens jeg, når jeg kommer dér til i verdenshistorien, kort sammenfatter det, han har fortalt. Men Bentsen er tillige udmærket skikket til at omgås eleverne og lette mig denne side af gerningen meget. Tillige er han et meget praktisk menneske; før han blev seminarist, var han tømrer, og sin dygtighed deri anvender han nu på hundrede måder, så det er en fornøjelse at se; og han er ivrig „skytte“ og beklæder for tiden

posten som „hovedkreds-inspektør“ for Arts og Skippinge herreder og gør som sådan meget gavn. . . .

„Iversen er lærer i tegning, landmåling og nivellering. Men tillige bestyrer han mit landbrug og gør det med en dygtighed, som jeg er overbevist om, De skal rejse langt for at se magen til. . . .

„Ved denne Iversens store dygtighed og hans anlæg for agerdyrknings-videnskab er han meget for eleverne, der ser til ved hans gerning, ofte har fornøjelse af at hjælpe ham dermed og tilbringer mange aftener i hans stue for at få oplysninger af ham. Det bliver mig svært at undvære ham til august, da han skal ind til landbohøjskolen for at gennemgå dens kursus; men jeg håber, at han efter sin uddannelse dér vil vende tilbage hertil og hjælpe mig med at få gennemført mine planer om mit landbrug. . . . Vi har kun tjeneste-piger og karle hos os, som tidligere har været vore elever . . . og jeg er sikker på, at De vil glæde Dem, om De kom hertil nu og så den gode orden, De da vilde se overalt, og de glade ansigter, De alle vegne vilde møde.

„Men bedst vilde De befinde Dem i dagligstuen, hvor jeg ikke længer vilde være ene om at gøre det hyggeligt for Dem. Nej, der vil De træffe min egen Marie, en ægte husfrue; også her vil det kunne slås fast, at kvinden er livet i huset . . . megen glæde vil De have af at samtale med hende og af at følge hendes stille vandel og færd.

„Og så er der jo vore to småpiger, våren i vort hjem; det lysner i mig, når jeg ser dem. Men når De nu sådan har fulgt mig huset rundt og set, hvormeget skønt og godt der daglig omgiver mig dér, så forstår De: „For mig faldt snorene på de liflige steder“. . . . Pengevanskelighederne er det sværeste, jeg har at overvinde. Der skal mange penge til her, og det er mig ofte meget svært at skaffe dem tilveje. Men — aldrig fortryder jeg, at jeg har vovet mig ud på den vej, og det ikke alene fordi jeg ser, det nu bedres efter hånden, men også fordi jeg er overbevist om, at det er på denne måde ved en fuldstændig fri og selvstændig stilling, at jeg kan gøre mest gavn, og fordi jeg opdrages gennem dette — både til at forstå de mennesker, mellem hvem og

for hvem jeg arbejder, og — til at være sparsommelig og nøjsom; jeg, der var så forvænnet fra København. Og så har jeg under alt dette lært at bede til Gud om det daglige brød.

„Kan De huske, at da jeg var lille, trode De altid, at jeg vilde blive historiker. Det har jeg selv aldrig troet, og dog — nu i vinter slog det ned i mig det med historien. Jeg sysler dermed dag ud og dag ind, og underligt drages jeg deraf. . . . Jeg har i denne vinter skaffet mig lidt mere tid fra mine mange forretninger, som også ved at stå tidligt op (kl. 5), og jeg sysler da med den ældste menneskehistorie. Det synes at gå mere og mere op for mig, at fuldt så meget som det var Hellenernes åndsdannelse, der bar menneske-udviklingen i de sidste 500 år før Kristi fødsel, fuldt så meget var det Ebræerne. Nu dages det mer og mer ved de store udgravninger i Asien (Niviveh og Persien) som også ved kileskriften. I fjor fik jeg læst Layards bog om Niviveh — en aldeles mageløs bog. Så har jeg syslet med Nielsons værk om Skandinaviens urindvånere, hvori han søger at påvise Fønikiernes (altså Middelhavs-Ebræernes) udstrakte indflydelse gennem handelen.

„Endnu mere har jeg givet mig af med Vestergårds og Spieglers afhandlinger om Zoroaster og Xend-Avesta samt Spieglers oversættelse af denne. Jeg har haft stor Fryd af dette møjsommelige arbejde, navnlig ved at se den semitiske stammes indflydelse på den indogermanske stamme i Persien. Jeg forstår, vi må i vore foredrag om verdenshistorien lægge vejen om ad Persien for at komme fra Palæstina til Grækenland.

„Til disse studier bruger jeg al min fritid. Ja, jeg øver mig nu også på at læse engelsk, for at jeg til næste vinter kan nå frem til at læse Rawlinsons „The five monarchies of the eastern world“.

„De kan heraf se, at min gamle kærlighed til historien ikke er uddød i mig, men snarere er taget til. Dog — det at jeg lærte Vorherre at kende, og at jeg lærte ham således at kende, som det skete med mig, det gav hele mit liv en egen vending og gav mig en attrå efter at være med til

at udbrede hans rige ved at forkynde ordet om den „store glæde“. Og når jeg ret ser til, er det dog stadig min største glæde og bedste stræb. Og det giver vist også vor skole for en stor del sit *særegne præg*, og det er vel derfor heller ikke så underligt, at jeg hvert år har elever, der mest søger hertil for at få ren kristelig oplysning, hvad jeg dog også meddeler meget af på skolen. Hver søndag morgen taler jeg over et sted i epistlen, og hver søndag aften holdes her „forsamling“ på skolen. I sommer gennemgik jeg således stykker af profeten Esaias, og i vinter har jeg søgt at forklare, hvad Jesu kirke egentlig er. Der kommer ofte mange tilhørere ude fra sognet, ja fra nabosognene, til disse søndags-aftner. Hoff er altid til stede og føjer som oftest et par ord til det, jeg har sagt. Jeg synes at kunne spore vel-signelse af dette.

„Ofte prædiker jeg også; og det er mig til stor glæde. Nu på søndag skal jeg til Skamstrup og Frydendal kirker.

„Tak for Deres prædikenbog; det er mageløst, som den minder om Dem selv; det er, som De var her lyslevende. Jeg har havt megen glæde af min julelæsning i år: Foruden Deres bog tillige den dejligste bog om Gunni Busck og Eleonora Kirstine Ulfeldt „Jammersminde“. Det er ud-mærket at få sådan en brevveksling frem som den mellem Busck og Grundtvig. Derimod har udgivelsen af Kierke-gårds papirer forarget mig. . . . Det tilkommer vistnok ikke offentligheden at følge en sådan stakkels, syg sjæl på alle tungsindets mørke veje lige indtil selvmordsfristelsens afgrund. Vi mennesker styrkes ved at vandre i lyset, men ikke ved at rave om i mørket. Det kan jo være „meget interessant“ alt sammen; men det er ikke „opbyggeligt“. Der er meget smitstof ved tungsind. Gud fri os blot derfra!“ —

Brevet slutter med en omtale af hans lille bog „Gave“, hvis indtægt skal bruges som støtte for den første lille fri-skole, der som rodkud af virksomheden i Vallekilde nu efterfulgt af tre andre skoler allerede er skudt op her.

V e d H e n r i k H e r t z ' d ø d .

Digteren Henrik Hertz' død d. 25—2—70 gjorde et dybt indtryk på Trier.

Lige fra barn havde han truffet ham hos den gamle bedstefar Nathanson, hvis hustru var Hertz' søskendebarn. Der havde Hertz som adskillige andre havt som sit andet hjem — „Henrik Bekker“ var dér hans kendingsnavn; faderen var nemlig bager.

1832 lod han, der var jødefødt, sig døbe, og 1850 blev han gift.

Også efter Triers bosættelse i Vallekilde vedligeholdte han forbindelsen med Hertz. 1867 indbød han således denne til med hustru at komme til Vallekilde og gæste ham og se hans skole.

Hertz svarede i et langt og overordentlig fornøjeligt brev. Han turde dog ikke vove sig på så lang en tur; men han priste Trier, at han havde fået lagt sin skole i en så ejendommelig skøn og historisk egn; og nu morer Hertz sig med at nævne alt, hvad han ved om egnen. Trier skal dog vide, at han følger ham i tanken.

Hvad der nu ved Hertz død bragte den gamle digterfrænde så stærkt frem i Triers tanke, var den omstændighed, at — efter hans skøn — måtte Hertz være død uden at efterlade sig noget som helst af formue. Og hvordan vilde det da gå hans enke!

Her måtte der gribes ind.

Den 5. marts skriver han til faderen og fremsætter et forslag desangående: Hele den store Nathansonske slægt skal påtage sig at forsørge hende, ved at hver især tegner sig for et fast årligt bidrag.

Trier tegner sig foreløbig for 10 kr.

Og mon der så ikke kunde fremskaffes en festforestilling på det kgl. theater eller en aftenunderholdning på Kasino til fordel for fru Hertz. Det skulde være et stykke, hvori

man kunde få fru Heiberg til at optræde en gang igen. Hun har jo dog holdt meget af Hertz.

Herpå svarer gamle Trier, at han har fået besked om, at kultusministeren har i sinde at forelægge tinget et forslag om at bevillige fru Hertz en understøttelse af 600 rdlr. (1200 kr.) årlig. Tillige kan oplyses, at Hertz ikke er død slet så fattig, som man troede; han har efterladt sin enke 6000 rdlr. (12000 kr.). Desuden får hun nogen indtægt fremdeles fra theatret og fra forlæggeren.

At få fru Heiberg til at optræde offentlig ved denne lejlighed tvivler den gamle om. Her passer vist nok ord-sproget: „Når barnet er dødt, så er fadderskabet ude“.

Trier sætter sig nu i forbindelse med Termansen, og denne lover at støtte forslaget om enkepensionen.

Planen om en indsamling i familien henlægges efter disse oplysninger.

Trier fik fra fru Hertz et kønt takkebrev.

63.

K æ r e g æ s t e r .

Blandt kære gæster i 1870 kan nævnes Frede Boisen, som det frydede Trier at få en rigtig god og lang samtale med.

Men dernæst også N. J. Termansen. Det var nu fire år siden, han havde besøgt Vallekilde. Meget var siden da forandret; men Triers kærlighed til og beundring for denne „Danmarks lærdeste bonde“ var ikke ændret.

Meget uheldigt var det, at Termansen først kunde nå ud til højskolen kl. 1½ om natten (17. marts). Men for rigtig at vise, hvor glad man var for besøget, besluttede man at indrette en „stor modtagelse“. Ved Vejlen mod Svinninge udsattes vagtposter, som ad en genvej skulde ile med at bringe bud om gæstens komme.

Da budet lød, lod Trier efter aftale med eleverne slå allarm; alle mand måtte op af de varme sænge og stille op foran skolen. Og da så vognen kom, hilstes Termansen med

mægtige hurra-råb, der rungede vidt ud i den mørke vinternat.

Da gæsten var kommen af vognen, gik Trier først med ham en omgang ind gennem skolestuerne, hvor alle lamper var tændt og lyste festligt op. Så gik eleverne atter til ro; men Trier og Termansen satte sig hyggeligt til rette og samtalede lige til kl. 4.

Næste morgen var bægge dog oppe igen ved Daggry, og Termansen fulgte med levende interesse skoletimerne lige til middag. Så et lille hvil, hvorefter Termansen talte. Trier skriver derom i et brev til faderen, at „det var et ganske mageløst dejligt foredrag — ikke alene indholdsrigt og dybt, men også vidunderlig *formskønt* . . .“

Der var kommen nogle fremmede og dem fra præstegården for at høre ham.

Aftenen blev tilbragt dels i dagligstuen og dels nede i skolestuen blandt eleverne.

Næste dag ventedes mange fremmede. Trier fortæller samme dag: „Her har i vinter været et par karle, som har været alt andet end livlige. Men på dem gjorde Termansens tale et sådan indtryk, at de sent i aftes tog til deres hjem 3 mil herfra for at hente deres familier herud for at høre Termansens foredrag i eftermiddag.

En anden elev gik for lidt siden 1½ mil til sit hjem for at hente sin familie.“

Dette besøg friskede op for lange tider.

Et tredje besøg fra omtrent samme tid må også omtales:

Askov højskoles trofaste ven, den gamle storbonde og Grundtvig-ske lægprædikant Peder Larsen Skræppenborg fra Dons ved Kolding, satte Trier meget pris på. Men Peder Larsen havde i sin tid vist sig meget misfornøjet med, at Trier valgte en provstedatter til højskolemor i Vallekilde. Allerede i deres forlovelsesdage havde Peder Larsen optrådt overfor Marie på en så hånlig og brysk måde, at der skulde al Triers beundring for den gamle, kristne åndskæmpe til for at lade det passere.

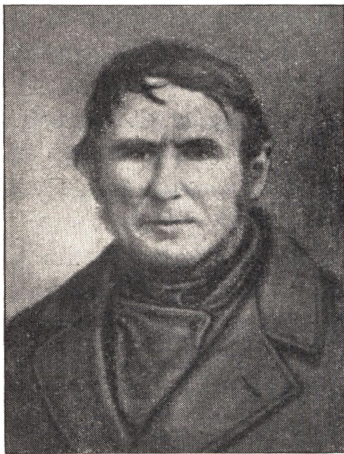
For Peder Larsen måtte Marie som provstedatter fra

hjemmet i Dalum være „fin“, og dette var for ham det mest nedsættende, der kunde siges om nogen.

I sin stærke hævde af, at højskoleeleverne skulde lære tarvelighed, gik han til den yderste grænse. Man har — med rette eller med urette — tillagt ham den udtalelse:

„Når Paludan-Müller siger, at „fromme, stærke kvinder det er Danmarks mål“, så burde dette ændres til: „Store, stærke malkepiger, det er Danmarks mål“.“

Denne mand var det nu, der kom som gæst til Vallekilde, men på forhånd indstillet meget kritisk overfor husets frue.

Peter Larsen Skråppenborg.

Overleveringen her på stedet mælder om dette besøg, at Peder Larsen om morgenen meget tidlig gik op gennem gangen mellem elevernes sovekamre og sang af fulde bryst „Sol er oppe“ o. s. v. Men dér kom han dog ingen vegne; ti var der noget, Trier var, da var det „morgenmand“.

Ved middagsbordet var Peder Larsen øjensynlig meget optaget af Marie. Der kom hun i sin tarvelige, men klædelige hvergarnskjole og satte sig på sin plads sammen med eleverne, greb som de andre sin lille træske, som én af eleverne kunstfærdigt havde lavet til hende, og rakte til det samme fælles fad som de nærmest siddende.

Efter en stund i tavshed at have set derpå bøjer gæsten sig pludselig ind mod Trier, i det han gemytlig puffer ham i siden og hvisker synlig fornøjet: „Nej, se mig til den provstedatter, se mig bare til den provstedatter!“

Ved at betragte Maries jævne, friske færd svinder al hans kritik over „provstedatteren“ som dug for solen. Tvært imod lader han sig nu forlyde med, at her i Vallekilde havde man måske Danmarks bedste højskolemor.

Triers latter klang.

En stor opmuntring var det for Trier, at den Grundtvigske provst Viktor Blok var bleven forflyttet fra Kerteminde til Vig i Odsherred. Trier havde arbejdet stærkt på at få sin ungdomsven Markus Dam ud til Vig; men det var ikke lykkedes. Vig ligger kun godt en snes kilometer fra Vallekilde, og Blok var da også kort efter ankomsten derhenne med hele sin familie. Han holdt et foredrag.

64.

I k r i g e n s å r.

Kolds død først i april 1870 gjorde et overvældende stærkt indtryk på Trier og hele Vallekildekredsen. Med undtagelse af Grundtvig havde ingen mand havt den betydning for Trier som han.

Men ét og andet kunde også tyde på, at Kolds død kunde få betydning for Vallekilde højskole i anden forstand.

I den offentlige mening stod Trier som den, der af alle de ny højskoleforstandere var stærkest påvirket af Kold og stod ham nærmest. Hvad var da rimeligere, end at mange af dem, der, om Kold havde levet, var kommen til Dalum, de vilde nu finde vej til Vallekilde.

Det synes også straks den første sommer bekræftet, i det sommerskolens elevtal 1870 sprang op til 44, så det blev en stor sommerskole. Trier synes også ligefrem, at han kan spore dette Kold-ske element i elevflokken derpå, at der denne sommer er „så mange yndige piger . . . fra mere opvakte hjem, end jeg ellers har været vant til“.

En virkning af skolens vækst var bl. a. også dette, at Triers yderst trykkende økonomiske forhold kendelig bedredes. Hans brøder lykønsker ham da også ved denne ud-sigt til at komme lidt i ro med disse evindelige pengevan-skeligheder. „Efter det, du de andre år har kunnet klare, så må du vel i år kunne komme et godt skub fremad,“ skriver han. Trier indrømmer, at han først nu begynder at føle sig fastere i sadlen, trækker vejret lettere.

I denne sommer tog Marie atter sin lærergerning op. Hun

havde retskrivning og sang, ligesom hun atter fortalte dem sagnene efter Sakse og læste højt for eleverne af Oehlen-schlæger, Grundtvig, Ingemann med flere.

En del sygdom var der som altid at trækkes med; navnlig en ung Bornholmer var meget dårlig af rosen, der medførte sindsvildelse med forfølgelses-vanvid. Intet turde hun spise af frygt for at blive forgiven. To gange om dagen måtte lægen komme der ind og se til hende, og der måtte våges dag og nat. Med et lille suk i den anledning slutter Trier et af sine breve med de ord: „Ellers tegnede alt så udmærket som aldrig før hos os i denne sommer.“

Også Hoff var dårlig til pas, overanstrengt og nervøs og trængte så hårdt til hvile. I juli og august måned måtte han tage til et stille sted ved stranden, mens den unge theolog Vedel, som sidste vinter var lærer ved højskolen, kom ud og varetog embedet.

Men ellers var det jo den store krig mellem Tyskland og Frankrig, der mer end noget andet i denne sommer satte sind og tanker i bevægelse.

Allerede d. 16. juli skriver Trier i brev til hjemmet: „Nåda, nu kommer nok krigen. I kan da vide, at vi i vore tanker er stærkt optagne deraf.“

Gamle Trier svarer i brev af 5. august: „Det ser sørge- ligt ud med krigen, og jeg antager, at når Frankrig rigtig trænger til hjælp, det muligen da vil ind ved vore grænser eller i nærheden deraf, og da bliver det nok forbi med vor neutralitet. Lad Svensken så atter holde sig tilbage, vi bliver ikke fri for at slås for *det*, der tilkommer os. . . . Vor regering tænker vist også derpå; ti vi ruster os jo så småt og med varsomhed, men ønsker vist ikke, at der tales derom.

„Ét trøster jeg mig ved, og det er, at Napoleon næppe kan komme til Paris uden som sejrherre eller dog med en ære- fuld fred. Det underlige er, at den franske flåde så spar- somt lader høre fra sig; men Prøjserne har jo sagt, at det vil blive en langvarig krig, så der må jo tid til at få sig rigtig rustet. Så meget er vist: vi går en skæbnesvanger tid i møde.“

I samme brev fortæller han, at Nordmanden Christoffer Bruun atter er kommen her ned til København for, hvis Danmark drages med ind i kampen, da som i 1864 atter at gå med som frivillig. Hans mor er rejst med ham; hun er „en rigtig rar kone, men hun er naturligvis meget bedrøvet; de var hos os i tirsdags.“

I et andet brev fra samme brevsriver hedder det, at nu er den unge norske højskolelærer Foosnæs, som en tid var i Vallekilde, også kommen her ned for at gå med som frivillig. Det gør så godt i nød at kende sine sande venner. D. 10. aug. skriver Trier: „Hvilke underlige tider vi oplever! Vi venter nu i den største spænding posten i eftermiddag for at høre, hvordan det dog går Napoleon. Det var dog rædsomt, om Prøjerne helt skulde sejre i denne krig;“ og i det næste brev: „Hvordan mon det i virkeligheden ser ud i og omkring Paris! det er dog den forunderligste tid, vi oplever! — Jeg er også meget spændt på, hvordan det vil gå i rigsdagen herhjemme, når den nu samles.“

„Jeg kan ikke komme af sted med at skrive breve i denne tid,“ fortæller gamle Trier. „Meddelelserne fra krigsskuepladsen gør sindet så tungt, at pennen ikke kan flytte sig. Men desto mere trænger man til at mødes,“ og han ønsker da intet hellere, end at hans søn med kone og børn vil rejse ind til det gamle hjem „Vesterbro nr. 5“ og blive en rigtig lang ferie derinde. De må vist også være trætte af arbejdet og den store spænding under krigen.

Herpå svarer Marie, at de har andre planer for ude i Vallekilde. I alle Kolds sidste år havde han plejet at lade afholde lærermøde i august. Nu var han død, og Trier kom da på den tanke, at sådanne møder måske også kunde vinde tilslutning i Vallekilde netop nu, da de ophørte i Dalum. Dette havde han så bekendtgjort. Mødet blev også afholdt i månedens første halvdel, men vandt næppe stor tilslutning.

Den 23. oktbr. skulde „far Glahn“ fejre sølvbryllup. Hans ældste søn havde i flere år boet hos den gamle Trier under sin studietid, og en levende forbindelse var bestandig vedligeholdt mellem de to familier. Glahn må selvfølgelig

have en sølvbryllupsgave, og som et levende minde om den betydning, Glahn havde havt ved at levendegøre Sakses sagn for den unge Ernst i skoledagene, enedes man om at give ham en afstøbning af billedhugger Evens' gibsstatue af Sakse. Gamle Trier skulde rejse over med den til Ålborg. Denne rejse kom dog ikke i stand på grund af dødsfald i familien.

Med gaven fulgte et smukt og inderligt brev fra Ernst Trier. Han skriver: „De stod (i denne morgenstund) så levende for mig, som jeg så Dem, da jeg første gang besøgte Dem i Amaliegade, og De rakte mig Ludv. Kr. Müllers „Danmarks-historic“ i det lysegrå bind. Ja, hvor mindes jeg Dem godt, som De også lærte os at kende Danmarks nød.

„De gode græd og de onde lo,
hvor ingen hegner, kun torne gro“.

„Tak, tak for det altsammen! Hvordan skulde jeg ellers have fundet vej til gamle Danmarks minder og til den kærlighed, der springer ud deraf — nej, det véd jeg ikke; men det véd jeg, at De var den første, der førte mig ud på kærmindevangen, hvor de blomster voksede ved vintertide, som Hadding så på skøn Frejas bryst.

„Jeg husker det også så grant, at De første gang viste mig gamle Sakses Danmarks-krønike. Den store bog indgød mig en underlig ærefrygt. — I en af de store stuer, så store, som jeg den gang aldrig havde set dem, sad jeg dér med Sakses bog på skødet og læste højt. De havde så at sige lagt den der. Yndige barndoms minder! Når jeg nu skal til at fortælle om Uffe, Sigrid og Signe, da må jeg først gå tilbage til det billede af dem, som jeg af Dem fik i min barndom. Så først kan jeg fortælle smukt om dem.

„Derfor undre det Dem ikke, at jeg greb den tanke med begærlighed at sende Dem og Deres hustru i sølvbryllupsgave den dejlige, lille statuette af Sakse, som billedhugger Evens for et par år siden dannede.“

Fru Marie „gør ikke vrøvl“.

Ved vinterskolen 1870—71 gik det som ved sommer-skolen — også her tog elevtallet springet til vejrs helt op til 69, og der var mange Jyder, navnlig mange Vendelboere deriblandt.

Glæden og arbejdsmodet øgedes ved den fornøjelige fremgang.

Jeg skal nu tillade mig at fremdrage et træk af det lidt mere intime familieliv, fordi det i så fremtrædende grad karakteriserer fru Marie Trier. Det meddeles her således, som Trier ofte senere har fortalt det for sine børn:

I juleferien kort før ægteparrets tredje barn, datteren Sigrid, blev født, gæstede pastor Brandt fra Rønnebæk højskolen. Under dette besøg hændte det en dag, at Brandt og Trier sad og samtalede inde i sidstnævntes studerekammer, men døren stod åben ind til dagligstuen, hvor Marie sad ved sit arbejde.

Samtalen derinde i studerekamret blev efterhånden høj-røstet. Brandt fortalte om en højskoleforstander af sit bekendtskab, der vist måtte opgive sin gerning, fordi hans kone hverken kunde finde sig til rette med skoleforholdene eller undvære bylivet med dets glæder. Brandt sluttede sin beretning med harmfuldt at udslynge de ord: „En højskoleforstander burde aldrig gifte sig, for de højskolekoner gør et ufatteligt vrøvl.“

Denne udtalelse, der ikke gav plads for nogen undtagelse, sårede Marie; hun vidste, hvad hun selv havde ofret og hver dag måtte ofre for at følge sin mand i den gerning, som var hans, og som nu også var bleven hendes. Glad og gerne havde hun fulgt ham uden nogen sinde småligt at tænke på sig selv eller på gamle vaner og livsvilkår fra det fornemme hjem i Dalum. Hun følte, at hun måtte have oprejsning og få Brandt til at indrømme undtagelserne. Men hvordan?

Saa kom hellig tre kongers aften 1871, og med den eleverne, der havde været hjemme på juleferie.

Marie følte sig træt og havde sat sig til hvile oppe i dagligstuen; men nu tændtes juletræet i skolestuen, og Trier trådte strålende glad ind til sin hustru og bad hende følge med ned til festen og være med i de unges glæde.

Marie, der allerede følte, at modertimen nærmede sig, prøvede at undslå sig; men tog sig dog sammen og fulgte med, da hendes mand åbenbart satte så stor pris på at få hende med.

Længe kunde hun dog ikke blive der, men rejste sig, gik hen til Trier, kyssede ham og sagde: „Bliv du nu her hos dine karle; men jeg er nu træt og må gå til ro.“

Der var indrettet et lille roligt værelse til hende i den lille sidefløj, hvor Alida havde boet, og dér gik hun nu over.

På vejen kaldte hun på karlen og bad ham straks at spænde for og hente jordemoder. Ligeledes bad hun Sine Bentsen, som havde lovet at være hos hende i tiden nu at følge med og hjælpe hende til rette. „Kommer Ernst senere,“ sagde hun til Sine, „da sig, at jeg er træt og gerne vil have ro.“

Hun sendte så Sine over i køkkenet til pigen, hjulmandens Maren Sofie, med bud om at holde varmt vand rede.

Da julefesten var forbi på skolen kl. 12, gik Trier over for at høre, hvordan det stod til med Marie; men da han af Sine Bentsen fik hendes hilsen, gik han ikke ind. Men på den tid var jordemoderen for længst kommen til stede.

I det Trier gik tilbage til sit soveværelse, så han lys i køkkenet. Han gik derind og traf pigen i færd med at fyre under kedelen. „Men Maren Sofie,“ udbrød han, „går De her endnu så sent.“ „Ja, Trier,“ svarede denne med en dobbelt betoning, „vi skal have os et lille grin i nat.“

Trier opfattede hende, som vilde hun lave lidt ekstra kaffe til lærerne og de øvrige piger, inden de gik til ro efter den travle dag, han sagde derfor blot god nat og gik til ro.

Da klokken var 5¼ om morgenen hellig tre kongersdag fødte Marie sin lille pige til verden, den tredje i rækken.

Men kl. 6, da jordemoderen atter var rejst, og alting efter omstændighederne atter bragt i orden, blev Sine Bentsen sendt ind at kalde på Trier.

Så snart han hørte Sines stemme, sprang han op, kastede i største hast tøjet om sig og skyndte sig over til Marie.

I det han nu træder hen til hendes seng, så hun op på ham med et lykkeligt smil, slog derpå hjørnet af tæppet til side og dér — lå barnet, diende sin moders bryst.

Han knælede stille ned ved sengen, men sagde derpå med en stemme, der på én gang var både forundret og bebrejdende: „Men Marie! hvorfor gjorde du dog dette?“

„Jo, Ernst.“ lød hendes svar, „for at du nu kan skrive til pastor Brandt, at højskoleforstander Triers kone gør ikke vrøvl.“

Den lille pige, som den gang lå ved sin moders bryst, blev senere selv højskolekone i Vallekilde, og hun hørte lige så lidt som hendes moder til dem, der „gør vrøvl“.

Trier telegraferede straks til sine forældre, hvorpå han satte sig til skrivebordet og tilskrev dem: „Nu, tag da lige så kærligt mod vor tredje lille datter, som I har taget mod de to før. Hun ser så sød og pæn ud, er fra fødselen af meget kønnere end de to andre. . . . Nu har vi atter et sådan velsignet barn i vor kreds. Det er underligt, men jeg bliver gladere og gladere for hver gang, de små kommer til vort hus. Jeg håber, I vil dele glæden med os.“

Da vinteren blev meget stræng, og man var lidt bange for at komme hen i den kolde kirke med den lille pige, besluttede man sig efter nogen overvejelse til at lade hende hjemmedøbe. Om dåben d. 17. febr. skriver Marie dagen efter til svigerforældrene:

„Det var sådan en yndig dag, som vi alle her i huset var så glade ved. Bentsen og jeg havde pyntet op nede i den lille skolestue. Vi havde hængt det store dannebrogflag op midt for døren. Dér foran stod et bord med hvid dug på, men i baggrunden en gruppe af høje, grønne træer i pletter, samt et blomsterbord med blomstrende potteplanter, og midt i alt det grønne et forgyldt dybt fad af isglas, jeg har, med vand i til dåben.“

„Kl. 4 samledes alle husets folk og nogle enkelte af vore venner herude i skolen. Der var i alt over 100 mennesker til stede. De var da vidner til, at vor lille yndige Sigrid blev døbt. Hvor var det hyggeligt.

„Maren Sofie og et par af de ældre og mest trofaste elever, Niels Andersen fra Stenstrup og Rasmus Rasmussen fra Bjerresø var faddere.“

Den lille pige voksede hurtigt til, hun udmærkede sig især ved forbavsende tidlig at kunne synge — længe før hun kunde tale, sang hun melodierne med. Moderen gav hende også derfor kælenavnet „Lærken“.

Ægteparret Trier med deres tre små piger.

Sine Bentsen, der havde plejet Marie så omhyggeligt, blev imidlertid syg af nerveoveranstrengelse, og lægen rådede hende til en egen slags ernæringskur, og Trier skriver da til sin far og beder ham skaffe på hans regning 6 flasker god rødvin, to dusin appelsiner, 6 pund chokolade af bedste slags, „for

du må nemlig betænke, far, at hun har været lærerinde her i to somre uden at ville lade sig betale derfor, og at hun ligelædes har passet Marie uden vederlag fra vor side og endelig, at hun til sommer igen så gerne skulde være lærerinde, så det er os om at gøre, at hun nu kan få det så godt som muligt, om vi kunde gengælde hende lidt.“

Den trofaste, hjælpsomme Sine kom sig da igen.

66.

Et par dødsfald og andet m é r.

Allered i november måned fik Trier en forespørgsel fra Johannes Schrøder på Fr. 7.s højskole i Brøderup, om ikke

Trier vilde være med til et fastelavnsmøde i Sorø eller Ringsted. Bægge højskoleers elever skulde give møde til fælles gavn og glæde. Måske der også bliver lejlighed til offentligt møde med fremmede ordførere.

Trier var dog noget betænkelig ved planen; han var bange for, at den kunde udlægges som usund reklame for skolerne. Det vil Schrøder dog ikke høre noget om. Han ønsker, et sådant fællesmøde kunde blive en fast årlig regel for de to skoler. Planen drøftedes nærmere, og det ser virkelig ud, som om sagen gik i orden, uden at dette dog bestemt kan bevises. Det blev dog næppe gentaget, eftersom Johs. Schrøder snart efter forlod højskolen i Brøderup.

I begyndelsen af marts måned dette år indtraf der på højskolen første gang et dødsfald. Det var en af skolens ræreste elever. I en halv snes dage havde han ligget syg af lungebetændelse. Sine lidelser bar han med én mageløs tålmodighed. Marie tog sig meget af sygeplejen. Den sidste dag, han levede, sad hun hen ad aften inde hos ham. Han tog hendes hånd og vilde ikke igen slippe den. Således sad de i to-tre timer. Han var meget urolig, men så underlig god at komme til rette med.

Om natten løste Bentsen Marie af, og hen mod dag kom Trier der ind, og nu greb den syge Triers hånd. Lidt efter begyndte han at bede „Fadervor“; men nåde kun til den tredje bøn, da standsede han, og med Triers hånd i sin sov han hen „så stille, velsignet og sødt“.

Karlen var fra Vendsyssel. Der blev straks telegraferet efter hans gamle far; men hvor var det strængt at modtage ham.

For første gang havde den ny skole og det unge hjem følt den isnende kulde og dybe skygge, der altid følger den mørke gæst i sporet. Det varede en god stund, før alt og alle igen kom i den gamle gænge.

Efter den sidste barnefødsel havde Marie en tid været temmelig dårlig, og dette i forbindelse med den strænge vinter bragte den gamle Trier på den tanke at forære søn og sønnkone en lukket vogn til brug ved deres mange og tit kolde og besværlige køreture. Det havde været et godt

år for hans forretning. — Men for sikkerheds skyld spørger den gamle sig for, om en sådan gave vil blive modtaget.

Sønnen svarer: „Kære fader! . . . Jeg kan jo umuligt andet end takke dig for den utrættelige iver, hvormed du grunder på, hvad der kan være til bedste for os, og den store kærlighed, hvormed du stedse giver os.

„Men i dette tilfælde vilde en sådan gave dog aldeles ikke være kærkommen. Nej, kære fader, en lukket vogn *kunde jeg aldeles ikke tage imod*. Vandt jeg en sådan i lotteriet, da vilde jeg øjeblikkelig sælge den. Ja, men hvorfor dog? — Det kan ikke hjælpe, om jeg vilde forklare dig det, du vil ikke kunne forstå mig.

„Blot en bemærkning derfor: Du har ofte anket over, at Fritz ikke opfører sig og holder omgang, som det sig anstår *en købmand*, du kan deraf slutte, at han lever ikke udelukkende for at være højskolelærer og ikke som en sognepræst, proprietair eller grosserer . . .“

En anden gave, som han modtog på toårsdagen for sit bryllup (24. april) var ham derimod meget kær og velkommen. Det var en smuk nøddetræs-skrivebordsstol fra medlemmerne af den gamle vennekreds „Lille theologicum“. Gaven, hvormed fulgte et kærligt vennebrev, sendtes ham af fætteren Otto Jakobsen. „Stolen,“ skriver han, „skal være et mindetegn om de møder, som vennekredsen i de unge dage afholdt, og ingen af os enkelte kan skænke disse den flygtigste tanke, uden at du med det samme træder frem i vor erindring . . .“

Otto Jakobsen var ellers den gang inde i en stræng tid. Han havde ligesom Trier — hans lysende forbillede — begyndt en højskole. Den lå i Frelslev i Nordsjælland; men den vilde ikke trives. Forstanderen ævnede ikke, hvad Kold kaldte at „overtale nogen til at komme på hans skole“.

Efter få års forløb måtte han give op af mangel på elever.

Trier tog sig det nær, skønt han på forhånd anede, at det vilde gå sådan. Otto Jakobsen søgte så og fik præstekald.

Nej, da var det unægtelig mere glædeligt at høre fra en anden af vennekredsen Ludvig Wagner, at han var bleven forlovet og havde i Sest ved Kolding fået en præstegerning, der fyldte ham med lykke.

I marts måned døde Grundtvigs trofaste og yderst hjælpsomme kapellan Kristian Køster. Budskabet herom kom ikke uvæntet; han havde læsset på sig så meget hjælpearbejde, at det ansås for givet, at han var nærmest død af overanstrengelse.

Fritz Trier skriver: „Hvor det må være et hårdt slag også for Grundtvig; Køster gjorde alt for ham, jeg kunde gerne sige, at han også tænkte for ham. Køsters sidste ord et par timer før han døde var: „Kom nu Jesus og vær hos mig; jeg har dig i mit hjærte.“

Dette triste dødsbud gav Marie meget at tænke på. Var hendes mand ikke nær ved at komme i samme stilling. „Jeg bliver ofte så ængstelig,“ skriver hun til svigerforældrene, „når jeg ser, hvordan Ernst dog må hænge i med al slags åndeligt arbejde fra morgen til aften, og når jeg ser, hvor anstrængt og dødstræt han om aftenen kan være; ti da falder han undertiden fuldstændig sammen, som var han en gammel mand. Og det er dog lovlig tidligt. . . . Jeg har nu lovet at skrive breve for ham, så mange som jeg kan overkomme.“

Hun glæder sig ellers på hans vegne til, at han nu i april skal have en lang og dejlig rejse, hvor han rigtig skal gæste gamle venner sammen med, at han skal holde nogle foredrag. Hun vil se bort fra sig selv og rigtig ivrigt opfordre ham til denne tur, hun er sikker på, at han vil have godt af også at komme ud mellem andre jævnbyrdige mennesker; ti her mellem eleverne og hans husfolk må han jo altid være den, der er den meddelende.

Rejsen kom da også i stand, gennem Sjælland og Fyn og Østjylland; men perlen var dog besøget på Testrup, hvor netop samtidig også Octavius Hanssen med frue var til stede.

„Min kære Marie,“ skriver han, „se nu her! dér sidder nu lige til venstre Octavius Hanssens hustru — til den

anden side sidder Octavius og Nørregård, — kan du så forlange noget ordentligt brev! Nej, det er nu umuligt!

„Jeg befinder mig så udmærket her i Testrup og er så glad for, at jeg kom herover, og må kun beklage, at jeg ikke har dig med. I morges var jeg oppe to timer før de andre og var rundt omkring og så mig om. Hvor er det morsomt at se indretningen på en anden skole . . .

„I øsende regnvejr kom jeg hertil i aftes, men hvor fik vi det morsomt og hyggeligt i aftenens løb. Mon du ikke har kunnet høre os lige over til Vallekilde. — Til sidst sluttede vi med en symfoni af Heyden — firhændigt spillet. — Det er mig dog en fryd at være her. Jeg håber, at jeg længe skal have godt heraf . . .“

Han kom forfrisket og glad hjem fra rejsen, kort før pigeskolen skulde begynde.

En stor vanskelighed viste sig straks ved pigeskolens åbning til maj. „Køkkenchefen“, Ingeborg Larsen, var bleven så overtræt fra vinteren, at hun nødvendig måtte have et længere hvil. Man vidste da intet andet råd end atter at henvende sig til madam Storm, om hun endnu en gang vilde tage køkkenstyret i sin hånd. Og med sædvanlig redbonhed svarede hun straks ja; nu havde hun hvilet godt ud og kunde nok for en kortere stund på ny lægge sig i selen.

Dér med kom man over den store vanskelighed.

67.

Sommer og efterår 1871.

Det, der særprægede somren 1871, var først og fremmest de mange norske besøg. Allerede til pinsen kom det første — og kæreste — Olaus Arvesens. Den mand, som Trier fra sin ungdom skyldte så uendelig meget. Trier skriver til sin broder: „Hele pinsetiden var for mig som en eneste uafbrudt række af fester; . . . men bedst af alt var dog Arvesens besøg.“ I Arvesens følge var to andre Nordmænd. Fritz Trier skriver derom, at „det var en fornøjelse

at tale med dem om Vallekilde (ved tilbagekomsten til København), men intet kan dog lignedes ved Arvesens glæde over besøget hos dig.“

Fra Arvesen fik Trier kort efter afrejsen følgende smukke digt: „Til pigerne på Triers folkkehøjskole i 1871“.

Mel.: „Ja vi elsker dette landet . . .“

„Ja, vi tror på Nordens sommer
efter kolde vår;
ja, vi tror, at dagen kommer,
hvorom morgnen spår.
Stærkest tror vi det, når kvinden
tager hånd i med;
går hun først igennem grinden,
blir den alfarled.

Ja, vi tror på mer end Norden,
tror at Herrens hus
intet steds på hele jorden
skal af stump og grus
rejses slig med gavl og tinder
på den gamle grund
som blandt Nordens mænd og kvinder,
mellem fjæld og sund.

Morgenrøden længst vi øjner
på den danske strand,
ja, selv hvor sig Dovre højner
går nu vår om land,
blæser bort de tåger svale,
tør den kolde jord,
vækker blomsterne i dvale,
granens sangerkor.

Synge vil jeg, Nordens kvinde,
dig en morgensang:
Du kan stærkest hjerter vinde,
vind dem da til gang

atter på de baner høje
— dér, hvor fædre gik —
men med kristen tro i øje
og med kristen skik.

Vind, ja vind, til alt er vundet,
vind din dreng, din mand
til at se, hvad lyst er rundet
under Nordens strand,
til at fatte kæmpens mening,
medens dagen går:
Kristnes samling, Nordens ening
til et glædensår.

O. Arvesen.

Sagatun d. 30. juni 1871.

„E. sk. Med hjærtelig tak for opholdet i Vallekilde, for den venlige modtagelse, det lyse, syngende ophold — og — det hjærtelige farvel ved havegærdet.

O. A.“

En anden af de norske gæster var den senere landskendte højskoleforstander i Gausdal og præst i Kristiania Christoffer Bruun. Med ham var Trier især bleven godt kendt under det nordiske kirkemøde i Kristiania 1861. De følte sig den gang meget tiltalt af hinanden. Men ved den lejlighed stiftede den unge Nordmand nærmere bekendtskab med Grundtvigs tanker, der efterhånden fik megen betydning for hans åndelige udvikling, om han end næppe nogen sinde blev „fuldblods-Grundtvig-ianer“.

På en større studierejse 1867 kom C. Bruun også til Danmark; måske han også ved den lejlighed var i Vallekilde. Dette kan dog ikke bevises, men så meget er vist, at nu i juli 1871 når han hertil.

Fra hans komme hertil er der af ældre Vallekilde-folk bevaret et lille træk, der på sin vis særtegner de to venner.

Trier stod midt i sin elevflok nede i haven, travlt optaget

af at meddele dem et eller andet. Da dukker Bruuns lille, ranke skikkelse pludselig op på en af havens gange. Han tog vej hen mod Trier. Da denne så ham, råbte han ham i møde sit stærke jublende „velkommen“.

Bruun standsede, og på sin dybt tænkende, rolige måde siger han: „Tak, vennen min, ja her kommer jeg da for at se det kærlighedsliv, du skal leve sammen med dine elever.“

Men ved disse ord blev det Triers tur til at standse; det var let at se, at Bruuns udtryk stødte ham. I næste øjeblik slog dette mishag ud i flammer: „Hvad er det, du siger Bruun!“ lød det med løftet stemme, „kommer du for at se et kærlighedsliv; ved du da ej, at et sådant skal leves og ikke ses! Gå igen, Bruun! her er intet for dig at se. Farvel, farvel Christoffer Bruun!“

Det varede endda en stund, før den stærke Nordmand fik sin varmlodige danske ven overtydet om, at meningen var bedre end måden, han havde udtrykt den på.

Besøget blev trods den ildevarslende indledning meget glædeligt for bægge venner, og det strakte sig over flere dage. En af disse brugtes til en skoleudflugt til herregården, den skønne Frydendal — nu Torbenfeldt — med park og have. Også Hoff var med på turen.

Kort efter Bruuns afrejse kom en anden af Norges kendte mænd, forfatteren Christoffer Jansen — med hustru. „Det er dog en nydelig kone,“ skriver Marie om hende. Der mældes dog ikke noget særligt om disses ophold.

Men samtidig hermed vrimlede det med mange andre „kendte mænd“, af hvilke kun skal nævnes Triers to slægtninge, skolmændene Ludvig Trier og Herman Trier, der senere mest er kendt som liberal politiker. Sidstnævnte gjorde et stærkt indtryk på Marie. Der var over hele hans væsen noget vemodigt, resigneret, der især kom frem, når talen faldt på de evige ting. Han længtes derimod, men — tvivlede derpå.

„Åh Ernst,“ udbrød Marie, da de stod på altanen og vinkede det sidste farvel til de to mænd, der tog stien ned over vejlen mod Svinninge, „tænk, om den mand var kristen!“ Trier nikkede, men tav.

Ja, huset var, som Marie bemærkede, „propfuldt af gæster“. 12 sidste nat. Godt var det, at Marie denne sommer var bleven så rask og så frisk som ingen sinde, siden hun flyttede ind i Vallekilde.

En særdeles glæde havde de to ægtefæller ved, at Triers unge søstersøn fra Skamstrup, Johan Borup, trods megen sygdom og svaghed nu i denne sommer fik sin studentereksamen. „Gud bevare det kære, unge menneske både til legeme og sjæl! Nu må han rigtig ud på græs og feriere, at han atter kan vinde kræfter og blive helt rask igen.“

Også den gamle grosserer Trier har i denne sommer været en del skrøbelig. Rørende er det at læse, hvad han betror sønnen. Det forekommer ham, som har han først rigtig levet i disse sidste år, hvor han som den utrættelige hjælper i alle højskolens praktiske og økonomiske vanskeligheder næsten føler sig som deltager i arbejdet.

Også dette år holdtes der en uges lærermøde i Vallekilde. Det omtales dog ikke nærmere.

Den 3. oktbr. blev en stor dag i den lille Vallekilde landsbys liv; den dag holdt den gamle, milde pastor Bonnevie præstjubilæum. Det var bleven overdraget Marie Trier at smykke kirken, og det gjorde hun så godt, at folk sagde, ingen kunde mindes kirken så smuk.

Allerede dagen forud kom en mængde gæster. Højskolen måtte påtage sig værtskabet for flere af de ventede præster. Det traf sig så lykkeligt, at Hoff's lille datter, den gamle præsts datterdatter ved samme lejlighed kunde blive båret til dåben. Trier var fadder. Hvor var det yndigt at se den gamle præstemands glæde over al den yndest, der blev ham vist. Mange betydelige gaver, telegrammer og takketaler strømmede ham i møde både fra hans sogne og længere borte fra. Trier og Marie var naturligvis med til familiemiddagen.

Det var nu snart bleven en fast skik med de lange efterårsrejser; også dette år var Trier en foredragstur gennem det meste af Danmark. Her gæstede han for første gang den kendte frugtavlser Peder Rasmussen i Rifbjerg på

Langeland. Det var en hel oplevelse for ham at høre den gamle frugtdyrker fortælle om sine træer og sin behandling af dem. „Jeg kan ikke beskrive min glæde ved, hvad jeg så. En sådan frugthave har jeg aldrig før set, og jeg har lært meget deraf,“ skriver han til Marie. Han var på den rejse også inde hos en af Fyns største frugtdyrkere, gårdmand Thyge Hansen i Ferritslev, hvor han også lærte en del og for resten tilbragte en rigtig rar dag.

Han afsluttede rejselivet dette år med et lidt længere ophold i København, hvor han holdt nogle foredrag; men dog især tilbragte tiden med at gæste gamle venner, Vinding, Barnekov, Evens m. fl., men frem for alle også Grundtvig. „Jeg har,“ hedder det i brev til Marie, „i seks år ikke set ham så rask og så livlig. Det var rent ud vidunderligt.“

Og så begyndte vinterskolen. Trier fornøjer sig over den foretagsomme Bentsen, der i år har spændt en ny stræng på sin buc. Han vil i elevernes fritid undervise i „husflid“. Det morer både dem og ham.

Som et bevis på Triers årvågenhed for alt, hvad der rører sig på ånds- og folkelivets område kan her nævnes, at han allerede nu med den største interesse følger Evald Tang Kristensen på hans første famlende skridt på Folke-minde-indsamlingens vej. Han beder sin gamle far skaffe sig alt, hvad den jyske landsbylærer har udgivet om disse ting.

Så kommer juleferien. Marie er ikke rigtig vel og må rejse til familie-lægen, gamle professor Frederik Trier i København. Aftenen før nytårsaften skriver hendes mand nytårsbrev til hende. Det slutter med linierne: „Så tak for det gamle år, min egen hustru! Vi vil give os Gud i vold og gå sammen ind i det ny år og bede, at hans fadervilje dér må ske! Hånd i hånd, hjærte mod hjærte, min egen Marie, vil vi vandre ad vejen gennem tiden, til en gang alle himmerigs klokker kimer det store nytår ind for os.“

68.
„ G r a b b a “.

I efteråret 1871 havde Trier til sit eget brug anskaffet sig en lille svensk hest, ikke stort større end en nordbagge. Den var så „from“, så lydlig, villig og flink, at Trier vilde prøve, om han ikke med sine uøvede, kejtede hænder dog

Marie Trier med Grabba.

kunde lære at køre den. Til hans store glæde lykkedes det ham dag for dag bedre.

Den lille, kloge hest kaldtes efter sin grå farve med det Bornholm-ske navn „Grabba“.

En stor vanskelighed for kørslen med Grabba viste sig dog snart deri, at den ikke kunde magte skolens store vogne; men hér trådte den rådsnare og håndsnilde Bentsen til. Under en rejse i Norge havde han dér lagt mærke til de små, tohjulede norske vogne, der — forspændte med en lille nordbagge — let kunde „skydse“ folk fra sted til sted.

Et sådan lille køretøj brugte Bentsen nu i al hemmelighed sin fritid til at lave. Og på Triers fødselsdag d. 23.

jan. 1872 mødte han frem med sin vogn. Denne gave over- skyggede for Trier alt andet, han den dag fik. Han måtte straks prøve den, og da prøven faldt ud til hans tilfredshed, var hans glæde meget stor. Hest og vogn passede til hin- anden, og bægge passede til Trier. Nu kunde han færdes, hvor som helst han vilde, uden at behøve kusk, og da age- stolen var til to, kunde han også tage Marie med; ja – snart blev hun lige så dygtig til at køre som han.

Da somren kom, kørte de til stranden for at bade, og Trier fik på fisker Peder Villadsens jordlod opført et lille træhus med en stue og desuden en bås til Grabba. I stranden nedrammedes pæle med brædder som en badebro, der yderst afsluttedes med et lille badehus. Mange, mange timer tilbragte de to hernede ved den herlige strandbred ved Nekseløbugt. Trier syntes, hans træthed svandt, og hans noget slidte nerver kom atter i den bedste orden.

Men også til andre ture brugte Trier sit lille køretøj; snart kunde det gælde en gudstjeneste i en af omegnens kirker og snart et møde i en friskole eller andet steds.

Grabba syntes at gætte alle hans tanker, og var det på hjemvejen kunde han godt lade det lille, kloge dyr om- trent passe sig selv. Tabtes et klædningsstykke eller andet af vognen, blev Grabba straks stående og var ikke til at drive videre, før det tabte atter blev taget op. Var Trier træt, kunde han godt sætte sig til rette og tage sig en lille, tiltrængt lur. En gang efter en meget lang og trættende tur ud på Røsnæs var det blevet sent. Trier var træt, og Grabba var nok det samme. Trier faldt i søvn, og det samme gjorde nok også hesten; ti da Trier igen vågnede, holdt køretøjet nok så pænt i højre side af vejen; men det var næsten bleven morgen.

Ikke mindre glæde havde Marie af det lille køretøj. Det blev nu langt lettere for hende at komme rundt om- kring til hendes mange syge og fattige venner i omegnen; og som deres økonomiske forhold efterhånden bedredes, havde hun altid et eller andet med, som der kunde trænges til. Mange lysstråler bragte hun med sig ind i mørke og fattige hjem.

Endnu fortæller egnens gamle i en stille stund om „fru Trier“s velsignede besøg under hendes mange småudflugter på egen hånd med Grabba og „giggen“ — som folk kaldte den lille vogn.

69.

En forskrækkelse og lidt mer.

En halv snes dage op i februar måned oplevede Vallekilde højskole en forskrækkelse, som i al sin uhygge vist er enestående i højskolernes tidligere historie.

En af eleverne følte sig dårlig og måtte gå til søngs, og der blev sendt bud efter skolens læge Chr. Harpøth i Snertinge. Efter endt undersøgelse erklærede lægen, at det var kopper, dog de „modificerede“, således som vaccinerede får dem (varioloïder). Det var om morgenen, dette konstateredes; og budskabet fremkaldte blandt eleverne en sand panisk skræk, et hurlumhej uden lige. Trier og læge Harpøth vilde lade foretage en revaccination på alle i huset, men om dette lykkedes, kan ikke afgøres for elevernes vedkommende, kun så meget kan slås fast, at inden samme dags aften havde alle eleverne, hver og én, over hoved og hals forladt skolen. Mange var taget til deres hjem, og andre var fulgt disse nærmere boende som midlertidige gæster. Enkelte var taget til København. Hele skaren var som blæst bort.

Trier satte sig straks til at skrive et udførligt brev om sagen ind til sin gamle frænde, professor Frederik Trier og bad om hans råd. Der blev telegraferet efter en sygeplejerske, mens en anden ligeledes telegrafisk blev opfordret til at holde sig rede til med kortest varsel ligeledes at komme, om der blev brug for fler end en, eller om den første skulde blive smittet. Al forbindelse med omverdenen var naturligvis afbrudt, selv fragtmændene til København tør ikke bringe varerne ind til skolen. Skolen må selv lade dem hente hos samme fragtmænd.

Også til det gamle hjem i København blev der skrevet, bl. a. også for at trøste og berolige forældrene.

Professor Fr. Trier sendte omgående et meget „vidtløftigt“ brev, hvori han opfordrede Trier til for en tid at omdanne sin højskole til et koppelazaret, hvad der jo kom „post festum“, eftersom alle eleverne jo forlængst var væk. Gamle grosserer Trier oprøres da også over denne plan, der kun røber professorens fuldstændige ukendskab med forholdene på en højskole. „Hans plan er,“ skriver den gamle, „desperat, og Vorherre bevare os, om I gik ind derpå. Han ved intet om, hvad en højskole er. Jeg gad gerne vidst, om han for den gode sags skyld selv vilde indrette sit hus til et koppelazaret. Jeg håber da, at I ikke ændser denne plan. Det glæder mig dog, at han henviser jer til distriktslægen. Overil jer blot ikke.“ Brevskriveren er ilde berørt ved tanken, at de mange bortrejste elever måske kan bringe smitten med rundt til de steder, hvor de rejste hen; men han kan jo godt forstå, at det ikke stod i sønnens magt at forhindre dem i at rejse, skønt dette måske nok vilde have været det rigtigste.

Nogle dage hengik nu i uhyre spænding; men hver dag kunde Trier skrive til faderen ord som: „Alt er ved det samme herude.“ Karlen begyndte så småt at bedres, kopperne tørredes *så småt* ind lidt efter lidt, og da en uge var gået og intet nyt tilfælde indtruffet, begyndte de bortrejste elever at vende tilbage, og det viste sig, at i løbet af et par uger var alle skolens 90 elever atter ankomne med undtagelse af én eneste, som åbent vedgik, at han ikke vovede at komme igen. Intet andet tilfælde af den frygtede sygdom indtraf senere.

Alt kom atter i sin gamle gænge, så egentlig syntes hele koppelhistorien kun at have efterladt sig et eneste synligt minde: der var fra København bleven købt et stort badekar. Heri fik koppepatienten et grundigt renselsesbad, da han omsider var bleven rask.

Også den København-ske sygeplejer tog før afrejsen et lignende bad heri.

Under den livlige brevveksling med de gamle i København havde grosserereren ladet falde ord om, hvor galt det var, at der i nærheden af den store højskole ikke fandtes

et sygehus, hvor sådanne syge som koppepatienter kunde føres hen. Men ikke Trier selv burde lade et sådant privat mindre sygehus opføre, f. eks. ude på den købte jordlod, altså et godt stykke borte fra skolen.

Trier tog tanken op, blot at huset ikke måtte ligge så fjærnt fra skolen, som faderen havde foreslået. Men tæt ved den lille sø lige nord for skolen lå ved søens sydside en lille ejendom, et hus med 3½ td. land. Hvis dette kunde købes af ejeren Niels Jensen, da kunde dette hus indrettes som sygehus; og jorden havde Trier god brug for.

Langvarige forhandlinger blev nu ført med husejeren; men købet kom dog ikke i stand, og tanken måtte for øjeblikket opgives.

Som lærer ved denne store vinterskole havde Trier igen fået Weitemeyer fat. Han forbereder sig ellers til at ned-sætte sig som landinspektør i Svinninge.

Blandt gæsterne denne vinter må især nævnes Peder Larsen Skræppenborg, som blev der i flere dage og talte til eleverne og til omegnens folk. Han synes at have befundet sig inderlig vel i Vallekilde. Han døde jo forresten kort tid efter.

En anden gæst, som bør nævnes, er Nordmanden Viggo Ullmann. Fritz Trier skriver til broderen i Vallekilde: „I morgen kommer Ullmann (norsk) ud til dig. . . . Jeg lovede at skaffe 100 rdlr. til ham, for at han kunde komme her ned. Han er en prægtig fyr, som jeg tror, du kan have stor glæde af, bag et roligt, tilsyneladende forstandsmæssigt ydre har han et varmtførende hjærte, som du vil glædes ved.“ — Ullmann, den senere højskolemand, politiker og embedsmand, var endnu den gang et ubeskrevet blad.

70.

H ø j s k o l e - s a n g b ø g e r .

Den 24. april fødtes ægteparrets fjærde barn, en lille datter, Dagny.

Sommerskolen i 1872 var godt besøgt, i alt 62 elever, bestandig lidt fremgang.

Dét at få eleverne til at synge — synge gode danske sange og salmer enstemmigt og i samlet kor — anså Trier og de fleste højskolemænd for en af skolens allervigtigste opgaver. Det danske folk skulde blive et syngende folk, hvis sang skulde være udtryk for og udslag af et vågent folkeliv. Allerede som feltdegn havde Trier arbejdet ivrigt for en god sang blandt soldaterne. Dette arbejde toges nu op i forstærket grad på højskolen. Man brugte Boisens og Køsters „viscebøger“ og Fengers morgensalmer.

Men disse bøger tilfredsstillede ikke helt, og sidst i tredserne lod Trier dem afløse af „Thistedbogen“ af L. Lomborg; men heller ikke den var ham tilpas.

Med sine venner på de andre højskoler havde han ofte drøftet denne sag, og nu skete det da, at han d. 15—10—71 fra Schrøder i Askov fik brev om den sag. Schrøder mælder, at boghandler Schönberg i København har skrevet til Nutzhorn, at han ikke tror, at det for ham kan betale sig igen at oplægge Køsters og Schrøders tillæg, som snart er ud-solgt, og under disse omstændigheder har da Schrøder og Nutzhorn fattet en ny plan:

„Dersom f. eks. Nørregård og Bågø og du kunde blive enige med os, da kunde vi på fælles regning væsentlig til brug på vore højskoler lade trykke . . . en sangbog, som skulde indholde 1) en samling mytiske og historiske viser, 2) en samling fædrelandssange og andre — også svenske og norske folkesange — og 3) en samling salmer og alvorlige oplysnings-sange. Hver bog skulde være til at få særskilt.

„Bedst var det måske, om hver skole tog sin del, både hvad bekostningen og hvad arbejdet angik, så at vi her i Askov f. eks. tog den førstnævnte, Nørregård og Bågø den anden og du den tredie.

„Det er vor tanke, at en del af nettoindtægten skulde foræres til Boisens og Køsters enker . . .

„Vil du tage dette forslag under overvejelse og snart meddele os din betænkning derover.“

Triers svar herpå findes ikke; men det ses, at han har foreslået endnu et bind — et fjærde.

Det skulde bestå i et udvalg af vore gamle folkeviser fra middelalderen. Digterpræsten J. Chr. Hostrup kunde måske tænkes at forestå arbejdet med denne del.

På dette brev svarer Schrøder d. 5—1171: „Læg kun hånd på værket med *din* del af sangbogen. Nørregård . . . gik villig ind på planen.“ —

Angående folkeviserne, da oplyser han, at de i Askov har overvejet sagen, og Nutzhorn foreslår, at sagen vist

Heinrich Nutzhorn.

kunde ordnes billigere og nemmere på den måde, at der i den historiske del blev optaget et udvalg af de „historiske“ folkeviser, mens der af de andre folkeviser kunde optages et passende udvalg i den del, der indeholdt de fædrelandske sange (altså Nørregårds). — Dette forslag tiltrådtes af Trier.

Men mange ting var der endnu at forhandle og enes om: Skal skolerne selv forlægge bøgerne, hvilken størrelse og form skal de have, hvad skal de koste? o. s. v.

Her griber da Nutzhorn ind og tilbyder sin hjælp til ordningen af alt dette. Han skriver på en spøgefuld måde: „Jeg formoder, at jeg er den iblandt os, som har mest praktisk kendskab til, hvad der angår papirhandler, boghandler og bogtrykker. Jeg er derfor villig til, om I andre så synes, at påtage mig at forhandle på alles vegne med vedkommende angående disse ting, når jeg derom får jeres meninger at vide.“

Nutzhorns tilbud modtages med tak, og i et langt brev af 6—2—72 meddeler han så resultatet af sine underhandlinger. At skolerne selv skulde forlægge bøgerne, var han kommen bort fra. Han tænkte så på at få Gyldendal eller Reitzel til at forlægge dem; men han var dog sluttelig kommen til den mening, at man burde gå til Schönberg, „som

upåtvivlelig vilde tage sig det nær, om han blev forbigået." Hans tilbud må også anses for særdeles godt, idet han vil tilbyde udgiverne 48 kr. pr. ark, hvis bøgerne må trykkes i 6000 eksemplarer. Så selv om udgiverne enes om en pæn afståelsessum til de to enker, så kan arbejdet jo endda blive ordentlig betalt.

På denne måde bliver man fri for alt det vrøvl, der ellers upåtvivlelig vil fremgå af selv at forlægge bøgerne.

Dette gik også igennem, og Schönberg, der plejede at være forlæger for Grundtvig-ske folk, blev antaget på de tilbudte vilkår.

Men foruden at vælge sange måtte der jo også tænkes på melodier eller valg af sådanne. I den anledning bombarderer Nuthorn Trier med opfordringer til ham om at sætte sine venner blandt komponisterne i arbejde med at skabe ny og folkelige toner til de valgte sange. Trier gør da også sit bedste så vel hos Hartmann som hos Winding, Lindemann, Barnekow o. fl. Den sidstnævnte skriver til Trier, at denne var den første, der vakte hans opmærksomhed og interesse for Grundtvigs bibelske og historiske sange.

Barnekow, der var en udpræget kristen, var Triers ungdomsven, født samme år som han.

I Triers familie fortælles, hvorledes han en dag fik en ny melodi fra I. P. Hartmann. Den var nedskrevet med blyant på et stykke af en tobakskarduse med oplysning om, at Hartmann havde skrevet den på en morgentur i Frederiksberg have, hvor han ikke havde andet papir ved hånden. Det var melodien til „Morgenstund har guld i mund“. På samme tid havde Trier bedt Hartmann om en melodi til „Op dog Zion, ser du ej“. Der var nok én i forvejen, brugt af forsamlingsfolkene, men den var skrækkelig — nærmest en dansemelodi. Hartmann sendte straks en anden, og han sendte efterhånden ikke så få; men også de andre venner ydede deres bedste.

Undertiden kunde det hændes, at Trier sendte en sådan modtagen ny melodi tilbage igen og bad komponisten ændre et eller andet sted i den, som Trier syntes, det vilde falde eleverne for vanskeligt at klare sig igennem. Trier var som

en slags forsøgsleder på en station for folkesang. Hver gang senere, en ny udgave af sangbogen udarbejdedes, sendte Trier til disse venner alle de sange, han savnede melodier til, og mange var de melodier, der på den måde lånte sangene vinger.

Men selve valget af sange og ordningen af dem var jo alligevel det vigtigste og det største. I Thistedbogen havde man ligefrem indordnet sangene i alfabetisk orden. Andet steds var der vel gjort prøver på at finde en ordning efter sangens indhold; men det blev dog først Trier, der fik en sådan virkelig bragt til veje — en ordning, som med større eller mindre afvigelse gik igen i næsten alle de senere sangbøger af samme art. Jeg husker godt, hvor det ærgrede og stødte Trier, da Bek og Laursen i deres senere udgivne „Højskolesangbog“ uden at spørge ham ad næsten uændret optog hans ordning af sangene.

Første afdeling handlede om „Lyset og livet“, næste om „Skabelsen — mennesket — ordet“, næste om „Menneskelevnedsløbet“. De to første afsnit var et fortrinligt udvalg blandt udelukkende Grundtvigs sange; men i tredje afsnit skulde da også andre med, og det var nærmest i anledning af dette afsnit, at Trier aflagde Grundtvig et besøg omkring den 10. aug. 1872. Han fortæller selv derom i Rønnings bog „Hundrede år“. — Det var en meget varm dag, altså en tre ugerstid før Grundtvigs død.

71.

Sidste besøg hos Grundtvig.

Omtrent 40 sange havde Trier fået ordnet til en begyndelse af bogen, og om dem vilde han gerne tale med „den gamle“. Forhandlingerne blev ivrige og vedholdende; de trak ud i tre timer, uden at Grundtvig synes træt. Trier skriver: „Så opmærksomt fulgte han med, at da jeg havde forelæst ham én af hans sange, sagde han: „De må rette, hvad der står i 2. vers: „skin lys ud af mørke!“ til „skin lys gennem mørke!“ thi, det forsikrer jeg Dem, lyset kommer aldrig af mørket.“ Da jeg kom til den lange række af

sange, der har hensyn til oplysningen om de fire menneskealdre, gjorde jeg ham opmærksom på, at når vi meddelte ungdommen denne oplysning, savnede vi en sang dertil — og for at give ham en forestilling om, i hvilken retning, den gerne skulde være, læste jeg højt for ham af det digt, der under navn af „Åbent brev til mine børn“, findes af ham i Barfods „Brage og Ydun“: „Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord som det, jeg vilde ej med kongers bytte“ o.s.v. —

„Da jeg havde læst dette for ham, sagde han straks: „Når jeg nu gav Dem fire linier til, blev det jo en sang på tre otte-liniede vers.“ Atter måtte jeg læse de fire sidste linier højt for ham; en lille stund sad han og så ud af den åbne havedør; aldrig glemmer jeg hvilket udtryk, der var i stemmen, da han så sagde: „Skriv videre:

„Om kort og langt blev banen spændt, den er til folkegavn og grøde“ o. s. v.“

Denne redaktion af de fire linier har Trier ikke omtalt i „Hundrede år“, men mundtlig fortalte han ofte, hvordan da Grundtvigs søn Svend — fra et sideværelse — her greb ind og råbte: „Der mangler en fod, far!“

Grundtvig tænkte sig lidt om, så rettede han det, så det nu kom til at lyde: „Om kort, om langt blev løbebanen spændt, den er til *folkegavn, den er til grøde*“.

Meget kunde tyde på, at disse fire sidste linier i den så kendte og yndede sang *er det sidste, som Grundtvig digtede*.

De gik nu videre i forhandlingerne om sange om barndommen. Her udtalte Grundtvig sin undren over, at Trier ikke havde optaget Baggesens sang „Der var en tid, da jeg var meget lille“. Trier mente, den var for sentimental; ingen rask ungersvend satte sig således hen og tænkte, så tårerne „trillede sødt“. Men Grundtvig vilde have den med. Modsat gik det med Bjørnsons „Undrer mig på“. Den kunde Grundtvig ikke rigtig med: „Hvad blev det til med den fyr,“ sagde han, „kom han så over de „høje fjælde“?“ Denne mangel på handledygtighed huede ikke den gamle handlingens mand. Men Trier bad godt for sangen, og den kom også med.

Bedre huede han samme forfatters: „Løft dit hoved, du raske gut“. Den var god.

Jeg skal nu ikke her gå videre i enkeltheder om sangene og inddelingen af de næste forskellige afsnit af sangbogen. Der er sagt, af seinarielærer Marius Sørensen, Jelling, at en historiker om hundrede år af den lille sangbog vilde kunne hente god hjælp til at få rede på, hvordan Trier holdt højskole; og han har vist ret.

På den grundige måde, som Trier tog sagen, trak det ud med arbejdet; først i foråret 1874 var han kommen så vidt, at bogen lå færdig fra hans hånd, og han sendte den da ned til friskolelærer Didrik Johansen, Lille Egede ved Korsør, for at han, hvis poetiske sans Trier havde stor tillid til, endnu en gang skulde gennemgå den, ligesom han også skulde bestemme retskrivning og tegnsætning.

Og så kom da bogen med den noget udførlige titel

„Sange
for
den kristelige folke-skole,
samlede
af
Ernst Trier.“

Bogen blev ligesom dem fra de andre to højskoler modtaget med meget stor velvilje. Det ene oplag fulgte hurtigt på det andet, og i hvert af disse ny oplag indføjede Trier ny sange, som han i mellemtiden var bleven opmærksom på, ligesom han også bestandig fremskaffede ny melodier. En af de sidste fra Hartmanns hånd var komponeret til Hostrups julesang: „Julebuddet til dem, der bygge“, men det var netop én af dem, som Trier efter en prøve fik Hartmann til at foretage en rettelse i. Jeg mindes endnu tydelig, med hvilken begejstring Trier en morgen kort før jul trådte frem ved morgensangen på skolen og sang den for.

72.

Lang foredragsrejse.

Denne høst tiltrådte Trier den længste foredragsrejse, han endnu havde foretaget. Efter ophold i Odense og

Asperup tog han lige til Testrup. Fra Hasselager st., hvortil han ankom kl. 11 aften, vandrede han i måneskin ud til Testrup højskole, hvortil han kom kl. 1. Det er især Bågø, hans besøg denne gang gælder. Han beundrer „Fuglesang“, Bågøs lille nydelige bolig lige i udkanten af den friske bøgeskov — et godt stykke fra højskolen. Ja, hvor var alt her stilfuldt, festligt og især ordentligt — ikke en hue hænger skævt i forstuen, og ikke et halsklæde er kastet skødesløst hen. Alt er på sin plads. Og den fem alen høje stue, ja, *det* er et studerekammer med sit panelerede loft og sine mange boghylder og ind imellem dem statuetterne af Sakse og Grundtvig o. s. v. o. s. v., alt ligner den kunstforstandige Bågø. Men man kan også se, at her i huset findes — ingen børn. Bågøs ægteskab var barnløst. Hvor frydede Trier sig hos de to gamle venner: „Jeg er så uhyre glad her — ja, så glad, som jeg ikke længe har været. I dette øjeblik ser jeg Nørregård komme herop til Fuglesang, nå, da!“

Herfra gik turen til Ålborg, hvor han jo havde mange gamle, kære venner. Så til Brønderslev til de to elever Peder Christensen, der blev boghandler, og Aksel Mikkelsen, den senere forkæmper for indførelsen af sløjd i børneskolerne.

Så gik turen til Hjørring til den mærkelige fru Højer, der efterhånden i årenes løb skaffede mange Vendelboere på højskolen i Vallekilde, navnlig unge, der havde det småt med penge. Hvor var hun utrættelig i hvert halvår at anbefale sådanne til Triers velvilje og yde dem hjælp af egne små midler.

Efter foredrag i Hjørrings „danske samfund“ og i Tårs gik turen tilbage til Fyn, først til Hjalte^{se}, så til Dalby på Hindsholm, hvorfra Tyge Hansen selv med kone og datter afhentede ham til Ferritslev, hvor han skulde udhvile sig en dags tid. Her talte han for første gang i det ny store øvelseshus, som bymændene især ved Thyge Hansens hjælp lige havde fået opført samme sommer — vistnok det første i Odense amt.

„Thyge Hansens hjem er rigtig bleven mig et kært sted,“ skriver han til Marie, „du kan tro, det gjorde mig godt rigtig

at hvile ud her efter den voldsomme rejse. Jeg havde ro og glædede mig ved at tale med Thyge Hansen. Kl. 5 gik vi op til det ny øvelseshus — en smuk og rummelig bygning — lige udmærket til ungdommens legemsøvelser og til folkemøder og lign. . . . Her holdt jeg da foredrag om „Hindringer og betingelser for det åndelige liv i nutiden“ Aftenen tilbragte vi hos gmd. Lars Jørgen Jeppesen, hvor mange mennesker var kommen sammen.

Fra Ferritslev gik turen over Nyborg til Langeland med standplads hos Peder Rasmussen i Rifbjerg. Herfra kørte han i vogn den 3 mil lange vej til Ristinge. „Der,“ skriver han, „findes efter sigende de mest oplyste og opvakte folk på Langeland, og jeg fik da også et godt indtryk af dem. Gamle elever med deres forældre flokkedes om mig; i én gård spiste vi frokost og i en anden middagsmad. Net og hyggeligt var der alle vegne. Kl. 3 holdtes møde i friskolen, som var helt overfyldt, så mange måtte stå udenfor. . . . Senere gik jeg med en hel skare ungdom ud på klinten. . . . her opholdt vi os længe, snart på toppen af klinten og snart nede ved dens fod. Aftenen tilbragte vi hos en mærkelig mand inde i landsbyen.“

Fra Langeland skulde rejsen så gå til en række møder i Vestsjælland; men da træffer ham som et lyn budskabet om Grundtvigs pludselige død d. 8. septbr. I brev af 9. septbr. skriver Trier til sin hustru herom: „Næppe var jeg kommen glad og munter til Sjælland. . . . før efterretningen kom om, at Grundtvig var død. Det jog så underligt igennem mig, så jeg ikke kan forvinde det igen. Gud ske lov for alt, hvad han har været for os! og Gud ske lov, at han døde i en stund, hvor han endnu kunde røgte sin store gerning. Tænk dig! 89 år og — prædikede dagen før sin død. Han slap for selv at søge sin afsked og kunde vente, til Vorherre selv gav ham den.

„Jeg føler mig ikke længere tilpas på min rejse og ved at rejse. . . . min munterhed er borte.“

Den planlagte fire-ugers rejse må nu afbrydes, skønt der endnu var nogle dage tilbage; men han må ind til Køb-

enhavn først og fremmest for at være med ved Grundtvigs jorddefærd.

Også Marie var stærkt betaget af meddelelsen om Grundtvigs død. Hun skriver til sin mand: „Ja, så er han da nu gået hjem vor elskelige, gamle høvding; tænk Ernst, hvilket vennemøde han nu kommer til, hvor hans øjne vil stråle af fryd ved at se vennerne, som nu flokkes om ham hist. Og tænk, hvor velsignet, at han fik så let og så hurtig en død, så det opfyldtes, hvad han forlængst sang, at „han sov hen, som sol i høst gaar ned“.“

Hun skriver videre, at hun altid har ønsket, en gang at måtte kunne være med ved et af de store vennemøder; men aldrig har hun dog ønsket det som nu, da Grundtvig samtidig skal begraves, og hun minder sin mand om, at det bliver jo netop på deres forlovelsesdag d. 11. septbr. Men hun må give afkald, hun kan ikke tage bort fra børnene, og det store, vidtløftige hus, skriver hun.

Fritz Trier skriver: „ . . . Ja, det er underlig vemodige dage, vi lever herinde; i aftes fulgte vi Grundtvig til Frelseres kirke. Hvor vemodigt at samles derude, at have den ærværdige, dejlige oldingeskikkelse mellem os. Fenger og Rørdam talte. . . . Du har vel set, at begravelsen bliver onsdag, og vennemødet begynder torsdag.“

Trier måtte naturligvis afbryde foredragsrejsen og tage ind til København. Herinde fra skriver han dagen før begravelsen til Marie: „Min kære Marie! Når du får dette brev, håber jeg, du allerede har haft dine tanker henvendt på dagen i morgen, hvor „vi fandt hinanden bag skovens træer“ o. s. v., underligt — gamle minder allerede! Dig, min kære hustru, mine små børns søde mor, dig hilser jeg! — Gud give os mange glade dage med hinanden endnu.

„Og i morgen skal jeg være med til at følge gamle Grundtvig til jorden. Det vil både blive en mærkelig og alvorlig dag.“ —

Grundtvigs jordefærd.

Når Trier senere hvert halvår under skildringen af Grundtvigs liv og gerning kom til afslutningen, brugte han en hel time til at fortælle om denne dag og hans indtryk derfra.

Fire år senere blev jeg hans elev. Mange foredrag står mig friske i mindet, men måske intet mejslet ind i hukommelsen som dette. Især mindedes jeg hans fortælling om det øjeblik, da det mægtige ligfølge standsede ud for Vartovs åbne kirkedør. Kisten sænkedes, og ud fra den lille kirke bruste orgelets toner. Det var salmen „Krist stod op af døde“. Det var ikke muligt stiltiende at stå her og lytte; i næste nu sang de nærmeststående med. Videre og videre bredte salmen sig. Til sidst sang ikke alene den tætpakkede gade og folk i de åbenstående vinduer; men med ustandselig magt brød salmen sig vej videre fra enden af gaden op over Vestervold, der til dens øverste rand stod dækket af et utalligt menneskemylder, gik den. Det var, som alle sang. København var den dag bleven en salmesyngende by. Aldrig havde nogen oplevet magen.

Som følget nu atter drog videre under salmen „Op dog Zion“ og andre salmer, følte Trier, der gik midt i flokken, hvordan en arm pludselig blev stukket ind under hans. Vedkommende bøjede sig ind imod ham. Det var Bjørnson. Han knugede Triers arm, og med en stemme, der skælvede af bevægelse, hviskede han blot: „Vennen min, åh, vennen min!“

Et andet — det sidste af dagens gribende optrin — var, da man stod paa „Klaras kirkegård“ på Køge ås: Den lukkede gitterport åbner sig ind til den murede gravhvælving, og man skimter den store egetræskiste, hvori Grundtvigs 2. hustru, Marie, ligesom væntede på ham. Hun, ved hvis side han „havde fundet det lifligste hvilested her på jorden“.

Følget istemte „Sov sødt barnlille“, og mens man sang det sidste vers:

„Sov sødt barnlille,
lig rolig og stille
og nyn på det navn
med nåden i favn
al jorden til salighed givet.
Nyn, Jesus er min
så favr og så fin,
min Jesus er lyset og livet“.

Ja, da gled kisten på sine ruller langsomt ind på sin plads ved Maries side, mens portene stille lukkede sig for de to.

Trier følte dette øjeblik næsten som overvældende, og den dag, da han hen mod skolens slutning fortalte derom, virkede hans ord som rent ud betagende. Vi sad lyttende, fremover-bøjede og stirrede som ind mod den lukkede grav, mens dødsstilhed herskede — kun hist og her afbrudt af undertrykt hulken.

Det var, som en mægtig ånd havde gået gennem salen.

Af sådanne foredrag høres kun få i et menneskes liv.

— I den voldsomme og krasse pennefejde, som efter det store vennemøde opstod på grund af Bjørnstjerne Bjørnsons tale, hvori han forlangt, at Danmark skulde forandre sin opfattelse af forholdet til Tyskland („Signalfejden“), tog Trier ikke del. Hans broder Fritz var frygtelig opbragt på Bjørnson og fjærnedede hans billede fra sit skrivebord og æggede Trier stærkt til at indtage et lignende standpunkt. Men Trier holdt sig tilbage. Så vidt det kan skønnes, var han nærmest enig med Hostrup i hans rolige og beherskede stykke, hvori han dog også tager afgjort afstand fra Bjørnson.

Fra denne tid og navnlig lidt senere, da Bjørnson trådte frem med sine anskuelser om en slags gennemset og rensket kristendom, tog Trier afstand fra den store norske digter. Venneforholdet opløste sig stille som af mangel på næring. De sås vist aldrig senere.

Som bekendt var det her ved sammenkomsten hos G. Rode på Skovgård, at Bjørnson udtalte sine ny tanker i sin skarpeste form. Samme efterår mælder Fritz Trier et forestående besøg af Rode med frue på Vallekilde.

Fritz Trier er meget optaget heraf og vil overordentlig gerne berede ægteparret en god modtagelse i Vallekilde. Han beskriver dem i følgende ord: „De er to udmærkede mennesker, navnlig er hun (næsten morsom) ivrig i alt, hvad hun og han kan give for at hjælpe deres medmennesker i åndelig henseende; de har mer og mer fået øjnene op for alt, hvad den Grundtvig-ske oplysning indeholder; men de og navnlig hun bliver undertiden vilde på kareten af bare ivrighed efter at gøre gavn. Således har de fundet på at lave højskole på Skovgård. Jeg fristes til at sige desværre, ti jeg er bange for resultatet, bange for, at de ikke kommer til at gøre det gavn, som de ønsker, men vil blive skuffede. Det er arbejderklassen i København, de vil hjælpe op . . . det skulde gøre mig ondt for dem, om de skuffes, de tager bægge fat med så megen iver og lyst. Det er fornøjeligt, at sådanne pengefamilier anvender pengene på den måde.“

Hvad der kom ud af dette besøg, kan ikke oplyses, kun skriver G. Rode et varmt takkebrev for turen, heri udtaler han sin glæde ved at lære fru Marie at kende, hun der åbenbart levede så vidunderlig stærkt med i al åndelig bevægelse i Vallekilde. Men Fritz Triers frygt for, at de vilde blive skuffede med hensyn til højskolen, skete jo desværre fyldest.

74.

„Det gamle øvelseshus“.

Under den første vinters ophold på højskolen i Vallekilde blev der ikke taget meget hensyn til elevernes legemlige bevægelse og rørelser, kun én og anden gang i ny og næ foretoges marchture ud i omegnen; ellers blev det hver enkeltts egen sag at skaffe sig kroppen rørt.

Da den ny højskolebygning næste år var bleven opført, blev det snart en fast ret for karlene, at de om aftenen måtte bruge den forholdsvis store spisestue i halvkvælden til allehånde fri idræt. Her sprang man buk over hinanden, her tog man brydetag, sang og dansede, så støvet stod om ørene på deltagerne. Men alt skete hulter til bulter. Blev man alt for højroset, kunde Trier pludselig vise sig oppe på trappens øverste trin, og så vidste man, at man måtte tage reb i sejlene.

Men da så den skyttebegeistrede Bentsen blev lærer, ændredes dette. Han gik om aftenen med ned i spisestuen og bragte orden i den temmelig vilde lystighed. Alt sammen i lighed med, hvad der skete i de forskellige skyttekredses legemsøvelser.

Men med alt dette kunde det jo ikke nægtes, at spisestuen kun lidet egnede sig til idrætshal. Bænke og borde blev hårdhændet behandlede, og støvet slørede alt.

Nej, man burde have et hus udelukkende til disse legemsøvelser. Et sådant havde man fået i Askov vistnok 1871, hvorfor så ikke også i Vallekilde. Men pengene — hvor skulde de komme fra. Triers gamle far havde stærkt understreget i den senere tids breve, at nu burde der holdes op med det bekostelige byggeri, om man vilde fare vel.

Da fremkom den utrættelige Bentsen med en plan til et øvelseshus så billigt, at den måtte kunne gennemføres. Husets vægge og tag skulde opføres af tagspån over et indre skelet af let tømmer. Dette måtte kunne overkommes, og Trier gik ind derpå.

Bentsen, der syslede meget med oldtiden, havde fået den idé, at huset skulde bygges som en „skåle“ eller gildes-hal fra vikingetiden.

Hele elevskaren tilbød frivillig at udføre arbejdet med at lægge grund. Otte tømrere tog nu fat på at hugge og tilpasse tømmeret, og hver dag skred arbejdet fremad i stormskridt.

Trier skriver d. 30—11—72 til sit hjem: „I går blev så øvelseshuset rejst. Det var morsomt. Skønt det dårlige vejr har sinket arbejdet, og skønt dagene nu er korte, er

det dog kommet så langt med værket, at det om få dage vil være færdigt.

„Det hele er så sindrigt lavet, at Bentsen rigtignok har indlagt sig ære ved denne bygning.

„Men uden om hele denne samling af vore bygninger kommer så vor mark og have, hvor vi for tiden kulegraver og planter. År for år har vi jo arbejdet på at få haven i stand. Om nogle år vil den blive smuk.“

Han opfordrer moderen til at komme og se al den bevægelse, som her går for sig. „Det vil,“ skriver han, „tækes din livlige og virksomme natur; det føler jeg på mig selv, som sikkert nok er min moders søn, og som har taget en god del af hendes natur i arv. Og dette liv herude mellem ungdommen, det er *min lykke*, min daglige glæde.

„Og er her end udvortes uro, her er dog den indre ro, som følger med et *stadigt* arbejde, der har et eneste livsmål for øje, og det giver, trods alt, livet herude et præg af alvor, som jeg elsker. Du kan tro det, kære moder, man glemmer spytklatterne på trappegangene og støvet i spisestuen over alle de smilende ansigter på de unge, alle de tindrende øjne, som vidner om, at liv og bevægelse har begyndt at vise sig hos dem.“

Den 13. decbr. 1872 blev huset indviet. Trier mælder herom: „Bentsen og hans hjælpere havde havt travlt med at gøre alt i stand. Lidt over middag var alt i orden; kl. hen mod 4 kom gamle pastor Bonnevie (Hoff var i Sorø), Tranberg og alle hjulmandens herop. Alle vore karle stillede op i gården, og med to dannebrogsgflag i spidsen gik vi så gennem vore to lukkede gårdsrum ud til øvelseshuset, hvor de to store lamper, der lyste udmærket, allerede var tændt. Det giver et smukt indtryk, når man kommer derind, kan du tro. Det overraskede os alle, da vi nu første gang så det helt færdigt. . . . Det ser ejendommeligt ud, at der ingen hjælpere er i hele bygningen. Lyset falder smukt ned gennem de tre store vinduer i rygningen. Langs med væggene under de såkaldte langåse er vore exercergeværer anbragt. Den vestre port ind mod skolen er den almindelige ind-

gang. Over den østre port vajer Dannebrog, men under dette på gavlens inderside og over den lukkede port hænger huggerter og masker.

„Da vi alle var kommen ind, sang vi først „Til våben brødre, tag bøssen fat!“ (af Mads Hansen), så talte Bentsen, jeg og den gamle præst. Sidst talte Tranberg, og det gjorde han så udmærket, som jeg ikke i år og dag har hørt ham tale. Hurra'er og sange fulgte med hver tale. Så gjorde karlene alskens legemsøvelser i løbet af en timestid, hvorover navnlig den gamle præst var aldeles henrykt, og jeg, ja jeg var over alt dette så glad, som jeg ikke længe har været. . . . Hjulmanden gjorde under den almindelige munterhed den bemærkning, at den eneste, der ikke kunde være glad ved huset, det måtte være skolens læge; ti han vilde jo åbenbart miste 20 rdlr. om året derved, at huset vilde hjælpe til at bevare karlenes sundhed, ved at de således kunde tumle sig der.“ —

Øvelseshuset var 25 alen langt (ca. 16 meter) og 13 alen bredt (ca. 8 meter). Det var opbygget helt af træ og tækket med tagspån på lægter. For at få tilstrækkelig frihed i højden var bygningen uden bjælker og hanebjælker. Spærrene stod på brynåsen (remmestykket) og understøtedes på midten af langåsen (lætter); disse bæres to steder af stræbere (skråtliggende stolper), der udgår fra sidestolperne og understøttes yderligere af tænger (en art skråspær), som dannede tagværkets afstivning tværs gennem bygningen.

De tre store tagvinduer, sat ind oppe i rygningen mellem gavlene, og træforbindingen fik hele huset til at minde om den gamle nordiske „gildesskåle“ med sine ljorer og sit åstæg, i hvilket dog mænåsen manglede. Langs bægge længdevæggens sider var anbragt faste langbænke.

Indgang dannes af porte i bægge gavle, fra hvis spidser et spyd ragede op som flagstænger, og dette i forbindelse med de to korslagte sværd, der dannedes af vindskedernes forlængelse øverst oppe samt det over hovedindgangen opsatte danske våbenskjold og de inde i huset anbragte våben og faner, alt tilsammen fortæller om husets formål.

Et længe følt savn var afhjulpet. Højskolen havde fået sit eget smukke ejendommelige øvelseshus og det alt sammen for 500 rdlr. (1000 kr.).

Det gamle hus står endnu den dag i dag; men som øvelseshus er det forlængst trådt ud af nummer. Nu gør det nærmest tjeneste som vognport og cykleskur; men også

Det gamle øvelseshus i Vallekilde i ændret Skikkelse.

som sådan gør det i al beskedenhed gavn, overdækket som det nu er af tjærepap.

75.

Hoff og Ubberup valgmenighed.

Honoratus Bonnevie, den gamle, milde og elskelige sognepræst i Vallekilde, født 1795, var nu en gammel mand og træet af sin lange dagsgerning.

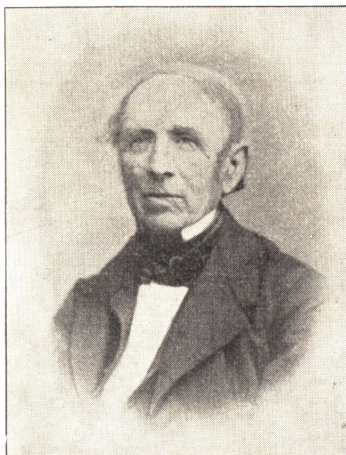
1872 besluttede han at søge sin afsked, og denne tilstodes ham fra 1. jan. 1873. At han havde holdt ud så længe, skyldtes for en stor del hjælpen fra hans kapellan og svigersøn V. J. Hoff. Men nu skulde det altså være.

Forandringen derved vilde åbenbart blive indgribende i mange forhold; ti at Hoff ikke kunde blive hans efterfølger i det store kald, var på forhånd givet.

Men hvad vilde dette ikke komme til at betyde for den unge menigheds-kreds, der var vokset op om hans forkyndelse; hvad vilde det ikke betyde for de mange udensogns, der efterhånden havde sluttet sig til menigheden; og hvad vilde det ikke betyde for den unge højskolegerning, om den nu pludselig skulde miste sin så højt skattede præst og forstanderen sin hjærtensven og gode hjælper.

Med ængstelig spænding så man fremtiden i møde.

Da netop ved samme tid det mindre præsteembede i Rørby ved Kalundborg blev ledigt, arbejdede Hoff's venner derude af al magt på at få Hoff til at søge det. Han lod sig også overtale til at indgive sin ansøgning, men var mere glad end bedrøvet, da han ikke blev kaldet.

Pastor Honoratus Bonnevie.

Også for Hoff stod det, som måtte tusinde hjærtetånd briste den dag, han forlod sin præstegerning i disse egne. Her havde han fundet sin trofaste hustru, og her syntes nu hans forkyndelse endelig at skulle lykkes. Han anvender på sin arbejds-mark her Grundtvigs ord: „Sén var marken at beså“; men nu var der jo netop efter de tolv års tålmodig udholdenhed ved ligesom at komme grøde i luften.

Og så var der jo afskeden fra højskolen og dens virksomhed, som han satte så stor pris på, og som han havde taget så levende del i. Der var det betydelige arbejde, han havde lagt i at få børneasylet i Skippinge sat i gang.

Altsammen fordi folkekirkens ordening ikke tillod ham at blive dér, hvor han dog så åbenbart hørte hjemme.

Under disse omstændigheder begynder vennerne ude på

Kalundborgegnen at røre på sig; ti heller ikke de kunde tænke sig at slippe ham.

Derude var det kristelige livsrøre tidligere på færde end i Vallekilde. Allerede 1857 begyndte Vilhelm Beck sin virksomhed som kapellan i Ubby (Udby) ved Jerslev, og da Hoff kom til Vallekilde i 1860, mødtes de to mænd i fælles bestræbelser for at få liv i egnen.

I dette fællesarbejde kom så Trier med 1865; men intet steds mødte disse mænd så åbne hjerter som i Kalundborgegnen. — Beck forlod dog efter få års forløb Ubby og gik, som bekendt, efterhånden helt op i sin virksomhed i „Indremission“.

Flere betydelige mænd med førerævner levede den gang i disse egne; og blandt dem må da først og fremmest nævnes den vidtkendte mejeriforpagter Adolf Burchardi på Birkindegård. En mand, der, skønt tysk født (i egnen syd for Tønder) og tysk opdragen dog under sit ophold her i landet kom til at gløde for alt, hvad der var dansk. I slaget ved Isted havde han kæmpet som en løve på tysk side mod Krabbe ved Vendespang. Nu stred han med samme varme med åndens våben for Sønderjyllands gamle moderland Danmark. Vakt til levende kristendom ved Beck, gik det efterhånden ham som så mange andre af Kalundborgegnens vakte, at han endte i den Grundtvig-ske lejr — navnlig påvirket af Trier. Det var Triers oplysning om det „menneskelige“, der fik så stor betydning for ham. Mange vil endnu mindes hans vidnesbyrd derom: „Trier lærte mig: Mennesket er skabt i Guds billede, bestemt til her at gøre sig jorden underdanig, herske over dyrene og trægte efter sit rette hjem her oven til.“

Ofte var han at træffe i Vallekilde, altid medbringende et godt ord til eleverne, snart som det stærkeste vidnesbyrd om synd og nåde, snart om husdyrbrug, og hvad der ellers hører til landbruget. At se ham og Trier mødes og med jubelråb omfavne og kysse hinanden var ikke et hverdags-syn. De to i forening med den mere stilfærdige Hoff var i sandhed et sjældent trekløver.

På Ubberupgård ikke langt fra Birkindegård — levede

Villiam Holm, udgået af den kendte Christianshavnerslægt af dette navn. Han hørte til de „stille i landet“, men gjaldt det at ofre for en god sag, da var ingen mere rede end han.

I Værsløv havde lærer Blegvad i længere tid øvet et kraftigt virke for Grundtvig-sk kirke og skoleliv.

Heller ikke må Holm på Lerchenfeldt glemmes, om han end mest var kendt for mejeri- og landbrugskyndighed.

Endvidere: I Tømmerup lå friskolen, som Triers første medhjælper Niels Thomsen med dygtighed ledede. Og med ikke mindre dygtighed og varme virkede Søren Rasmussen, som Trier havde skaffet til Ulstrup på Røsnæs, og Peder Olsen i Årby.

Disse og efterhånden en del flere friskoler og små forsamlingskredse havde lidt efter lidt fundet som et midtpunkt og fælles åndeligt samlingssted i Ubberup, hvor især Villiam Holm gjorde fyldest som en slags „menighedsvært“. Mange af disse folk søgte ind til Vallekilde til gudstjeneste hos Hoff eller ved festdagene på højskolen hos Trier.

Herude i disse egne færdedes Trier næsten tidlig og silde; men også Hoff var her ofte. Undertiden hidkaldte man også Grundtvig-ske talere langvejs fra som f. ex. Birke-dal, Brandt, Rørdam m. fl.

Intet under, at budskabet om Hoff's mulige flytten bort fra enen greb folk her med uro og sorg. Kunde man undvære ham!

Enkelte af de fremmeligste lod falde ord om at danne valgmenighed; men tanken derom var endnu den gang så ny og ukendt, at den syntes umulig at gennemføre. Som af sig selv gik man til Burchardi og plejede råd med ham. Han samlede da, hvem der vilde give møde, og et udvalg

Mejeriforpagter Adolf Burchardi
på Birkindegård.

blev sendt over til Ryslinge og Kerteminde for at se på forholdene i valgmenighederne dér. Tyve familier skulde der til for at danne valgmenighed, men kun nitten havde mældt sig. Birkedal trøstede: „I skal se, Vorherre vil selv være den tyvende,“ sagde han.

Efter hjemkomsten kaldtes der atter til møde, og man havde bedt Trier om at komme til stede. Burchardi opfordrede ham til at tale — og *tale alvorligt*, så man kunde forstå, det var en alvorlig sag. Og dette gjorde Trier — næsten for alvorligt, ytrede Burchardi senere.

Efter talen opfordrede Trier så dem til at mælde sig, som havde lyst og mod til at være med. Den aften kom den tyvende, så nu var de nok til at kunne begynde. De tyve navne blev højtideligt skrevne op — mest småkårsfolks.

Trier sluttede mødet langt ud på aftenen med tak og bøn.

Men til valgmenighedspræst vilde man naturligvis have Hoff. Og da han kort efter blev spurgt, svarede han uden tøven: „Ja, i Guds navn, inderlig gerne“.

Men nu måtte der jo tænkes på at få en kirke bygget. Holm på Ubberupgård skænkede byggeplads og som første gave 4,000 kr.; andre fulgte efter, mens kørsel og andet arbejde udførtes frivilligt.

Et byggeudvalg henvendte sig straks til Andreas Bentsen i Vallekilde med opfordring til ham om at give tegning til kirken og forestå dens opførelse. Intet var ham kærere. Det havde hørt med til hans ungdomsdrømme, at han en gang skulde komme til at bygge kirker til Guds ære.

Han stillede kun to betingelser: Han vilde ingen betaling have; men han vilde have lov til at lade håndværkerne blandt Vallekilde højskoles elever gøre arbejdet (for meget lille løn). Det gik man med glæde ind på. — Som forbillede for den ny kirkebygning tog han — med behørig afstand — Hvideslægtens lille, skønne, to-tårnede kirke i Fjenneslev-lille, idet han dog måtte nøjes med det ene tårn.

D. 25. juli ankom Bentsen med sine håndværkssvende til Birkindegård, hvor fire af dem tillige med Bentsen skulde have frit ophold, mens byggeriet varede.

Så snart kirkebyggeriet var kommen godt i gang, tog

man også fat på at få opført en rejsestald, der dog foreløbig brugtes som et stort og rummeligt værksted.

Ved henvendelse til de to tømmergrosserer Trier i København (fader og søn) fik den lille, nydannede menighed alt tømmer til indkøbspris, altså meget billigt.

D. 14. oktbr. holdtes rejsegilde på kirken. Først talte Bentsen og udtrykte sin hjærtensglæde, fordi det var bleven ham forundt at være med i dette arbejde, der virkelig gjorde hans ungdomsdrømme, og var for ham det kæreste, han endnu havde udført. Han sluttede med at nedbede Guds velsignelser over stedet og den gerning, som her skulde gøres.

Hovedtalen holdtes af Hoff. — Han kaldte det alt for „et æventyr i åndens verden“.

D. 18. marts 1873 fik valgmenigheden kgl. anerkendelse, og pastor Hoff udnævntes til dens præst. Og palmesøndag d. 6. april indviedes kirken ved en højtidelighed så stor, at den aldrig glemtes af dem, der overværede den. Indgangsbønnen blev bedt af Trier. „Feltdegnet“ måtte her en gang igen gøre degnetjæneste.

I sommerens løb byggede Bentsen så desuden præstegården, „Bøgebjerg præstegård“, tæt ind under den høje banke, der gav den sit navn.

Men under dette byggearbejde fandt Andreas Bentsen sin brud, Frederikke Lavigne, lærerinde for Burchardis børn — året før elev på Vallekilde. Valgmenigheden skænkede Bentsen halvandet hundrede kroner til en Norgesrejse, som anerkendelse for byggearbejdet.

Imens vedblev Hoff og familie sammen med den gamle pastor Bonnevie under nådsensåret at bo i Vallekilde.

76.

Fra foråret 1873.

Efter denne udflugt til Ubberup vendes atter tilbage til Vallekilde: Vinteren 1872—73 kom med et stærkt voksende elevhold, 110 i tal. Og Trier skriver endda flere gange til sine forældre, at det var sådan et godt og frisk hold. Det ny

år syntes således at møde frem med de bedste løfter for fremtiden.

Lad mig nævne enkelte elevnavne, som senere er bleven kendt i lidt videre kredse: Der var Mikkel Søren Holm fra Samsø, de tre Fynboer Hans Pedersen, Brudager, — Nikolai Nielsen, Sødinge, — Knud Hansen, Ferritslev. Der var de to Jyder Jeppe Bennedsen og seminarist Georg Himmelstrup (senere højskolelærer og -forstander), og der var de to Bornholmere Herman Blem og student August Kristensen (senere landskendt Grundtvig-sk præst i Vendsyssel).

Vinteren forløb roligt og stille. Trier havde den glæde at få besøg af sin norske ven, præsten Frederik Vinsnæs. I februar måned blev skolearbejdet dog en del forstyrret derved, at der indtraf den smitsomme fåresyge, og den holdt sig så småt vinteren igennem, så enkelte elever måtte blive tilbage en stund efter skolens ophør i april.

Ved denne tid var der kommen en ung virkelysten Grundtvig-sk katheket Peder Dahl til Holbæk (senere sognepræst i Søllinge på Fyn). Han og Trier var tidligere kendt fra København.

Dahl syntes, at der i Holbæk var meget lidt af åndeligt liv og bevægelse. Det blev hans levende attrå at røre lidt op i de døde vande. Og heri havde han en fortrinlig hjælper i sin hustru Marie Dahl, „Gud skal vide, her trænges dertil“, skriver hun til Trier.

Ægteparret fik nu i sinde at oprette et „Dansk samfund“ i Holbæk i lighed med, hvad der fandtes i adskillige andre danske købstæder. Trier lovede med glæde at hjælpe.

Som indledning fremsatte Dahl da nogle tanker herom i „Holbæk amts avis“. Men som svar herpå fremkom i samme blad, hvad Dahl kalder et „frygteligt stykke“, hvori der på det skarpeste advaredes imod en sådan forening. Et vældigt røre opstod; men Dahl lod sammenkalde til et foreløbigt møde om sagen, og her forklarede han, at hensigten med samfundets virksomhed skulde være den, at byens folk skulde lære at finde hverandre og vokse i fælles-følelse og forståelse. Grunden, hvorpå man skulde mødes, var den, at vi alle var danske; midlerne til at nå dette mål var sang og

det lydelige levende ord. Amtmanden rejste sig og gjorde nogle spagfærdige indvendinger; men efter at Dahl igen havde svaret, tav han. Der blev nu sunget en del gode sange — særlig om Sønderjyderne. — Sagen blev bagefter genstand for stærk omtale; men mange var bleven vel stemt for den. Dahl kan ikke lade være at more sig over den „storm i et glas vand“, han her var bleven anledning til.

I et brev, hvori han omstændelig fortæller Trier alt dette, beder han ham så komme ud til et samfundsmøde d. 6. marts og holde det første foredrag i det ny „Danske samfund“ i Holbæk. Men før foredraget skal vedtægterne for samfundet forhandles og vedtages. Dahl slutter sit brev med de ord: „Du kan tro, jeg er glad ved at have fået isen brudt; der skal med Guds hjælp nok komme meget godt ud af det for mit kære Holbæk.“

Trier fortæller sine forældre om dette møde: „I torsdags havde jeg en helt morsom tur. Jeg var i Holbæk og talte der i „Dansk samfund“. Det var en forsamling af meget „pæne folk“ med den ny stiftamtmand i spidsen. Jeg talte om betydningen af de historiske minder. . . . Det var en morsom lille udflugt.“

Dette „Danske samfund“ i Holbæk bestod i mange år — også efter Dahls bortrejse; Trier talte der temmelig ofte; folk vilde gerne høre ham. På den måde havde han hele sit liv en lille åndelig forbindelse med sin nærmeste købstad. Senere blev „Dansk samfund“ vel nærmest erstattet af „Højskoleforeningen“.

Fra denne tid skriver sig en meget levende skildring af Trier i hans daglige gærning og livet på hans højskole. Det er en af hans datidige elever, der fortæller (se „Fra Vallekilde folkehøjskole“, 20. årg. side 55 o. flg.). „Trier begyndte med at fortælle bibelhistorie. Jeg havde svært ved at få ørene op, ti det var jo alt for kendt fra vor skoletid. Men da han nu fortalte om Paradiset og syndefaldet. . . . blev mit hjerte forunderlig grebet; jeg kom i personligt forhold til Gud; jeg lærte, hvad det var at leve for Guds ansigt. Og når han talte om Guds-barnets herlighed, hvorledes Gud gav sig selv hen for os og vil bo hos os i pagtens ord, da følte jeg, hvilken

nåde det er at måtte bekende dåbspagten, og jeg fornam, at det var salighed på jord at være et Guds barn, at når hjertet med varme om ordet slår arme, Vorherre vi tager i favn. Der er vist ikke mange præster, der har været sjælesørger for så mange som Trier, der var nogle af os, der gik ind til ham i hans „kahyt“ (skal være „hule“) . . . lagde sig på knæ for ham og bekendte deres synder og bad om trøst og råd. Der var dem iblandt os, der forhen havde ført et temmelig vildt liv, men nu var grebne af Herren, og da skoleåret var til ende, bad de Trier, om de ikke kunde få lov til at blive på skolen som tjænestekarle; ti de var bange for at falde tilbage, når de atter kom ud blandt deres gamle kammerater. Trier havde altid flere sådanne karle, der skulde komme til kræfter. . . . Hvor kunde aftnerne være skønne; så samlede vi nogen af dem, vi var kommen til at holde af, oppe på værelserne, og vi opfriskede da, hvad vi den dag havde hørt. Altid fremkaldtes der da spørgsmål, og kunde vi så ikke selv besvare dem, så forelagde vi dem for Trier næste dag. Og hvor blev der sunget om aftenen både salmer og sange. Gik man om aftenen nede i haven, var elevkamrene som små fuglebure, hvorfra sangen lød.

„Jeg forstår ikke, hvordan Trier kunde få tid til at læse eller studere; ti han var på færde alle vegne; han havde sine øjne og sine øren overalt, han havde kærlighed til os og vilde da gerne lære hver enkelt af os at kende for at være os til hjælp. . . .“

I ovenstående skildring vil enhver, der har været Triers elev, let genkende ham, om end der her særlig er fremdraget hans kristelige påvirkning.

I foråret 1873 syntes alt at tegne sig lys i lys for høj-skolen og dens unge forstanderpar. Viden om havde den vakt opsigt, og kendt var den bleven som en af dem, man væntede sig mest af; dens børnesygdomme syntes overstået. Trier og Marie stod nu i deres fulde kraft. Tilgangen af elever voksede med rivende fart, i april skriver Marie til sin mand: „Jeg vil nu ønske, at ikke flere elever vil indmælde sig til sommerskolen“. Der var da 88.

Trier havde ført sagen frem til sejr — og han følte sig som sejrherre.

„Mennesket spår; men Gud rår.“

Et nyt indkøb af jord bliver ved denne tid foretaget. Lidt vesten for skolen og ved et andet lille husmandssted skilt fra denne lå „Karen Jakobs hus“ — senere kaldet „Hyttelodden“. I dette hus bode et ægtepar, hvor manden var invalid i en sådan grad, at konen, „Karen Jakobs“ stod som ejer. Dette lille, gamle hus med de tilhørende tre tdr. land købte Trier af hende for 3200 kr. og aftægt til ægteparret. Jorden hørte oprindeligt til Vallekilde skolelod. Karen Jakobs havde på Triers opfordring købt ejendommen af sognerådet for igen at sælge den til Trier. Jorden var vanrøgtet, men af fortrinlig godhed. Triers fader og broder havde gjort stærke indvendinger mod prisen, der efter de stedlige forhold også kunde siges at være meget høj; men Trier, der stolede på skolens fremgang og voksende økonomiske ævne, førte alligevel købet igennem. Det var hans tanke på denne husmandsrod at skabe et mønsterhusmandsbrug.

På det nordvestre hjørne af denne lod fik den da forlovede Bentsen tilladelse til at få udlagt en skp. land til en lille have og til derpå at bygge sig et hus. Aftalen lød på, at jorden forblev i Triers eje; men huset, som Bentsen derpå opførte, var hans.

Blandt sommerskolens pigeflok var der også to norske elever. Den ene af disse var Louise Lindemann, datter af den gamle norske komponist. Tanken om at rejse hened var nærmest fremkommen under et besøg, Fritz Trier havde aflagt i hendes hjem. Samtalen dér var kommen til at dreje sig om de danske friskoler. Æmnet greb Louise, og der vågnede i hende en lyst til at få en sådan skole i gang i hendes kreds i Kristiania (Oslo).

Enden på hendes overvejelser blev, at hun vilde til Vallekilde og høre, hvad Ernst Trier havde at sige derom.

Og hun gjorde alvor af sagen.

I et brev fra Fritz Trier til broderen d. 16—6—73 hedder det: „Jeg har forleden fået sådan et yndigt brev fra

Louise L. Hun er på sin dybe, stille måde så glad, så glad ved sit ophold hos dig. Hun skriver bl. a., at nu har hun i sandhed nået sin *rejses mål*. Det er, som om hun hos dig har fundet alt det, hun har længtes efter; . . . dine foredrag er hun så særlig glad over. Jeg har været så inderlig glad over det brev.“

77.

M a r i e s s y g d o m .

Straks efter sommerskolens begyndelse blev Trier slemt forkølet, fik et anfald af nældefeber og følte sig dårlig til pas. Værre var det dog, at den slemme fåresyge fra vinteren brød løs igen, og én af eleverne, som ikke havde villet iagttage forsigtighed, fik på ny efter en bedring tilbagefald. Hun blev meget urolig og udtrykte stor ængstelse. Marie satte sig ind ved hendes sæng for at berolige hende. Men da i en slags vildelse rejser den syge sig op overende i sengen, slår armene om Maries hals og kysser hende under inderlige taksigelser. Kort efter slog sygdommen sig på den syges hjærne, og hun måtte som sindssyg føres ud til sygehuset i Holbæk.

Få dage efter måtte Marie gå til sængs, smittet af fåresyge.

Sygdommen, der vel i reglen anses for temmelig godlidende, fremkaldte dog ikke i begyndelsen særlig ængstelse; men den viste sig snart i sin ondartede form med sit hang til at drage andre sygdomme med sig.

Af Maries sygdom og hvad dermed fulgte får man bedst indtryk ved nogle uddrag af breve:

Fra Trier til hans forældre d. 6. juni:

„Marie ligger stadig; dog syntes jeg i dag, hun er lidt bedre. Hun kan bedre bevæge hovedet, og hosten er omtrent ophørt. Derimod har hun flere smerter indvendig i halsen, der er meget rød og ophovnet. Feber har hun ikke meget af. . . . I nat sov hun uden sovemiddel. . . .

„Her var en stor mængde mennesker strømmet sammen i anledning af, at Hoff holdt sin afskedsprædiken. Vi

trængte til og glædede os til ro næste dag. . . . Seks andre er syge; den ene med ansigtsrosen.“

Den 13. juni:

„ . . . Ja, det går kun meget småt med Marie. I går var hun en del bedre; . . . men da det tegnede til at blive meget varmt, havde vor læge Harpøth givet hende lov til at nøjes med et tæppe i stedet for dyne; men så slog vejret om, og hun vågnede og frøs; feberen steg straks, og hun fik heftige gigtsmerter navnlig i det ene knæled, og nu ligger hun med en dundrende hovedpine. . . . Gud holde sin hånd over hende og føre hende til snarlig helbredelse! . . .“

Den 14. juni:

„ . . . I aftes, trode jeg, Marie var over det værste; men -- det er nok ikke tilfældet. Fåresygen tager af; men anden dårlighed kommer i stedet. Hun måtte i nat have både morfin og cloral for at få lidt søvn. Hendes hoste er bleven slem, og opspytet er blodblandet, og hun har smerter under den ene skulder. . . . Gud styrke os til at tage, hvad han tilskikker! . . . Tænk på os, vi har det så trangt i disse dage. (Eftermiddag:) Harpøth har været her. Ak ja. Nu er der også kommen lungebetændelse til. Den ene lunge er angreben, smerterne tager til, hun lider meget. . . . I stor spænding går jeg; godt er det, at jeg hver dag *skal tale* på skolen. . . . Hvor er det dog en stræng tid. Gud styrke og bevare min Marie for mig og mine fire små piger. Men først og sidst: Guds vilje ske! Farvel kære, kære forældre . . .“

Den 15. juni:

„ . . . Hvor timerne skrider underlig langsomt, mens vi går i så stor en spænding for den syge. Det er dog omtrent som sidst, jeg skrev. . . . Jeg kørte ned efter Harpøth; men han var taget til Holmstrup næsten tre mil herfra, og først ved midnatstid kom han hertil. . . . Han gav hende morfin og lidt efter cloral. Så sov hun i to timer. Hun følte sig lidt bedre; men pulsen slog 130. . . . Mælk er det eneste, hun kan få ned, men den kan hun ikke tåle. . . . Gid du dog var herude, mor! Jeg har flyttet børnene ud af barnekammeret og ned i en stue ved siden af den, jeg ligger i. . . . Her har

været meget stille i dag. Eleverne har været i Ubberup. Hjærtelig deltagende er de alle herude — kærlige og gode. . . . Fra præstegården går der ofte bud her ud. For lidt siden var den gamle Bonnevie her, og nu kommer fru Hoff. . . . Vor stuepige og skolens sygeplejerkone passer Marie. Hun er så glad ved dem bægge“

„Hvor længes jeg efter jer! Gud fader bevare vort hus og min hustru — hans vilje ske! Farvel, kære fader og moder!“

Den 16. juni:

„ . . . I dag er det virkelig lidt bedre med Marie. Harpøth har været her to gange i dag. Pulsen var gået ned til 96. . . . Men desværre er nu også lille Ingeborg bleven syg. Hun har rød hals og er bleven penslet. Hun har lidt feber og vil helst sove. Harpøth har været her — skarlagensfeber! . . . Hun er bleven helt skilt fra de andre børn. . . . Gud fader bevare os alle!“

Den 17. juni:

„ . . . Stuepigen havde misforstået lægen i aftes, og Marie fik ingen cloral, så hun sov ikke. . . . Jeg selv var i aftes så svært træt og havde lidt feber — jeg vedbliver jo endnu at være lidt forkølet. . . . I morges havde Marie det derfor ikke godt; pulsen var atter oppe på 120. Harpøth siger, at sygdommen nu er kommen ind i et andet stadium. . . . To af eleverne, som tidligere har haft skarlagensfeber, plejer nu Ingeborg. . . . Jeg kan ikke nå at få meget skrevet i dag; vi har ellers i dag havt et overmåde smukt besøg af general Christensen fra New York.“

Den 19. juni:

„ . . . I nat sov Marie det meste og bedste, hun endnu har sovet. Hun siger, at hun kunde have sovet endnu bedre, om ikke gigtsmerterne og det ophovnede knæ havde hindret hende. . . . Pulsens slår endnu 120, og åndedrættet er lige hurtigt . . . men hun siger, at hun har det meget bedre i dag. . . . Hun spiser ganske lidt vingelée. . . . Hun har i dag tankerne med sig og har givet besked om forskelligt. Er det ikke gode tegn. . . . Ingeborg har det meget bedre“

Den 20. juni:

„ . . . I nat forstyrredes Maries søvn slemt af de rheumatiske smerter i knæet. Hun sov i nat kun lidt og uroligt trods cloralen. Hun spiser kun lidt, men ligger og døser og er meget træt og mat. Hun er ikke nær så livlig som i går.

„Ingeborg har det godt. Gud ske lov!“

Den 21. juni:

„ . . . Kære forældre! Marie er i dag falden hen i sådan underlig tilstand. Hun sover eller døser bestandig. Og spørger vi hende, siger hun: „Jeg er så forstumlet — men har det godt“. Gud véd, hvad dette betyder. . . . Jeg er i dag så forfærdelig bcklemt — åh så forfærdelig. Gud fader bevare hende og redde hendes liv, hvis det er hans vilje! Men at her er livsfare på færde, det er åbenbart. I morges vilde Harpøth, at hun skulde flyttes ud af vort sovekammer og ind i den store skolestue. Den blev hurtig rømmet og gjort i stand. Vi holder skole i det halvt opførte øvelseshus. — Hvor er jeg dog bedrøvet — bedrøvet og i spænding. Gud hjælpe os!“

78.

Maries død og begravelse.

Den 23. juni:

„ . . . Ja, nu er min Marie borte. Vorherre har kaldet hende til hvile, og det er min trøst og mit håb, at hun har fået den hvile, hun så højlig trængte til. En gang vil Gud atter oprejse hende, og vi skal atter ses og mødes!

„I aftes så det en stund ud til bedring, og håbet blussede jo straks op; men vildelsen blev dog gruligt ved; først kl. 12 faldt hun i søvn og sov til kl. 2, da vågnede hun op, men kun et nu — et øjeblik, så drog hun sit sidste suk uden en bevægelse — stille og roligt sov hun hen.

„Og her sidder jeg nu ene tilbage med mine fire små piger; men jeg takker jer for jeres store kærlighed mod min Marie. Hvor skønnede hun derpå!

„Guds ånd trøste os alle i denne store sorg, og han trøste også jer! Jeg véd, I tager jer dette meget nær . . .

„Maries sygdom havde i de sidste dage antaget typhus-karaktér. Harpøth blev her hele sidste nat og var til stede, da Marie døde.

„Ja, så er Marie da gået foran til det himmelske hjem. Gud styrke os, der sidder tilbage!“

Ofte fortalte Trier siden sine børn om denne morgen til st. Hans-aftens dag: Straks da Maries lig var lagt til rette, gik han ene ud langs de store bakkeåse. Det var den vidunderligste skærsommerdags morgen. En glødende, flammende solopgang mødte hans blik, fuglenes jublende morgensang begyndte, dugdråberne blinkede, mens alle enges vilde blomster åbnede deres kalke og udsendte deres duft. Sjældent havde han oplevet noget lignende.

Men det indtryk, hans sind modtog, var tungsindigt, — åh, så trist. Naturen havde slet ingen sans for hans så tunge og knugende sorg. Fra den kunde han ikke hente trøst; den var følelsesløs for hans lidelser. Han forstod, at trøsten måtte komme anden steds fra, om den skulde nå hans syge sind.

Brev fra Triers mor til sin søn:

Den 27. juni:

„Min elskede Ernst! Jeg vilde så gerne se dig i dag og være hos dig; ti hvad er det at skrive mod det at græde ud hos hinanden; men jeg tror, du vil være stærk, og jeg stoler på, at Gud fader vil være hos dig og give dig de nødvendige kræfter.

„Hermed følger faders og min sidste hilsen til din elskede Marie. Vi sender hende vort farvel med disse blomster; lad vor krans følge med kisten i graven! . . .“

I et følgende brev beretter Triers mor, at Triers ungdomsven Henrik Scharling kom meget bestyrtet ind til hende forrige aften. Han havde slet ikke vidst, at Marie havde været syg, og nu så han i avisen, at hun var død. „Det havde,“ skriver fru Bella, „gjort et skrækkeligt indtryk på ham. Aldrig havde jeg set ham så deltagende. Han mindedes jeres ungdoms glade dage.“

Det var på Triers bryllupsdag, at Scharling havde bedt

om lov at være en stund alene på Triers kvistkammer. Måske gjorde han det samme denne gang.

Også den gamle grosserer sender sin søn brev; jødefødt og jødeopdraget har han svært ved at fatte forskellen på den jødiske og den kristelige forestilling om Gud. Han bruger i sine breve altid udtrykket „den store Gud“. Marie havde i fuldeste mål vunden de to gamle svigerforældres kærlighed. Han skriver:

Den 24. juni:

„... Jeg vil skrive; men jeg kan næsten ikke. Sorgen er for voldsom. Hvad har vi gjort, at Herren vil straffe os så hårdt og tage det kærlige og ejegode væsen fra os. Jeg holdt så uendelig meget af hende. Jeg véd, du taber mest, men vi taber også meget. . . . Hold dig tapper! ti du er endnu ung og har meget at leve for, tænk på dine velsignede små! Lad os gamle kun klage og græde. . . . Hun var en dannekvinde i ordets egentlige forstand. Det vidnesbyrd får hun af alle, der har kendt hende.

„Herren være os nådig og lade sit åsyn lyse over os! . . .“
Og i næste brev:

„... Hun var mig meget kær, kærere end nogen anden. . . . Jeg glemmer hende ikke og vil have ondt ved at fatte mig i min store sorg. Hun er min første tanke om morgenen og min sidste om aftenen. . . . Når jeg så hende, var jeg altid glad, og i min fantasi udmalede jeg mig ofte, at når vi blev så gamle, at vi ikke kunde mer, da vilde vi bygge et hus, hvor mor og jeg kunde trække os tilbage fra verden og leve sammen med eder og alt hos eder og nyde hendes store kærlighed. Men nu er alt forbi.

„Jeg har i disse sorgens dage lært en salme, som jeg holder så meget af: „Med sorgen og klagen hold måde“. Den har trøstet mig. . . . Ja, bliv ikke utålmodig, at jeg sådan udøser mit hjærte for dig, husk, at jeg er gammel og skrøbelig og kan ikke godt fatte mig. . . . Det må da være en trøst for dig at vide, at hun var så afholdt af alle — selv den gamle enkedronning bad William Jakobsen at hilse dig. . . .“

Også den gamle præst Peder A. Fenger kom ind til de

gamle Triers for at trøste dem og bede dem sende hans hilsen til sønnen.

Nogle dage senere skriver Trier i et ikke dagtegnet brev til forældrene:

„... Begravelsen er sat til lørdag; ... men i dag lagdes Maries lig i kiste. Jeg lagde en kærmindekrans om hendes pande og et kors af hjærtegræs på hendes bryst, og sagde hendes udvortes skabning det sidste farvel. ... Med Hoff og

Vallekilde sogneskirke.

Betty var jeg inde på sogneskirkegården og valgte pladsen til Maries grav. . . . I kan ikke tro, hvor min søster Marie er meget for mig i denne tid. . . . Hvor trange dage jeg har — åh, hvor trange. Gud styrke mig!”

Pladsen til Maries sidste hvilested valgtes tæt op mod kirkegårdens østre mur omtrent ved dens midte.

Trier lod sine egne karle kaste graven.

Jordfæstelsen blev en stor højtidelighed. Omkring hele kistelåget havde fru Betty Hoff lagt en krans, bunden af lutter forglemmigejer. Øverst på låget lå kransen fra Triers forældre og fire små kranser — en fra hver af hans små piger. Derefter kastedes mangfoldige blomster ned på kisten. Men på gravtuen lå siden henved 80 kranser, mens

der uden om hele graven slyngedes en mægtig vedbendkrans fra eleverne på Askov højskole. En stor menneskeskare var mødt op. Hoff talte, og Trier kalder talen et herligt portrait af Marie.

Selv havde Trier valgt, hvad der skulde synges, og herom skriver han til forældrene: „Vi sang først „Som dug på slagne eng“. Det er mig i grunden den kæreste af alle, og det alene fordi, det sidste vers så underlig svarer til Maries død, sådan sov hun jo netop hen, en sommermorgens-tund, mens det gryde ad dag. Men deri er så kønt antydet, at døden er den overgang, vi skal igennem for at komme til det liv, som er uden synd og sorg.

„Så sang vi „Fremad er verdens vilde røst“. Det var en af Maries yndlingsange, som ofte synges, når troende kristne skilles. Og nu skulde vi jo skilles fra Marie, sige hende det sidste farvel for en gang ved Guds nådige hjælp at mødes igen. . . . Mindet om Marie bliver dog trods sorg og savn som en finger, der peger opad, så vi lettere følger efter. . . . „Derfor kun fremad i Jesu navn, så går det og hjemad tillige. Da er hver glæde og hvert et savn et trin på vor himmelstige“.

„Ved den åbne grav blev dernæst sunget: „Døden er den sidste fjende, vi med Gud skal overvinde“. Ja, jeg tror, at nu har Marie stridt ud — overvundet den sidste fjende. Den kamp, som er den sidste. Gud ske lov! Det skal give os mod til den samme, sidste, sejrige kamp. Så talte jeg om de kristnes opstandelseshåb, det, der er så forskelligt fra alle andre håb på jorden; . . . ti dette håb grunder vi på den *troens* kendsgerning, at Kristus er opstanden fra de døde. — Så sang vi salmen: „Krist stod op af døde“. I opstandelseshåbet har døden mistet sin brod og Helvede sin sejr. Til sidst efter jordpåkastelsen sluttede vi med: „Alt står i Guds faderhånd“. . . . Det er så svært at nå frem til at se Guds kærlighed i det, der her er sket — det vil måske vare længe, før jeg kan se det; men jeg håber at komme så langt en gang. Det er, som om der nu har lagt sig tungsind over mit før så glade liv; men jeg håber en gang at se Guds kærlighed i alt dette; ti da kommer jeg atter til kræfter,

og dertil trænger jeg. Jeg er så træt, og — her er så tomt i mine stuer. Måtte jeg også snart legemlig komme til kræfter igen! . . .“

Hvad Trier således i dette udførlige brev har skrevet til sine forældre, har sikkert været hovedlinien i hans tale over sin hustru.

I næste brev d. 25. juli:

„ . . . Jeg tænker så meget på jer, mine gamle forældre, der mer end alle andre føler sorgen med mig. Tak for al jeres mageløse kærlighed mod Marie. Og det fra den første dag, det skal jeg aldrig glemme. Marie sagde så ofte om din kærlighed, far, at den havde overrasket hende straks; men hvad der overraskede hende endnu mer, var, at den aldrig svækkedes med årene, men derimod tog til. Tak far, derfor! Og når I nu græder over Marie, kære, gamle far og du mor, da smerter det mig at tænke på, at I gamle endnu skulde have den sorg med. Lad da mindet om den stille kvinde træde frem for jer, og lad det blive for eder, som for mig, den finger, der peger op ad mod Guds evige himmel. Nu er hun dér, og det er, som om jeg derved er knyttet stærkere til det underfulde land, hvorigennem vi skal vandre, indtil Herren kalder os i opstandelsen op til det ny og evige liv.“

Den lille fem-årige Ingeborg var nu næsten helt kommen sig af sin skarlagensfeber; men det syntes, som om døds-skyggen, der var falden ind over Vallekilde, havde svært ved igen at spredes.

79.

Pastor Bonnevies død.

Omtrent samtidig med Maries jordefærd blev den gamle pastor Bonnevies syg, det var ansigtsrosen. Under den stærke feber var han næsten bestandig forvildet. Han syslede mest med tanken om den afskedsprædiken, han snart skulde holde i kirken: „En dag,“ fortæller Hoff, „satte han sig overende i sengen og forlangte af sin datter, at nu skulde kirketjænesten begynde. Men de skulde først synge salmen

nr. 130. Han begyndte selv at synge: „Du Herre Krist“. Med sin skønne, bløde røst sang han alle salmens seks vers, og da han var færdig, begyndte han sin prædiken. Det var evangeliet om den fortabte søn, og han skildrede da så klart og så levende, så inderligt og så dybt bevæget, hvordan sønnen kom hjem til sin fader; . . . og det var hele tiden så let at forstå, at han med sønnen mente sig selv, der kom hjem.

„Da han var færdig med prædiken, bekendte han troen og sluttede med en inderlig bøn om, at Jesus vilde tage imod ham. . . . Det blev den gamle præst's sidste gudstjeneste her nede, hans afskedsprædiken.“ Den 6. juli døde han, og d. 12. blev han begravet ved den nordre kirkegårdsmur, hvor hans familiegravsted endnu findes velholdt og vel bevaret.

Trier skriver til sin mor: „Hvor er det dog en tung tid her i Vallekilde i vor kreds. . . . Med få timers varsel måtte jeg i morges tage til Ubberup for Hoff og prædike dér. . . . Og under alt dette ligger Hoff's yngste barn, den lille fjærdingår gamle Agnete, ligeledes syg af rosen — så syg, så syg, at ingen af os ret kan tro, at hun kommer sig. Døden går sin gang iblandt os her i Vallekilde. Hvor er det underligt for to familier, der har levet sig sådan sammen som vor her og dem i præstegården . . .“

Bægge de to børn, Ingeborg i højskolen og Agnete i præstegården, stod dog sygdommen igennem og kom igen til helbred.

Den gamle pastor Bonnevie havde ellers også beredt sig en anden afrejse fra Vallekilde. Henne ved Roskilde havde han købt sig en villa og indrettet alt til at kunne flytte derhen med en ugift datter, når nådsensåret udløb. Den rejse og adskillelsen fra familien Hoff sparede han for.

Også til familien i København nåde skyggerne, Fritz Triers hustru Ida følte sig så svag og så nerveslidt, at hun kort efter Maries død måtte lade sig indlægge på en nerve-klinik, hvorfra hun først en månedstid senere kunde udskrives.

Ny ordning af hjemmet og Hoffes afrejse.

Af afgørende betydning for Triers hjem blev det at få afgjort, hvem der skulde bestyre det og være med at opdrage hans børn. Både hans egen og Maries slægt rådede ham stærkt til at tage en „virkelig dame“ i huset — en, som kunde sætte skik på det hele. Der var stærk tale om en enkefru Hansen. Men det vilde Trier yderst nødigt gå ind på. Han skriver derom til sin mor: „Du må tro, jeg har overvejet sagen, kære mor . . . *måske* den tid kan komme, da jeg fortryder ikke at følge eders råd; men nej, jeg kan ikke nu. Jeg kan ikke tage et *fremmed* menneske ind i mit hus — i alle fald ikke nu — nej, jeg kan det ikke. Her er ensomt nu for mig at være, det er ganske vist; men denne ensomhed vilde blive dobbelt så stor for mig, om jeg skulde se en fremmed færdes her; langt mere vilde jeg da savne Marie. Et hensyn var der, som kunde bringe mig til at sige ja, og det var det til børnene, hvis dette havde krævet det af mig, da måtte jeg glemme mig selv, men nu er det så, at det netop er hensyn til børnene, der har bragt mig til at sige nej. De er i gode hænder nu; Magdalene Flensted tager sig af dem. Hun omgås dem, som jeg synes om det, og, som jeg véd, Marie vilde have holdt af det. Hun er jævn, stille og fordringsløs, dertil mageløs kærlig og omhyggelig overfor de små. . . . Altså *for børnenes skyld* må jeg beholde Magdalene. . . . Hvad mig angår, da er jeg den enlige fugl, der er berøvet sin mage. . . . Mit husliv her er meget ejendommeligt; men i den form elsker jeg det, det har sin historie, sin overlevering, sine minder, og en fremmed ind i alt dette — nej, det kunde ikke gå an . . . da vilde mit husliv blive et andet end nu . . . alle de, her nu er, de har kendt og elsket Marie, og de holder også af mig; de vil fortælle mine små børn om deres mor, så de vil kunne vokse op med mindet om hende.

„Jeg har nu talt med Magdalene, og hun har lovet at blive her.“

Nævnte Magdalene Flensted, der forrige sommer havde været elev på højskolen, og i denne sommer var lærerinde her, var datter af møllecejer Flensted på Bredfald mølle tæt uden for Hjørring. Hun var en blid og stilfærdig kvinde, som med sjæl og sind havde sluttet sig til det forunderlige rige liv, der havde mødt hende i Vallekilde. „Hoff har styrket mig i dette valg,“ skriver Trier, „han mener, at jeg ikke let får nogen så god på den plads som Magdalene.“

Og således kom da Magdalene Flensted til under vanskelige forhold at styre Triers hus. Men det må straks siges, at hun gjorde dette godt.

I august måned rejste Trier ledsaget af en pige ind til sine forældre med de tre største af pigerne. De blev der i flere dage. Det var så glædeligt og dog så vemodigt et besøg.

Brev fra Trier til forældrene 12. septbr.:

„... I tirsdags holdt vi så vort høstgilde her. Kl. 3 standsede alt arbejde, og vort flag gik til tops. Lidt senere kom vore gæster, Hoff, hans hustru og hendes søster, dertil en del andre venner af huset.

„I spisestuen var der bleven pyntet så smukt. Om pillerne midt på gulvet var der med røde bånd bundet strå af hvede, rug, byg og havre med de fulde, hængende aks.

På væggene hang flag, blomsterkranse og frugter. Efter kaffen gik vi op i skolestuen, hvor jeg holdt en lille takketale for den velsignede høst. Så talte Hoff, og vi sang flere salmer.

Da det var bleven mørkt, gik vi atter ned til festmåltidet i spisestuen med kager og hjemmelavet ribsvin, og her holdt jeg så afskedstale til præstefamilien, som nu snart skulde flytte. Og Hoff tog ligeledes i en lille tale afsked med os. Det blev sammen med høstfesten en vemodig og alvorlig, men skøn afskedsfest.

„Men også i går var her fest, stor afskedsfest for Hoff. Omtrent 80 af sognets folk var til stede. De levérede madvarer, og vi her lavede dem til og gav husrum, varme og lys. Der var dækket oppe i skolestuerne, som var smykkede med alle vore dannebrogflag og med grønt, blomster

og potteplanter. Smukt og festligt var det hele. Kl. 5 gik folk til bords. Lærer Tranberg holdt tale for frk. Bonnevie, men jeg for Hoff — altså en ny afskedstale. — Folk blev her til langt ud på aftenen.

Og nu nærmede sig dagen for Hoff's afrejse til Ubberup. — Uendelig vemodig og sorgtung oplevede Trier den. Hoff, hans hjærtens kære, trofaste ven — nu skulde også han bort. Det var, som tab fulgte på tab. Hjærtet var så tungt.

Om morgenen d. 29. septbr. holdt der en hel vognpark uden for Vallekilde gamle præstegård. Det var Hoff's venner blandt sogneboerne, der kappedes om at få lejlighed til at være med ved flytningen. Da alt var læsset på vognene, sattes disse i gang, og lidt før middag ankom man til den nybyggede Bøgebjærg præstegård, hvor alt atter blev læsset af og stillet på plads. Derefter blev hele selskabet indbudt til middag af Ubberup'erne, og lidt senere kørte vognene atter hjem. Fra nu af hørte Hoff til i Ubberup, men i dobbelt forstand kunde Trier nu tale om „ensomheden“ omkring ham.

Vinterskolen nærmede sig. I et brev fra Trier hedder det derom: „Det har været med underligt blandede følelser, jeg igen har begyndt min gerning denne gang. Savnet af min Marie måtte jo føles dobbelt svært netop nu i glæden over atter at kunne tage fat.“

81.

Marius Sørensen fortæller.

En af hans daværende lærere, senere seminarislærer, Marius Sørensen, skriver (se „Fra Vallekilde folkehøjskole 1918“): „Trier så tilbage på vinteren 1873—74 som en tung og trang tid for ham. . . . Fru Marie var død; men hun virkede alligevel meget i dette skolehold. I hendes stue stod alt, som da hun forlod den. Over Triers sofa lyste hendes billede og var så at sige med i morgensangen og bekendelsen og vidne til de samtaler, de enkelte elever havde med deres fortrolige sjælesørger. Savnet af fru Marie fyldte meget i skolelivet. Trier havde i rigeligt mål fået

„sorgens gave“; ikke sjældent græd han, når han drog hendes minde med ind i foredragene.“

Om selve skolelivet fortæller Marius Sørensen, som den vinter var elev, videre: „Jeg undrer mig over, hvor vi dog var nøjsomme med hensyn til ydre bekvemmeligheder. . . . To karle i hver sængekasse deroppe under tagstenene; mangen vintermorgen lå der rim under tagstenene, og der fandtes is i vaskekarret ude på loftet. Vilde vi i kirke i mørketiden, og det vilde vi da af og til, måtte vi op i vintermørket og trække de lange støvler på . . . og så stolprede vi til Snertinge (6 km.), hvor vi trykket sammen på en stor lejet vogns sædefjælle rullede af til Ubberup (til Hoff). Ud på eftermiddagen kom vi tilbage, sultne og trætte. Vi bænkedede os ved spisebordet, hvor der stod gule fade med kold grynsuppe og tallerkener med koldt flæsk. . . . Karlernes klædedragt var langt farverigere end nu. Fynboernes korte lyseblå trøjer, jydekarlenes sribede eller uldne undertrøjcærmer er sagtens nu forsvundne. Der ses heller næppe så mange sivsko og lædertøfler eller broderede morgensko (som oftest tegn på, at karlen havde en fæstemø). . . . En dag havde Trier fortalt om Rolf Krake og bl. a., at hans kæmper kastede med ben under måltidet. . . . Nogle af eleverne gjorde det samme. . . . Da rejste Trier sig og sagde et alvorsord om, at vi ikke skulde ligne de gamle i deres unoder. Næste dag fortalte Trier om Stærk-odder og guldsmeden . . . men her blev Stærk-odders grovhed for ikke at sige råhed ikke godkendt. Trier fremstillede sagnet som et udtryk for de rå krigeres modstand mod den ny, blidere kultur, hvad jo også senere den lærde Aksel Olrik har videnskabelig påvist. . . .

„I et København-sk selskab blev Trier angrebet, fordi han lod eleverne spise med træskéer og af fællesfad. Professor Rasmus Nielsen blev tilkaldt som opmand. „Ja, først må jeg høre, hvilken grund Trier har!“ siger filosoffen. Trier begyndte: „For det første vil jeg ikke vænne dem af med deres hjemlige vaner, og for det andet — —“. „Tak!“ afbryder professoren, „den første grund er tilstrækkelig. . .“ — For rolighedens skyld måtte der nedlægges forbud mod

at gå med træsko på trapperne. En Morsing-bo, som følte sin personlige frihed krænket ved dette forbud . . . trådte én af de første morgener frem i døren til spisestuen og sagde på sit brede Morsingbo-mål: „Nu vil a sige jer farvel; a vilde gjerne have bleven hos jer; men a kan ikke være, hvor a ikke må gå med træsko“. Og så drog han af igen. . . Trier så gjerne, at en eller anden kom med spørgsmål efter foredraget. Han talte flere gange om, at Kristian Rasmussen (Stenbæk — senere rigsdagsmand) havde været en fortræffelig spørger, så Trier den vinter måtte afkorte foredraget, da han vidste, der blev stillet spørgsmål til nærmere besvarelse. Men egentlig kritik holdt han ikke af. Den ofte omtalte og ofte lovpriste „smeden fra Høve“ var en gang til stede; han syntes, der havde været huller i Triers tankerække og tog sig for at udfylde disse og følgelig derved kritisere. Da blev Trier gnaven på sin gode ven. Men da smedden kom hjem, sendte han Trier en hesterive med en spøgende hentydning til, at her havde han en „kritiker“, og at han nok vilde indrømme dens nytte, når han så, hvordan den kunde tage det med, som andre havde ladet ligge. Trier læste det, og hele stuen fyldtes med latterbølger over denne anskuelsesundervisning.“

Så vidt seminarlærer Marius Sørensen.

82.

En svær skolevinter.

Hele efterhøsten 1873 førte Trier et underligt stundesløst liv — snart på rejse og snart hjemme hos sine fire små piger, hvis opdragelse og tilstand i enhver henseende han følte lå med dobbelt vægt på hans skuldre efter Maries død.

Vinterholdets komme til 1. nvbr. imødeså han med længsel og dog med ængstelse. Det vilde blive dejligt atter at komme ind i det velsignede dagligarbejde med eleverne; men, hvormeget vilde skolen ikke komme til at savne Marie, hans herlige medhjælp, selv om eleverne måske ingen anelse havde derom.

Til sine forældre skriver han: „Atter har jeg oplevet nogle underligt bevægede dage med skolens genåbning. . . . Det har været med blandede følelser. jeg har begyndt min gerning denne gang. Savnet af min Marie måtte jo mælde sig så tungt netop i glæden ved at kunne begynde.“

Elevtallet nåde denne vinter 114.

Trier følte sig ofte både åndelig og legemlig træt og svag; han kunde vanskelig udholde at stå op, mens han talte. En chaiselongue blev sat ind på talerpladsen, og mangt et foredrag måtte han holde liggende eller siddende på den.

Hen på vinteren blev han slemt plaget af bylder. Det tog yderligere på kræfterne.

På hans fødselsdag d. 23. jan. er det, som han et øjeblik standser og lader blikket glide tilbage. Han er nu 37 år og netop halv så gammel som hans far. Og hvor har han dog allerede oplevet meget, synes han. Han skriver: „Et stille, hyggeligt barndomshjem med de bedste timer hos en uendelig kærlig mor, en blomstrende rig ungdom i en herlig vennekreds og en manddomstid med en stor virksomhed ved min hustrus side, hun som så gerne vilde dele alt med mig, og nu: enkemand.“ Man mærker sindets tyngde. Men han føjer til: „Tak for alt, hvad I var for mig i de lange år! tusind inderlige tak! Ja, af minderne udspringer håb . . . og håbet bærer mig frem, helt frem til evighedens kyst i opstandelsens store morgenstund . . .“

Det er dødsskyggerne fra somren, der endnu bestandig følger ham. Og kun synet af børnene, de fire små piger, kan i enkelte lykkelige øjeblikke få skyggerne til at vige og atter skabe solskin i hans sind, ak „I små Maries døtre,“ skriver han, „når I slår kreds om mig, så smiler håbet i min sjæl, og når jeg da fra jer vender mig til min virksomhed, da forstår jeg, at jeg endnu har noget at leve for og at virke for op ad den smalle kirkesti, der en gang munder ud oppe i det ny Jerusalem.“ Han slutter fødselsdagen ved Maries grav. Selve fødselsdagen blev da også for ham en dejlig uforglemmelig dag i kredsen af gode venner, således

Hoffs, søsteren og svogeren fra Skamstrup, Fritz Trier og hans kone Ida, Tranberg o. m. fl.

Også Maries fødselsdag d. 2. febr. blev en yndig minde- dag. Han skriver til sit hjem: „Det var en uendelig be- væget dag for mig i går. Det var svært for mig at vågne og mindes dagen og savne Marie. Jeg gik straks med mine små piger hen til hendes grav, hvor der var smykket så meget smukt. . . . Da jeg kom hjem, blev jeg så underlig ved at træffe flere fremmede; jeg havde netop ønsket at være helt alene. Blandt gæsterne var også Hoff, og kl. 2½ blev jeg kaldt ind i skolestuen. Der var en hel mængde mennesker samlet, og her stod Hoff frem og talte så smukt og varmt om Marie; men dernæst gik han over til at for- tælle mig, at de havde oprettet et „Marie Triers legat“.

„Det hele gjorde så stærkt et indtryk på mig. Jeg måtte jo frem og takke, men kunde det næsten ikke. Jeg havde så ondt ved at beherske den bevægelse, jeg var i. Og dog gjorde det mig godt at kunne give mit betyngede hærte luft og fortælle om min Marie.

„Boesen på Petersminde ved Kalundborg overrakte mig da legat-summen 1466 kr.

„I kan tro, det var smukt.“

At han straks den følgende dag også skrev om dette til Maries gamle moder er en selvfølge.

Legatsummen blev overladt Trier til fri afbenyttelse mod at gå ind i hans ejendom som en prioritet med den forpligtelse, hver sommer at lade en pige få friplads som elev på skolen.

— Legatet består selvfølgelig den dag i dag og bestyres af skolens forstander og elevforeningens formand. —

Ja, sådan kunde der nok være lyspunkter, hvor skyggerne syntes at vige; men de forsvandt ikke. Navnlig opgaven med børnene gav ham meget at tænke på, således da hans gamle forældre nu forærede ham den fjærde lille sæng til barnekamret. For at den kunde få plads, måtte vuggen flyttes ud. Den havde lille Dagny hidtil ligget i. Da han den første aften efter omflytningen kom ind for at synge aftensang med de små, hvad ellers altid Marie plejede at

gøre, da jublede alle de små imod ham hver fra sin lille sæng. Men i hans sind steg minderne frem så stærkt — *vuggen* var borte, og dødsskyggen gled atter ind over hans sjæl, så gråden truede med at „kvæle røsten“.

Hen mod vinterskolens slutning faldt Hans Iversen i en svær gigtfeber, der gav både Trier og de øvrige lærere en del extraarbejde, så alle var dygtig udslidte, da skolen d. 31. marts sluttede.

Trier tog ikke meget ud på foredragsrejser denne april, holdt sig mest hjemme og prøvede at friske sig op ved at arbejde i haven. Det gjaldt om at komme i orden, til pigeskolen tog fat. Det lykkedes dog næppe helt. Elevindmeldelserne strømmede usædvanlig stærkt ind. De nåde helt op på 101. Til sin ven Nørregård skriver han ved majdagstid: „Det er så længe siden, jeg så dig sidst. Jeg længes efter dig og Bågå. Midt imellem mange mennesker lever jeg et underligt ensomt liv; men glad er jeg, at sommeren nu står for døren, og pigeskolen begynder. Jeg kan ligesom bedre tale mig ud på den, synes jeg. Vinteren har været mig så svær, du kære ven. Men mon det ikke snart vil lyse op for mig igen.“

83.

D ø d s s k y g g e r n e .

Det syntes dog ikke at skulle ske. Tvært imod. Dødsskyggerne samlede sig atter tættere om ham. D. 9. juni skriver han til faderen: „Min lille Dagny er bleven syg. I søndags morges vågnede hun med stærk gråd uden at have fejlet noget forud. Hun kastede en del op, men blev så bedre, og jeg kørte til Ubberup og fra kirken dér til Åby, hvor jeg havde lovet at holde talen ved den ny friskolebygningens indvielse.

„Da jeg kom hjem, havde de hentet læge Harpøth; men han kunde intet sige om sygdommen. Hun sover og sover, kun stundom vågner hun, kaster op og sover ind igen.

„Gud fader bevare min lille pige for mig! Bed, at jeg må beholde hende.“

Den 10. juni lyder beretningen: „Harpøth kom hertil i nat. Han tager det nu meget alvorligt. Det er hjærnebetændelse. — Hun har haft en voldsom feberparoxysme med trækninger i ansigtet. Hun ligger i stærk gennemtræk med is på hovedet. . . . Jeg er fuldstændig belavet på at miste hende; men det er, som skærer det mig med knive i hjærtet, mens alle de gamle sår igen springer op at bløde. Om jeg dog blot som en lydige søn kunde lære at lægge mit barn op i den store faders favn og lade hans vilje ske. . . . Magdalene Flensted og Stine skiftes til med den største omhu at pleje hende — nu kaster hun atter op og skrigger så ynkeligt.“

Dagen efter lyder brevet: „Dagny har fået frygtelige krampeanfald. Hun har været i bad, og Harpøth har sat igler på hendes små tindinger, men alt uden virkning. I flere Timer har hun nu ligget i uafbrudt krampe. . . . Det ser ud som hendes dødskamp. Det er forfærdeligt at sidde og se derpå. Kære forældre! Jeg er så bedrøvet; det er så svært at skulle give det lille yndige barn fra sig — hun der fremfor nogen er Maries udtrykte billede, og jeg står alene, uden hustru, ved den lille sæng — og intet kan erstatte mig min lille pige.

„Dog, Guds vilje ske — en gang skal jeg vel få at se, hvad nu er skjult, *hvorfor* jeg skulde friste også denne tunge skæbne, og at det alt vil blive til det bedste.“

Den 12. juni:

„Kære far og mor! —

„Nu ledet er min lille
i Herrens lystgård ind;
dér springer livets kilde,
dér blomstrer hver en kind.
Dér visner aldrig løvet
i Edens rosenvår,
og hvad her sank i støvet
med ungdomssmil opstår.

„Ja, dette er den tidende, jeg i dag har at mælde: I sin

lille sæng ligger hun, min lille Dagny — yndig, åh, så sød at se til — *endnu*; med smil om munden er hun sovet ind til den sidste lange søvn så roligt og så godt. Englene har håret mit barn hen til „hvilestedet“, hvor hun skal færdes i „Herrens lystgård“... Og dog — dog gør det så ondt, at jeg næppe kan beskrive det, at give barnet fra mig . . . hun sin moders udtrykte billede! . . . Men midt i al smerten er der noget, som siger, at jeg må ikke klage, og når jeg sidder og ser på mit lille døde barn, da forstummer klagen. Jeg véd, hun skal nu vokse op langt borte fra denne verdens ondskab:

„Ja, dyre datter-lille,
i drottens hånd sov sødt.
Han gør mig sorgen stille!
nu har du selv ham mødt.
Nys med hans lilje-blommer
du leged her med lyst.
Nu har i evig sommer
hans englebørn dig kyst.“

„Men det var en stræng nat den sidste. I aftes fo'r hun pludselig op med et gennemtrængende skrig, greb Magdalene om halsen, tog fat i hendes hår og klamrede sig til hende, men så kom krampen og dermed bevidstløsheden, og bægge dele blev ved, indtil de små øjne luktes i døden . . .

„I det samme kom min søster Marie, hun hjalp mig så godt med at få lille Dagny sagt det sidste, tunge farvel — farvel så længe —!

„Også Hoff og Betty var kommen her ind og læge Harpøth, alle var de så kærlige og deltagende. Magdalene græmmer sig meget, hun holdt så meget af Dagny. Men i dødsriget er barnet vel nu hos sin moder: „Hvad sygt her sank i støvet, med ungdomssmil opstår“.

„Når jeg atter ser Dagny, da er hun vel blevet voksen. Ja, hvilket møde, når Vorherre Jesus kalder os op af graven, og vi atter samles med alle de hjærtenskære.

„Gud fader berede og danne vore hjerter i denne livets

skole til således at være med i den store morgenrøde på det evige mødested i hans rige!"

Et brev fra Triers mor, da dødsbudskabet kom:

„Min kære, elskede Ernst!

„Så fik jeg da aldrig det kære, velsignede barn at se, hvad jeg dog så inderligt havde glædet mig til skulde ske i sommer. . . . Det er tunge, smertefulde dage, mest for dig, men også for dine gamle forældre. . . . Hvor gjerne vilde jeg have stået hos dig ved barnets seng og bringe dig trøst, hvis jeg havde formået det. Dog, dele din sorg, det kan jeg med en moders fulde ømhed, hun som elsker dig så højt, hun som så gjerne vilde have strøet roser på din vej, hvor så mange torne stikker. Ak, hvorfor, hvorfor skal du lide så meget!"

Ja, hvor elskede denne gamle mor sin søn; mange breve som dette bærer vidne derom. „Du må tro," skriver hun i et af dem, „der er nok noget i *det*, jeg har hørt en gang, om den nys afdøde mor, der kalder på sit yngste barn. Hun har kaldt på Dagny og fået lov til at få hende."

Brev fra Trier til sin far:

„Kære far. . . . På tirsdag kl. 12 sætter vi så Dagny ned ved siden af hendes mor henne på kirkegården. . . . Bed Fritz tage med herud til hendes grav en lille hvid marmorplade, 9 tommer på den ene led og 12 på den anden. På pladen skal der stå med sorte bogstaver den korte indskrift:

D A G N Y

* 24. april 1872

† 11. juni 1874.

hverken mer eller mindre. Men send mig også en lille naturbænk af egegrene et par alen lang. Jeg savner en sådan bænk dér, hvor jeg så ofte opholder mig. . . ."

Jordefærden var midt under sorgen vidunderlig skøn.

Først sang man C. J. Brandts så gribende sang: „Nu ledet er min lille i Herrens lystgård ind". . . . Og så holdt Hoff en forunderlig skøn og betagende tale:

Kun kort — begyndte han — fik Dagny lov at blive her; kun som en sommerdagsmorgen blev hendes liv, hvor hun

netop fik begyndt sin lille morgensang. Så gik hun bort. Hvorhen? Hun gik fra hjemmet, fra sit lille, lykkelige hjem hen til det store barnehjem — endnu lysere og langt lykkeligere. Ti hun var jo også et Guds barn. Hun gik fra hjemmet her til hjemmet hist, fra favn til favn, fra kærlighed til kærlighed. Og hun gik også til sin mor. Mon der ikke er gået længselsbud mellem de to, som nu er sammen, bægge i de hvide dåbskjoler, i hvilke der ikke findes synd eller sorg. Hoff mindede om, at det jo var i den fagreste skærsommer, at de store tab ramte, at — mens alle havens røde roser sprang ud, så skulde livets blomster, glædens røde roser falme for hans fod. Men sådan er det jo ikke. Marie er ingen falmet rose, så lidt som Dagny en vissen rosenknop, nej, de er blot bleven plantet om, ind i Gudshaven vel til skønnere vækst, men de er jo dog bestandig deres, som elskede dem her på jorden.

Den have er nu alle troendes forjættede land, hvor også vi en gang skal opleve livets sejr over døden. —

Dette er i korthed og meget sammentrængt i det væsentlige indholdet af talen. Den blev for resten senere trykt.

Efter talen sang man nogle vers af „Sov sødt barnlille“, og så blev kisten håret ud fra hjemmet op til kirkegården. Her ringede klokkerne, og følget sang: „Kirkeklokke ej til hovedstæder“ . . . Kisten sænkedes, og man sluttede med salmen: „Som dug på slagne enge“.

Til Triers store glæde blev Hoff og Betty hos ham om aftenen og natten over. „Hver gang der er noget på færde, så er Hoff her for at hjælpe mig,“ skriver Trier i glad taknemmelighed for sin ven.

84.

D ø d s s k y g g e r n e v o k s e r .

— Brevvekslingen, der under Dagnys sygdom, død og begravelse foregik dagligt, standsede nu en stund; men d. 2. juli begynder den igen. Er det på ny døds skyggerne, der sænker sig, eller — bliver det ved truslen.

Det pågældende sted i Triers brev lyder: „Rigmor

skranter lidt i disse dage, hun klager over hovedpine, og i dag har hun — kastet op; men bagefter var hun dog strålende glad igen.“

Samme brevskriver d. 3. juli:

„Rigmor har det ikke godt, og det piner og ængster mig. . . Hun er bleven så stille, har kastet lidt op og vil i seng. Harpøth har været her, men kan ingen ting sige. Han gør dog foreløbig alt muligt, for at hjernen ikke skal angribes. Rigmors hår er bleven klippet af til hovedbunden, og våde, kolde klude bleven lagt om hovedet og et trækplaster i nakken, og så er der skaffet hende fuldstændig ro . . .

„Ak, skulde nu Rigmor også blive alvorlig syg. Hvor hænger mit hjerte dog ved hende . . . o, den spænding! . . .“

Den 7. juli:

„To gange i dag har Rigmor kastet op, og det er vist nok slemme tegn; men ellers har hun sovet roligt og godt, kun klynker lidt. Hun sover næsten uafbrudt; men hun er helt klar, når hun vågner. Hun er så sød og god og kan slet ikke lide at se os bedrøvede. Hun fortalte, at hun havde drømt, at hun så lille Dagny nede i haven. Lidt efter sagde hun: „Du kan tro, jeg skal slet ikke dø, fordi jeg har hovedpine. Stine må ikke være så bedrøvet; når jeg nu bliver rask, skal jeg sy hende en nålepude“. Da Trier i det samme kom ind til hende, kaldte hun på ham, rejste sig op overende i sengen, slog armene om hans hals og hviskede: „God dag, lille far!“ Ja, det har jo alltsammen intet at betyde, men det er så yndigt at se hende sig selv så lig . . .“

Trier er kommen til at tænke på sin slægtning, den meget ansete læge, professor Frederik Trier i København, måske han kunde få ham ud at se til sit syge barn. Han beder de gamle så småt forhøre, om det kunde være muligt at få fat i ham.

Den 9. juli:

„„Jævn tilbagegang“, siger lægen. Hun har flere gange vågnet op i angst, dog nu ligger hun rolig og stille hen, pulsen slår 90, temperaturen er 40. . . Ak, kære fader, det er sådanne svære dage.“

Den 10. juli:

„Hvor er tiden lang, når man går i så stor spænding; dagene sniger sig så underligt hen. I går eftermiddag havde Rigmor det så godt, legede med sin lille kat og fortalte om de små misser; men i nat blev hun atter mere dårlig og havde ondt ved at trække vejret. I dag har hun sovet næsten uafbrudt, meget roligt, som var hun rask. Temperaturen er gået lidt ned. . . . Både jeg og Harpøth har bedt Frederik Trier om at komme herud. . . . I går havde jeg besøg af Burchardi og hans kone. De havde kørt den 2½ mil lange vej blot for at se til mig. Det var mig så trøstende et besøg. De har selv mistet fire børn og deriblandt en lille dreng af hjærnebetændelse . . . Jeg passer mine timer på skolen, og hvad der ellers falder for. Deri er lindring for den smerte, jeg daglig lever i. Håbet om Rigmors liv kan jeg ikke opgive; Vorherre kan hjælpe! . . .“

Stine.

Den 11. juli:

„I dag har distriktslæge Nielsen været her sammen med Harpøth. Rigmor har havt en rolig nat og en god dag, temperatur 40,3, puls 120. Hun spiser lidt, men sover næsten uafbrudt, har dog været lidt vågen, og da er hun så flink og sød. Men — lægerne ser lige mistrøstige ud. . . .“

Den 12. juli:

„I aften har Harpøth prøvet noget nyt. Hele Rigmors lille hoved bliver smurt ind med en stærk salve. Hun sover; men når hun imellem vågner, er hun så god og føjelig. Hun slog sine små arme om både Stines og Magdalenes hals, trak dem ned til sig og kyssede dem. Hun bad om en saks og papir, da hun vilde klippe noget kønt til dem; men hun slap det igen: „Nej, jeg kan ikke,“ hviskede hun. Hun

spiser og drikker tilsyneladende med velbehag. Om aftenen går jeg ofte hen til Bentsen; dér har jeg havt det så godt, og dér trøstes jeg. . . . Hvor er Magdalene og Stine dog udholdende og omhyggelige; jeg kan ikke noksom skønne derpå — så længe der er liv, er der håb — måske kan det leve, det lille så kære barn. — — I formiddags prædikede jeg ude i vort øvelseshus, og dér bad jeg for lille Rigmors liv. . . . I dag er pulsen lidt bedre, siger Harpøth. . . .“

Den 13. juli:

„I formiddags fik Rigmor sådan en slem kulde over sig med en svær rystelse, der varede i 20 minutter. Så blev hun atter varm og ligger nu stille hen. Hun er ved fuldkommen klar bevidsthed og følger med i alt. Harpøth gav Rigmor kinin til at dæmpe kulderystelsen.“

Den 14. juli:

„I dag har hun ligget stille hen og døset. . . . Hvad der smerter mig mest i disse dage er det, at jeg synes, hendes blik er så forandret. Hun skeler vel ikke, men blikket er mere og mere sløvt, og pupillerne er bleven så underlig store. . . .“

Den 15. juli:

„Rigmors tilstand omtrent den samme, uhyre sløvhed — mest søvn. . . . Hendes hoved er på grund af indsmøringen med den stærke Croton-olie stærkt udslået, og hun klager over smerter. Panden er hovnet meget op af samme grund — ensformigt går dagen og *langsomt* i en uendelig forvæntning. Jeg har en følelse, som om jeg i denne tid først skal til at lære ret at bede *fadervor*. . . . På skolen tager Frederikke Bentsen Magdalenes timer. Og så har jeg det held i denne tid at have fået besøg af frøken Juel fra Hjørring, en ypperlig ældre dame, der også hjælper til på skolen.“

Endelig lykkedes det for Trier at få professor Frederik Trier til fra København at rejse ud til Vallekilde for at se til det syge barn. Også læge Harpøth og dr. Nielsen var til stede. Men ingen af dem vilde udtale sig, og Trier fik ikke noget håb.

Den 16. juli:

„... I morges havde Rigmor nogle underlige trækninger eller rystelser: „Hvad er det?“ sagde hun, „hvorfor kan jeg ikke ligge stille?“ Hun er stadig klar. Gud bevare os alle! Om hans vilje dog måtte være, at jeg måtte beholde mit lille, kære barn!

„I aftes da Harpøth var her, spurgte jeg ham, om han syntes, det var værre. „Nej, ingenlunde,“ sagde han, „snarere bedre.“ Temperatur og puls var gået ned, hun var sig selv mere lig i sine bevægelser, og hendes blik var klart... Men hele hovedet er på grund af Croton-salven stærkt udslået og ansigtet helt ophovnet. Hun spiser ret godt. Er det ikke mærkeligt, i dag rejste hun sig helt op i sengen...“

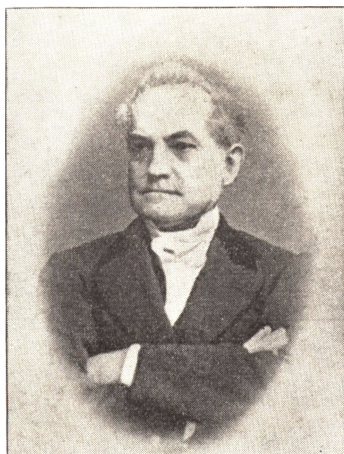
Den 17. juli:

„... Lille Rigmor ligger fuldkommen stille hen... Hun sover dybt og fast. Pulsen er 140. Indsmøring af olien har fået hendes ansigt til at hovne op, så det næsten er ukendeligt, og øjnene kan hun næsten ikke lukke op, da øjenlågene er så forfærdelig ophovnede. . . . Gud lade mig beholde hende, hvis det kan forenes med hans fadervilje! Den daglige spænding er forfærdelig . . .

„Hver aften, når mit arbejde på skolen er endt, tilbringer jeg gerne tiden hos Bentsens. Der har jeg det stadig så inderlig godt...“

Den 18. juli:

„... Vanskelig kan jeg beskrive jer, hvor underligt et døgn vi har oplevet; Rigmor lever endnu, og der er åbenbart indtrådt en forandring i sygdommen. I aftes blev det bestandigt dårligere. Pulsens nåde den forfærdelige højde af 180. Jeg kunde mærke på Harpøth, at han var ved at

Professor Fr. Trier.

opgive håbet. Fru Hoff og Burchardi var her. Til fru Hoff sagde Harpøth, at hun skulde sige til mig, at han trode, Rigmor kun havde kort tid tilbage at leve i; men fru Hoff kunde ikke få sig selv til at sige det. Dog, jeg forstod halvkvæden vise. Dette var i aftes; men så pludselig i morges kl. halv fem faldt hun i en meget stærk sved. Jeg trode, det var dødssveden, og jeg lod straks Harpøth hente. Denne var kendelig forbavset. Pulsen slog nemlig atter regelmæssigt, og temperaturen var sunket ned til 37,5. „Hvad mener De om det?“ spurgte jeg. „Jeg mener, der må være indtrådt en krise; men jeg har aldrig set det før i denne sygdom.“ „Har De nu,“ spurgte jeg igen, „noget håb om hendes liv?“ „Ja,“ svarede han. Han bød dem nu at holde op med is og de våde, kolde omslag og lade hende ligge ganske stille hen. Sådan har hun nu ligget hele dagen. — Hvad mon alt dette betyder? Med spænding imødeser vi det næste, kan I vide. Dog, Gud har jo alt i sin faderhånd. Han være lovet! I hans hånd er også hun, min lille Rigmor, — hans ånd lede mig til at forstå hans vilje, og til at tage villigt mod alt, som han giver det!“

„Far,“ sagde Rigmor, „jeg ved godt, hvorfor Dagny døde først. Det var fordi, Mor havde bedt Vorherre om at få hende op til sig.“

Den 19. juli:

„Lægerne Harpøth og Nielsen har været her. De har nu talt sammen, og gårsdagens opblussende håb er — slukt. De finder hendes tilstand meget dårlig — vistnok fuldstændig håbløs. Rigmor ligger aldeles stille hen . . . dog har hun flere gange svaret „ja“, når vi spurgte hende. Ordet kommer så stille og blødt. Hun ligger bestandig med lukkede øjne . . . hun får ikke mere is på og bliver ikke smurt ind med salven. Hævelsen i ansigtet er derfor næsten helt forsvunden, og som hun nu ligger dér urørlig i sengen med røde kinder, ser hun så yndig ud. . . . I morges talte jeg lidt ved vor morgensang på skolen. Det var om ordene: „Syndens sold er døden; men Guds nådegave i Jesus Kristus er det evige liv“. De ord har i dag tonet så vederkvægende

gennem min sjæl. . . . Jeg tror ikke, Rigmor lider mer -- der er ikke spor af udtryk derfor."

Den 20. juli:

„. . . I dag er søster Marie her. . . . Natten er gået godt, og i morges var Rigmor mere livlig. Hun lukkede ikke øjnene op, men hun talte lidt igen. „Jeg har det ikke rigtig godt,“ sagde hun en gang. Hun vilde gjerne have lidt at spise. Det fik hun og faldt så hen. Åh, den spænding — i dag for fem år siden blev lille Rigmor født, det er jo hendes fødselsdag.“

Den 21. juli:

„Kære far og mor! Ja, så er hun da død, min lille, velsignede datter. Efter en stille og rolig formiddag indtraf dødskampen kl. 3, men stille og mild var den — så mild, som en sådan kan være. Kl. 4 sov hun hen. — En ubeskrivelig fred var der over hendes dødsleje. Magdalene og Stine sad ved hendes sæng, og lige mod det sidste kom vor så deltagende doktor, kærligt og mildt hjalp han os over det svære øjeblik, da hun drog det sidste suk. Gud fader være lovet, at han betrode mig det søde barn, hvis minde altid vil følge mig, så længe jeg skal vandre her i denne verdens ørken. Hvad det barn har været for mig i det sidste års tid, kan jeg slet ikke beskrive jer.

„Ingeborg og Sigrid sender jeg straks hen til søster Marie i Skamstrup nu i disse urolige dage. Tak for alt det, I har været for mig i denne trange tid, og tak for kærligheden til min lille, døde pige! Gud trøste og styrke os alle! . . .

„Bare Brandt vilde komme herud og forrette jordpåkastelsen! og det både for min skyld og også for husets, skolens og vore venners skyld. Jeg trænger sådan til ham, nu da Hoff er på rejse i Norge.“

Trier havde sendt telegram til sin broder og bedt ham gå op til Brandt og mundtlig bede ham om at komme. Dette var dog Brandt en umulighed; så telegraferede Trier til „far Glahn“ og til Hoff's ven Frederik Møller i Herfølge. Men denne sidste var på rejse ovre i Jylland. Trier mener ikke, at han selv kan tale stort, hans venner må hjælpe ham; ti der kan jo ventes et stort følge.

I hans sårede sind er en ny angst kommen op, mon han også skal miste de to andre børn af den samme forfærdelige sygdom. Det er svære tider.

Brev fra gamle grosserer Trier d. 24. juli:

„... Tak for dine breve! Det er så tungt at åbne dem; dine gamle forældre sørger med dig... Vær tålmodig, min kære Ernst! den store Gud, som sårer, han véd også at læge. Mor, som er så medtaget af sorgen, kan ikke skrive; hun beder mig hilse dig... Det har været 13 strænge måneder for dig; men stol på Gud og lad ham råde, gør blot din pligt!...“

Brev fra gamle fru Bella d. 29. juli:

„Min kære Ernst! Så langsomt dog dagene går, og så mange nattetimer der dog er. Dem bruger jeg til at skrive lange breve til dig — men det er kun i tankerne; at få ordene sat på papiret, det falder mig så svært. Jeg tænker: måske disse ord ikke er efter dit sind — og så går dagene hen, og jeg får ikke skrevet på papiret — kun i tankerne. Jeg synes, jeg hører kun også så lidt fra dig; men det skyldes vel, at når vi er bedrøvede, da fristes vi til at sidde og falde sammen... Hils dine to, Ingeborg og Sigrid!...“

Fra Trier til sine forældre d. 23. juli:

„... I dag lægges Rigmor i kiste — mit barn! Med de to andre børn rejste jeg i går over til Skamstrup, hvor de bliver foreløbig; men hvor var det tomt, da jeg kom hjem. Magdalene var ligesom helt sunket sammen. Til Stine har jeg givet Rigmors ské, og Magdalene skal have hendes lille koralhalsbånd. Det glæder mig, at også I vil give dem hver en gave. De har fortjent det... Min svoger Borup har lovet mig at kaste jord på, nu Hoff er borte. Kære far! Vil du ikke nok også bestille en lille marmorplade til Rigmors grav, som den til Dagnys, blot med ændret navn.“

— Forældrene sendte en krans, der ligesom de til Marie og Dagny fulgte kisten i graven.

Om selve jordfæstelsen er næsten intet berettet. Kun den lille tale, Trier selv holdt, er i hans skrevne udkast kommen til vor kundskab. Den gengives her:

„Ved lille Rigmors grav.

„Så skal jeg da her på vort gravsted atter ved den åbne grav bringe en sidste afskedshilsen, kære, lille Rigmor, fra Ingeborg, Sigrid og mig. — Nu er du lagt i den sorte kiste og sænket i jorden, som du selv en gang fortalte dine små søstre det, at den vej skulde du for at komme til Vorherre og atter se mor. Jeg mindes så levende, at da Rigmor en gang i fjor var ene med mig herinde på hendes mors grav, og jeg brast i gråd, spurgte hun mig bagefter, da vi var kommen hjem: „Far, hvorfor var du så ked af det inde på kirkegården?“ „Fordi mor er død.“ — „Ja, men far, hvorfor er du så bedrøvet over det? du siger dog selv, at mor er hos Vorherre.“ Jeg mindes det grant; jeg gemte det ord fra hendes barnemund og hendes barnetro som en lille skat. Og nu — nu synes jeg at kunne tænke mig hende atter sige: „Far, hvorfor er du så bedrøvet?“ og det med det samme yndige blik og smil, hvormed hun en gang under den sidste sygdom så på mig, da jeg kom til at græde, som vilde hun så gerne bringe mig livsalig trøst og smile min sorg bort.

„Jeg vil da svare: Jeg er så bedrøvet, fordi jeg ikke måtte beholde hende. — Hvor kan jeg andet! I véd jo, hvor meget jeg holdt af hende, og at hun var min daglige glæde og opmuntring og min fremtids håb. Jeg véd det, jeg vil savne hendes muntre leg, hendes sunde barnelatter, det søde smil, den lille bløde arm om min hals, når hun lyttede til historien, jeg fortalte, den kærlige færd, som bevarede til det sidste, når hun under den svære sygdom ikke kunde tåle at se nogen af os bedrøvet. Men så vil jeg også gerne tage trøsten op, som lå i hendes ord. Vorherre har ført hende hjem til de evige boliger i Guds faderhus. En Gang hørte jeg lille Rigmor sige til Ingeborg: „Når højskolen bliver revet ned, skal vi så gå ned til skomagerens, når skomagerens hus bliver revet ned til fattighuset, men når fattighuset rives ned, da går vi op til Vorherres hus, og det rives aldrig ned.“ Det gør mig så godt at mindes dette her ved min hustrus og mine døtres grave, hvor så

meget er revet ned og faldet sammen for mig, og hvor vi alle bor i faldefærdige hytter — mindes, at Vorherres hus det falder aldrig ned! Ja, det er vor store trøst; og som jeg har vidnet det før ved hustrus og datters grav, vil jeg det atter her, at vi, så sandt vi har fået lod og del i Vorherre Jesus, fordi vi har hørt sandhedens ord og vor Frelseres tilbud og troet derpå — så sørger vi ikke som hedninger, men gravens mørke skal vige for lysets i opstandelsens håb, så vort farvel skal være et: farvel så længe! Farvel så længe, min lille, kære Rigmor!“ —

Brev fra Trier (ikke dagtegnet):

„Kære far! Fritz har vel fortalt jer om begravelsen. Jeg er så træt, så træt efter dagen i går. . . . Børnene er kommen hjem fra Skamstrup. Gud ske lov, at jeg dog har dem endnu. Måtte, ak måtte jeg dog beholde dem! Men når jeg nu ser dem lege derude i haven, så savner jeg atter og atter min lille, søde, kære Rigmor, der var vokset så fast til mit hjærte, — undertiden synes jeg, at det er ligesom utænkeligt, at hun virkelig ikke er her mere, og da farer ofte den tanke igennem mig: mon jeg beholder de to andre? . . . Jeg tør ikke, efter hvad jeg i denne sommer har oplevet, rejse med dem ind til jer, som I ønsker for at se dem. . . . Nej, jeg må have dem ned til stranden, for at de kan få bade . . .“

Mangfoldige var de venne- og trøstebreve, som Trier i disse dage modtog. Efterfølgende ejendommelige stykke er taget fra et af disse:

„Kære Trier! . . . Gud forlader ikke sine, når de mest trænger til ham. Det vil jeg minde om. — Ja, du gode Gud! Den mand, Trier, har gjort mig grumme meget godt. Du har ladet ham gøre mod mig, hvad der ej en gang faldt i min moders lod. Jeg lå og flakkede om på „verdenshavet“, og bølgerne truede med at begrave mig; da sendte du mig ham, han tog mig op i sin båd, i sit hus, og dér skønnede jeg første gang en anden luftning og andre mennesker; det var en lille børneflokk af din menighed, jeg dér blev sat ind imellem for at opdrages. Der fik jeg smag for

at være i menigheden, det skønnede jeg ikke lige straks, for jeg var så fortunlet; men senere lærte jeg at synge: „Jeg vil blive hos dig Herre nu; tag mig som jeg er, og du må råde; jeg kan ikke leve uden Gud, — kan kun trives under Herrens nåde. — Ja, Herre, i det hus fik du det med mig, som du vilde; dér kastede jeg mig for første gang i dine arme. Dér blev min længsel stillet. Dér gav du mig den fred og den hvile, som jeg så længe havde grædt for. . . . Derfor er det hus mig så kært, ja for mig et helligt sted. Fred du om det Herre! andre kan ikke gøre det! Nu ligger din hånd tungt på ham Herre, men gør ham glad igen! Når vi giver os dig i vold, så er vi jo alle vel farne. Vi stoler på din nåde. . . . De hilses kærligt fra Deres“

(underskriften).

For at få fred med sig selv og med Gud, for at få de overspændte syge nerver atter bragt til ro flyttede Trier en stund hjemme fra — lejede et lille hus i en lille skov „nede ved stranden“ ved Nekselø bugt. Der kunde både han selv og hans to småpiger i ro og stilhed bade og prøve atter at komme til kræfter; en pige lavede deres mad. Mange bøger havde han med sig, først og fremmest „bøgernes bog“. Ofte sad han oppe på skrænten i lange stunder og stirrede ud over havet — det uendelige hav. Her kunde han mødes med fortidens minder og fremtiden — ja, var der for resten en fremtid, og hvad vilde den bringe!

Midt i denne dybe stilhed fik han en dag et besøg, der levende kaldte den længst henfarne fortid tillive igen. Den besøgende var hans inderlig kære ungdomsven, Nordmanden Albert Lange. Et gribende møde! Lange havde det også svært. Hans kamp for de tanker, han i Danmark havde lært at kende — nærmest gennem Trier, var i Norge bleven hårdere og hårdere. Nordmændene vilde ikke tåle dem, og nu var Lange træt og udslidt af kampen — åbenbart nær ved et nerve-sammenbrud. Da tog han en rask beslutning, brød overtvært og rejste til Danmark. Sin hustru sendte han over til hendes hjem i Ryslinge præstegård, men selv rejste han svag og nedbrudt, som han var,

ud til Vallekilde til vennen fra de unge dage. Han blev der en ugestid. Den første aften efter gensynet faldt han fuldstændig sammen. Men forunderligt at sige, den påfølgende nat sov han for første gang i lange tider, sov til morgenen tittede ind til ham. Og nu blev han for hver dag bedre og kunde en tid senere drage hjem langt, langt mere rask, end da han drog ud. Trier skriver til de gamle og beder dem tage imod Lange og lade ham være deres gæst, til

Kysten ved Nekseløbugt.

skibet, han skal med, atter går til Oslo. Han kan jo nu i ferien bo oppe på selve Triers gamle kvistværrelse, hvor de to havde deres første samtale.

85.

„Har vi toppet må vi dale, det er loven
under sol“.

Men også Trier livede op; hans af naturen så livsglade og frejdige sind gjorde atter sin ret gældende. Dybt havde han været nede, langt ude i, hvad han en enkelt gang havde kaldt „verdens ørken“; men så lidt som hans stamfader patriarken Jakob havde Gud forladt ham i ørken, han for-

stod endnu at bygge himmelstiger til dem, der forlod sig på ham og gav sig ham i vold.

Alligevel, denne efterhøst var som en mærkepæl i Triers liv. Ingemann samler Kullemandens spådom om den unge Valdemar Sejr i de ord:

„Til sejr og lykke blev Volmer født;
men sorgløs mand har ej levet;
og lykken vendes kan om til nød,
i stjærnerne står det skrevet.“

Men Valdemar glemte de to midterste linier i verset, og i mange år kom spådommen for ham til at lyde:

„Til sejr og lykke blev Volmer født,
i stjærnerne står det skrevet.“

Først sent kom de glemte linier atter frem for ham.

Uden forøvrig al ubetimelig sammenligning kan man ikke frigøre sig fra, at noget lignende oplevede den unge høvding i højskolens verden. Også han havde stormet frem som den, om hvem der stod skrevet i stjærnerne, at han var født til sejr og lykke.

Intet kunde standse ham på hans vej, han syntes i foråret 1873 at være nær ved toppen på lykkens bjærg. Men „har vi toppet må vi dale, det er loven under sol“, og „sorgløs mand har ej levet; ti lykken vendes kan om til nød“. —

Dette var den livets hårde lære, som Trier i de sidste 13 måneder havde oplevet og lært. Dybt var han kommen ned ved de åbne grave i sorgens dal, dér hvor egen kraft, selv den stærkeste kæmpes, ikke rækker til, og hvor fra kun Gud atter kan bygge vej op, om det er hans vilje.

Mangt og meget bidrog til det skel, som denne høsttid satte i Triers højskolegerning.

I det sidste strænge år mistede han flere af sine medhjælpere; det var — med Bjørnsons ord — som gik „støtterne i stykker“. Først må da nævnes den stærke støtte, han havde i sin „medhjælp“; den brød døden ned. Og så var der hans gode hjælper Hoff, der var flyttet bort fra Vallekilde — efterfølgeren i embedet var en mand, som hverken

Trier eller hele Hoffs vennekreds kunde have det mindste sammen med.

Her må dernæst nævnes den særdeles dygtige lærer, landbrugskandidat Hans Iversen, som nu var nået så langt i modenhed, at han begyndte at se sig om efter egen virksomhed. Han søgte den ledige plads som forstander for Brøderup højskole i Sydsjælland. Den fik han dog ikke; men kort efter købte han gården „Gedehøjgård“ i Ods herred. Han vilde nu begynde på egen hånd.

Seks år havde højskolens husholdning været overgivet til den dygtige bestyrerinde (køkkenchef) Ingeborg Larsen; men i det sidste vanskelige år, hvor så meget blev lagt på hendes skuldre, blev hun som helt slidt op, nerverne gav efter, og til nvbr. 1874 måtte hun helt give tabt og trække sig ud af det svære arbejde.

Og endnu én gik det på samme måde, den trofaste, pålidelige og tilsyneladende klippefaste lærer i Vallekilde sogneskole P. Tranberg. Han havde ved politiske møder trådt op som en trofast ven af den frihed, junigrundloven skænkede det danske folk; og under de stærke partidannelser i halvfjærdserne var han kommen sognets gamle stærke højrebønder med Peder Olsen i spidsen slemt på tværs. Især var det galt, da Tranberg af sine venner blev valgt ind i sognerådet, hvor alle hidtil havde lystret kommando fra Peder Olsen.

Tranberg, der var meget lovkyndig, påviste flere uregelmæssigheder i sognestyret; men da han jo som lærer var til en vis grad afhængig af rådet, blev hans stilling efterhånden mer og mer uholdbar, og den dag kunde allerede forudses, da heller ikke den ærlige, solide lærers nerver kunde holde ud.

Et par år endnu gik det, men da måtte han over hals og hoved bryde af for ikke helt at gå til grund. Han flyttede ud som gæst en tid hos sin præst og trofaste ven Hoff i Ubberup. Vennerne — vist nærmest Trier — fik ham skaffet en plads ved „Fyns tidende“, hvor han henlevede sine sidste år i stilhed, da han først efter et længere hvil på ny var kommen til kræfter.

Den mundtlige overlevering i Vallekilde vil vide, at sognerådsformand Peder Olsen ved Tranbergs bortrejse skal have sagt: „Ja, det var nu den anden af de tre: Hoff, Tranberg og Trier, der kom af sted. Det skal — så bandede han — ikke vare længe, før den tredje (Trier) skal komme samme vej!“

Denne spådom gik dog ikke i opfyldelse.

Ja, således tyndede det ud mellem Triers trofaste hjælpere. Et afsnit af skolens historie var til ende. Det var vårens og skærsommerens tid. Vilde der under disse omstændigheder kunne følge en højsommer og høst, og hvordan vilde den i så fald blive?

Meget kunde tyde på, at Trier ikke vilde kunne rejse sig igen efter de mange tunge tab. Og dog, idet vi her foreløbig forlader ham, er det, som bryder håbet atter frem, som klinger os uvilkårligt i øre, Grundtvigs ord fra anden lejlighed: „Immer det dages dog på ny, hvor hjerterne morgen vante“.

INDHOLD

Nr.		Side- nr.
1	Livsoppgaven	7
2	Trier og Kold	14
3	I Vallekilde	18
4	Skole i Vallekilde	25
5	Lærerhjælp	28
6	Atter i København	29
7	På rejse	34
8	Forårsferie	37
9	På rejser for skolen	38
10	Bondevenner og forsamlingsfolk	45
11	Skønskrivning	48
12	Anbefalinger	49
13	Opbrud i vennekredsen	50
14	Bryllup i Ryslinge	53
15	Bågøs fest	59
16	Jydske elever	61
17	Atter i København	64
18	Opbrud fra barndomshjemmet	67
19	Atter på rejse	70
20	Forberedelser til vinterskolen	78
21	Abnings- og indvielsesdagen	85
22	Begyndelsen	91
23	Kære gæster	102
24	Dagligt liv på skolen	104
25	Jul	109
26	Jordkøb	111
27	Byggeri	123
28	Nørregård og Bågø	126
29	Om Anton Nielsen	129
30	Vinterskolens afslutning	130
31	Byggeri	138
32	Fritidssyssel	140
33	Begyndende modstand	145
34	Marie Abel	148
35	Husbestyrerinde	153
36	Rejser og byggevanskeligheder	159
37	Virvar	163
38	Indvielsen	167
39	Triers hjælpere	169
40	Besøg af »far Glahn«	175
41	Dagligt liv på skolen	178

Nr.		Side- nr
42	Fremtidsplaner og juletid	185
43	Pengevanskeligheder	193
44	Sygdom og øget arbejde	196
45	Mod bryllup	200
46	Bryllup og hjemrejse.....	207
47	Hvedebrødsdage	211
48	Sommerskolen	214
49	Anton Nielsen og Mads Hansen	218
50	Landbrugsbyggeri og skolens slutning	223
51	Nyt skolehold, nyt jordkøb	225
52	Forskellige besøgende	230
53	Besøg af Bjørnstjerne Bjørnson	233
54	Et og andet fra sommeren 1868	240
55	Ny lærerkræfter: Bentsen og Iversen	243
56	Småtræk fra efteråret 1868 og fra vinteren 1868-69	252
57	Fra sommeren 1869	262
58	Bornholmsrejse	264
59	Modstanden i sognet vokser	266
60	Anerkendelse ude fra.....	270
61	Et brev	282
62	Ved Henrik Hertz' død	287
63	Kære gæster	288
64	I krigens år	291
65	Fru Marie »gør ikke vrøvl«	295
66	Et par dødsfald og andet mér	298
67	Sommer og efterår 1871	302
68	»Grabba«	308
69	En forskrækkelse og lidt mer	310
70	Højskole-sangbøger	312
71	Sidste besøg hos Grundtvig	316
72	Lang foredragsrejse	318
73	Grundtvigs jordefærd	322
74	»Det gamle øvelseshus«	324
75	Hoff og Ubberup valgmenighed	328
76	Fra foråret 1873	333
77	Maries sygdom	338
78	Maries død og begravelse	341
79	Pastor Bonnevies død	346
80	Nyordning af hjemmet, og Hoff's afrejse	348
81	Marius Sørensen fortæller	350
82	En svær skolevinter	352
83	Dødsskyggerne	355
84	Dødsskyggerne vokser	359
85	»Har vi toppet, må vi dale, det er loven under solk	370

FORTEGNELSE OVER BOGENS BILLEDER

Nr.	Side- nr.
1 Ernst Trier som feltdegn	7
2 Højskoleforstander Kold	15
3 V. J. Hoff	19
4 Vilh. Beck	20
5 Den gamle Vallekilde præstegård	24
6 Grundplan af Peder Frederiksens gård set fra Haven	26
7 Niels Thomsen	29
8 Dragsholm	39
9 Anders Jensen	63
10 Niels Jokum Termansen	88
11 Hjulmand Niels Pedersen og gmd. Erik Eriksen ..	120
12 Peder Frederiksens gård set fra haven	122
13 Elevholdet 1865—66. Trier i Midten, Tranberg længst til venstre, stående; Hoff siddende foran ham	134
14 Højskolens første kvindelige elevhold 1867. X Ma- rie Trier	168
15 Vallekilde folkehøjskole 1867	170
16 Højskolens to første piger; Sine fra Hersnap t. h.	173
17 Marie Trier som brud	208
18 Marie Trier som ung højskolemor	215
19 Anton Nielsen	219
20 Mads Hansen	220
21 Nordmanden Foosnæs	236
22 Sine Bentsen	249
23 Andreas Bentsen	249
24 Hans Iversen	251
25 Peter Larsen Skræppenborg	290
26 Ægteparret Trier med deres tre småpiger	298

Nr.		Side- nr.
27	Marie med »Grabba«	308
28	Heinrich Nutzhorn	314
29	Det gamle øvelseshus i Vallekilde i ændret skikkelse	328
30	Pastor Honoratus Bonnevie	329
31	Mejeriforpagter Adolf Burchardi på Birkindegård	331
32	Vallekilde sognekirke	344
33	Stine	361
34	Professor Fr. Trier	363
35	Kysten ved Nekselø-bugt	370

Rettelse:

Billedet side 168 skulde stå side 214.

PERSON-FORTEGNELSE

- Abel, Leonard, Provst. 14. 82. 140.
148. 150 f. 160. 185 f. 193. 200.
205. 209. 245. 253.
- Abel, fru. 90. 262.
- Abel, Marie. 10. 13. 37. 49. 52 ff.
59 f. 64. 83. 101 f. 109. 138. 140.
142. 148—53. 156. 168. 185—94.
198. 200 ff. 207—14. 216 f. 224.
227. 234. 237. 252. 262. 284. 285.
289 ff. 295—97. 299. 301. 309.
338—46. 354.
- Algren, præst, Åkirkeby. 264.
- Alida. 21. 164. 173. 175. 225.
- Anders. 164. 165. 173. 176. 190. 210.
225.
- Andersen, Chr., gmd., Skippinge.
270.
- Andersen, Frederik, gmd., Valle-
kilde. 114 f.
- Andersen, Niels, Stenstrup. 86. 298.
- Ane, Smedens. 163. 172. 196. 201.
- Anker, Herman. 51.
- Appel, Cornelius, Rødding. 241.
- Arvesen, Olaus, Norge. 37. 50. 51.
302—04.
- Bågø, Christoffer, Testrup. 52. 59—
61. 64. 69 f. 86. 109. 113. 128. 142.
156. 184. 242. 249. 264. 313. 319.
355.
- Barfoed, Fr. 53. 56 f. 163.
- Barnekow, Christian. 307. 315.
- Beck, Vilh., præst, Udby. 20 f. 36.
44—45. 47. 73. 79. 102. 146—48.
169. 330.
- Bentsen, Andreas, lærer, Vallekilde.
42 f. 82. 110. 129. 246—49. 254.
260. 262. 283. 297. 299. 308. 325—
27. 332—33. 337. 362 f.
- Bentsen, Lars M., Norge. 232—33.
- Bentsen, Sine, lærerinde. 297—98.
- Berntsen, Klaus. 16. 244.
- Bertelsen, Thord, gmd., Kvandløse.
43. 111.
- Bezdek, Østerrig. 277—81.
- Birkedal, Georgia. 52. 55 ff.
- Birkedal, Vilh., præst, Ryslinge. 53.
54 ff. 147. 161. 163. 232. 331.
- Bjørnson, Bjørnstjerne. 51. 233—38.
241—42. 256. 317 f. 322—24.
- Blegvad, lærer, Vørslev. 36. 46. 78.
81. 117. 331.
- Block, V., provst, Kerteminde. 54.
56. 291.
- Boesen, Petersminde. 36. 354.
- Boisen, Frede. 10. 33. 50. 113. 138.
178. 184. 288. 313.
- Boisen, Ingeorg. 111.
- Boisen, P. O. 15.
- Bonnevie, Honoratus, præst, Valle-
kilde. 90. 110. 119. 155. 176. 265.
306. 326—29. 333. 340. 346—47.
- Bonnevie, frk. 85. 90. 175. 350.
- Borup, Johan. 306.
- Borup, Julius, præst, Skamstrup.
34. 43. 72. 86. 161. 354. 366.
- Borup, Marie. 139. 354. 365.
- Brandt, C. J., præst, Rønnebæk. 31.
73 f. 84. 88. 108. 163. 167 f. 256.
259. 295. 331. 365.
- Brandt, Frode. 283.
- Brandt, Kasper. 255 f. 263.

- Brandt, Peder. 283.
 Bruun, Christoffer, Norge. 293. 304—05.
 Burchardi, Adolf, Birkindegård. 36. 81. 86. 90. 103. 107. 108. 146. 162. 164. 168. 182. 193. 225. 330 f. 361. 364.
 Busck, Gunni, præst, Brøndbyvester. 163. 199. 247. 286.
 Christensen, præst, Rønne. 264.
 Christensen, Baltasar. 46.
 Christensen, Peder. 319.
 Cramer, godsinspektør. 43. 126.
 Dahl, Peter, præst, Holbæk. 334—35.
 Dam, Markus, præst, Alborg. 58 f. 159. 291.
 Dam, købmand, Akirkeby. 265.
 Dandanell, murmester, Særslev. 124. 132. 142. 194.
 Delbanco, Vilh. 123.
 Dinesen, Lars, Kulby. 11 f. 18. 21. 33. 46. 86. 113—14. 130. 135. 195.
 Dyrholm, Jens. 22.
 Ejler, Magdalene. 239.
 Elmkvist, Thorvald. 242.
 Eriksen, Erik, gmd., Vallekilde. 119—21. 163.
 Evens. 307.
 Fenger, P. A., præst. 184. 313. 321. 343.
 Fenger, R. 251.
 Fleicher, Kamma. 233. 239.
 Flensted, Magdalene. 348—49. 356. 357. 366.
 Fog, Louise. 59.
 Foosnæs, Norge. 233. 235 f. 293.
 Frandsen, Hans, gmd., Gudum. 232.
 Frederiksen, Peder, gmd., Vallekilde. 23. 26. 34. 36. 39 f. 79. 87. 93—94. 107. 121. 143. 187.
 Galschiøt, præst. 256.
 Glahn, Egede, præst. 37. 49. 65. 159. 175—78. 208. 212. 224. 239. 282—86. 293—94. 365.
 Glerup. 46.
 Gregersen, Jens. 46.
 Grove, Carl. 31. 86. 90.
 Grundtvig, N. F. S. 9. 21. 31 f. 48. 65. 67. 69. 82. 121—23. 149. 159. 163. 168. 206. 256. 258. 286. 307. 316—18. 320. 322—24.
 Grundtvig, Otto. 19.
 Hansen I. A., politiker. 46. 146.
 Hansen, Kristen, gmd., Vallekilde. 28. 114.
 Hansen, Kristen, gmd., Vejstrup. 232.
 Hansen, Mads, Hundstrup. 218—22. 257.
 Hansen, Niels. 231.
 Hansen, Søren. 282.
 Hansen, Tyge, gmd., Ferritslev. 232. 307. 319. 320.
 Hanssen, Nikolai. 239.
 Hanssen, Octavius. 33. 50 f. 69. 113. 123 f. 229. 238. 269. 301.
 Harpøth, Chr., læge. 310. 339. 355 ff. 361 f.
 Hartmann, Carl. 82.
 Hartmann, I. P. 51. 82. 136. 315. 318.
 Heins, Julie. 141.
 Helveg, Ludvig, præst, Odense. 53. 56. 149. 163. 232.
 Herholdt, arkitekt. 121.
 Hertel, Rejnholt. 57.
 Hertz, Henrik. 287—88.
 »Hjulmanden«, se Pedersen, Niels.
 Hoff, Betty. 25. 39. 95. 101. 155. 159. 340. 344. 357. 364.
 Hoff, Villiam Johannes, kapellan, Vallekilde. 10. 13. 19. 20. 22. 26—28. 34 f. 43. 45. 47. 51. 66. 68. 70 f. 81. 86. 88 f. 95. 101 f. 107. 110 f. 116 f. 120. 130. 132. 134. 140. 144 f. 148. 154 f. 159. 161 f. 166. 168. 176. 180. 182. 190. 196. 199. 210. 215. 224. 227 f. 239. 241. 286. 292. 306. 328—33. 338. 344 ff. 349 f. 354. 357 ff. 364. 371 f.
 Holm, William, Ubberupgård. 36. 81. 86. 103. 108. 116. 130 ff. 189. 217. 330. 332.
 Holm, Lerchenfeldt. 224—25. 263. 330.
 Holm, Søren, Samsø. 161.
 Holten, Nikolai. 230—32.
 Hostrup, J. Chr. 257. 314. 318. 323.
 Husum, præst, Samsø. 161.
 Høgsbro, Sofus, politiker. 195.
 Højer, fru. 319.
 Ingemann, fru. 36.
 Iversen, Hans, lærer, Vallekilde. 250—51. 254. 264. 284. 355. 372.

- Jakobsen, Otto, Frerslev. 69. 264. 300.
- Jakobsen, William. 213.
- Jansen, Christoffer, Norge. 305.
- Jensen, forstander, Hindholm. 11.
- Jensen, Anders, Vedslet. 62—64. 86. 96. 102. 110. 161. 199.
- Jensen, Hans, Kundby. 44.
- Jensen, Morten, friskolelærer. 168.
- Jensen, Niels, gmd., Stenstrup. 73—75. 89. 108. 167.
- Jensen, Niels, Vallekilde. 312.
- Jeppesen, Lars Jørgen. 320.
- Jessen, lærer, Sdr. Jærnløse. 42. 71. 86. 108.
- Johansen, Didrik, friskolelærer. 318.
- Jungersen, cand. theol. 221.
- Junker, Mariane. 241.
- Junker, Marie. 241.
- Jørgensen, Karen. 153—57.
- Jørgensen, Morten. 161.
- Jørgensen, Niels. 283.
- Karen Jakobs. 337.
- Karoline Amalie, enkedronning. 25. 65—67.
- Kierkegaard, P. Chr. 262.
- Kierkegaard, Søren. 286.
- Kold Kristen. 9. 13. 14—17. 47. 59. 120. 127. 128. 137. 158. 177. 188. 244 f. 255. 274. 291. 293.
- Kristensen, Kristian, Kåstrup. 255.
- Kristensen, Rasmus, gmd., Vallekilde. 115.
- Kyhn, Vilh. 82. 156.
- Køster, Kristian. 184. 301. 313.
- la Cour, Georgia. 186. 208.
- la Cour, Jørgen. 244. 257. 260 f.
- la Cour, Poul. 244.
- Lange, Albert, Norge. 52. 54 ff. 369—70.
- Lange, Hanne. 239.
- Larsen, Ingeborg. 263. 302. 372.
- Larsen, Hans. 283.
- Larsen, Søren. 283.
- Lavetz, godsejer. 36.
- Lavigne, Frederikke. 333.
- Lemvig, godsejer, Algistrup. 200. 218.
- Leth, lærer, Starreklinte. 178. 180.
- Lindemann. 315.
- Lindemann, Louise. 337.
- Lomborg, L. 313.
- Lund, lærer. 36. 161.
- Lund, farver, Samsø. 161.
- Lund, Harald, Samsø. 283.
- Madsen, Jørgen, Bisholt. 86. 105. 159. 166. 169. 181 f. 196. 225. 283.
- Madsen, Kristen, Asnæs. 51. 96.
- Mantzius, Chr. 233.
- Maren Mads. 173. 240.
- Maren Sofie. 163. 171 f. 283. 296. 298.
- Melby, præst, Asperup. 232.
- Mikkelsen, Aksel. 319.
- Mohr, præst, Værsløv. 36.
- Moltke, greve, Nørager. 73. 80. 102. 169. 199. 212. 244.
- Moltke, Anna, frk. 229.
- Moltke, F., comtesse, Conradineslyst. 44. 116. 167. 190. 199. 212.
- Mortensen, Jens, Kvarmløse. 87. 101 ff. 135.
- Mouritsen, Peter. 11.
- Møller, Fr., præst, Herfølge. 259. 365.
- Møller, Peder R. 219. 221.
- Nathansen, M. L., etatsråd. 50. 69. 163. 178. 243. 287.
- Neergaard, Johan, Gunderslevholm. 76. 113.
- Nielsen, Ane Marie. 214. 218.
- Nielsen, Anton. 77—78. 103—04. 106. 110 f. 116—17. 129 f. 132 f. 135. 161. 167 f. 180—81. 199—200. 202. 210. 218—23. 225—26. 257.
- Nielsen, Carl. 29.
- Nielsen, Chr., forstander, Hindholm. 261.
- Nielsen, Hans. 283.
- Nielsen, Jakob. 80. 95. 104 ff.
- Nielsen, Peder, Lykkesholm. 11. 18.
- Nielsen, Peder, lærer, Skuderløse. 168.
- Nielsen, Rasmus, prof. 261 f. 351.
- Nutzhorn, H. 184. 313—15.
- Nørregård, Jens, Testrup. 51. 68 ff. 84. 88. 109. 113. 126—28. 184. 264. 302. 313. 319. 355.
- Olsen, Peder, Årby. 331.
- Olsen, Peder, Asminderup. 91. 96. 133. 144.
- Olsen, Peder, gmd., sognerådsformand, Bjerresø. 266—70. 372—73.

- Pedersdatter, Johanne Marie. 214.
 Pedersen, Jens, Skrædder. 19. 21. 81.
 Pedersen, Jørgen. 245—46.
 Pedersen, Knud, Skibelund. 208.
 Pedersen, Niels, »hjulmanden«. 83. 86. 117—20. 125. 132. 141 f. 165. 228—29. 237. 326 f.
 Poulsen, L. B., Agerskov. 129. 245 f.
 Rask, præst. 81.
 Rasmussen, købmand, Samsø. 162.
 Rasmussen, Jens. 145. 191.
 Rasmussen, Kristian, Stenbæk. 352.
 Rasmussen, N., gmd., Høve. 130.
 Rasmussen, Niels. 51.
 Rasmussen, Peder, Rifbjerg. 306. 320.
 Rasmussen, Rasmus, Bjerresø. 298.
 Rasmussen, Søren, Frankerup. 107 f.
 Rasmussen, Søren, friskolelærer, Ulstrup. 244. 255. 331.
 Reedtz, Niels Juul. 255.
 Rode, G., Skovgård. 324.
 Rosenberg, P. A. 30.
 Rosendal, lærer, Høve. 35. 40 f. 45. 51 f. 86. 108.
 Rørdam, Charlotte. 57.
 Rørdam, Peder, præst, Lyngby. 38. 73. 321. 331.
 Rørdam, Skat. 259.
 Scharling, Henrik. 261. 342.
 Scheitel, tømrermester. 121.
 Schierbeck, Christian. 81.
 Schrøder, Johannes. 141. 264. 298 f.
 Schrøder, Ludvig. 16. 25. 32. 68. 140. 145. 151—52. 154. 184. 203. 206. 251. 257 f. 264. 313.
 Schönberg, forlægger. 315.
 Sine fra Hersnap. 163. 173. 185. 196. 201. 296.
 Skjellerup, lærer. 44.
 Skovsbo. 42.
 Skræppenborg, Peder Larsen. 56. 157. 289—90. 312.
 Stine. 356. 361. 366.
 Storm, Elisabeth, køkkenchef. 158. 163. 165. 171—74. 175 f. 181. 185. 187. 201. 227. 231. 239. 263. 302.
 Storm, præst, Ryslinge. 53 f.
 Svejstrup, H., præst, Rødding. 56.
 Sørensen, Andreas. 16.
 Sørensen, Marius. 350—52.
 Sørensen, Rasmus. 211.
 Tang, Jeppe, seminarieførstander. 37.
 Tanggård. 82. 156.
 Termansen, Niels Jokum. 33. 46. 67. 82. 84. 86. 88. 90. 92. 135.
 Thomsen, Niels, lærer, Vallekilde. 28 f. 60 ff. 91. 93. 106 f. 111 f. 116. 131. 133. 154. 159. 181. 211. 275. 218. 243. 244. 249. 283. 288—89. 331.
 Thomsen, Richard. 271—77.
 Tinn, forpagter. 44.
 Tolstrup, præst. 192.
 Tranberg, lærer, Vallekilde. 21 f. 28. 34. 39. 43. 45. 52. 66. 70. 78 f. 90. 106. 111 f. 130. 133. 134. 135. 140. 145. 154. 168. 176. 180. 196. 215. 239 f. 326 f. 350. 354. 372-73.
 Trier, Bella. 10. 68 f. 123. 139. 175. 182. 208. 212. 342. 358. 366.
 Trier, Dagny. 312. 354 ff.
 Trier, Frederik, professor. 307. 310 f. 360 ff.
 Trier, Fritz. 10. 50. 60. 69 f. 86. 124. 126. 142. 157. 166. 168. 179 f. 183. 194 f. 209. 212. 223. 233 f. 240 f. 259. 266. 291. 312. 321. 323. 337. 354. 358. 368.
 Trier, Herman. 305.
 Trier, Ida. 60. 195. 212. 347. 354.
 Trier, Ingeborg. 239. 270. 340. 345. 365.
 Trier I. S., grosserer. 12. 34. 68 f. 86. 90. 112. 114 f. 120 ff. 138 ff. 153. 156. 168. 178—80. 194. 199—200. 209. 223. 229. 234 f. 240. 252. 265. 269. 292—93. 299. 306. 311. 337. 343. 370.
 Trier, Ludvig. 305.
 Trier, Marie, se Abel, Marie.
 Trier, Rigmor. 265. 270. 359—68.
 Trier, Sigrid. 295. 298. 365.
 Tscherning, A. F., politiker. 46.
 Ullmann, Viggo. 312.
 Vedel, cand. theol. 292.
 Viborg, præst, Slagelse. 259.
 Villadsen, Peder. 309.
 Vinding, August. 69. 109. 307. 315.
 Vinsnæs, Frederik, Norge. 301.
 Wagner, Ludvig, præst. 301.
 Weitemeyer, Chr. 171. 181. 196. 201. 243. 244. 283. 312.
 Zytphen, Adeler, Dragsholm. 22. 40. 43. 90. 118. 120 f.

Af
POVL HANSEN
er tidligere udkommen:

Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i udvalg ..	1.00
Tre folkelige foredrag	1.50
Ved kirkedøren	1.00
Digt og sang	1.50
Mine minders bog	5.00
Højskoleforstander Ernst Trier I del	3.00
Højskoleforstander Ernst Trier II del	3.50

